This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

2

(stet)

ECCLESIA
MILITANS
REGNUM CHRISTI
IN TERRIS

IN SUIS FATIS REPRÆSENTATA

A MARTINO GERBERTO,

MONASTERII ET CONGREG. S. BLASII IN NIGRA
SILVA ABBATE S. Q. R. I. P.

TOMUS I.

TYPIS EIUSDEM MONASTERII.
MDCCLXXXIX.

ECCLESIA
MILITANS
REGNUM CHRISTI
IN TERRIS
IN SUIS FATIS REPRÆSENTATA

A MARTINO GERBERTO,

MONASTERII ET CONGREG. S. BLASII IN NIGRA SILVA ABBATE S. Q. R. I. P.

TOMUS I.

TYPIS EIUSDEM MONASTERII
MDCCLXXXIX.

Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta
eſt a Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit in-
telligat. Matth. XXIV. 15.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA
DOMINUS ILLUMINATIO MEA

CAROLO. THEODORO
IN. S. SEDE. MOGVNTINA. ET
WORMATIENSI. ELECTO. SVCCESSORI
FRIDERICI. CAROLI
S. R. I. ELECTORIS. PRIMARII
HAC. EADEM. DIGNITATE. ANNIS
AB. HINC. CC. ORNATVS. FVIT
WOLFGANGVS
EX. EADEM. CVM
CAROLO. THEODORO
NOBILISSIMA. VANGIONVM
STIRPE. DE. DALBERG. VNDE
HERIBERTVS
OTTONIS. III. IMP. CANCEL
LARIVS. ARCHIEP. COLONIENSIS
SANCTORVM. ALBO
ADSCRIPTVS. EST. PROSAPIA
CAMERARIOR. DE. WORMATIA
SEDE. EPISCOPALI
ANNIS. ANTE. CCC
IOANNIS. DE. DALBERG
MAXIMI. SVO. AEVO. IN. SACRA
ET. PROFANA. REP. ORNAMENTI

LITERATORIS. ET. LITERA
TORVM. MAECENATIS. CELE
BRATISSIMI. PARIBVS
CAROLO
NOSTRO. RE. ET. NOMINE
THEODORO
IN. SPEM. MAXIMAM. PROXIMI
SEC. MERITIS. AC. STVDIIS
ISTHIS. ANIMATVS
TENVE. HOC. PRAESENS. OPVS
FVTVRO. SVO. EPISCOPO
IN. SEDE. CONSTANTIENSI

D. D. D.

DEVOTISSIMVS. CVM. SVIS
DIOECESANVS
MARTINVS. GERBERTVS
ABBAS. MONASTERII. ET
CONGREGATIONIS. S. BLASII
IN. NIGRA. SILVA.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Glorioſiſſimam Civitatem Dei, ſive in hoc temporum curſu, cum inter impios peregrinatur ex fide vivens, ſive in illa ſtabilitate ſedis æternæ, quam nunc exſpectat per patientiam, quoad usque iuſtitia convertatur in iudicium, deinceps adeptura per excellentiam, victoriâ ultimâ et pace perfecta, quam nobis S. Auguſtinus (his verbis auſpicatus) ob oculos ponit in præcellenti opere de CIVITATE DEI, animumque mihi adiecit, diſſerendi de Eccleſia militante regno Chriſti in terris. Eſt hoc regnum illud theocraticum, ac civitas Dei, quam ſibi in ipſa mundi creatione conſtituit in genere humano, regnum unigenito Filio ſuo ad gloriam ſuam, rerum omnium finem unicum. Præparata civitas illa in paradyſo, indeque detruſis protoparentibus noſtris, in populo Dei propagata fuit et conſervata per fidem in Salvatorem generis humani Chriſtum, promiſſum Meſſiam ex gente Iſraelitica, firmato in ea natione regno iuxta prophetiam patriarchæ Iacob Gen. XLIX. 10. *Non auferetur ſceptrum de Iuda et dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, et ipſe erit exſpectatio gentium*: ad quas nimirum miſit Chriſtus apoſtolos ſuos in univerſum mundum ad prædicandum evangelium omni creaturæ, unice ad gloriam ſuam condi-

tæ, finem ultimum rerum omnium proſequendum in Eccleſia militante regno Chriſti in terris, abſorpturo veluti, quod ad hunc finem attinet, iuxta prophetiam Danielis reliqua mundi regna: totumque genus humanum ad finem ſuum ultimum gloriam Dei, intime cum felicitate noſtra in regno Chriſti hic et in æternum coniunctam, revocaturo: a quo fine, qui deflectat in regno Chriſti theocratico, quisquis ille ſit, civitate Dei excidat, atque extorris ſit, quam ex S. Auguſtino deſcripſimus: deſcribemusque hoc opere regnum Chriſti in terris in univerſo mundo conſtitutum, inſtructumque, vicaria illius poteſtate, *Qui dicit regi, apoſtata, qui vocat duces impios; qui non accipit perſonas principum; nec cognovit tyrannum, cum diſceptaret contra pauperem.* Iob. XXXIV. 18. Pertinent hæc ad alteram illam civitatem terrenam de qua lib. I. c. 1. et 2. S. Auguſtinus, „ cum (ait) domi-
„ nari appetit, etſi populi ſerviant, ipſa ei
„ dominandi libido dominatur.... Ex hac
„ nempe exiſtunt inimici, adverſus quos de-
„ fendenda eſt Dei civitas: quorum tamen
„ multi correcto impietatis errore, cives in
„ ea fiunt ſatis idonei „.

Occaſionem S. Auguſtinus, hortante Marcellino comite, ſcribendi arripuit ex calumniis gentilium, qui calamitates publicas chriſtianismo tribuebant, ut palam ſit ex epiſtola 136. Marcellini, et 138. T. II. p. 400.-410. reſponſoria S. Auguſtini; nobis vero ob ocu-

los

los verſari debent, in eccleſia militante, regno Chriſti in terris conſtitutis, ſalutaremque metum incutere, pericula illa in propoſito ad deſtinatum finem curſu, ad tranſitum ex hac in alteram vitam, ab Eccleſia militante in triumphantem in noviſſimo dierum, de quo nos Chriſtus et eius exemplo uno ore apoſtoli, SS. Patres et omnis retro ætas, tam conſtanter et ardenter ad vigilandum hortantur, ut ſemper ſimus parati, huc etiam plerisque pertinentibus parabolis evangelicis.

Rem cæteris evangeliſtis brevius complexus eſt, poſtquam ſigna diei illius omnibus incogniti pandiſſet S. Marcus XIII. 33. etc. *Videte, vigilate, et orate; neſcitis enim, quando tempus ſit. Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum ſuam, et dedit ſervis ſuis poteſtatem cuiusque operis, et ianitori præcepit, ut vigilet. Vigilate ergo (neſcitis enim, quando Dominus veniat: ſero, an media nocte an galli cantu, an mane) ne cum venerit repente, inveniat vos vigilantes. Quod autem vobis dico, omnibus dico:* VIGILATE. Ne videlicet eos ſolum, qui aderant, hoc attinere videretur ob inſtans gentis Iudaicæ urbisque Hieroſolymitanæ excidendæ fatum, cum tunc inſtaurandi potius Iſraelitici regni ſpe tenerentur Iudæi.

Declarat rem parabola, quam modo audivimus, Marcum breviter attigiſſe de homine peregre profecto, quemque Lucas XIX. 11. vocat hominem nobilem, Chriſtum Filium cœleſtis Patris indigitans, de quo parabolæ

occaſionem narrans S. Lucas, *eoquod eſſet*, inquit, *prope Ieruſalem: et quia exiſtimarent, quod confeſtim regnum Dei manifeſtaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinguam, accipere ſibi regnum er reverti*: nempe *princeps regum terræ* (Apoc. I. 5.) *qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, et fecit nos regnum, et ſacerdotes Deo et Patri ſuo.* Cuius regni ſe conſortem mox S. Ioannes declarans, *Ego*, ait, *Ioannes frater veſter, et particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Chriſto Ieſu.* Eſt hæc Ecclesia militans regnum Christi in terris in præſentis vitæ tribulatione et patientia Chriſti paſſionum particeps: veluti tunc S. Ioannes fuit pro fide Chriſti, poſtquam e ferventis olei dolio immunis exiiſſet, in Pathmos relegatus; fuerunt vero Apoc. IV. 4. iam tunc in cœlo *ſuper thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes*, qui Apoc. V. 9. procidentes coram agno, cantant canticum novum dicentes: *Quoniam occiſus es, et redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione: et feciſti nos Deo noſtro regnum, et ſacerdotes: et regnabimus ſuper terram. Redemiſti nos Deo*, canunt in libertatem nimirum filiorum vindicati, ac cœleſtis cum Chriſto vitæ cohæredes.

Palam hinc fit arctiſſima civitatis Dei, militantis Eccleſiæ in terris cum civitate Dei triumphante Eccleſia in cœlis coniunctio, quam idem dilectus Chriſti diſcipulus Apoc. XX. 2.

aper-

apertius declaravit, videns *animas decollatorum* (apud S. Cyprianum legitur *de exhortatione martyrii* n. 12. Ed. Oxon. p. 127. *occiſorum*) *propter nomen Ieſu et ſermonem Dei*, id eſt, martyrum. *Et cum*, pergit S. Cyprianus, *primo loco poſuiſſet occiſos, addidit, dicens:* Et quicunque imaginem beſtiæ non adoraverunt, nec acceperunt inſcriptionem in fronte, aut in manu: *quos univerſos a ſe in eodem loco simul viſos coniungit, et dicit:* et vixerunt, et regnarunt cum Chriſto. *Vivere omnes, dicit, et regnare cum Chriſto non tantum, qui occiſi fuerint, ſed et quicumque in fidei ſuæ firmitate, et Dei timore perſtantes imaginem beſtiæ non adoraverint, neque ad funeſta eius, et ſacrilega edicta conſenſerint.*

Dicuntur vero l. c. Apoc. vixiſſe et regnaſſe cum Chriſto *mille annis:* quod utique, exploſis Chiliaſtarum ſomniis, de civitate Dei in hoc temporum curſu intelligendum eſt, quam conſequetur illa, qua, in vita æterna, beati cum Chriſto regnant in cœlis, aliquando etiam cum ſuis corporibus poſt reſurrectionem mortuorum; a qua reſurrectione paulo poſt diſtinguit S. Ioannes reſurrectionem primam, animarum ſcilicet, ut ſuo loco explicabimus, de qua v. 6. *Beatus*, inquit, *et ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum illo mille annis.* ' Tempore quidem indefinito usque ad ea ante conſummationem ſeculi tem-

 pora,

pora, quibus ſolvendus mox dicitur ſatan, de quo prius dicit Ioannes V. 1. et 2. vidiſſe ſe *angelum deſcendentem de cælo, habentem clavem abyſſi, et catenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, et ſatanas, et ligavit eum per mille annos.* Nempe, „ ut (ſunt ver-
„ ba S. Auguſtini l. XX. de civ. Dei c. 7. n. 3.)
„ iam non ſeducat gentes, ex quibus conſtat
„ Eccleſia, quas antea ſeductas tenebat, ante-
„ quam eſſet Eccleſia. Nec enim dictum eſt,
„ ut non ſeduceret aliquem; *ſed ut non ſeduce-*
„ *ret*, inquit, *gentes*, in quibus Eccleſiam pro-
„ cul dubio voluit intelligi „. Et poſtea c. 8. n. 1.
„ Alligatio diaboli eſt non permitti exercere
„ totam tentationem, quam poteſt vel vi vel
„ dolo ad ſeducendos homines in partem ſuam
„ cogendo violenter, fraudulenterque fal-
„ lendo. Quod ſi permitteretur in tam lon-
„ go tempore, et tanta infirmitate multorum,
„ plurimos tales, quales Deus id perpeti non
„ vult, et fideles deiiceret, et ne crederent
„ impediret: quod ne faceret, alligatus eſt. „
Sic etiam diabolus princeps huius mundi eiectus foras dicitur, ut non pro ſua libidine, nec niſi veluti vibratis telis, quæ D. Paulus Epheſ. VI. 16. vocat *tela nequiſſimi ignea*, nos aggredi ac inceſſere poſſit. *Propterea* idem iam monuerat 13. *Accipite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo, et in omnibus perfecti ſtare. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, et induti loricam iuſtitiæ, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:*

in

in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: et galeam ſalutis aſſumite, et gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.

Hæc ſunt arma, quibus inſtructa contra viſibiles et inviſibiles hoſtes invicta decertat Eccleſia militans, regnum Chriſti in terris. *Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.* I. Cor. XV. 25. Poſtrema hæc verba deſumta ſunt ex pſalmo CIX. quem de ſe dictum Chriſtus Iudæis demonſtravit Matth. XXII. exiſtimantibus Chriſtum ſolum hominem ex ſemine David eſſe. Id quod quidem de generatione Chriſti temporali mox etiam in laudato pſalmo his verbis explicatur: *Virgam virtutis emittet Dominus ex Sion; dominare in medio inimicorum tuorum;* ut tamen ſtatim iterum divina Chriſti origo et nativitas ab æterno ex Patre declaretur: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.* Eſt hoc quod Hebræis ex eodem pſalmo CIX. idem apoſtolus Hebr. I. 13. ob oculos ponit: *Ad quem autem angelorum dixit aliquando: ſede a dextris meis donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?* Et poſtea de Chriſto ſacerdote agens, *qui unam pro peccatis offerens hoſtiam in ſempiternum ſedet in dextra Dei* iuxta pſalmum eundem: *De cætero*, ſubdit, *exſpectans, donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius.* Eſt hoc ſacerdotium, ſecundum ordinem Melchiſedech, de quo pſalmus noſter:

ſter: *Iuravit Dominus et non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Dominus a dextris tuis confregit in die iræ ſuæ reges. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquaſſabit capita in terra multorum.* Quæ etiam ſuo loco explicatiora dabimus ex pſalmo II. quo Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris triumphi canuntur a ſuis primordiis, quando *fremuerunt gentes, et populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adverſus Dominum, et adverſus Chriſtum eius*

Præcipua quæ Eccleſiæ militanti ſunt decertanda certamina in terris, donec conſocietur Eccleſiæ triumphanti in cœlis, ſeptem in Apocalypſi S. Ioannis reſignantur ſigillis, totidemque denunciantur tubis, quas totidem ſequuntur phialæ iræ Dei ac vindictæ divinæ effuſæ in eos, qui inſurgentes in Eccleſiam, armaturam Dei contra hoſtes ſuos aſſumendi cauſam dederunt Eccleſiæ: quæ ad fortiter pugnandum vincendumque de victoria certa ac ſecura animatur ſeptem epiſtolis, quæ prioribus Apocalypſis capitibus leguntur ſcriptæ Chriſti nomine ad ſeptem eccleſias Aſiæ; unde Eccleſia incipiens per apoſtolos a Ieruſalem effloruit, parſisque ab hoſtibus, quibus undique premebatur, victoriis, regni ſui per orbem terrarum fines undique porrexit, conſtabilitque. Ipſa vero verba, quibus angeli, Eccleſiarum præpoſiti, ad pugnam certa victoriæ fiducia a Chriſto in illis epiſtolis excitan-

tur,

tur, omnes et ſingulas Eccleſias demonſtrant attinere: *Qui habet aurem audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis.* Apoc. II. 7. id quod per ſingulas repetitur epiſtolas.

Continentur porro his epiſtolis omnis generis exempla vigilantiæ aut deſidiæ paſtorum quæ laudantur aut vituperantur; profectus aut defectus Eccleſiarum, quæ commendantur aut redarguuntur: ſive ſpectentur Eccleſiæ cum ſuis angelis ſeu epiſcopis, qui fuerunt eo tempore, quo ſcripſit S. Ioannes, ad quod ævum ſunt, qui perperam (nonnulli etiam exilium S. Ioannis in inſulam Patmos ad Claudii imp. revocantes) in Apocalypſi deſcribi fata Iudæorum volunt, excidiumque Hieroſolymitanæ urbis; alii ad urbis Romanæ devaſtationem ſec. V. reſtringunt ſeptem ſigilla, tubas, et phialas; alii hæc extendunt, diribentque per epochas a prima Eccleſiæ ætate usque ad conſummationem ſeculi. Nec obeſt, quin quisque ex Apocalypſi ſibi colligat ſive generatim ſive ſingillatim per ſtatas epochas, quæ ſunt ad ſuum profectum aut Eccleſiæ, prout mox in exordio deprædicatur: Apoc. I. 3. *Beatus qui legit, et audit verba prophetiæ huius, et ſervat ea, quæ in ea ſcripta ſunt, tempus enim prope eſt.* Salubriter hoc imprimis ad ſuum terrorem facerent, qui in Eccleſiam iniurii ſunt, dum cernunt ſingulis tubis perſecutionum pediſequam eſſe phialam ſuam divinæ vindictæ in perſecutores. Paſtores Eccleſiæ ac fideles monita cumprimis atti-

net

tent ac comminationes in epiſtolis ad ſeptem contentæ Eccleſias, quas, ut diximus, ſunt, qui ad ſingulas Eccleſiæ ætates referant iuxta ſeptem ſigilla, tubas, et phialas myſterio numeri ſeptenarii: quo modo etiam Apoc. V. 6. Agnum pro nobis occiſum *habentem cornua ſeptem* divinæ virtutis *et oculos ſeptem* perpetuæ circa Eccleſiam ſuam providentiæ S. Ioannes repræſentat.

Sic, iuxta ac nos in hoc opere deſcriptionem hiſtoricam Eccleſiæ militantis, regni Chriſti in terris exhibemus, pia monita ſibi dicta accipere poſſunt angeli ſeu paſtores eccleſiarum ſenſu quem vocant, accomodatitio in ſeptem epiſtolis illis (dum eſt pietas ad omnia utilis, et diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum iuxta apoſtolum) ſic vincenti, exemplo angeli Epheſi, eccleſiæ viſibiles quoſcunque et inviſibiles hoſtes in prima epiſtola promittitur edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei, quem in Adamo primo deperditum nobis reſtituit Adamus ſecundus, devictoque diaboli regno ſuum inſtituit in Eccleſia militante in terris, et triumphante in cœlis. In epiſtola II. cautus redditur angelus Eccleſiæ, (monitus, ne timeat, quæ paſſurus eſt) a *ſynagoga ſatanæ*, uti in tertia *ſede ſatanæ*, Iudæis nimirum et hæreticis Eccleſiæ hoſtibus, quorum anteſignani erant tunc Nicolaitæ. Additur ſem- [illegible] quod quemvis exſtimulet, victoriæ præ- [illegible] Sic *qui* iuxta epiſtolam ſecundam *vi-* [illegible] *lædetur a morte ſecunda*. In tertia epi-

ſtola

ſtola promittit Chriſtus *vincenti manna abſconditum et calculum candidum*, *et in calculo nomen novum*, *quod nemo ſcit*, *niſi*, *qui accipit*. Nomen novum ſcilicet in regno Chriſti, qui eſt lapis ille, qui Dan. II. 34. *abſciſſus eſt de monte ſine manibus*: *et percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis et fictilibus*, *et comminuit eos*: quartum nimirum regnum coloſſi illius Nabuchodonoſoris, quæ eſt monarchia Romana: *Lapis autem*, *qui percuſſerat ſtatuam*, *factus eſt mons magnus*, *et implevit univerſam terram*: Ib. 35. Eſt hic mons, ut per decurſum huius operis patebit, Eccleſia militans, regnum Chriſti in terris: de quo epiſt. IV. *Qui vicerit*, *et cuſtodierit usque in finem opera mea*, *dabo illi poteſtatem ſuper gentes*, *et reget eos in virga ferrea*, *et tanquam vas figuli confringentur*. Id quod experti ſunt omnes inde ab origine Eccleſiæ hoſtes, inſidias ad exitium ſtruentes primum Iudæi, ac machinas ſuas interius in ipſis viſceribus adhibentes hæretici, exterius in viſcera graſſantes gentiles, et quicunque alii Eccleſiæ perſecutores, incaſſum omnia: dum mox exciſa urbe Hieroſolyma Iudæi in diſperſionem eunt, fruſtra ad hodiernum usque diem reſtaurationem rerum præſtolantes: deſtruitur deinde regnum idololatricum cum imperio Romano gentili: diſpereunt Chriſto inimica per orbem nomina, pereunt tyranni Eccleſiæ hoſtes: dumque identidem contaminata hæreſibus florentiſſima eccleſia Orientalis ſchiſma facit, perit. Accidit enim, ut chriſtianis inter ſe digladiantibus de præcipuis fidei

dei myſteriis Mahumet inde occaſionem arriperet, ea funditus evertendi cum ipſo chriſtiano nomine, atque Eccleſiam per Orientem latiſſime patentem peſſumdaret peſtilens ſecta cum ipſo imperio, quod hodieque tenet gens Scythica illa Turcarum Gog et Magog, de quibus poſt Ezechiel. XXXVIII. et XXXIX. S. Ioannes Apoc. XX. 7. quid timendum ſit Eccleſiæ militanti regno Chriſti in terris expoſuit, poſteaquam revelatus fuerit, *iniquus ille, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, et deſtruet illuſtratione adventus ſui.*

De Antichriſto hic agit apoſtolus, cuius anteſignanum Neronem his verbis indigitat proxime antecedentibus: *Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantum, ut, qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.* Vel hinc atrociſſima illa retunditur criminatio eorum, qui non verentur Chriſti in terris vicarium Romanum pontificem antichriſtum dicere, D. Petri ſucceſſorem: quem utique ipſum (horret ſcribere calamus) apoſtolorum principem, ſuper quem Chriſtus ædificavit Eccleſiam ſuam, attineret, dum dicit apoſtolus: *Ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat*, quod de Romani imperii principatu intellexit continua Eccleſiæ traditione omnis retro ætas: dum poſt gentiles paſſim etiam principes chriſtiani ferebant tutelam et patrocinium emergentibus tunc undique ex inferis hæreſibus, quibus fides de divinitate Chriſti, myſteriumque Incarnationis impetebatur, dicente S. Ioanne epiſt.

II.

II. c. IV. 3. *Omnis ſpiritus, qui ſolvit Ieſum ex Deo non eſt, et hic eſt antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, et nunc iam in mundo eſt*, prout modo ex S. Paulo audivimus.

Eccleſiæ autem ſchiſmaticæ per Orientem diſperſæ convenit, quod angelo eccleſiæ Sardis Apoc. III. 1. ſcribitur: *Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, et mortuus es.* Unde merito timeant eccleſiarum angeli, illud ſibi, quod additur, dictum accipientes: *Eſto vigilans, et confirma cætera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe, qualiter acceperis, et audieris, et ſerva, et pœnitentiam age, ſi ergo non vigilaveris veniam ad te tanquam fur, et neſcies, qua hora veniam ad te.*

Dum Orientalis eccleſia paulatim ruit cum imperio, efflореſcit Eccleſia interim, et dilatatur per Europam: dumque ſic credi poterat, evangelium per univerſum mundum fuiſſe prædicatum, ecce ſe novus aperit Americæ orbis: id quod congruit ex parte cum eo, quod eſt angelo Philadelphiæ ſcriptum ep. VI. *Hæc dicit ſanctus, et verus, qui habet clavem David: qui aperit, et nemo claudit: claudit et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, et ſervaſti verbum meum, et non negaſti nomen meum. Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt, ſe Iudæos eſſe, et non ſunt, ſed mentiuntur: Ecce faciam illos, ut veniant, et adorent ante pedes tuos: et ſcient, quia*

turam aliquan-
nem in noviſſi-
oribus, de qui-
in tantis ſeduc-
que licentiæ ſen-
in dies malo in
neſcente obſequio
atque apoſtaſiam
ilius hominis, ait,
s inveniet fidem in
ulo, ut, dum E
iſti in terris, n
lata depreſſa ſu
, ac excidamus
a usque ad co
cleſia, in co
leſiæ paſt
um ſucce
quibus n
III. 10.
, et ag
ventura
ntes in term
, ut nem
it, ſaciam
et ſortes n
ter eum non
nati nome
eo meo, et
n tempeam
nerum, colli
s Aſia et A

ego dilexi te. Poſſunt hæc ad futuram aliquando Iudæorum referri converſionem in noviſſimis illis perculoſiſſimis temporibus, de quibus ſibi merito quisque timeat in tantis ſeductionum periculis, laxatis undique licentiæ ſentiendi habenis, ingraveſcente in dies malo in ipſo etiam ſinu Eccleſiæ langueſcente obſequio fidei ad irreligionem usque atque apoſtaſiam illam, de qua Chriſtus: *Filius hominis*, ait, Luc. XVIII. 8. *veniens putas inveniet fidem in terris?* Præſentiſſimo periculo, ut, dum Eccleſiæ militantis, regni Chriſti in terris, nervi ac poteſtas a Chriſto collata depreſſa ſucciditur, ſinu illo deiiciamur, ac excidamus petra, ſuper quam inconcuſſa usque ad conſummationem ſeculi ſtabit Eccleſia, in communione illa ſummorum Eccleſiæ paſtorum, qui ſunt eccleſiarum angeli cum ſucceſſoribus D. Petri in ſede Romana, quibus nempe illud dictum convenit: Apoc. III. 10. *Quoniam ſervaſti verbum patientiæ meæ, et ego ſervabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem univerſum tentare habitantes in terra. Ecce venio cito: tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius: et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cælo a Deo meo, et nomen meum novum.* Sed quem non terreant columnæ illæ, quæ identidem corruerunt, collapſis dudum integris orbis partibus Aſia et Africa, ac ma-

gna

gna iam Europæ parte? Quis angelorum Eccleſiæ, qui ſunt columnæ illæ in templo Dei, ſibi non timeat illud, quod angelo Laodiciæ Apoc. III. 11. ſcribitur: *Quia neque frigidus es, neque calidus: ſed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Quia dicis: quia dives ſum, et locupletatus, et nullius egeo: et neſcis, quia tu es miſer, et miſerabilis, et pauper, et cæcus et nudus. Suadeo tibi, emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, et veſtimentis albis induaris, et non appareat confuſio nuditatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Ego, quos amo, arguo, et caſtigo. Æmulare ergo, et pœnitentiam age. Ecce! ſto ad oſtium, et pulſo, ſi quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipſe mecum. Qui vicerit, dabo ei, ſedere mecum in throno meo: ſicut et ego vici, et ſedi cum patre meo in throno eius.* Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis!

Caput XXX.

Romanum imperium accisum: Eccleſia militans regnum Chriſti in terris, præparatus mons domus Domini in vertice montium. - - - - pag. 262.

Caput XXXI.

Status eccleſiæ militantis, Romanique imperii et urbis fata ſec. VI. efflorescente in regno Francico, regno Chriſti in terris. - - - - pag. 272.

Caput XXXII.

Status Eccleſiæ fideique orthodoxæ in oriente collabeſcens, accisus per ſectam Mahumetanam, in occidente accreſcens ſec. VII. - - - pag. 285.

Caput XXXIII.

Status eccleſiæ, in Germania præſertim, efflorescens, et Eccleſiæ Romanæ. Imperii epocha nova ſec. VIII. pag. 295.

Caput XXXIV.

Imperatores Græci iconoclaſtæ Eccleſiæ hoſtes. - pag. 301.

Caput XXXV.

Imperium Occidentis ablatum iconoclaſtis impp. Græcis: Carolus M. imperator Romæ ſalutatur, a Leone III. coronatus. - - - - pag. 305.

Caput XXXVI.

Schiſma orientale, Status regiminis eccleſiaſtici et imperii occidentalis ſec. IX. - - - pag. 310.

Caput XXXVII.

Status eccleſiaſticæ hierarchiæ et imperii ſec. X. - pag. 319.

Caput XXXVIII.

Sec. XI. Eccleſiæ militantis pericula fortiter profligata et conſtanter. - - - - pag. 329.

Caput XXXIX.

Status Eccleſiæ et imperii inter ſe colliſus ſec. XII. eccleſiaſtico iure in tuto - - - pag. 351.

TOM. II.

Caput XL.

Sec. XIII. vergente ſub Rudolpho I. concordia ſacerdotium inter et imperium reſtituta. Aliorum principum opera dein-

deinceps, et contentio pro fide catholica. Officium inquiſitionis hæreticæ. - - - pag. 1.
Caput XLI.
Status utriusque reipublicæ ſec. XIV. turbulentus. pag. 16.
Caput XLII.
Militia anceps eccleſiæ occidentalis, et fatum orientalis capta Cpoli ſec. XV. - - - pag. 24.
Caput XLIII.
Mutata a Proteſtantibus ſacra, et hierarchia Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris reiecta ſec. XVI. - pag. 53.
Caput XLIV.
Varia circa hierarchiam contentio ſec. XVII. - pag. 95.
Caput XLV.
Status hodiernus Eccleſiæ periclitans. - - pag. 111.
Caput XLVI.
Nil ſibi conſtans apud Proteſtantes. - - pag. 194.
Caput XLVII.
Inconcuſſa usque ad conſummationem ſeculi in unitate fidei Eccleſia militans regnum Chriſti in terris. - pag. 204.
Caput XLVIII.
Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris tempora noviſſima. - - - - pag. 215.
Caput XLIX.
Iudæorum converſio. Duo teſtes.
Caput L.
De Antichriſto generalior idea. - - pag. 247.
Caput LI.
De Antichriſto in fine mundi revelando antiquiſſimorum SS. PP. mens iuxta Danielem. - - pag. 261.
Caput LII.
Antichriſtus extraneus, atque adverſus ordini hierarchico iuxta S. Cyprianum. - - - pag. 275.
Caput LIII.
S. Victorini de Antichriſto Nerone et imperio Rom. opinio; Lactantii item. - - - pag. 283.
Caput LIV.
S. Cyrilli Hieroſol. et S. Ephrem mens de Eccleſia noviſſimorum temporum tempore Antichriſti. - pag. 285.

Ca-

advenit, & regnum obtinuerunt ſancti, non ſolum æternum in cœlis, ſed etiam hic in terris: quod eſt *Eccleſia militans, regnum Chriſti in terris*.

Hoc dum, inundantibus poſtea Saracenis orbem chriſtianum, attentionem effugiebat: identidem inde a medio fuerunt ævo, qui nova ſpe ceu millenarii regni Chriſti in terris illis, quibus primum a Chriſto *Evangelium regni* prædicatum fuerat, reſtaurandi, fideles lactarent, animarentque ad Cruciatas, quas vocabant bella, mota a chriſtianis ad recuperandam terram ſanctam & alias provincias, quas Mahumedana ſecta, ad religionem armis propagandam nata, chriſtiano orbi iam extorſerat, ac porro videbatur detractura, niſi poſterioribus his potiſſimum ſæculis murum aheneum ſeſe oppoſuiſſent Imperatores, Rudolphi I. progenies, qui quemadmodum diu turbatam concordiam Sacerdotium inter & Imperium, ut ſuo loco videbimus, redintegravit, conſervavitque cum ſuis ſucceſſoribus: ita eius ſeri poſteri concuſſam undique apud nos etiam & dilaceratam Eccleſiam militantem *regnum Chriſti in terris* pro viribus ſuſtentarunt.

CAPUT II.

Veterum Hæreticorum ac etiam Catholicorum hac de re divinationes.

Fuit in Eccleſia ab eo tempore, quo ſummum apicem ſplendoris externi, dominata per orbem,

bem, aſſecuta fuiſſe viſa eſt, gens invida non una, multiplicata ſucceſſu temporis, & ampliata anteſignanis Albigenſibus, Waldenſibus, Wicleffitis, Huſſitis, & eorum ſectatoribus, Eccleſiæ catholicæ interitum minantibus, atque apoſtaſiam improperantibus.

Ex noſtris viciſſim non deerant, qui (ut Ioachimum abb. ſilentio prætéream, cui ſuppoſita ſunt, quæ circumferuntur, vaticinia) proſpera ominabantur ad veterum Chiliaſtorum mentem: veluti Io. Viterbienſis præciſius ac ſignanter annum 1481. deſignabat, Sixto IV. P. *ſuper Apocal.* pollicitus victoriam a Turcis, omniumque eccleſiarum obedientiam ſub Romano Pontifice, atque inſignem Eccleſiæ formam mille annis duraturam. Auctor libri, cui titulus: *Onus Eccleſiæ*, in eandem ſententiam c. 62. triplicem diſtinguit Chriſti adventum: primum in carne, quando homo factus mundo apparuit; alterum ſtatuit in virtute & efficacia ſpirituali ad interficiendum Antichriſtum, regnumque Chriſti in terris inſtaurandum, quod ſtabit uſque ad tertium ipſius adventum in finali iudicio. Scripſit etiam, ut alios taceam, Nicolaus de Cuſa card. coniecturam eodem ſec. XV. de noviſſimis diebus, victoriam de Antichriſto poſt annum 1700. ante an. 1734. collocans: poſt illud tempus autem aſcenſionem Eccleſiæ futuram eſſe Chriſto ſponſo adveniente ad iudicium, ſed neminem ſciturum adventum. Alios complures abb. Calmetus in diſſert. *de Antichriſto* T. VIII. *comment. in S. Script.* recenſet, qui Antichriſto & conſummationi ſeculi certum determinarunt tem-

pus, quod abhinc prope abeſt: veluti Petrus Alliacenſis annum proximum 1789. ſtatuit: longius abeſt Picus Mirandulanus, qui annum 1994. præſtituit. Alii etiam annos conſtituerunt, qui dudum præteriere, ſec. iam XVI. imprimis complendi. Sic fanatici quidam in Germania annum 1532. Franc. Meletius annum 1530. vel 1540. Ioannes Pariſienſis annum 1560. ne quid de Arnoldo de Villa Nova dicam, qui adventui Antichriſti fixerat annum 1326.

Caput III.

Proteſtantium improperia.

Qui anteſignano Luthero tantopere paratragoediati ſunt de Papæ perinde ac Turcæ imminente ruina, poſt anabaptiſtas Monaſterienſes, eadem ſpe recuperandæ libertatis chriſtianæ ac inſtaurandi regni Chriſti (creato etiam rege Ioanne Leidenſi, atque graſſantibus ubique per Germaniam rebellibus ruſticis) auſi ſunt etiam tempus & annum figere: veluti, anabaptiſtico quodam rebellionis ſpiritu, tempore Lutheri in Saxonia Michael Stiffel, & poſtea Petrus Molinæus in Gallia, uti videre eſt apud Boſſuetum *a*), præſertim de Molinæi nepote Petro Iurieu, qui, duce imprimis celebri apud Anglos Ioſ. Mede, ubique in Apoc. ſibi Papam effingente, ſingularem commentarium edidit ad novum ſtabiliendum chiliaſmum,

a) Avertiſſement aux Proteſtans T. III. opp. p. 576. ſeqq. Accompliſſement des Propheties.

mum, deſtructo Antichriſto, ut calumniantur, Papæ imperio, ex ſua ſententia an. 1710. vel 1715. deſtruendo, ut tamen regnum millenarium elapſo iamiam feliciter an. 1785. auſpicium habere debuerit. Regno papali non minus annis 1260. tribuunt; ſic breve ſcilicet duorum & dimidii anni tempus Antichriſti ampliando: quibus ſi 30. anni addantur ad conſociandos in unam Eccleſiam Chriſtianos, & 45. ad Iudæos convertendos, prodeunt anni 1335. computandi ab an. 450 regni papalis auſpicio; in quo tamen ipſo auſpicio determinando alii mirum in modum variant, ut apud laudatum Boſſuetum legere eſt.

Uti in Gallia ſuperiore ſeculo occaſione motuum Hugonoticorum varii huiuſmodi prophetæ prodierunt, ita in Germania noſtra tempore præſertim belli tricennalis. Talem Io. Crocius in Antiwigelio notat, qui initio eiuſdem belli regem, ſeu anticæſarem Ferdinando II. Imp. (quem porro Io. Plauſuarius Huſſita Antichriſtum putavit) oppoſuit, ad abolendum penitus Roman. Imperium. Alium nobis noviſſimus auctor *a*) anonymus hiſtoriæ Chiliaſmi ſiſtit, Paulum Felgenhauer, qui primi iudicii tempus an. 1618. & ſecundi an. 1651. quo electi ad nuptias Agni invitentur, ſtatuit: anonymum item, qui anno 1655. annos mundi 6000. finem habuiſſe, ſomniavit ad inchoandum Sabbatiſmum Regni millenarii. Petr. Serarius item quidam annum 1664. converſioni Iudæorum deſtinaverat, miniſterio Amſtelodami ob chiliaſtica figmenta, quæ auditoribus propoſuit, depoſitus.

a) T. III. P. I. p. 66. &c.

Apud nos ad finem ſeculi præteriti Peterſen, Spenner, Lange, Comenius controverſiam hanc apud Proteſtantes commoverunt inter Doctores, quos citatus anonymus nominat, ut Anglos Quakkeros *a*) ſileam, qui mania hac vaticinandi detenti, paſſim quoque ſeculo præterito brevi adventurum Regnum in terris ſomniabant *b*) ad quos etiam inſpirati illi pertinent, qui poſtquam in Gallia maximas turbas excitaverunt Elias Marian, Nicolaus Facio, Ioannes Allut, & Carolus Portales, Germaniam peragrati, eandem maniam paſſim inſpiraverunt. Qui quidem in hoc conſpiraverant cum Chiliaſtis cæteris, ut Eccleſiæ catholico-Romanæ eiuſque capiti R. P. diris devoto, mala omnia ac interitum paſſim eiuſmodi pſeudoprophetæ ſint ominati, atque ad novas cruciatas contra Romanam Eccleſiam haud minus, quam contra Mahumedanos animarint, canente claſſicum iam memorato.

a) Ib. p. 8. *b*) T. III. P. II.

CAPUT IV.

Noſtræ ætatis Chiliaſtæ.

Quod vero bene habet, epochas quidem conſtituunt non raro fanatici iſti, ſed annis, quos præfixerunt, iam præterlapſis, uti apud laudatum *a*) anonymum videre eſt exempla in recentioris ætatis etiam ſcriptoribus, e. g. Prædicante Berolinenſi Seiz, qui anno 1720. vaticinari incipiens,

a) P. I. p. 121.

incipiens, cum ad peremtorium iam imminentem annum ſuo computo ſtringeretur, anno 1735. inducias pactus eſt. Ex computo Io. Schilteri *de fatis Eccleſiarum per Ioannem divinitus revelatarum* §. 32. ſeqq. Danielis etiam hebdomadis in ſubſidium vocatis, conſummatio, quam poſteriorem ſtatuit, circa annum 1756. facienda fuiſſet. Sic aliæ quoque aliorum epochæ præterierunt vergente iam ad finem hoc ſeculo: perinde etiam *a*) anonymi illius computus, qui quidem conſummationem ſeculi ad annum 1830. vel 34. prorogat, Romani imperii nihilominus fatale tempus intra annos 1770. & 74. fixit. Chimonius vero an. 1777. tempori, pœnitentiæ ſpirituali Babyloni ſeu myſticæ Iezabelæ conceſſo, finem ponit. Bengelii ſyſtema Apocalypticum, quo iam Proteſtantium plerique ipſimet mirantur, potuiſſe dementari homines emunctæ naris, nil moramur: perinde ac paſtorem illum vicinum beneficiarium, qui an. 1769. edito ſchediaſmate nobis diem dixit. Maiores nobis inducias nuperrime G. Maſius tribuit, ab anno 1783. tres adhuc omnino generationes ſtatuens, quorum ſingulæ annorum ſeptuaginta ſint.

Cuius ſui computi epocham ſi loco ſuo conſtituiſſet, ad tempus nimirum conſcriptæ a S. Ioanne Apocalypſis (qui quæ prædixit, fieri oportere cito, edixit, idque non ſemel repetit) palam inveniſſet poſt tres generationes eiuſmodi a Chriſto adoleſcente Seculo IV. ſtatu ſuo preſſo eluctatam Eccleſiam militantem regnum Chriſti in terris: quod

a) Ibid. p. 137.

nos a Chriſto per apoſtolos in orbe terrarum informatum inſtauratumque hactenus decurrere præſenti tractatu oſtendimus contra Chiliaſtas hos, qui ut Iudæi Meſſiam hactenus incaſſum, ita & ipſi adhucdum futurum præſtolantur Meſſiæ regnum in terris. Vides, quomodo ſe torqueat antiquus ſerpens, ne regno ſuo, quod in genus humanum uſurpavit, deiiciatur, a Chriſto eiectus foras, & ligatus ſatanas mille annis; toto nempe illo tempore, quo Chriſtus ſeſe uſque ad conſummationem ſeculi futurum promiſit cum ſuis apoſtolis, quando illos miſit in univerſum mundum ad prædicandum Evangelium: *Evangelium*, inquam, *regni*, quod eſt eccleſia militans regnum Chriſti, & ſanctorum cum Chriſto Apoc. XX. 6. in terris.

Silentio denique prætereo noviſſimas Proteſtantium de divina authentia Apocal. S. Ioannis concertationes: ubi hæc ſubinde etiam inducitur quæſtio; & quidem ab iis quoque, qui in ſententiam negativam propendent: veluti nuperrime defunctus Io. Dav. Michaelis *a*) ex collatione cap. 18. & 19. cum 20. coniicit regnum millenarium ſecuturum Babylonis & Meretricis interitum, quam Romanam Eccleſiam facit, etſi fateatur, in Meretricis perinde ac Beſtiæ deſcriptione veſtigium alicuius eccleſiæ haud deprehendi, ſed mere gentilem civitatem & regnum præſeferre. Uti vero noviſſimi Chiliaſtæ in ſtatuenda epocha variant, ita etiam in regiminis modo ac genere, quale

a) Einleitung in die göttliche Schriften des neuen Bundes. . 240. p. 1327. §. 241. p. 1330.

quale futurum ſit in regno millenario. Quam opinionum varietatem animadvertere licet a primo factæ per Lutherum rupturæ tempore: quando mox fuerunt, qui non ſolum ſtatum ac ordines hierarchicos, verum omnem quoque eccleſiaſticam poteſtatem libertati chriſtianæ adverſam eſſe iudicabant, aut etiam quodvis miniſterium eccleſiaſticum abiiciebant. Sunt, qui iuſtos & ſanctos ſe regnum mundi obtenturos in animum inducunt. Alii Romanum imperium volunt integritati ſuæ reſtituendum, abolito Mahumedaniſmo & Papiſmo, ut vocant Romanæ Eccleſiæ hierarchicum ſtatum Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris, adeoque regnum fingunt politico-chriſtianum futurum appoſite ad principia proteſtantica, qui noſtro hoc potiſſimum tempore abſolutum in Sacra principi ius tribuunt. Sic nuperrime iam memoratus G. Maſius *a*) cum ſociis diſcutiendum eſſe vult, cui potentatuum Germaniæ Roma cum ſuo imperio propria ſit, idque ei adſcribendum, abolita non ſolum omni eccleſiaſtica, ſed ipſo etiam eccleſiæ nomine, ita ut Chriſtianiſmus cum integerrima ſentiendi libertate præſelaturus ſit in regno illo ſchema politicum ſub rege apoſtolico *b*), ut vocat, religionemque apoſtolicam: quam nunc demum poſt pluſquam mille ſeptingentos annos, ab inſtaurata per orbem ab apoſtolis eccleſia catholica apoſtolica, inſtruere volunt, dum iam inſtare momenta putant, quibus per decem reges inſtauranda ſint regni millenarii ſubſecutura tempora.

a) Das Buch der Vereinigung. p. 7. *b*) p. 43.

Alia recentiorum Chyliaſtarum ſyſtemata laudatus anonymus Turicenſis *a*) in hiſtoria critica Chiliaſmi multa & varia recenſet. Eorum alii ex vetuſtiſſima chriſtianorum iudaizantium ſententia urbem Hieroſolymitanam, mirifice exornatam, ampliatamque inſtaurandam exiſtimant potentiſſimo cum imperio, quale ſibi Iudæi a ſuo Meſſia ſperabant, in quo ipſi Iudæi, ad Chriſtum converſi, rerum ſint potituri (nec deſunt, qui hoc regnum æternum fore ominentur) atque etiam theocratiam, qualis apud Iſraelitas obtinuit, in regno illo millenario obtenturam. Alii regale quoddam ſacerdotium locum habiturum in eodem regno millenario putant, coniuncta regia cum ſacerdotali poteſtate, ita ut illa huic, non hæc illi ſit ſubiicienda cum pleniſſima utriuſque ſacri & politici ſtatus auctoritate (ut apud anonymum *b*) legere eſt) in decidendis etiam quibuſvis religionis rebus, politiæ ſacræ & fidei infallibili iudicio.

Poſtremam hanc nos a Chriſto apoſtolis datam poteſtatem in eorum ſucceſſoribus reveremur perennem in eccleſia militante regno Chriſti in terris, experientia, in tanta hoſtium eiuſdem eccleſiæ & adverſariorum fidei colluvie, inde ab exordio religionis chriſtianæ edocti, hac una auctoritate irrefragabili firmam ac inconcuſſam ſtetiſſe ſtareque rem Romano-catholicam apoſtolicam: nec aliter pro conditione humana ſtabile aliquid eſſe poſſe & inviolabile, certo tenemus.

C A-

a) T. III. P. I. *b*) p. 132. ſeqq.

Caput V.

Chiliaſtæ primorum Eccleſiæ ſeculorum.

Graviorum eſt novorum Chiliaſtarum, poſt tot eccleſiæ ſecula, error, quam veterum illorum primæ Eccleſiæ ætatis, quando inolita illa Iudæorum de regno Meſſiæ terreno perſuaſio non tam facile aboleri potuit; quique non ſolum veteris legis ac prophetarum de Chriſti regno vaticinia, verum etiam evangelica dicta ac parabolas Chriſti de regno ſuo præſentis eccleſiæ atque etiam Apocalypſin S. Ioannis præ oculis habebant: & ex apographis librum IV. Eſdræ, ut nihil de Rabbinis dicam, atque Apocalypſi Cerinthi, in qua is teſte Euſebio poſt reſurrectionem carnis demum terrenum regnum ſtatuit Hieroſolymis in carnalibus cupiditatibus & voluptatum illecebris, nuptiis &c. tranſigendum, circumciſionem etiam, victimas & Sabbata in deliciis ſummis reditura. Sunt etiam, qui Platonis de magno anno commentum materiam ſubminiſtraſſe ſuſpicentur: dum vult poſt triginta ſex demum annorum millia innovandum mundum; aureumque ſeculum futurum.

Paſſim in Prophetas commentans S. Hieronymus craſſos iudaizantium chriſtianorum errores chiliaſticos notat in Oſee cap. II. *a*) de circumciſione, & poſtea in cap. III. *b*) de rerum affluentia, de Hieruſalem, victimarum ſanguine, filiis, ac nepotibus, & deliciis incredibilibus, de portis gemmarum

a) T. III. p. 1250. *b*) Ib. p. 1254. *c*) Ibid. p. 1364.

Iſaiam & Pſalmiſtam ad S. Ioannis Apocalypſin, *a*) *qui in revelatione ipſi facta, mille annos Ieroſolymis traducturos prædixit eos, qui Chriſto noſtro crediderint ac poſtea generalem, & ut ita dicam, æternam unanimiter ſimul omnium reformationem, & iudicium futurum b*). Iam antea, ut ab editoribus S. Iuſtini San-Maurenſibus obſervatum eſt, ſecundum glorioſum ſtatuit adventum, *cum alii in iudicium & condemnationem ignis perpetuo cruciandi mittentur, alii vero perpeſſionis & corruptionis & doloris expertem ſtatum atque immortalitatem conſequentur*. Neque vero medium agnoſcit adventum inter primum illum ad redimendum genus humanum, & ſecundum ad iudicandum vivos & mortuos & ſeculum per ignem. Unde quidem ſuapte ſequitur, regnum illud Chriſti millenarium ad intermedium illud tempus primum inter & ſecundum adventum, militantis adeoque Eccleſiæ, ſed florentis ac regnum in orbe terrarum obtinentis pertinere. Luculentum ſane huius rei teſtimonium in eodem dialogo cum Tryphone Iudæo habetur n. 110. poſtquam in præcedenti locum Michææ IV. *c*) de converſione gentium, quo Chiliaſtæ maxime abutuntur, attuliſſet, *Ex omnibus ſcripturis*, ſunt S. Martyris verba: *demonſtratum eſt, duos Chriſti adventus eſſe nuntiatos; alterum quidem, in quo perpeſſioni obnoxius, & inglorius, & ignominia affectus, & crucifixus prædicatur; alterum vero. in quo cum gloria e cœlis aderit, quando & defectionis homo grandia etiam adverſus Altiſſimum in terris loquens nefanda audebit in-*

nos

a) p. 179. *b*) Præfat. P. II. p. LVI. *c*) p. 203.

nos chriſtianos, qui poſtquam ex lege & doctrina Ieroſolymis egreſſi rationem colendi Dei per apoſtolos Ieſu cognovimus, ad Deum Iacob & Deum Iſrael confugimus, & qui bello & mutuis cædibus & improbitate omni cumulati eramus in toto terrarum orbe, inſtrumenta quiſque bellica enſes in vomeres, haſtas in agreſtia arma mutavimus, aramus pietatem, iuſtitiam, humanitatem, fidem, ſpem illam, quæ eſt ex Patre per eum, qui crucifixus eſt. Eundem ſenſum myſticum S. Irenæus (dum poſterioribus quinque libri V. contra hæreſes capp. qui paſſim tamen in MſſT. atque etiam prioribus editionibus deſiderantur, Papiam ſequitur) lib. IV. c. 34. ſecutus notatur, perinde ac Tertullianus in libro adverſus Iudæos c. 3. & alii circa *Sanctam civitatem Ieruſalem novam deſcendentem de cœlo a Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Quod de Eccleſia Chriſti in terris accepimus regnante; eique novæ Ieruſalem aliquando etiam ſynagogam adiungendam ſperamus, non craſſo illo Chiliaſtarum errore, ut vidimus. *Ne exiſtimetis, a)* S. Iuſtinus Tryphonem Iudæum alloquitur in dialogo, *Eſaiam aut cæteros Prophetas dicere ſacrificia ſanguinis aut libationum altari imponi, ſed vera & ſpiritualia, laudes & gratiarum actiones.* Quæ ſunt conſentanea Eccleſiæ illi ſanctorum in terris reſurrectione prima *b*), *in quibus ſecunda mors non habet poteſtatem; ſed erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis*, dum auream & gemmatam in terris Hieruſalem fingunt Chiliaſtæ, Tertullianus etiam, nec tamen ſatis ſibi conſtans, ut videtur ex ſequenti loco *c*): *De reſtitu-*

a) N. 118. p. 211. *b*) Apoc. XX. 6.
c) Adverſus Marcionem lib. III. p. 411.

miſcue vero S. Hieronymus loquitur de Chiliaſtis in cap. 19. Ieremiæ, nec penitus damnare audet: *a) Quamquam*, inquit, *ſibi Iudæi auream atque gemmatam Ieruſalem reſtituendam putent, rurſumque victimas et ſacrificia, et coniugia ſanctorum, et regnum in terra Domini Salvatoris, quæ licet non ſequamur, tamen damnare non poſſumus: quia multi eccleſiaſticorum virorum et martyres iſta dixerunt*; ſed ut vidimus ab iis, quæ Iudaiſmum ſapiunt defæcata.

Hoc ſi porro fiat de Hieruſalem, ut veteri nova, nempe Eccleſia ac regnum Chriſti in terris ſubſtituatur, prout poſt tempora illa perſecutionum, in quibus martyres illi vixerunt, effloruit: quid aliud, niſi militantis Eccleſiæ adumbrationem habemus? quouſque ſcilicet ligatus eſt ſatanas, rotundo illo, ut vocare ſolemus, annorum mille numero, prout familiare eſt in Scripturis propheticis præcipue, ac imprimis Apocalypſi. Neque præciſe unquam aliquid ſtatuerunt Patres illi ac martyres Chiliaſtæ Iuſtinus et Irænæus ſive de fine periodi illius, ſive de exordio; tantum communis illa perſuaſio de Antichriſto ex Romanis imperatoribus, deſolatione abominationis ſtante in loco ſancto, proximaque ruina Romæ Romanique imperii eos neceſſitate conſtrinxit, regnum Chriſti in terris poſt hæc facta ſtatuere: ſicuti revera contigit res, fueruntque ex imperatoribus Antichriſti multi Eccleſiam Dei perſequentes; ſed vetus ac unus ille homo peccati, *b)* filius perditionis ex ipſo ſors Eccleſiæ gremio refer-

a) T. III. p. 620. *b)* II. Theſ. II. 3.

reſervatus eſt ultimis ante conſummationem mundi temporibus: qui, iuxta Apoſtolum, *adverſatur, et extollitur ſupra omne, quod dicitur Dei, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe, tanquam ſit Deus.* Hæc futura proxime ante adventum ſecundum Chriſti, ſequentia declarant: *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet Spiritu oris ſui, et deſtruet illuſtratione adventus ſui eum.*

Caput VII.

Opinio de propinquo fine mundi.

Apoſtolo de extremis orbis temporibus ante conſummationem mundi, atque adeo de Antichriſto ſermonem eſſe, dubium non relinquunt ſequentia verba: *Et tunc revelabitur ille* iniquus, *quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, et deſtruet illuſtratione adventus ſui eum.* Et licet ibi Theſſalonicenſes errorem dedoceat, quaſi iam inſtaret dies Domini, noviſſima tamen tempora imo horam tunc denunciabant omnes, quorum epiſtolas habemus, Apoſtoli, et poſt illos etiam S. Ignatius; nec ut mox videbimus, abludit S. Barnabas. Et S. Iuſtinus M. Tryphoni Iudæo *a)* reſpondens Danielem obiicienti, qui Meſſiæ adventum glorioſum, mundi monarchias ſcilicet contrituri obiicit, dum duplicem diſtinguit Adventum, quem utrumque etiam David in pſalmo prænuntiavit: *ex quibus*, inquit, *Chri-*

a) Dialog. cum Tryph. n. 32. p. 129.

ſtum intelligetis a ſancto prophetico ſpiritu Dominum etiam vocari, et a Patre omnium Domino e terris evocari, et ad ipſius dextram collocari, donec Pater ponat inimicos ſcabellum pedum eius. Quod quidem iam inde ſit ex quo in cœlum aſcendit redivivus ex mortuis D. N. I. Ch. currentibus ad finem temporibus, iamque eo pro foribus adſtante, qui impia et nefanda in Altiſſimum locuturus eſt. Ut iam alibi in *ſtachyologia De ſublimi in Evangelio Chriſti* ex Patribus rem declaravi ad eam Chriſti intentionem, ut incertos nos et ſuſpenſos de ſuo terribili Adventu contineret.

Facile tunc ſub ethnicis imperatoribus diras perſecutiones, tormenta, et mortes perpeſſi fideles, calamitates et pericula noviſſimorum temporum in animum ſibi inducebant; Nerones redivivos, Caios &c. Antichriſtos ob oculos poſuerunt: veluti Iudas Syrus, Euſebio teſtante, Severum imp. in chriſtianos *a)* furentem coram habens, dum in Danielem commentatur, proximum ſibi finxit Antichriſtum, *quia*, ut de eo loquitur S. Hieronymus in catal. Script. *magnitudo perſecutionis præſentem mundi minabatur occaſum*, ut iam Pamelius ad ſimilem Tertulliani locum *de Antichriſto iam inſtante, et in ſanguinem, non pecunias biante Chriſtianorum* annotavit ad cap. 13. *de fuga in perſecutione.* Viciſſim vero gentiles publicarum tunc calamitatum cauſam in chriſtianos iactabant, quod eſt S. Cypriani contra Demetrianum argumentum, ubi ei ſeneſcentem iam

a) Lib. VI. hiſt. c. 6.

iam mundum ob oculos ponit argumento ad hominem; *a*) ad Tibaritanos vero ſcribens, eos *ſcire* vult, *et pro certo tenere, occaſum ſeculi, atque Antichriſti tempus appropinquaſſe;* et ad Fortunatianum *b*) *in fine atque conſummatione mundi Antichriſti tempus appropinquare nunc cæpiſſe.* Alia S. martyris præciſiora adhuc poſtea occurrent. De S. Hyppolyti M. ſupputatione, quæ diſſerta quam maxime habetur in eiuſdem Danielis interpretatione, quæ nuper primum Romæ in lucem prodiit, mox videbimus; parum item ab eius computatione abeſſe Iulium Hilarionem *c*) in lib. *de mundi duratione*, quem vergente ſec. quarto ſcripſit, palam eſt. De Appollinari Laodiceno S. Hieronymus in cap. 9. Danielis teſtatur eum poſt annos 434. ab Claudii imp. tempore Eliæ, proximeque Antichriſti adventum determinaſſe; alii ſtatuerunt Chriſti adventum ad an. 365. In noviſſima Philaſtrii editione, *d*) in Bibl. PP. Veneta legitur, qui in omnibus editis deeſſe notatur, hæreſis 79. eorum *quæ conſummationem ſeculi ſecundum temporum definitionem a Deo Chriſto Salvatore fuiſſe ſtatutam aſſerunt. Hincque certum eſſe numerum conſummationis ſuſpicantur, et non plus minus opinantur, cum prophetæ undique nuntiaverint circa 500. annum fieri conſummationem ſeculi, et ſic Dominum de cœlis iterum advenire.* S. Auguſtinus *e*) eundem errorem notavit; alium item eorum, qui annos 400. vel 1000. ab aſcenſione Domini uſque ad ſecundum eiuſdem adventum numerabant.

 Ab

a) Epiſt. *66.* *b*) Epiſt. 53. *c*) T. VIII. Bibl. PP. p. 238 *d*) T. VII. p. 499. *e*) De civit. Dei lib. XVIII. c. 55

Ab hoc parum alieni ſancti PP. qui eluctati tempora perſecutionum imperatores chriſtianos, ſed hæreticis patrocinantes adverſus ſe experiebantur, aliaſque calamitates præ oculis habebant, perinde ac martyres illi, quos audivimus, loquebantur. S. Hilarius contra Auxentium Arianum, a) *Quid autem* ait, *illud ſit, quod ignorandum ultra non ſit, breviter exponam. Secundum placitam Deo plenitudinem coarctata ſunt tempora. Circumſcripta enim ratio eorum cæleſtibus libris docetur: ac neceſſe eſt, in ipſam nos ætatem Antichriſti incidiſſe* &c. S. Cyrillus Hieroſ. Arianis Antichriſtianis, Chriſtum nempe verum Deum negantibus, Sabellianos, quos perinde attinet, quod S. Ioannes dicit: b) *hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem, et filium*, iungens: *Nunc vero*, inquit, *defectio eſt: defecerunt enim homines a recta fide, et alii quidem Filio paternitatem prædicant, alii vero Chriſtum ex non extantibus ad eſſe productum dicere audent. Et prius quidem conſpicui erant hæretici; nunc autem occultis hæreticis repleta eſt Eccleſia... Hæc igitur defectio eſt, et exſpectandus iam inimicus, et iam ex parte præcurſores ſuos mittere occepit, ut ipſe ad prædam paratus ſubſequatur.*

Haud abludit S. Baſilius Epiſt. 71: nec uno loco S. Chryſoſtomus et S. Ambroſius, ut paſſim alii prædicationem Evangelii per orbem, quam præceſſuram ſecundo adventui ſuo Chriſtus prædixit, in argumentum adducunt: ac S. I. Chriſoſtomus quidem hom. 21 in epiſt. ad Hebræos *dixit*, ait, *cum*

a) n. 5. p. 1265. b) I. Io. II. 22. Cath. 15. n. 9. p. 228.

a) *cum prædicatum fuerit Evangelium omnibus gentibus, tunc finem eſſe venturum. Ecce ad finem iam pervenimus; fuit enim prædicatum maiori parti orbis terræ. De cætero ergo inſtat finis.* Certius adhuc paſſim deſignat alibi tempus, *b*) ut alias iam prodidimus de S. Ambroſio etiam, qui in Lucam: *Præceſſit*, *c*) inquit, *in orbem terræ Evangelii prædicatio, cui iam Gothi, et Armenii crediderunt, et ideo mundi finem videmus.* Eadem *d*) apertius adhuc paulo ante de Barbarorum irruptionibus; quibus tunc conficiebatur Romanum imperium, quod ſignum inter pleroſque alios; ut ſuo loco videbimus, S. Hieronymus in Ezech. c. 25. agnoſcens, cum præſens tunc periculum obverſabatur, dicit, ſe *dierum miſerias noctium ſtudio compenſare. Paſcitur*, ſubdit, *animus, et obliviſcitnr ſeculi calamitatum, quod in extremo fine iam poſitum congemiſcit, et parturit, donec qui tenet, de medio fiat, et pedes ſtatuæ quondam ferrei fragilitate digitorum fictilium conterantur.* S. I. Chriſoſtomo, ut iam in ſtachyologia de ſublimi in Evangelio Chriſti notavimus, viſæ ſunt iam ad fores eſſe res ipſæ ſeu ſigna interituri mundi hom. XX. in Matth. n. 6. *Nec ſcimus*, addit, *num forte in hac generatione omnia noſtra finem habitura ſint, et dies ille tremendus ſit adventurus* &c. Hom. XXXV. al. XXXIV. in Ioan. (T. VIII. p. 200.) determinatius adhuc videtur initia ſec. V. quo toties diruta fuit Roma, innuere. S. Auguſtinus in epiſt. *d*) ad Heſychium Salonitanum

 de

a) T. XII. p. 198. *b*) T. VII. p. 267. T. VIII. p. 200.
c) T. I. p. 1507. n. 10. p. 1506. *d*) T. XII. p. 198.

de hac re interrogatus, contrarium quidem adſtruit, perinde ac lib. XX. de *civitate Dei a*) contra eos, qui nimium aſſerte ac præciſe tempus determinare ſunt auſi. Ab eorum ipſe ſententia, qui non minus quam mille annos ab aſcenſione Domini uſque ad conſummationem ſeculi ſtatuunt, non penitus abhorret libro XX. in millenariorum ſententiam inquirens. Auctor ſermonis inter eius opera *de tempore Barbarico*, *b*) haud remotus ab ætate S. Auguſtini, tempore graſſantis hæreſis Arianæ præciſe loquitur: *Advenit*, ait, *tempus illud*, *quod prædixit Dominus*: Putas, cum venerit filius hominis inveniet fidem in terra? &c. Eandem in rem hunc, aliaque Apoſtolicorum etiam virorum epiſtolarum et Apocalipſeos loca Zachæus chriſtianus in conſultatione cum *c*) Apollonio Philoſopho adoleſcente ſec. V. poſtquam attuliſſet, ac pluribus expendiſſet, tandem concludens, *Percurre iam ſingula*, inquit, *atque ex his*, *quæ geruntur*, *aut geſta ſunt*, *quid ſuperſit*, *intellige*: *profecto id tantum deeſſe perſpicies*, *quod noviſſimis aut iam adſcribi poſſet*, *aut iungi.* Et poſtquam longa ſerie recenſuiſſet ſuæ ætatis mala, *æſtima quæſo*, pergit, *utrum hoc fere diu eſſe ſeculum poſſit*, *quod eloqui humanus ſermo vix audet. Utrumne hæc diabolo otiante ſic ſæviant*; *quæ licet merito noſtris ſint reputanda peccatis*, *illius tamen opere tecto, peraguntur*, *qui coram continuo congreſſurus*, *ita ſupremorum urgetur anguſtiis*, *ut quod adimplendum Evangelia prædixerunt*, *agere orbis deſertione iam cæperit.*

S. Gre-

a) Opp. T. VIII. p. 200. *b*) T. VI. append. p. 608. *c*) IX. Bibl. PP. p. 246. &c.

S. Gregorius M. haud obſcure proximum mundi occaſum ex calamitatibus ſui ævi arguit, fidelesque, quod fugientem labentemque adhuc ſequantur, reprehendit. Tota in hoc argumento verſatur L. I. homil. I. in Evang. et homil. IV. n. 2. *Ruinæ a) namque*, ait, *illius voces eius ſunt. Qui enim tot attritus percuſſionibus a gloria ſua cecidit, quaſi iam nobis e proximo regnum aliud, quod ſequitur, oſtendit. Ipſis iam et a quibus amatur, amarus eſt. Ipſæ eius ruinæ prædicant, quod amandus non eſt.* Breviter S. Pontifex L. I. ep. 11. ad Clementiam patriciam, eam ad contemtum mundi hortatus, *cuius*, ſcribit, *ruina in ipſis iam cauſarum effectibus comprobatur. Sed huic nos ſolerti decet converſionis cautela ſubducere, ne ſua nos ſecum pariter ruina circumplicet.* Et lib. II. homil. XXVIII. *Ecce iam mundus*, ait, *in ſeipſo aruit, et adhuc in cordibus noſtris floret. Ubique mors, ubique luctus, ubique deſolatio: undique percutimur, undique amaritudinibus complemur; et tamen cæca mente carnalis concupiſcentiæ ipſas eius amaritudines amamus, fugientemque ſequimur, labenti inhæremus. Et quia labentem retinere non poſſumus, cum ipſo labimur, quem cadentem tenemus. Aliquando mundus delectatione ſibi nos tenuit: nunc tantis plagis plenus eſt, ut ipſe iam mundus mittat nos ad Deum.* Andreas Cæſarienſis in commentario ſuper Apocalypſin eorum ſententiæ accedit, qui adventum Chriſti ſecundum mille poſt primum annis ſtatuunt: quæ maxime pervagata opinio completis mille annis Sec. XI. miros

a) T. I. p. 1436. &c. ib. p. 1446. &c.

rimus recepta iuſta promiſſione, deleta iniquitate, novatis vero cunctis a Domino: poterimus, inquam, tunc eundem diem reddere, ipſi prius ſancti effecti. Demum illis dicit: Novilunia veſtra, et Sabbata veſtra non fero. *Cernite qua ratione loquatur: Non mihi accepta ſunt præſentia Sabbata; ſed illa, quæ feci: quando ſcilicet univerſis finem imponens, octavi diei faciam initium, hoc eſt initium alterius mundi. Idcirco et diem octavum in lætitia agimus; in quo et Ieſus reſurrexit a mortuis, et cum apparuiſſet, aſcendit in cœlum.* *a)* Quæ ad hunc locum inter alia Cotelerius adnotat ex libro Sacramentorum ſeu Liturgia S. Gregorii, rem omnem dilucidant. Sunt autem hæc: *Quo ſic in ſenarii numeri perfectione in hoc ſeculo vivatis; et in ſeptenario inter beatorum Spirituum agmina requieſcatis, quatenus in octavo reſurrectione renovati, iubilæi remiſſione ditati ad gaudia ſine fine manſura perveniatis.*

Congruit, cohæretque ſyſtema iuxta calculum Septuaginta interpretum, quem Iudæi helleniſtæ, omniſque antiquitas eccleſiaſtica ſecuta eſt; quemque S. Hippolytus S. Irenæi diſcipulus ſic explicat, ut Chriſtum demum mundi quinquies milleſimo quingenteſimo anno natum exiſtimet in libro de Antichriſto (a Photio idcirco reprehenſus) et interpretatione Danielis *b)* nuper Romæ in lucem protracta. S. Irenæus eodem modo loquitur de ex mille annis, quibus omnia conſummanda ſint, *c)* ut S Barnabas: cumque præcipuus ſit regni millenarii aſſertor, explicationem de ſeptenario et octena-

a) p. 47. *b)* p. 99. *c)* lib. V. contra hæreſes. c. 28.

octenario ex S. Barnaba datam accipit, ut ille ad Sabbatum regni Chriſti in hac terra, hic ad vitam æternam in cœlis pertineat. Germanus Conſtantinopolitanus Hippolyto tribuit, *fore anno ſexies milleſimo quingenteſimo eum adventum, qui futurus eſt*, ut ad interpretationem Danielis adnotatur. Germanum in myſtica Theoria Hippolyto iungere Cyrillum et Chryſoſtomum: *Veteres enim*, additur, *ſextum et ſeptimum aſſumebant millenarium, ut rerum finis initio reſponderet, de quo legimus:* complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum. Sic S. Barnabas et S. Irenæus accipiendi ſunt, quando dicunt omnia conſummaſſe Dominum Deum in ſex millibus annorum, ut luculenter rem modo memoratus S. Gregorius Niſſænus expoſitione in pſalm 6. explicat: *Cum enim*, ait, *Deus mundum, et omnia, quæ in eo ſunt, ſex diebus creaſſet, et ſeptimo requieviſſet: ſicque per revolutionem ſeptimanarum omnia decurrant uſque ad iudicii diem, finita ultima ſeptimana orietur octavus dies in ævum manſurus, ſine ulla dierum revolutione, ſine ulla noctis et lucis viciſſitudine.* Obſcurius de Sabbato iſto, ac complexe S. Hieronymus in epiſt. ad Cyprianum: *Ego*, inquit, *arbitror ex hoc loco, et ex epiſtola, quæ nomine Petri Apoſtoli inſcribitur, mille annos pro una die ſolitos appellari: ut ſcilicet, quia mundus in ſex diebus fabricatus eſt, ſex millibus annorum tantum credatur ſubſiſtere, et poſtea venire ſeptenarium numerum, et octenarium, in quo verus exercetur ſabbatiſmus, et circumciſionis puritas redditur.* Videtur hic reſurrectionem carnis reſpi-

cere in conſummatione ſæculi ante extremum iudicium, ante quod paſſim SS. Patres et interpretes aliud agnoſcunt iudicium, de quo Chriſtus: *Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* Iudicium hoc primum experti ſunt Iudæi in ruina urbis et diſperſione gentis, in qua adhuc verſantur; deinceps gentiles, qui tunc Romanam conſtituebant monarchiam illam, quæ corruit lapide Chriſto Ieſu abſciſſo de monte ſancto Dei. Quem diem reſpiciens eminus S. Hippolytus M. utpote adhuc ſub perſecutionibus cum Eccleſia preſſa gemens, a) *Reliquum eſt*, ait, *ut veniat de cælo lapis, qui percuſſit ſimulacrum, cominuit illud, et transtulit omnia regna, et dedit regnum ſanctis Altiſſimi. Hic factus mons magnus, et implevit univerſam terram.* Et paulo poſt: *Oportet igitur omnino, ut ſex millium annorum numerus adimpleatur, ut veniat Sabbatum, ſcilicet requies, dies ſancta, in qua* requievit Deus ab omnibus operibus ſuis. *Sabbatum typus eſt, et imago futuri regni ſanctorum, quando regnabunt cum Chriſto; adveniente ipſo e cælis, ut Ioannes in ſua Apocalypſi enarrat.* Dies enim Domini tanquam mille anni. *Quoniam igitur ſex diebus Deus fecit omnia, oportet ſexies mille annos adimpleri; nondum enim adimpleti ſunt, ſicut Ioannes dicit,* quinque exciderunt, unus manet, *ſcilicet ſextus,* alius nondum venit. *Alium autem diem ſeptimum commemorat, in quo eſt requies.* Et mox: *A generatione igitur Chriſti computandi ſunt reliqui quingenti anni, ut ſex millium annorum*

a) Interp. in Dan. p. 91.

rum numerus adimpleatur, et ita erit finis. Quod vero quinto et dimidio tempore adfuerit Salvator in mundo, ferens incorruptam Arcam, ſuum ſcilicet corpus, dicit Ioannes: Erat autem hora ſexta, *ut dimidium diei oſtenderet*, dies autem Domini mille anni; *horum igitur dimidium ſunt quingenti. Neque enim conveniens erat, ut ipſe citius adveniret, adhuc enim pondus legis durabat, ſexta non adimpleta (innovatur enim Baptiſma) ſed quinta et dimidia, ut in reliquo dimidio tempore Evangelium in omnem terrarum orbem prædicaretur, et adimpleta ſexta die præſens vita ceſſaret.*

Parum ab hac computatione *a)* abeſt Q. Iulius Hilarion in libro de Mundi duratione: *Ergo*, inquit, *a paſſione Domini Chriſti (ex quo tempore fide in ſe credentibus, reſurrectionem pollicitus eſt Dei Filius) anni compleantur neceſſe eſt* 470. *ut concludatur ſumma ſex millium annorum; ſeptimo et milleſimo anno incipiente fide vera credentes liberabuntur e mundo; tunc enim erit reſurrectio prima omnium ſanctorum. De quadringentis vero et ſeptuaginta annis a Paſſione Domini in conſulatu Cæſarii et Attici die nono Kalendas Aprilis anni tranſierunt* 369. *Reſtant itaque anni* 101. *ut conſummentur* (illa) *ſex millia annorum, quæ* (autem) *ſex annorum millia non ante complentur, niſi prius prope ultimum reges decem exierint in mundum; et filiam Babyloniæ, quæ nunc obtinet, de medio mundi tulerint. Ad quos ſubito exiet unus potens ſuper eos, qui eſt in Apocalypſi draco nominatus, et obtinebit reges decem, et ex eis ali-*

a) T. VIII. Bibl. Venet. PP. p. 238.

aliquos perdet, alii ſub eius ditione remanebunt. Tunc revelabitur ille impius, filius perditionis, qui elatus eſt adverſus omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedens oſtendat *ſe tanquam ipſe Deus. Hic erit proprius Antichriſtus. Huic potentiſſimus ille draco, cui decem ceſſerunt reges, tradet vim et poteſtatem ſuam, et mirabuntur univerſi mortales. Et erunt Antichriſti tempora (quæ tempora mortalia ſint neceſſe eſt) qualia cum Antiochus, ſub regno ſuo unum populum in Apoſtaſia facere conabatur; cui (quia tempus non fuit) non talia evenerunt, qualia tentabit efficere Antichriſtus. Dum venerit, ad perditionem infidelium veniet: cuius tempus grave et nefandum erit, quem ſolus* Dominus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui, et evacuabit præſentia adventus ſui. *Superato igitur et interfecto Antichriſto, ſumma completa annorum ſex millium, fiet reſurrectio omnium ſanctorum adhuc ſuperſtite mundo; decurrentibus etiam annis mille, in quibus draco ille antiquus diabolus et ſatanas ligatus in abyſſo, ſequeſtratus erit, ne ſeducat quemquam, donec conſummentur anni tres qui anni tres adnumerabuntur, qui ſub ſigno Antichriſti remanebunt, et hi omnes nubent et nubentur, et morientur; ſuper hos et plagæ illæ deſcriptæ in Apocalypſi advenient, et partibus ſubinde cæditur hic mundus. Nam ſanctis Dei, in reſurrectione unus erit dies, et tantum erit prolongatus in lucem dies iſte ſanctorum, quantum impiis illius in mundo cum pœna viventibus mille numerabuntur anni. Iſte eſt dies ſeptimus, et ſabbatus æternus verus, cuius imaginem tenet ſabbatus ille temporalis in Moſes lege conſcriptus.*

Reme-

Rememoranda hic ſunt, quæ ſupra de veterum opinione diximus, finem mundi propinquum tunc exiſtimantium, quem nos poſt tot ſecula intelligimus mundum eſſe tenebrarum harum, cuius iudicium Boſſuetus in commentario ſuper Apocalypſin oſtendit ſeculo quinto factum ſecundum Hippolyti et Hilarionis computationem: qui ea videre ac noſſe non potuerunt, quæ nos vidimus (ut non ſemel animadvertit laudatus Boſſuetus) quod regnum illud in terris ſpectat Apoc. XX. *Si ageretur*, verba ſunt Boſſueti *a*) (de excidio Babylonis) *tantum de cœleſti gloria et regno, illud imperium ſempiternum diceretur, non autem ad mille annos. Cum ergo dicitur, beatas animas cum Chriſto regnaturas, profecto intelligendum eſt de illo regno, ſeu de gloria ſanctarum animarum in Eccleſia Chriſti uſque ad ſeculi finem, ante reſurrectionem ultimam.* Hoc ſuppoſito commodam interpretationem habet Chiliaſtarum illorum ſententia, qui carnaliter non ſapiebant.

Ex his Lactantius omnino calculum S. Hippolyti iuxta LXXII. ſecutus, *b*) *ſciant igitur* inquit, *philoſophi, qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum: quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, et humanarum rerum ſtatum in melius reformari; cuius rei argumentum prius ennarrandum eſt, quo ratio eluceat. Mundum Deus, et hoc rerum naturæ admirabile opus (ſicut arcanis ſacræ Scripturæ continetur) ſex dierum ſpatio conſummavit, diemque ſeptimum, quo ab operibus*

a) T. III. opp. p. 789. *b*) lib. 7. c. 14.

ſuis requieverat, ſanxit. Hic autem eſt dies Sabbati, qui lingua Hebræorum a numero nomen accepit, unde ſeptenarius numerus legitimus ac plenus eſt..... Et rurſus, quoniam perfectis operibus requievit die ſeptimo, eumque benedixit, neceſſe eſt, ut in fine ſexti milleſimi anni malitia omnis aboleatur e terra, et regnet per annos mille iuſtitia, ſitque tranquillitas et requies a laboribus, quos mundus iamdiu perfert. Illi tunc, ſec. III. finiente nimirum, *omnis exſpectatio non amplius quam ducentorum viſa eſt annorum.* Iam propius tempus fidelibus S. Athanaſius deſignabat in caput 65. Iſaiæ, *qui ſex diebus, in quibus factus eſt mundus, transſcenſis et præteritis, feſtinant ad ſeptimum diem, id eſt ſabbatum, in quo vera eſt requies.* Quæ vero de ſex annorum millibus dicta ſunt iuxta LXXII. etiam a S. Ambroſio fuerunt animadverſa, non adæquare præſentis ſeculi tempora: *Plures*, inquit, *a) quam ſex millia computantur anni; et malumus ſex dies per ſymbolum intelligere, quod ſex diebus mundi opera ſunt creata, ut per tempus opera, per opera mundum intelligamus. Et ideo mundi temporibus impletis, reſurrectio futura monſtratur: aut quia is, qui ſupra mundum adſcenderit, et huius ſeculi momenta transſcenderit, velut in ſublimi locatus, futuræ reſurrectionis fructum exſpectabit æternum.* Videtur hic præ oculis habuiſſe communem illam propemodum veterum opinionem de ſex millibus annorum, qua de re ſæpius agit S. Auguſtinus eiusdem etiam aliquando, ut ex ſermone 259. patet, ſen-

a) lib. VII. in Luc. n. 6. T. I. p. 1412.

ſententiæ, quam lib. XX. c. 7. de civitate Dei *a)* retractans in Apoc. XX. de reſurrectione prima, regnoque Chriſti in terris mille annis, *Qui*, inquit, *propter hæc huius libri verba primam reſurrectionem futuram ſuſpicati ſunt corporalem, inter cætera maxime numero annorum mille permoti ſunt, tanquam oporteret in ſanctis eo modo veluti tanti temporis fieri ſabbatiſmum, vocatione ſcilicet ſancta poſt labores annorum ſex millium, ex quo creatus eſt homo, et magni illius peccati merito in huius mortalitatis ærumna de paradiſi felicitate dimiſſus eſt, ut quoniam ſcriptum eſt:* unus dies apud Dominum ſicut mille anni, et mille anni ſicut dies unus, *b) ſex annorum millibus tanquam ſex diebus impletis, ſequatur veluti ſeptimus in annis mille poſtremis, ad hoc ſcilicet ſabbathum celebrandum reſurgentibus ſanctis. Quæ opinio eſſet utcunque tolerabilis, ſi aliquæ deliciæ ſpiritales in illo ſabbatho adfuturæ ſanctis per Domini præſentiam crederentur. Nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando.* Affert deinceps modum ac rationem, quo res accommodate accipi poſſit, ſive in illo LXX. Int. calculo, ſive etiam in alio quocunque, ſenſuque illo, quo mille illi poſtremi anni computantur inde ab effloreſcente Chriſti in terris regno Eccleſia quidem militante, ſed pacata degente in orbe chriſtiano ac regnante. „Mille autem anni, *inquit*, duobus modis poſſunt, „quantum mihi occurrit, intelligi: aut quia in ultimis annis mille iſta res agitur, id eſt, ſexto „annorum millenario tanquam ſexto die, cuius „nunc

a) T. VII. p. 580. *b)* I. Pet. III. 8.

qui profert de theſauro ſuo nova et vetera, de quo ſupra locuti ſumus. Et de Eccleſia collecturi ſunt zizania meſſores illi, quæ permiſit cum tritico ſimul creſcere uſque ad meſſem &c. Quæ paulo ante ex eodem opere S. Patris de civitate Dei c. 7. in eandem ſententiam attullimus, videntur ex S. Victorini ep. Petavionenſis et M. circa finem ſec. III. ſcholiis ſeu commentariis in Apocalypſin expreſſa: certe ad rem quæ habet S. Gregorius M. lib. XVIII. moralium in Iob. n. 67. „ *a*) Millenario etenim, *inquit*, numero non „ quantitatem temporis, ſed univerſitatem, qua „ regnat Eccleſia, deſignavit. Antiquus autem „ ſerpens ligatus catena in abyſſum mittitur: quia „ religatus a bonorum cordibus apud reproborum „ mentes recluſus, eis atrocius dominatur &c. Iam S. Victorinum audiamus in caput XX. Apoc. commentantem: *b*) „ Illi anni in quibus alligatus eſt „ Satanas, iſti ſunt in adventu primo Chriſti uſque „ ad terminum ſeculi, mille autem dicti, eo loquendi modo, quo pars ſignificatur a toto, ſicut eſt „ illud: Verbi, quod mandavit in mille generationes: cum non ſint mille. Quod autem ait: *et miſit illum in abyſſum*, hoc inquit, quia diabolus excluſus eſt a credentium cordibus, cæpit „ impios poſſidere, in quorum quotidie cæcis cordibus tanquam in abyſſi profundo incluſus eſt. Et „ clauſit, *inquit*, et ſignavit ſuper eum, ut non ſeduceret gentes, donec finiantur mille anni. „ Clauſit ſuper eum, *dictum eſt*, id eſt, interdixit, atque cohibuit, ne ſeducat pertinentes ad Chri-

„ ſtum

a) T. I. p. 588. add. lib. IX. c. 1. L. XXXII. c. 12. lib. XXXV. c. 20. *b*) T. IV. Bibl. PP. p. 63.

„ ſtum. Signavit autem, quia occultum eſt, qui „ pertineant ad partem diaboli, et qui ad Chriſti. „ Nam et qui videntur ſtare, neſcimus, ſi caſuri „ ſunt; et qui iacent, ſi ſurgant incertum eſt. „ Quod autem ait, ligatum et incluſum illum, „ ut non ſeducat gentes: gentes Eccleſiam ſigni„ficant, ex quibus ipſa conſtat, quas seductas „ ante tenebat, *donec finiantur*, inquit, *mille an„ni*, id eſt, quod reliquum eſt de ſexto die, ſci„licet ſexta ætate, quæ conſtat mille annis. „ Luculenta ſane hæc eſt regni Chriſti Eccleſiæ deſcriptio in adventu primo Chriſti velut ab infantia ſua creſcentis „ ad conſummationem ſanctorum „ in opus miniſterii, in ædificationem corporis „ Chriſti: donec omnes occurramus in unitatem „ fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum „ in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. *a*)

Prioribus quoque mundi ætatibus theocratia quædam obtinuit per epochas patriarcharum, et poſt legem ſub iudicibus uſque ad reges, quos Deus in furore ſuo dediſſe eſt conteſtatus: quosque cum peterent, iratus I. Reg. VIII. 7. *Non enim*, ad Samuelem dixit, *te abiecerunt*, *ſed me*, *ne regnem ſuper eos.* Nihilominus placato Deo, ſemper aliqua conſervata fuit theocratiæ ratio mediantibus prophetis præſertim et ſacerdotio levitico: penes quod etiam proximis ante Chriſtum ſeculis poſt reditum a captivitate Babylonica in ſuperſtite tribu Iuda regalis poteſtas permanſit.

Quemadmodum vero in adventu Meſſiæ Chriſti Domini factus eſt principatus ſuper humerum eius;

 ita

a) Eph. IV. 12. &c.

ſed uſque ad conſummationem ſeculi perennaturc habetur aſſerta in illud Apoc. XX. 6. *Sed erunt Sacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum ec mille annos*, „ his verbis: Retulit ſpiritus, cum „ hæc ſcriberet, regnaturam Eccleſiam mille annos „ in hoc ſeculo uſque ad finem mundi. Mani- „ feſtum eſt, quod dubitari non debeat de per- „ petuo regno: cum etiam in præſenti ſeculo ſan- „ cti regnent. Bene enim regnare dicuntur, qui „ cum Dei adiutorio etiam inter ipſas preſſuras „ mundi, et ſe et alios bene regunt. Ven. Beda, *a*) qui SS. Patrum in ſuis commentariis ſolet ſententias exprimere, in cap. XX. Apoc. *Martyres*, inquit, *præcipue regnant*. Et qui non adoraverunt Beſtiam &c. *Simul de vivis et mortuis debemus accipere, qui ſive adhuc in iſta mortali vita viventes, ſive defuncti regnant cum Chriſto iam nunc modo tempori huic congruo per totum hoc intervallum, quod numero mille ſignificatur annorum.* Sic etiam in Apocalypſin expoſitio inter opera *b*) S. Ambroſii movet quæſtionem: an tempus mille annorum *non ad futurum tempus, quod ſine fine eſt, ſed ad præſens potius pertineat, quod in fine mundi conſummabitur, et in quo fides Evangelii per univerſum orbem florens, electos quotidie ad vitam æternam percipiendam dirigit. Quod ita* auctor pergit, *ſolvendum puto. Tempus ab Aſcenſione Chriſti uſque ad finem mundi, quod per mille annos deſignatur, omnibus electis deputatum eſt ut in eo ſine corporibus gloria cæleſti cum Domino perfruantur.* Andreas archiep. Cæſareæ Cappad.

a) T. V. p. 809. *b*) Append. T. II. p. 571.

pad. comment. in Apoc. redactam in ordinem ab Aretha ſucceſſore: *Porro mille*, inquit, *non omnino conſonum eſt rationi, ut certum illum numerum accipiamus; ſed millenarium numerum ſignificare imaginamur aut multitudinem aut perfectionem. Mille itaque annos aut eos, qui interfluunt a Chriſti adventu uſque ad Antichriſti adventum (ſive ſint decies centum ſive etiam bis pauciores) non noſtrum eſt exacte cognoſcere.*

Quinquies, ut obſervat ex recentioribus Ribera in cap. 20. Apocal. notantur mille anni Apoc. 20. „ a) numerus indefinitus: cum, *pergit*, annorum „ numerus non eſſet indicandus, et docendum „ eſſet plurimos fore, non potuit commodius aut „ brevius dici, quam dictum eſt. „ His in Apocalypſin S. Ioannis commentatoribus merito iungimus Ottonem epiſc. Friſingenſem ex monacho Morimundenſi, qui libris VII. Chronic. quos de duabus civitatibus inſcripſit, octavum adiecit, in quo ex inſtituto de periculis noviſſimorum temporum tractans mox cap. 2. de diſceſſione, quæ Chriſti adventum præcedet, ad rem præſentem ipſis fere verbis SS. Victorini et Gregorii M. a nobis relatis uſus, „ in Apocalypſi, *ait*, habes, quod poſt „ mille annos, qui quidem numerus plenitudi„ nem ſignificat temporum, ſathan, qui modo „ in reproborum mentibus tanquam in abyſſo li„ gatus noſcitur, ſolvendus, id eſt, ad manife„ ſtam nequitiam prorupturus, totas vires effuſu„ rus ſit. „ Piiſſimus ac doctiſſimus hic ſcriptor S. Leopoldi Auſtriæ ducis filius, præ oculis habuit,

a) p. 620.

buit, et ſi quis alius, utpote Henrici IV. nepos quinti ſororius, et Conradi III. frater uterinus Friderici I. patruus, circumſpicere funeſta illa Imperio perinde ac Eccleſiæ tempora potuit, quæ tunc communi fere opinione ſua atrocitate, ex colliſione potiſſimum Sacerdotii et regni, orbis noviſſima credebantur. Is in libris *de rebus geſtis Friderici I. a)* hiſtoriam nobis Arnoldi ſeu Arnaldi de Brixia eorum anteſignani, deſcribit, qui cum Albigenſibus, Waldenſibus, Wicleffitis, Proteſtantibus altero Eccleſiæ Dei milliario, veluti ſeneſcente iam mundo, cominus et ex adverſo regno Chriſti Eccleſiæ ac hierarchiæ ſacræ ſeſe oppoſuerunt, omnem machinam commoventes, et ſubvertere ſtatum Eccleſiæ hierarchicum conniſi, quoad id uſque tempus ſalvum; cæteri quippe hæretici fidem tantum Eccleſiæ, non ipſam Eccleſiam ſunt aggreſſi. Eſt hoc etiam ac præcipuum quidem periodi cuiuſdam milliariæ ſpecimen, de qua in ſingulari animadverſione dignum eſt, quod alterum hoc milliarium ſit complementum ſexti ab orbe condito millenarii iuxta chronologiam textus Hebraici originalis S. Scripturæ, primum illud Eccleſiæ ab Hieroſolymis (cuius urbis everſio imago eſt ruituri orbis ac conſummationis ſeculi accipientis auſpicium, apoſtolis inde progreſſis per orbem ad conſtituendum regnum Chriſti in terris.

a) lib. II. c. 20.

Caput X.

Eccleſia militans regnum Chriſti in terris communione in cælo triumphantis.

Memorat in ſua hiſtoria Hegeſippus antiquiſſimus ſcriptor, *a*) ex cognatis Chriſti quoſdam, cum ſub Domitiano imp. fidem chriſtianam eſſent confeſſi, ad Traiani uſque tempora vitam produxiſſe. *Adſunt*, inquit, *illi*, *et univerſæ Eccleſiæ præſident*, *utpote martyres*, *et agnati Chriſti.* Id quod perinde eſt, ſive de degentibus in hac adhuc vita, ſive de ſanctis cum Chriſto regnantibus in cœlis dicatur. Credimus enim ſanctorum in cœlis cum militante Chriſti Eccleſia in terris communionem. Non proprie ſatis S Irenæus loqui videtur de regno illo Chriſti in terris, quod S. Ioannes notat Apoc. XX. 5. in reſurrectione prima, diciturque *Beatus et Sanctus*, *qui habet partem in reſurrectione prima* : *in his ſecunda mors non habet poteſtatem ; ſed erunt Sacerdotes Dei et Chriſti*, *et regnabunt cum eo mille annis.* Poſtquam vero S. Martyr poſterioribus lib. V. contra hæreſes capp. regnum Chriſti millenarium in terris expoſuiſſet, ſic caput ultimum concludit : *Diligenter ergo Ioannes prævidit primam iuſtorum reſurrectionem. Hæc enim et Dominus docuit*, *mixtionem calicis novam in regno cum diſcipulis habiturum ſe pollicitus. Et Apoſtolus autem*, *liberam futuram creaturam a ſervitute corruptelæ in libertatem gloriæ filiorum Dei*, con-

a) lib. III. c. 32.

confeſſus eſt. Et in omnibus iis, et per omnia idem Deus Pater oſtenditur, qui plaſmavit hominem et hæreditatem terræ promiſit patribus, qui eduxit illam in reſurrectione iuſtorum, et promiſſiones adimplet in filii ſui regnum.

Supponere hæc videntur corporalem quamdam reſurrectionem primam: alioquin libenter in ſententiam Eraſmi Roterodami conceſſerim, qui in argumento huius lib. V. ex verbis S. martyris: *Poſt recipientes corpora, et perfecte reſurgentes*, ſubindicari putat, aliquam animarum reſurrectionem imperfectam ante corporum reſurrectionem. S. Victorinus martyr in ſcholiis in Apoc. XX. duas diſtinguens reſurrectiones, generatim loquitur *a*) de prima electorum huius vitæ reſurrectione: *Prima*, ait *reſurrectio nunc eſt animarum per fidem, quæ non permittit homines tranſire ad mortem ſecundam. De hac reſurrectione dicit Apoſtolus:* Si reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite. Additur ex Apocal. *Beatus et Sanctus, qui habet in hac reſurrectione partem; in iſtis ſecunda mors non habebit poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum illo mille annis.* Corruptus mihi non videtur S. Victorini locus, qui in editis ſequitur: *Mille annorum regnum non arbitror eſſe æternum.* Ubi Gallandus editor Bibl. PP. negativam delendam arbitratur, hoc autem prius de regno mille annorum Chriſti in terra ab illo dictis, a nobis paulo ante allatis, repugnaret. Id vero ſingulare videatur, quod de ſacerdotibus Dei et Chriſti, quos paſſim hic Chriſti fideles intelli-

a) T. IV. Bibl. PP. p. *63*.

telligunt interpretes, ſubdit: *Qui enim*, ait, *virginitatis integrum ſervaverit propoſitum, et decalogi præcepta fideliter impleverit, et feros mores vel impuras cogitationes intra cordis cubiculum iugulaverit, ne dominentur ei, iſte eſt verus ſacerdos Chriſti, et millenarium numerum perficiens integre creditur regnare cum Chriſto, et recte apud eum ligatus eſt diabolus.* Puto S. martyrem hic ſingulariter ad illud reſpicere Apoc. XIV. 4. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; virgines enim ſunt, et ſequuntur agnum quocunque ierit;* qui dici poſſunt Sacerdotes proprii corporis ſui, ſe ipſos immaculatos in ſacrificium offerentes Deo. S. Iacobus Niſibenus ep. *a*) de regno ſpirituali chriſtianorum Sermone V. illud Apocalypſi S. Ioannis analogum verſans Dan. VII. 18. *Itaque*, inquit, *regnum ſeculorum hæreditat populus ſanctus, qui loco et vice primi populi electus eſt. Provocavit illos in eo, qui non eſt populus, et in gente ſtulta irritavit illos. Et liberavit populum ſuum ſanctum peculiarem. Nam omne quod fœderatum eſt cum Deo, exemptum eſt a tributis regum et principum. Quamvis aliquis idololatra, et ex gentibus ſervus ſit, eadem hora, qua accedit ad fœdus Dei, fit liber: contra illi permanent in ſervitute ſervientes inter gentes. At vero de ſanctis ſic ait:* Hæreditabunt regnum, quod ſub cœlo eſt; *ſi autem de illis hæc dicta ſunt; quare ſerviunt inter gentes? Quodſi reſponderint nondum factum, ſed fiet: Ecce Regnum quod accipit filius hominis, cœli et terræ regnum eſt. Iam ſcripti ſunt*

a) T. V. Bibl. PP. p. XLI.

ſunt filii regni, et acceperunt eius pignus in hoc mundo: atque ideo interea nequaquam ſe alicui ſubdere vult exercitus regis, qui venturus eſt, et regnum ſuum recepturus, ſed ſervat depoſitum eius cum honore, ne, cum venerit, qui abrogat regna, veniat ſuper illos cum ira.

S. Ioanni in Apocalypſi amplitudinem etiam regni Chriſti in terris, quo hactenus gaviſa eſt Eccleſia, ſtatu preſſo eluctata, ſub principibus chriſtianis ob oculos verſatam, atque in conſiderationem venire quis dubitet? Conditionem nimirum ac ſtatum externum illuſtrem in perſonis ac rebus, pollentem facultatibus, et honorificum, ut qui hæc propter Chriſtum in mundo dimiſerit, centum recipiat in hoc ſeculo. *Quod exponens quodammodo*, ſunt verba S. Auguſtini, *Apoſtolus, ait*, Quaſi nihil habentes et omnia poſſidentes: *quia et ante iam dictum erat:* Fidelis hominis totus mundus divitiarum eſt. Prov. 17. Sed hæc indifferentia ſunt et acceſſoria, quibus primum caruit Eccleſia efflореſcens, videturque caritura noviſſimis temporibus. Patiuntur membra regni Chriſti iacturas in his rebus fortunæ perinde ac filii huius ſeculi, qui etiam ſunt in hoc ſtatu viæ in ipſa Eccleſia mixti bonis, ut ubique mala malique bonis: ipſaque Eccleſia cum malis undique conflictatur intus et foris, militans in terris. *De hoc ergo regno militiæ* (ut cum S. Auguſtino loquar, dum quæſtionem inſtituit lib. XX. de civit. Dei cap. 9. a) *Quod ſit regnum ſanctorum cum Chriſto per mille annos, et in quo diſcernatur a regno æterno:*) *in quo adhuc cum hoſte confligitur*

et

a) T. VII. p. 586.

et aliquando repugnatur repugnantibus vitiis, aliquando cedentibus imperatur, donec veniatur ad illud pacatiſſimum regnum, ubi ſine hoſte regnabitur, et de hac prima reſurrectione quæ nunc eſt, loquitur liber iſte. Cum enim dixiſſet, alligari diabolum mille annis, et poſtea ſolvi brevi tempore, mox recapitulando quid in iſtis mille annis agat Eccleſia, vel agatur in ea, Et vidi, *inquit*, ſedes, et ſedentes ſuper eas, et iudicium datum eſt. *Non hoc putandum eſt de ultimo iudicio dici: ſed ſedes præpoſitorum, et ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur; iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum eſt;* Quæ ligaveritis in terra, ligata erunt et in cœlo, et quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt et in cœlo. *Unde Apoſtolus:* Quid enim mihi eſt, *inquit*, de his qui foris ſunt iudicare? Nonne de his, qui intus ſunt vos iudicatis? Et animæ, *inquit*, occiſorum propter teſtimonium Ieſu, et propter verbum Dei: *ſubauditur quod poſtea dicturus eſt, regnaverunt cum Ieſu mille annis, animæ ſcilicet martyrum nondum ſibi corporibus redditis. Neque enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnum Chriſti. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Chriſti; nec aliquid prodeſſet ad eius in periculis baptiſmum currere, ne ſine illo finiatur hæc vita, nec ad reconciliationem, ſi forte per pœnitentiam malamque conſcientiam quisque ab eodem corpore ſeparatus eſt. Cur enim fiunt iſta, niſi quia fideles etiam defuncti, membra eius ſunt. Quam-*

vis ergo cum ſuis corporibus nondum, iam tamen eorum animæ regnant cum illo, dum iſti mille anni decurrunt. Unde in hoc eodem libro et alibi legitur: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit ſpiritus, ut requieſcant a laboribus: nam opera eorum ſequuntur illos. *Regnat itaque cum Chriſto nunc primum Eccleſia in vivis et mortuis. Propterea enim, ſicut dicit Apoſtolus,* mortuus eſt Chriſtus, ut et vivorum et mortuorum dominetur. *Sed ideo tantum, modo martyrum animas commemoravit, quia ipſi præcipue regnant mortui, qui uſque ad mortem pro veritate certaverunt. Sed a parte totum, etiam cæteros mortuos intelligimus pertinentes ad Eccleſiam, quod eſt regnum Chriſti.*

S. Auguſtinum ſequuntur Primaſius, Beda, Rupertus, alii; recentioresque interpretes omnes, ut P. Lud. Alcaſar in h. l. notat, generatim ſupponunt, neminem ſanctorum ex prima hac reſurrectione excipiendum. Ipſe hic operoſiſſimus in Apocalypſin commentator, cum ſub nomine eorum, qui non adoraverunt beſtiam, confeſſores Chriſti intelligit, ſubdit tamen, ſe in huiuſmodi numerum non ſolum eos referre, qui pro religione perſecutionem fortiter tolerarunt, ſed eos etiam, qui in viva catholicæ religionis fide perſtiterunt; eoquod illi omnes myſticum unum corpus conficiant, et ad vivum Chriſti corpus pertineant. Et demum poſtquam modum huius regni ſanctorum explicaſſet, ſive adhuc in vivis degant, ſive iam mortui eſſent: *Illud demum*, ſubdit, *adiungo, ad ſanctorum etiam regnum pertinere,*

nere, uti colantur in terris, ac ſuſpiciantur ea ipſa publica religionis chriſtianæ profeſſione. Et quidem eos veneratur Eccleſia (quidquid obſtrepant et obloquantur hæretici) delubris, votis, imaginibus, et honorifica eorum tam in miſſæ ſacrificio, quam in cæteris divinis officiis commemoratione. Et poſtea ad v. 6. *Et erunt ſacerdotes* &c. ſic commentatur. *Porro eſſe ſacerdotes, et cum Chriſto regnare mille annis idem eſt, atque eſſe regnum Sacerdotale. Quod elogium, quamvis Eccleſiæ etiam tempore perſecutionis conveniat, frequentia tamen et celebritas Miſſarum et divinorum Officiorum, auctoritas item imperii, qua in animarum ſalutem incumbitur, totum id illius temporis eſt proprium, quo et publica religionis exercitatio, et tranquillum Eccleſiæ Romanæ imperium viget. Atque id innuitur verbis illis:* Erunt Sacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum illo mille annis. *In quibus verbis animabus martyrum refertur accepta omnis gloria et ſecuritas Romanæ Eccleſiæ: ſicut mortuo frumenti grano eleganter tribuitur fructus ex eo oriens. Atque ita de ſingulis martyrum animabus vere, ſed myſtice dicitur, eos eſſe, qui Sacerdotale munus ac regale exercent, quo Romana Eccleſia Deo imprimis decoratur. Quod ut verum ſit, non opus eſt, fidelium ſingulos aut Sacerdotes, aut Eccleſiæ principes eſſe.* Revocat deinceps huc illud Apocal. I. 6. *Et fecit nos regnum et Sacerdotes* i. e. *Efficiens nos peculiare Dei regnum: et nos quaſi Dei Sacerdotes divitiis regalibus et immunitate cumulans, quemadmodum in Apocalypſi indicatur.* Non dubitat reſpici ad illud Ex. XIX. 6. *Vos eri-*

tis mihi in regnum Sacerdotale: ubi LXX. legunt *Sacerdotium regale*, uti expreſſit etiam S. Petrus I. ep. II. 9.

Blaſ. Viega in h. l. huc etiam accipit illud Iſaiæ LX. 6. &c. *Vos autem Sacerdotes Dei vocabimini* &c. de Eccleſiæ regno in terris ſuper gentes, et Franc. Ribera in cap. II. illud Pſ. *Exultabunt ſancti in gloria*, uſque *ut faciant in eis iudicium conſcriptum*, *gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius*, de poteſtate, quam Chriſtus ut homo a Patre accepit, promittitque ſe dare vincentibus, ut eos iudicent, a quibus tentati, et iudicati ſunt. Et in illud: *Et regnaverunt cum Chriſto mille annis*, interpretatur de animabus interfectorum propter nomen Chriſti, et reliquorum omnium, qui non acceperunt characterem beſtiæ. *Et cæteri mortuorum*: Qui, ait, neque in Chriſto, neque ob Chriſtum ſunt mortui, reprobi ſcilicet, *Non vixerunt*, neque vita corporali neque ſpirituali vita, quia damnati. Alia ad rem collegimus *De ſublimi in Evangelio Chriſti.*

Martyres potiſſimum nominat S. Ioannes in Apoc. (quos S. Dionyſius Alex. apud Euſebium *a*) aſſeſſores Ieſu Chriſti, ac ſocios regni, participes iudicii, et cum ipſo iudices appellat) ut ad martyrium ſuſcipiendum et regnum animaret, ſtatim in principio ſeptem eccleſiis ſcribens, generatimque locutus principem regum terræ Chriſtum deprædicans, *qui dilexit nos et lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine et fecit nos regnum et ſacerdotes Deo et Patri ſuo.* Mox cap. II. 6. *Qui*

a) lib. 6. hiſt.

Qui vicerit, ait, *et cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes. Et reget eas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringet eas.* Et cap. VI. 10. inducuntur ipſi martyres, qui dum in hac vita patienter pro Chriſto ſanguinem fuderunt, iam cum Deo in cœleſti gloria uniti, participes iuſtorum iudiciorum eius, ac ipſi iam iniuſtorum iudicum iuſti iudices, clamant *voce magna dicentes: uſquequo Domine (ſanctus et verus) non iudicas, et non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra. Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: et dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut et illi.* Eſt hoc, quo S. Gregorius Naz. Iulianum Apoſtatam terret, iudicium: *a) Non tu victimas pro Chriſto cæſas, non magnos pugiles extimuiſti, Ioannem Baptiſtam, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Andream, Teclam, alios, qui et ante et poſt illos pro veritate, cum ferro, igni, belluisque ac tyrannis decertarunt.*

Chriſtus Dominus cum ipſo iudice iniquitatis comparationem inſtituens, de ſuis ad ſe clamantibus, *Deus autem*, inquit, *b) non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, et patientiam habebit cum illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terris?* Eſt hoc fuitque ſemper in quibuscunque periculis militantis Eccleſiæ ſolatium, et robur, præſertim

a) Orat. III. *b*) Luc. XVIII. 7. &c.

etiam in futura tempora, ac pericula noviſſimorum temporum, quæ adhuc inſtant, quo animentur fideles ad conſtantiam et perſeverentiam in vera Eccleſia regnoque Chriſti uſque ad conſummationem ſeculi perduraturo, ne portis inferi nunquam prævalituris adverſus Eccleſiam cedant i. e. Apoc. XXI. *Sanctam civitatem Ieruſalem, quæ eſt in quadro poſita. Et portæ eius non claudentur per diem: Non poſſe autem*, ut ſcholia ſua in Apoc. claudit S. Victorinus, a) *claudi portas, evidenter oſtenditur nulla contradicentium tempeſtate Apoſtolorum doctrinam ſeparari a rectitudine, etiam ſi fluctus gentium et hæreticorum vanæ ſuperſtitiones contra fidem eorum veram inſurrexerint: ſuperati, ut ſpumæ diſſolventur, quia petra Chriſtus eſt, a quo et per quem Eccleſia fundatur. Ideoque nullis fluctibus inſanientium hominum ſuperatur.* Sic intelligendi ſunt, qui cum S. Martyre iuge ſacrificium illis temporibus ceſſaturum putant; et quidem Lud. Alcaſar in Apoc. XX. etiam in urbe Roma; quocum cultus quoque ſanctorum coniunctus eſt. Quorum feſta dum identidem minuuntur celebranda, committendum haud eſt, ut per hoc cultui ſanctorum, præſertim ſacrificio in eorum honorem, quod Romana decreta volunt, quidpiam decederet. Et ſi quidem religioſa fuit cauſa, movitque ratio ad minuendum numerum ob eorum profanationem, et mala illis præprimis diebus perpetrari ſolita, curandum fuiſſet, ut feſta reliqua rite ſanctificarentur, defectusque reliquorum compenſaretur. Quod ſingulari libello egi:

a) T. IV. Bibl. PP. p. 64.

egi: *De minuendo numero, et augenda celebritate dierum feſtorum.*

Caput XI.

Diabolus ligatus.

Iam ſupra S. Victorini retulimus ſententiam cum S. Gregorio M. concordem, S. Auguſtino item qui lib. XX. de civit. Dei c. VII. a) *de ligato mille annis diabolo, et in abyſſum miſſo* n. 3. rem breviter complexus, *quia*, ait, *diabolus excluſus a credentium cordibus, cœpit impios poſſidere.* S. Victorinus loc. cit. ſic paulo poſt proſequitur: b) *Qui vero vitiis et dogmatibus hæreticorum irretitus eſt, in eo ſolutus eſt diabolus. Sed quia completis mille annis dicit, eum ſolvi, et completo perfectorum ſanctorum numero, in quibus corpore et corde virginitatis decus eſt, regni adveniendi abominandi adventu, multi ab eo amore terrenorum ſeducti ſupplantabuntur, et ſimul cum eo igneum ingredientur ſtagnum.* Hic iam iterum S. Victorinus M. ſolos illos, qui virginitatis integritate floruerunt, ad regnum Chriſti peculiare quoddam in terris admittit. Et mox iterum ad Apoc. XX. 8. &c. *Et aſcenderunt ſuper terræ latitudinem, et cinxerunt caſtra ſanctorum, et dilectam civitatem etc. Hoc*, inquit, *iam ad iudicium noviſſimum pertinet; et poſt modicum tellus reddita eſt ſancta, utique in qua dudum quieverant corpora virginea: cum immortali rege æter-*

a) T. VII. p. 582. b) p. 63.

num ſuſcipient regnum, qui non ſolum corpore virgines, ſed et lingua et cogitatione pariter inviolabiliter ſe a nequitia tutaverunt, quos exſultaturos cum agno demonſtrat permanere.

Unum eſt quod adhuc ex S. Auguſtino contra eos notem, qui aut dudum iam defeciſſe Eccleſiam, aut noviſſimis temporibus ſoluto diabolo defecturam clamant. *Abſit*, ait ille, *a) nunquam enim ab illo Eccleſia ſeducetur prædeſtinata et electa ante mundi conſtitutionem, de qua dictum eſt:* Novit Dominus qui ſunt eius; *et tamen hic erit etiam illo tempore, quo ſolvendus eſt diabolus, ſicut ex quo eſt inſtituta, hic fuit et erit omni tempore in ſuis utique, qui ſuccedunt morientibus. Nam paullo poſt dicit, quod ſolutus diabolus ſeductas gentes toto orbe terrarum attrahet in bellum adverſus eam, quorum hoſtium numerus erit, ut arena maris.* Et aſcenderunt ſuper terram &c. Apoc. XX. 8. &c. *Sed hoc iam ad iudicium noviſſimum pertinet, quod nunc propterea commemorandum putavi, ne quis exiſtimet, eo ipſo parvo tempore, quo ſolvetur diabolus, in hac terra Eccleſiam non futuram.* Quæſtionem hic movet vulgarem S. Auguſtinus; *Dicet aliquis*, ait, *b) ſi alligatus eſt, quare adhuc tantum prævalet? verum eſt, fratres chariſſimi, quia multum prævalet, ſed tepidis, et negligentibus, et Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus eſt enim tanquam innexus canis catenis, et neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortifera ſecuritate coniunxerit. Iam videte fratres, quam ſtultus eſt homo*

a) De civit. Dei lib. XX. c. 8. T. VII. p. 583.
b) Serm. 197. de tempore.

homo ille, quem canis in catenis poſitus mordet. Tu te illi per voluptates et cupiditates ſeculi noli coniungere, et ille ad te non præſumit accedere: latrare poteſt, mordere non poteſt, niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet a nobis conſenſum, ſed petit.

Paſſim hic S. Greg. in Iob, veluti lib. IV. c. 8. et 12. Leviatham ſingulariter inducit, quem Blaſ. Viegas in h. l. citans dicit, poſſe Luciferum eſſe ligatum, et alios dæmones ſolutos. Et Franc. Ribera principem huius mundi Io. XII. et XIV. eiectum, ac ligatum Apoc. XX. eum putat, qui Evam ſeduxit: notatque, ideo nomen *diabolus* et *ſatan* non dici in plurali. Citat etiam S. Gregorium et Andream Cæſar. in hanc rem. *Hic igitur*, ſubdit, *dæmonum princeps, qui ante Chriſti mortem vehementius ſæviebat, et quaſi triumphabat, poſt Chriſti mortem miſſus eſt in abyſſum, quod dæmones timebant.* Luc. VIII. Ludov. Alcaſar contra ſententiam S. Auguſt. ſatan ligatum eſſe tempore paſſionis, id factum putat idololatria ab urbe et imperio Romano expulſa. Greg. Loppeſius in h. l. cap. 20. ab ipſo S. Silveſtro P. ligatum eſſe dicit.

Caput XII.

Romani imperii fata cum Eccleſiæ noviſſimis coniuncta.

Vix orta adoleſcere cœpit, dum iam erant, qui occaſui propinquam exiſtimarent Eccleſiam

chriſtianam, quos dedoceri neceſſe fuit a D. Paulo II. ad Theſſal II. 2. ubi, *ut non*, rogat fratres, *cito moveamini a veſtro ſenſu*, *neque terreamini*, *neque per ſpiritum*, *neque per ſermonem*, *neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam*, *quaſi inſtet dies Domini.* Sed ipſa, quæ mox ſubdit de periculis noviſſimorum temporum atque de Antichriſto verba, *quoniam niſi venerit diſceſſio primum*, *et revelatus fuerit homo peccati*, *filius perditionis* &c. variis coniecturis materiam ſubminiſtrarunt, non alienam præciſe a ſcopo Salvatoris, ut incerti de fine vitæ et conſummatione ſeculi ſemper vigiles ſimul eſſemus, et ad iudicium parati. Quam proclive fuit proximum quemque ex perſecutoribus Eccleſiæ in ſuſpicionem venire, dicente Apoſtolo de homine illo peccati: *Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantum*, *ut qui tenet*, *nunc teneat*, *donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus.* Confundi ſolet in verbis Apoſtoli *homo peccati*, *filius perditionis*, *ille iniquus*, cum diſceſſione *primum* ventura ſeu apoſtaſia; ubi tamen in nonnullis exemplaribus, quibus S. Auguſtinus et Sedulius uſi ſunt, *refuga* habetur: quæ omnia defectionem ſeu apoſtaſiam a fide ſignificant, quam futuram ante ſecundum adventum ſuum prædicit Chriſtus, et plerique interpretes teſte Calmeto in h. l. eam diſceſſionem hic agnoſcunt.

S. Auguſtinus vero, et qui eum ſequuntur interpretes, duplicem hic diſceſſionem agnoſcunt, apoſtaſiam a fide et defectionem a Romano imperio, quæ cum iam ſeculo ſecundo viſa ſit auſpi-

icium habere, SS. Patribus locum dedit, iam opinquum (ut ſupra vidimus, pluribus autem libro *de Sublimi in Evangelio Chriſti* oſtendius) denunciandi finem mundi. Idem obſervalicet, ubi de quatuor monarchiis apud Danien res eſt, quarum quarta Romana atque adeo tima eſt, eritque. *Ergo dicamus*, ſunt verba Hieronymi in cap. VII. Dan. *quod omnes ſcripto*i *eccleſiaſtici tradiderunt: conſummatione mun*, *quando regnum deſtruendum eſt Romanorum*, *cem futuros reges, qui orbem Romanum inter dividant; et undecimum ſurrecturum eſſe regem rvulum, qui tres reges de decem ſuperaturus ſit* c. Quod Antichriſtum interpretatur *cornu*, et *loquens ingentia.* Et iterum in illa verba; *aſpibam propter vocem ſermonum grandium, quod rnu illud loquebatur: Dei iudicium*, inquit, *vet propter humiliandam ſuperbiam. Idcirco Romum delebitur imperium: quia cornu illud loebatur grandia.* Et vidi, quoniam interfecta et beſtia, et periiſſet corpus illius. *In uno mano imperio propter Antichriſtum blaſphentem omnia ſimul regna delenda ſunt, et nequaam terrenum imperium erit, ſed ſanctorum conrſatio, et adventus Filii Dei triumphantis.* Hoc, quod tunc timebatur. Tertullianus in Apologeo ad Romanos de more chriſtiano orandi pro rebus et principibus iuxta præceptum Apoſtoli lotus, præter commune periculum: *Eſt*, inquit, *alia maior neceſſitas nobis orandi pro Imperatobus, etiam pro omni ſtatu imperii, rebusque mmanis, quod vim maximam univerſo orbi im-*

mi-

minentem, ipſamque clauſuram ſeculi acerbitates horrendas comminantem Romani imperii commeatu ſcimus retardari. Itaque nolumus experiri. Et paullo poſt: *Oramus pro Imperatoribus, pro miniſtris eorum, et poteſtatibus ſeculi, pro rerum quiete, pro mora finis.* Id quod in liturgia Alemannica explicavimus; quod vero præſens argumentum attinet, plura Tertulliani loca affert Fr. Balduinus in commentariis rerum eccleſiaſticarum ad vexatum Optati Milevitani locum, quo dicit, non eſſe rempublicam in Eccleſia, ſed Eccleſiam eſſe in republica, id eſt, *in imperio Romano*, ut nempe hoc collapſo, factaque ſimul defectione ſeu apoſtaſia mundus ipſe ad interitum proximus ſit. „ Propinquante igitur huius ſeculi termino,“ *ad rem verba facit Lactantius*, a) humanarum „ rerum ſtatum commutari neceſſe eſt, et in deterius nequitia invaleſcente prolabi; ut iam noſtra hæc tempora, quibus iniquitas et malitia „ uſque ad ſummum gradum crevit, in illius tamen „ inſanabilis mali comparatione, felicia, et prope aurea poſſint iudicari. Indigitat hic maximam illam noviſſimorum temporum defectionem, de qua poſtea c. 25. inſcripto: *de poſtremis temporibus et Roma*, rem propius attingit. „ Quando tamen, *inquit*, compleatur hæc ſumma, „ docent ii, qui de temporibus ſcripſerunt, colligentes ea ex litteris ſanctis, et ex variis hiſtoriis, quantus ſit numerus annorum ab exordio mundi: qui licet varient, et aliquantum „ numeri eorum ſumma diſſentiat, omnis tamen „ exſpectatio non amplius, quam ducentorum vi- „ detur

a) lib. VII. Inſtit. div. c. 15.

„ detur annorum. Etiam res ipſa declarat, lapſum, ruinamque rerum brevi fore: niſi quod incolumi urbe Roma nihil iſtius modi videtur eſſe metuendum. At vero cum caput illud orbis occiderit, ῥύμη (vicus) eſſe cœperit, quod Sibyllæ fore aiunt, quis dubitet veniſſe iam finem rebus humanis, orbique terrarum? Illa, illa eſt civitas, quæ adhuc ſuſtentat omnia; precandusque nobis et adorandus eſt Deus cœli, ſi tamen ſtatuta eius et placita differri poſſunt, ne citius, quam putemus, tyrannus ille abominabilis veniat, qui tantum facinus moliatur, ac lumen illud effodiat, cuius interitu mundus ipſe lapſurus eſt.

Id quod de ipſo S. Paulo notarunt interpretes, eum non aperte propter ipſos, qui ſummas rerum tenebant, Romanos, fuiſſe locutum, id multo magis de aliis ſcriptoribus chriſtianis ſanctis Patribus animadvertere eſt. Cuius rei ſpecimen in S. Iacobo Niſibeno habetur, dum ſermonem V. *de Bello* inſcriptum *a*) ſic auſpicatur: *Tenet me nunc, ac ſollicitat cogitatio myſterii de turbulenta commotione, quæ prope eſt, ut his temporibus fiat per exercitus congregatos ad interitum. Tempora iam definita ſunt a Deo.* S. Iacobus ea circa tempora ſcripſit, quando Conſtantius occiſo fratre, parte imperii eius occupata late dominabatur, atque Arianam tutabatur hæreſin orthodoxos perſecutus in Oriente, dum in Perſia perſequeretur chriſtianos Sapor, ut uno Paraſceves die centum epiſcopi cum presbyteris, et clericis occiderent-

a) T. V. Bibl. PP. p. XXX.

rentur. Nec cruenta deerant bella præter infeſtationes barbararum gentium inter imperatores et Sapotem, qui provincias ſuo regno abſtractas a Romanis repetebat obſeſſa iterato Niſibe urbe, quam S. Iacobus epiſcopus precibus tutabat. De his calamitoſis temporibus ſermonem faciens copioſe de quatuor monarchiis loquitur, ſed quartam Romanam nomine compellare non audet, regnum filiorum Eſau nominans, fata eius, et ruinam perſecutus. Sed ut res melius pateſiat atque ob oculos ponatur, legendus eſt ſermo ille S. Iacobi.

Sic vero ſtante Romani imperii qualicunque parte inter ſpem metumque vivebant; timorem autem magis magisque creſcere oportuit, quo magis occaſui appropinquare videbatur; opportune equidem ad præſtitutum a Deo in militante Eccleſia finem, ut incerti vigilemus, et oremus inter præſentanea ſemper huius vitæ pericula, de quibus nos cautos etiam Apoſtolus in Theſſalonicenſibus reddere voluit, *ut locum*, ſunt verba Attonis Vercellenſis epiſc. in hunc Apoſtoli locum inter eius opera an. 1768. primum edita, *a) aut occaſionem fallendi, quam ſe putat habere, non habeat impudentiſſimus ſatanas, tempus et ſigna adventus Domini deſignavit: quia non prius veniet Dominus, quam regni Romani defectio fiat, et appareat Antichriſtus, qui interficiet ſanctos reddita Romanis libertate, ſub ſuo tamen nomine. Sciens enim venturum Dominum ad ſe comprimendum, nomen eius ſibi uſurpabit, ut et regnum eius ve-*

a) P. II. 128.

verum videatur; et trahat ſecum, qui ſimul cum eo pereant: ut in ſede Domini, in ſede ſedeat Chriſti: ut ipſum Deum ſe adſerat, non filium Dei, unde in Evangelio ad Iudaeos Dominus ait: Ego veni in nomine Patris mei, et non me recepiſtis; ſi alius venerit in nomine ſuo, illum recipietis. Quae quidem Chriſti verba ſic videntur interpretanda, ut quem Chriſtus alium venturum praedicit, nomine ſuo proprio id facturus ſit, non Dei nomine: veluti ipſe mox Atto myſterium iniquitatis in Nerone et anteſignanis aliis Antichriſti nobis ſiſtit, qui *quamdiu ſteterit regnum Romanum, non ſit appariturus*, ut alii etiam poſteriores adhuc ſcriptores paſſim aſſerunt, moxque iterum Apoſtoli auctoritate confirmat Ven. Epiſcopus: *Poſt defectum*, ait, *regni Romani adpariturum Antichriſtum dicit, ſicut memoratum eſt. Noviſſimo enim tempore diabolus ſcit, imminere ſibi interitum, deficiente autem regno Romano, et ille de coelis mittetur deorſum proiectus in terram, ſicut dictum eſt in Apocalpyſi; ſubornabit ſibi, in quo, et per quem ſigna quaedam virtutis permiſſu iuſti Dei faciens, ſe commendet, ut adoretur, quaſi ſit Deus.*

Iterum hic monendum, Apoſtolum adorationis cultum in loco, quem hic prae oculis habet Atto, non praeciſe dicere, ſibi arrogare Antichriſtum, *qui adverſatur*, inquit, *et extollitur ſuper omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſeipſum, quaſi ſit Deus.* Id quod multi atque ex recentioribus etiam Hugo Grotius; iique potiſſimum, qui S. Paulum de

ever-

everſione proxima urbis Hieroſolymitanæ interpretantur, de Caio Caligula accipiunt, qui in Hieroſolymitano templo ſimulacrum ſuum collocari iuſſit. Adſo Attoni coævus, ex monacho Luxovienſi abbas Dervenſis in libello *de Antichriſto* in noviſſima operum B. Alcuini editione ſuo auctori reſtituto, ſanctos hic vel deos gentilium intelligit, vel adhuc ſignificantius de regni Romanorum defectione S. Paulum interpretatur, nempe, *Antichriſtum non antea in mundum eſſe venturum, niſi venerit diſceſſio primum, id eſt niſi omnia regna mundi diſceſſerint a Romano imperio, cui prius ſubdita erant. Hoc autem*, pergit, *tempus nondum venit, quia licet videamus Romanorum regnum in maxima parte iam deſtructum, tamen quamdiu reges Francorum duraverint, qui Romanum imperium tenere debent, dignitas Romani imperii ex toto non peribit, quia ſtabit in regibus ſuis.*

Hæc ex ſcriptoribus medii ævi nunc primum inclareſcentibus afferre, viſum eſt operæ pretium; quibus unum et alterum ex recentioribus iungamus. Ac primum quidem Hiſpanum, ne ſuſpectum ſit teſtimonium imperio Romano Germanico inquilinum. P. Blaſius Viegas *Romanum imperium*, ſcribit, *adhuc perdurat in Germania; nomenque atque ſucceſſio imperatorum Romanorum. Nam cum defecit in Occidente Romanum imperium, permanſit in Oriente; et iterum, quoniam imperium evertendum erat a Turcis, non ſine divina providentia erectum eſt imperium in Occidente per Carolum M. regem Francorum: qui a Leone*

ne

ne III. fuit Romæ electus, et declaratus Romanus imperator, cui deinceps uſque ad hodiernum diem ſucceſſerunt imperatores in Germania. Enimvero ad utrumque imperium, Orientale nimirum et Occidentale adumbrandum, ſtatua illa Nabuchodonoſori oſtenſa Dan. II. in typum Romani imperii, quod Orientem et Occidentem ſua amplitudine coercuit, duabus tibiis utebatur: ad idemque ſignificandum in orbis deſcriptionibus magna aquila cum duplici capite depingitur, quæ inſigne eſt Romani imperii: ut orbem univerſum bipartito Romano imperio Orientali videlicet et Occidentali ſubiectum intelligatur. Nec vero quidquam obeſt, quod hodie Roma imperatori Romano non pareat, id enim ad imperium Romanum non pertinet: ſiquidem Arcadius et Theodoſius iunior, et reliqui uſque ad Iuſtinianum imperatores Romani fuerant, nec tamen Romanæ urbi imperabant. Hæc Blaſius Viegas comment. in Apoc. p. 718. Auguſt. Calmetus in commentariis paullo ante citatis D. Thomam, et alios recentiores etiam interpretes, quos plurimos in eamdem ſententiam iuxta explicationem *a*) S. Auguſtini allatam citat, ipſe ſic loquitur: „ Dici nequit, Romanum imperium iam in„ teriiſſe, viget adhuc in imperio Germanico, licet „ maxime imminutum atque infirmatum. Catho„ lica et Romana Eccleſia, licet tantam pertulerit „ iacturam ex ſeceſſione plurimorum filiorum ſuo„ rum, eadem ſemper eſt: fides eadem, eadem „ morum diſciplina, eadem Biblia, eadem ca„ pita: verbo viget adhuc, atque ad mundi uſ-

a) T. VIII. p. 459.

„ que finem vigebit. Verum, aperte liquet, quod „ iam nunc myſterium iniquitatis operatur, quemadmodum infra V. 7. S. Paulus ait: et hinc „ quidem Romani imperii decrementum, inde „ vero tot populorum diſceſſio, qui antea catho„ licæ Eccleſiæ membra erant, notæ ſunt aper„ tiſſimæ, quod terribilis ille iudicii dies gradu „ propero adventat. Adventat autem, quin ſen„ tiatur, et certiſſime furis inſtar veniet, ubi mi„ nus exſpectabitur. *Sicut fur in nocte ita veniet*. I. Theſſ. V. 2. . . . . „ Totalis populorum a Ro„ mano imperio defectio, improborumque Chriſti „ fidelium ab Eccleſia ſeceſſio, eſſentialia ſigna ſunt, „ quæ Antichriſti adventum præcedent. „ Hæc Calmetus, quem meis adhuc oculis vidi adoleſcens, anteriori huius ſeculi ſcripſit parte, quid ſi reviviſceret poſteriori hac magis magisque irreligioſa huius ſeculi parte? quod dum luminoſum dici amat, timeo de Chriſti monito: *vide ne lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint*. Poteſt vero, ut haud ſemel accidit, obtenebrata hac orbis parte, lux fidei relucescere in altera.

Caput XIII.

Meretrix Apocalyptica, Roma gentilis.

Sed Romam redeamus, Romam veterem illam idololatricam. Eſt hæc meretrix illa magna, quam vivis adeo coloribus adumbrat S. Ioannes in ſua Apocalypſi, in hoc potiſſimam partem occupata. *Cum enim ea vox, meretricis nimirum*

ma-

magnæ: ut verbis utar Benigni Boſſuet, qui eam ſuis in Apocalypſin commentationibus, quæ potiſſimam T. III. noviſſimæ San. Maur. edit. partem *a*) conficiunt, et certiſſime demonſtravit, et ad vivum reſeravit, et graphice deſcripſit, *ex ſcripturarum uſu deſignat idolorum cultum; nam non ſolum ſuos, ſed etiam omnium victarum gentium adoptabat deos tanquam amatores fœdos. Nihil autem erat turpius, quam illud Romanæ dominationis arcanum: ut ad commendandam ſui imperii maieſtatem adorandos obtruderet impio cultu imperatores ſuos, quibus et gentes omnes et fœderati reges templa conſecrabant, unde illud:* cum qua fornicati ſunt reges terræ. *Et iterum*: Babylon magna mater fornicationum, et abominationum terræ: *quod antiqua regnatrice Babylone peior, idola ſua omnibus populis et arte et illecebris, et cruciatibus inculcaret. Ex quibus etiam illud*: Vidi mulierem ebriam ſanguine ſanctorum, et de ſanguine martyrum Ieſu, *cuius nulla unquam civitas ſitientior fuit.* Hæc Boſſuetus in demonſtrationibus *de excidio Babylonis apud S. Ioanem*, ubi ex profeſſo iterum id aſſertum ivit, quod iam in commentario ſuper Apocalypſin invicte probavit præcipuum hoc Apocalypſeos caput, ſeſe in præfatione modeſte excuſans, vel veteres potius, qui ante complementum rerum prædictarum, ea tam clare et aperte præ oculis habere non potuerunt, aut exponere, ut illi qui iam completa et hiſtoriæ commendata intuentur. Et ſiquidem etiam S. Paulus, ut ſupra diximus, reverentia quadam ſupremarum poteſtatum detentus ſe in

a) p. 778.

verbis paucis illis quidem de eodem argumento, ut videmus, continuit, id multo magis veteribus illis ſcriptoribus ſanctis Patribus faciendum in hac materia fuit, nec dum, ut ita dicam, eviſcerata, variisque imaginibus ſtiloque prophetico involuta, ne quid temerarie, aut etiam acerbius de imperii illius fatis ac imperatorum Romæ, ſanguine chriſtiano manantis, dixiſſe viderentur, illis præſertim temporibus perſecutionum ſub imperatoribus gentilibus ob chriſtianam, vel etiam ſub chriſtianis hæreticorum cauſas agentibus, ob catholicam fidem, dum interim a barbaris nationibus Roma illa premitur, ac tandem oppreſſa ſuccubuit, ut S. Ioannes aperte prædixit in ſua Apocalypſi. Poſt hæc autem omnia Sanctos in cœlo Deum de hoc iudicio glorificantes inducit, et canentes *Alleluia. Salus, et Gloria, et virtus Deo noſtro eſt: quia vera et iuſta iudicia ſunt eius, qui iudicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, et vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus eius.*

Supra audivimus clamantes: *Vindica ſanguinem noſtrum*, SS. Martyres ſub throno Dei, iudices nempe in regno Dei et Chriſti; dum nos rei et peccatores adhuc in terra a longe ſtantes cum publicano non niſi propitium nobis Deum imploramus, ac ignari iudiciorum Dei (quod fecerunt adhuc in hac vita martyres quoque exemplo S. Stephani protomartyris) etiam pro perſecutoribus orare debemus, et deplorare mala generis humani, prout exemplum habemus porro poſt Romæ vaſtationem in S. Hieronymo. Etſi ipſe etiam Ro-

mæ prius ibi male habitus fuerit, et diffamatus, ſic tamen ſe conſternatum in prologo explanationis in Ieremiam prophetam ad nuncium illum conteſtatur, ut nihil aliud *diebus ac noctibus, niſi de ſalute omnium a)* cogitaret: *dum*, addit, *inter ſpem et deſperationem ſollicitus pendeo, aliorumque malis me crucio. Poſtquam vero clariſſimum terrarum omnium lumen extinctum eſt, imo Romani imperii truncatum caput, et ut verius dicam, in una urbe totus orbis interiit, obmutui, et humiliatus ſum* &c. *b)* Et exordio lib. III. Ezech. *Quis crederet*, exclamat, *ut totius orbis extructa victoriis Roma corrueret, ut ipſa ſuis populis et mater fieret, et ſepulcrum? ut tota orientis, Ægypti, Africæ littora olim dominatricis urbis, ſervorum et ancillarum numero complerentur* &c. *c)* Sed poſtea in cap. VII. Danielis: *Dei iudicium*, ſcribit, *venit ſuper humiliandam ſuperbiam. Idcirco Romanum delebitur imperium: quia cornu illud loquebatur grandia.* Et vidi, quoniam interfecta eſſet beſtia, et periiſſet corpus eius. *In uno Romano imperio propter Antichriſtum blaſphemantem omnia ſimul regna delenda ſunt: et nequaquam terrenum imperium erit, ſed ſanctorum converſatio, et adventus filii Dei triumphantis.* Habemus hic beſtiam; alibi etiam ante ruinam Babylonem *d)* notat in cap. XXIV. Iſaiæ: *Atteretur*, inquit, *civitas vanitatis Babylon, quæ ſedet in ſeptem montibus purpurata, cuius ſupplicia in Apocalypſi Ioannis legimus.* Add. eiusdem S. Patris Præfat. in

a) T. III. p. 697. b) p. 746. c) Ib. p. 1102.
d) lib. VIII. p. 209.

in libr. Didymi de Spiritu S. et paſſim in epiſtola 30. 44. 47. 52.

Meretricem etiam Apocalypticam Romam a veteribus ſtatutam eſſe, teſtem habemus Andream, et Aretham epp. Cæſarienſes comment. in Apoc. Cum enim ſententiam alteri minime adverſantem, et paſſim etiam ab aliis aſſertam, mundum immundum eſſe hanc meretricem ſtatuiſſent, *Quidam vero alii*, ſequitur c. 53. *præſentem revelationem diſcutientes, meretricem interpretati ſunt veterem Romam aut univerſale regnum, quod ad ſecundum uſque Domini adventum protenditur.* Utraque ſententia paulo poſt iungitur: *Matrem vero fornicationum vocans rurſus, quamcunque volueris, ſive veterem Romam, ſive novam, ſive tempus vitæ Antichriſti, a vero aberrare non poteris: eoquod ſingulæ imperium ſuſceperunt aliarum civitatum, et unaquæque ſatiata eſt ſanguine ſanctorum martyrum.* Nova Roma Conſtantinopolis mox cap. ſequenti indicatur. Auctor expoſitionis in Apoc. XVII. inter opera S. Ambroſii, poſtquam rem ex ſententia etiam S. Hieronymi explicaſſet, *a*) decem cornua, quibus Romanum imperium deſtructum eſt, nominat. „ Partem namque, *inquit*, Aſiæ Perſæ primum abſtulerunt: „ poſtea vero Saraceni abſtulerunt: Vandali Africam ſibi vindicaverunt, Gothi Hiſpaniam, Longobardi Italiam, Burgundiones Galliam, Franci Germaniam, Hunni Panoniam: Alani autem et „ Suevi multa loca depopulati ſunt, quæ eorum „ ſubiiciebant ditioni. *In illa verba*: Et decem „ cor-

a) T. II. append p. 5. 64.

„ cornua, quæ vidiſti in beſtia, hi odient forni-
„ cariam: Fornicariam, *ait*, Romam vocat, quæ
„ pro defenſione falſorum deorum Deum creato-
„ rem ſuum perſequebatur. Decem itaque cor-
„ nua odio habuerunt fornicariam, quando gen-
„ tes quæ per decem cornua deſignatæ ſunt, ad
„ deſtruendum Romanum imperium arma ſumpſe-
„ runt. *Et mox de eisdem cornibus*: Deus dedit in
„ corda eorum, id eſt, permiſit, ut faciant, quod
„ illi beneplacitum eſt, et quod prædictum eſt
„ a prophetis eius, et Apoſtolis, qui prædixerunt,
„ quod poteſtas Romani imperii ab eis gentibus
„ eſſet deſtruenda. *Tunc ſibi obiicit*, Sed dicet
„ aliquis: Quomodo per mulierem meretricem
„ Romani deſignantur, cum illis temporibus,
„ quando hæ gentes diverſas clades generi huma-
„ no intulerunt, Romani chriſtiani extiterint?
„ Ad quod nos reſpondemus, quia per mulierem
„ meretricem non electi, qui ex eadem gente
„ fuerunt, intelliguntur, quique mundi gloriam
„ pro amore gloriæ cœleſtis contemſerunt, ſed
„ reprobi, ſive pagani, ſive chriſtiani fuerint. Il-
„ lorum ergo poteſtas ab illis gentibus deſtructa
„ eſt, qui impia dominatione genus humanum
„ erpmebant.

CAPUT XIV.

Babylon ſepticollis Roma.

Hæc igitur eſt meretrix, ac Babylon in illa I. Pet. V. filia Babylonis dicta prophetis et SS.

Patribus, cuius fata et interitum S. Ioannes in Apocalypſi deſcribit, de qua Tertullianus iisdem omnino verbis, et in lib. contra Iudæos c. 9. et lib III. contra Marcionem, *ſic et Babylon etiam*, inquit *a*) *apud Ioannem noſtrum Romanæ urbis figura eſt, proinde et magnæ, et regno ſuperbæ, et ſanctorum debellatricis.* Et S. Hieronymus in cap. XLVIII. Iſ. de ruina Babylonis, teſtatur ex aliorum etiam ſententia, non ipſam Babylonem, ſed Romanam intelligi urbem, *quæ*, inquit, *in Apocalypſi Ioannis et in epiſtola Petri Babylon ſpecialiter appellatur, et cuncta, quæ nunc ad Babylonem dicuntur, illius ruinæ convenire teſtantur.* Id ipſum ominantem poſtea S. Hieronymum paulo ante audivimus, paſſimque legere eſt, eadem præſertim in Danielis VII. differentem. Convenientiſſime autem memorato Iſ. XLVIII. loco a S. Auguſtino libr. XVIII. de civit. Dei c. 22. dicitur *b*) velut altera Babylon, et, *velut prioris filia Babylonis appellatur civitas Roma*, de qua iam ſupra c. 2. idem S. Doctor, *Babylonia quaſi prima Roma*, ait, *Roma quaſi ſecunda Babylonia.* Quam utriusque civitatis comparationem explicatius ediſſerit Oroſius S. Auguſtini diſcipulus in ſua hiſtoria *c*) non uno tantum in loco, atque ex ipſis etiam Proteſtantibus Bullingerus Zwinglii diſcipulus, Grotius item, et Hamondus in Apocalypſin rem ſatis demonſtrarunt, ut iam eſt a B. Boſſuet annotatum in præfatione commentarii in Apocalypſin, ubi hoc ipſum imprimis agit P. II. quæ eſt de prædictionibus *d*) Apocalypſis, cap. III. et dein-

a) p. 139. et 404. &c. *b*) T. VII. p. 504. *c*) lib. II. 3. VII. 2. *d*) T. III. app. p. 312.

deinceps uſque ad cap. XIX. in quo triumphum de caſu Babylonis ac meretricis magnæ ſancti in cœlis canunt: quod Boſſuetus de victoria barbararum gentium excidioque Romæ urbis per Alaricum præſertim interpretatur, ut infra ſuo loco videbimus.

Sequitur p. 505. recapitulatio a cap. IV. uſque ad XX. ubi potiſſimum explicat tria *væ*, quæ Apocalypſin ad caput uſque XX. partiuntur, eiusque omnes partes inter ſe vinctas tenent, ut alibi notat. Primum occurrit cap VIII. 13. ſecundum cap. XI. &c. tertium cap. XVIII. 10. 16. 19. idque ultimum, ubi nempe Romæ caſus deſcribi vult: ita ut primi initium a Severo, finem in Valerio ſtatuat: unde ſecundum exorſum progreditur ad Maxentii aliorumque perſecutorum interitum, quando idololatria deſtructa, regnum Eccleſiæ conſtabilitum eſt; tertium vero complectatur quævis a reſuſcitata idololatria per Iulianum apoſtatam attentata uſque ad finem ſeu punitionem. Ita autem Boſſueto hac clave omnia plana ſunt viſa, *a)* ut hiſtoriam quis ſibi præ oculis habere ac legere videri queat. Sequuntur in nova editione *de Excidio Babylonis apud S. Ioannem demonſtrationes.* Quarum *b)* prima id agit, ut oſtendat Babyloni Ioannis nullum eſſe inditum Romanæ, ſeu cuiuſcunque aliæ chriſtianæ Eccleſiæ characterem; qua de re mox; nunc id propoſitum eſt, quod ſecunda demonſtratione conficit Boſſuetus de urbe Roma, qualem modo ex Tertulliano audivimus, magnam, regno ſuperbam, et ſanctorum debellatricem, militantis nimi-

a) T. III. p. 701. *b)* p. 704.

rum Eccleſiæ. Sic autem procedit *a*) Boſſueti demonſtratio: „ Quam urbem S. Ioannes cum ſuo
„ imperio interituram prævidit, cuius fata cecinit,
„ cui horrendum illud atque omnibus hiſtoriis
„ pervulgatum protendit exitium; ea profecto
„ urbs eſt, cuius et ipſe et chriſtiani omnes vim
„ atrociter ſævientem ſuſtinebant; ea autem urbs
„ eſt Roma, tunc gentium domina, ſub qua et
„ ipſe Ioannes paſſus eſt, ac poſt alia ſupplicia
„ pro teſtimonio Ieſu ad Patmos inſulam, ut idem
„ ipſe memorat, deportatus. Ergo urbs ea,
„ cuius fata cecinit, cuius interitum nuntiavit,
„ erat ipſa tum domina gentium Roma. Omnia
„ hic clara ſunt: primum enim oportebat, ut
„ quam urbem ſancti crudeliter imperantem ſen-
„ tiebant, eius immane et ineluctabile exitium
„ Deo ipſo auctore perdiſcerent. Is enim omni-
„ no erat prophetarum uſus.

Laudat Boſſuetus in præfatione ſui commentarii Greg Lopeſii coment. qui in præfat. edit. Rom. an. 1756 dicitur Bernardino Membrive, iuſſu regis Hiſpan. ſpatio octo dierum perfeciſſe commentarium, homo litterarum expers, ut approbator Rom. Ioh. Catalanus perhibet. Hic tamen notitia non vulgari perſecutiones Eccleſiæ a decem Impp. perſequitur poſt ſcriptam Apoc. inde a Traiano centum poſt Chriſtum annis: quæ Ioannes habet a cap. 6. uſque ad 19. quo ſancti triumphum canunt *alleluia* de Babylonis Romanæque ſuperſtitionis ruina, quæ cap. 18. denuntiatur, poſtquam cap. 17. aperte manifeſtata eſt meretrix

ac

a) p. 734.

ac beſtia ſeptem capitum, ſeu collium, quæ ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet Apoc. XVII. 9. et V. 18. „ Mulier, quam vidiſti eſt „ civitas magna, quæ habet regnum ſuper reges „ terræ. *Quæ in verba commentatus Boſſuet*, La „ deſtinée, *ſcribit*, en eſt donc marquée tres di„ ſtinctement dans ce chapitre &c. Pour moi, „ en liſant celle (prophetie) de S. Iean, je vois „ le caractere de toutes les autres predictions pro„ phetiques: je m' y ſens conduire inſenſiblement du „ plus obſcur au plus clair: des idées les plus ge„ nerales et les plus confuſes aux plus nettes et „ aux plus diſtinctes. C'eſt ainſi qu'on trouve „ les verites decouvertes peu a peu, et de plus „ en plus dans Iſaie, dans Ieremie, dans Daniel. „ S. Iean par la même voie, mais d'une maniere, „ je l'oſerai dire, encore plus nette, plus precis „ et plus ordonée eſt conduit au grand evene„ ment, qu'il devoit annoncer; ſur tout depuis „ le chapitre XI. ou il commence à y entrer, on „ va de lumiere en lumiere. Là paroiſſent les „ perſecutions, les victoires, les chatimens, et „ toutes ces choſes avec les grands traits, qui les „ rendent reconnoiſſables. Ces grands traits, „ ſont des faites importans, des faites uniques „ telles que ceux que nous avons remarqués dans „ toute la ſuite des ces predictions; et les caracte„ res marqués ſe decouvrent a meſure qu'on avan„ ce. Quand on vient par tous ces progres au „ chapitre XVII. on croit voir les cieux ouverts „ et tout le ſecret de la deſtinée de Rome révélé; „ et en ramaſſant enſemble tous les traits et toute

„ la

„ la ſuite, ce n'eſt plus une prophetie, mais une
„ hiſtoire &c.

Caput XV.

Profana, non eccleſiaſtica Roma in Apocalypſi notata.

Hoc vero paſſim agit Boſſuet mox in præfatione commentarii in Apoc. n. 9. &c. ſtudioſe, tum paſſim in commentario, et quæ eum ſequuntur in noviſſima Pariſ. edit. *Avertiſſement aux Proteſtans*, et *Recapitulation ſur Apocalypſe* et mox memorata demonſtratione *de excidio Babylonis*, ut oſtendat Babyloni Apocalypticæ nullum omnino affigi chriſtianæ Eccleſiæ characterem, ſed apertis verbis Romam profanam ac civile Romanum imperium præſeferre, quod vel ipſi adverſarii diffiteri non poſſunt, qualem recentiſſimum notavi Io. Dav. Michaelis in *introductione vernacula in divinas ſcripturas novi teſtamenti. a)* Sed qua fronte hic talis ſeſe coniungat iis, qui ſuperiore ſeculo Lutheri in Eccleſiam Dei blaſphemiam recoxerunt, ut quidquid in Apocalypſi de Babylone, beſtia, meretrice, Antichriſto etiam idque imprimis quidem, diceretur, Romanæ Eccleſiæ inaudita calumnia adſcriberent, totum ſyſtema Apocalypticum ſusque deque vertentes ac tempora; maxime poſtremam illam ante conſummationem ſeculi Antichriſti perſecutionem, quæ futura eſt, cum illa confundentes, quæ dudum præteriit be-

a) p. 1328.

beſtiæ et meretricis in Babylone Romana debellatrice ſanctorum, non attento regno Chriſti in terris mille annis ſeu toto illo tempore, quod intercedit inter interitum Babylonis, beſtiæ et meretricis, quove ligatus eſt Satan, poſt mille demum, qualescunque illi ſint, ſolvendus annos.

Poſtquam ultra ſeculum puduiſſet Proteſtantes impudentiæ illius, claſſicum iterum cecinit ſuperiore ſæculo Petrus Iurius, reges et populos animans ad perſequendam beſtiam ac Babylonem, cuius propinquus eſſet interitus, Romanæ ſcilicet Eccleſiæ ac Romani pontificis Antichriſti, uti iam ſupra novorum Chiliaſtarum varia ac inter ſe pugnantia retulimus ſyſtemata. Nec maior eſt concordia circa epocham Antichriſtici regni, maior vero impudentia ac calumniandi libido, cum Iurius poſt Ioh. Medum non vereatur a ſanctiſſimo pontifice Leone I. auſpicium ſumere: quem omnis reverita eſt Eccleſia, tam inſigni totius ſynodi Chalcedonenſis præconio ornatum, omniumque temporum teſtimonio celebratum. Perinde eſt, quod alii S. Gregorium M. caput huius regni Antichriſtici ſtatunt, alii alios eorum ante complura iam ſecula ſucceſſores, per quæ duraſſe hoc neceſſe fuit aſſeverare regnum (id quod iam S. Iuſtinus M. in dial. cum Tryphone n. 32. p. 129. redarguit in *Iudæis* Danielem interpretantibus) durareque, quod breve futurum paucorum annorum aperte Ioannes in Apocalypſi prodit, deſignatque Antichriſtum unam perſonam ac hominem, iſti vero ſeriem pontificum, a mille etiam et amplius annis hodieque pulcre ſtantem, et uſque ad

Et infra lib. V. cap. 26. *a) Si ergo Deus magnus ſignificavit per Danielem futura, et per filium confirmavit, et Chriſtus eſt lapis, qui praeciſus eſt ſine manibus, qui deſtruet temporalia regna, et aeternum inducet, quae eſt iuſtorum reſurrectio.* Reſuſcitavit, *ait*, Deus cœli regnum, quod in aeternum nunquam corrumpetur; *confutati reſipiſcant, qui Demiurgum reſpuunt.*

Tertullianus prophetiæ Danielis II. *b)* Iſaiam iungit prædicantem, *quod in noviſſimis diebus manifeſtus futurus eſſet mons Domini, et Domus Dei ſuper vertices montium*, et exaltabitur, *inquit*, ſuper colles, venient ſuper illum omnes gentes, et ambulabunt multi, et dicent: venite aſcendamus in montem Domini, et in domum Dei Iacob, *non in Eſau prioris filii, ſed in Iacob ſequentis, id eſt, populi noſtri, cuius mons Chriſtus eſt ſine manibus concidentium praeciſus, implens omnem terram, apud Danielem oſtenſus.* Videtur hic Tertullianus ad Iudæorum loquendi modum attendere, qui gentem ſuam Iſraeliticam ex patriarcha Iacob diſtinguentes, Romanos progeniem Edom ſeu Eſau compellant, ut iam ſupra etiam S. Iacobum Niſibenum de quatuor monarchiis differentem audivimus, quas alibi Tertullianus generatim tangit, Chriſtum nobis ſiſtens primum lapidem offenſionis in primo adventu, nempe a Iudæis reprobatum lapidem angularem, qui factus eſt in caput anguli: *iam*, ſunt eadem prorſus, ut alias paſſim et in lib. contra Iudæos c. 14. et lib. III. *c)* adverſus Marcionem c. 7. Tertul-

a) Ib. p. 324. *b)* Adverſus Iudæos c. 3. p. 186.
c) p. 200. &c. p. 400.

tulliani verba, *non lapis offenſionis, nec petra ſcandali, ſed lapis ſummus angularis poſt reprobationem aſſumtus, et ſublimatus in conſummationem templi Eccleſiæ ſcilicet: et petra ſane illa apud Danielem de monte præciſa, quæ imaginem ſecularium regnorum comminuet, et conteret.* Et poſtea lib. IV. c. 35. *a*) illa evangelii verba: *regnum Dei intra vos eſt*, verſans, *ne argumentetur*, ait, *audacia hæretica de regno creatoris, de quo conſulebatur, non de ſuo reſpondiſſe eis Dominum, ſequentia obſiſtunt. Dicens enim filium hominis ante multa pati, et reprobari oportere, ante adventum ſuum, in quo et regnum ſubſtantialiter revelabitur, ſuum oſtendit regnum, de quo reſponderat, quod paſſiones et reprobationes ipſius exſpectabat. Reprobari autem habens, et poſtea agnoſci, et aſſumi, et extolli etiam ipſum Verbum*, reprobari, *inde decerpſit ubi in lapidis ænigmate utraque revelatio eius apud David canebatur, prima recuſabilis, ſecunda honorabilis:* Lapis, *inquit*, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factum eſt hoc. *Vanum enim, ſi credidimus Deum de contumelia aut gloria ſcilicet alicuius prædicaſſe, ut non etiam portenderet, quem et in lapidis, et in petræ, et in montis figura portenderet.* Iterum hic ad ſupra memoratas Iſaiæ et Danielis prophetias reſpicit de monte domus Domini, ac lapide, qui *de monte abſciſſus eſt, ſine manibus et comminuit teſtam* &c. *b*) quod nempe quartum eſt regnorum monarchia Romana, de quibus altera eſt ſub figura quatuor

a) p. 452. *b*) Dan. II. 45.

beſtiarum viſio Dan. VII. 17. *Hæ quatuor beſtiæ magnæ, quatuor ſunt regna, quæ conſurgent de terra. Suſcipient autem regnum ſancti Dei Altiſſimi: et obtinebunt regnum uſque in ſeculum, et ſeculum ſeculorum.* Ubi diſtinguere quidem licet regnum Chriſti in terris militantis Eccleſiæ ac triumphantis, ut verba illa *uſque in ſeculum* pertineant ad præſentis temporis Eccleſiæ regnum, illa *et in ſeculum ſeculorum* ad Eccleſiam regnantem ſeu triumphantem æternum in cœlis. Perinde eſt de iis, quæ mox ſequuntur apud Danielem, dum propheta *a*) voluit diligentius diſcere de beſtia quarta, *et de decem cornibus, quæ habebat in capite, et de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, et de cornu illo, quod habebat oculos, et os loquens grandia, et maius erat cœteris. Aſpiciebam et ecce cornu illud faciebat bellum adverſus ſanctos, et prævalebat eis. Donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit ſanctis Excelſi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt ſancti.*

Mira hic eſt ſanctorum Patrum conſenſio, quos ſupra vidimus magno numero prope inſtantem diem Domini ſtatuere, atque hæc potiſſimum de ultimo certamine cum Antichriſto interpretari *cornu illo, quod habebat oculos et os loquens grandia.* Quod nequaquam a ſcopo illo aberrat, quo antiquus dierum iudicium dedit ſanctis Excelſi, et tempus advenit, quo Eccleſia militans paulatim ſtatu ſuo preſſo eluctata regnum ſuum cum ſanctis extulit in terra, et *regnum obtinuerunt ſancti.*

Et

a) Dan. VII. 19.

Et infra verſu 26. *Et iudicium ſedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et diſpereat uſque in finem. Regnum autem et poteſtas, et magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cuius regnum, regnum ſempiternum eſt, et omnes reges ſervient ei, et obedient.* Quæ poſteriora verba regnum Eccleſiæ militantis in terra deſignant, uti antecedentia verba regnum ſempiternum in cœlis, quod utrumque regnum ſanctorum Altiſſimi eſt in Chriſto, et cum Chriſto, ſæpe in evangelio regnum in terris deſignatum legitur, regnumque etiam cœlorum dicitur, atque eiusdem Eccleſiæ militantis regimen conſtituitur, et tribunal regni, ut mox videbimus. Quod vero S. Ioannes Apoc. XX. 4. ſic expreſſit: *Et vidi ſedes, et ſederunt ſuper eas, et iudicium datum eſt illi: et animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem illius, nec acceperunt characterem illius in frontibus, aut in manibus ſuis, et vixerunt et regnaverunt cum Chriſto mille annis.* Ubi, ut paulo poſt ſuo loco rem explicabimus, aperte iudicium hoc diſtinguitur ab extremo illo, quo ipſe Chriſtus venturus eſt iudicare vivos et mortuos, reſurgentes cum corporibus ſuis. Nec alii ſunt mille anni hi, quam illi de quibus mox: *Cæteri mortui non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus et ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum illo mille annis. Et cum conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas* &c.

Hoc igitur eſt regnum Chriſti in terris, Ec
ſia militans, quod nos tanto iam tempore præ
lis habentes, cernimus, quæ antiquis SS. Patr
tam pervia, plana, et perſpicua eſſe non po
runt. Iam ſupra audivimus S. Hippolytum
cuius interpretatio in Danielem nuperrime
mum edita ex cod. Rom. ut eſt ab editore p.
annotatum, palam facit, tam librum eiusden
Martyris *de Antichriſto*, quam etiam *de conſ
matione ſeculi* interpolatum quidem, eiusdem
men eſſe auctoris, cum in ſingulis his tribu
bris eadem habeatur explicatio ſomnii de quat
monarchiis, recte quidem in ſua ultimata com
tione ad Antichriſtum relata, poſt quam Chri
e coelo veniens iudicium mundo eſt illaturus.
quæ ſequuntur in interpretatione Danielis de
ſtia quarta, quæ *quingentis annis regnatura*
poſt Chriſtum natum nempe, congruit temp
illi, quo monarchia Romana ipſaque Roma
bellatrix ſanctorum iuxta Tertullianum, ut i
diximus, ac deinceps ſuo loco porro explica
mus, corruit ſecul. V. ut tamen eius reliquiæ
vatæ in Oriente imperio Conſtantinopolitano
poſtea ex parte reſtaurato in Occidente imper
regno Chriſti dignitatem maieſtatemque conti
rint iuxta illud Iſaiæ: *et erunt reges nutritii*
&c. Hactenus experti ſumus quod de lapide Cl
ſto Ieſu prædictum eſt Danielis II. 35. *Qui p
cuſſerat ſtatuam: factus eſt mons magnus, et imp
vit univerſam terram.* Vidimus id iam ante n
le, et quod excedit annos, et adhuc decui
ævum, donec perdurat præſens ſeculum, temp

que

que dominationis terrenæ ac regnorum, quos lapis ille comminuit in eorum quarti ſingillatim reliquiis: *In iis vero*, inquit *a)* S. Iacobus Niſibenus, *quæ poſtea ibidem ſubiiciuntur*, *nempe*, *quod una ſimul conterebantur et comminuebantur*, *ferrum et æs et argentum et aurum præmonſtratur regnum Chriſti*, *qui humiliat regnum quartum ac proinde totam ſtatuam brevi tempore comminuit.... At lapis*, *qui percutiebat ſtatuam*, *et comminuebat*, *et a quo implebatur omnis terra*, *eſt regnum Chriſti regis*, *qui facit ut tranſeat regnum illud*, *et ipſe regat in ſecula ſeculorum.* Sive igitur textus ſic generatim accipitur, ſive ſpeciatim de fatis illis regni terreni, et incrementis regni Chriſti in terris, cuius decurſus numero, ut vocamus, rotundo, mille annorum Apoc. XX. deſcribitur (utrinque autem variæ epochæ inde a primis Eccleſiæ temporibus determinantur a SS. Patribus, et S. Scripturæ interpretibus) recte decurrit authentica S. Scripturæ per traditionem eccleſiaſticam interpretatio: nec obeſt de tempore mille annorum regni Chriſti in terris opinionum diverſitas; imo non potuit non ita contingere, quandoquidem ſic occultam voluit eſſe noviſſimam horam, ut de ea incerti eſſemus, prout ſuſpenſos omni tempore reddebant fideles ipſæ illæ Monarchiæ quartæ viciſſitudines. Unde Theodoretus in Danielis II. eos redarguit, qui imperium illud *b)* periiſſe contendebant in priore Chriſti adventu. *Regnum igitur*, inquit, *Romanorum*, *quod illo obtinente viguit*, *uſque adhuc per-*

 man-

a) T. V. Bibl. PP. p. XXXVIII. *b)* T. II. p. 569.

manſit. Igitur ſi Domini prior nativitas Romanorum haud evertit imperium, relinquitur ſane, ut ſecundum illius intelligamus adventum. Nam lapis, qui prius excisus eſt ſine manibus, quique evaſit in montem magnum, et orbem terrarum cooperuit, hic in ſecundo adventu percutiet imaginem ſuper pedes fictiles, hoc eſt, in ipſo ſine ferrei regni, quod factum fuerit imbecille, adveniet, et omnia regna demoliens cuidam tradet oblivioni, ſempiternumque ſuum regnum dignis communicabit.

S. Cyrillus Hieroſolymitanus necdum tot dira Romæ debellatricis ſanctorum fata vidit, qualia præ oculis habuit Theodoretus, ea nihilominus cum cæteris fere SS. PP., quos ſupra audivimus, proſpexiſſe cenſendus eſt, ac palam edixiſſe in homilia quadam, quam citat catecheſi XII. *de Chriſto incarnato* n. 18. *a)* ad illa Pſ. II. 9. verba: *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos.* Ubi iuxta textum græcum legit: *paſces eos in virga ferrea. Dixi iam prius*, ait, *quod virga ferrea manifeſte vocatur Romanum imperium, de quo id quod reliquum eſt, ex Daniele commemoremus. Enarrans enim et interpretans Nabuchodonoſori imaginem ſtatuæ, omnem quoque illi ediſſerit de ſtatua viſionem, lapidemque ſine manibus de monte exciſum, nimirum humana opera non productum, univerſo orbi dominaturum edicit, et apertiſſime loquitur in hunc modum:* Et in diebus regnorum illorum excitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, et re-

a) p. 172.

regnum illius alteri populo non *relinquetur*. Quod autem dicit Propheta: *in diebus regnorum illorum*, de Romano quod poſtremum reliqua abſorpſit, intelligendum eſt, quo ſummo in flore ſub Auguſto conſtituto natus eſt Chriſtus lapis ille, factus in montem magnum,

Eſt hic Iſ. II. 2. &c. Oſ. IV. 1. &c. *præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur ſuper colles, et confluent ad eum omnes gentes. Exibunt populi multi, et dicent: Venite aſcendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias ſuas, et ambulabimus in ſemitis eius; quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Ieruſalem. Et iudicabit gentes, et arguet populos multos.* Idem eſt Pſ. LXVI. 17. &c. *Mons Dei mons pinguis. Mons coagulatus mons pinguis. Ut quid ſuſpicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.* Pſalmum hunc ad Chriſtum referimus duce D. Paulo, qui ex eo Eph. IV. 8. de Chriſti aſcenſione accipit verſum 19. alia paululum, ſenſu haud mutato, interpretatione: paſſimque differunt verſiones Græcæ et latinæ huius pſalmi a textu Hebraico etiam intt. LXX. quæ cum facta ſit ante Chriſtum, non pauca tamen explicatiora reddit in textu originali (maximis difficultatibus obſepta) in iis, quæ ad Chriſtum eiuſque Eccleſiam militantem triumphantemque de hoſtibus ſuis ad conſtituendum regnum Chriſti in terris, ſpectant quod in veteri teſtamento adumbratum in exitu Iſrael de Ægypto ac victoriis ad occupandam ab Iſraelitis

terram promiſſam, rogataque lege in monte Sinai, partim etiam deportata in montem Sion arca Domini; dum viciſſim eum SS. Patres de Chriſti adventu, reſurrectione et aſcenſione Chriſti, prædicatione evangelii ac converſione gentilium interpretantur. Quæ ſi ſimul omnia ſpectentur, diſcernanturque typus et antitypus, atque utrique quod ſuum eſt attribuatur, accommodeturque, diſparebunt ut plurimum maximæ illæ difficultates, quæ poſteriore ætate auctæ haud raro ſunt ab hypercriticis illis non paucis, quos uni litteræ pertinacius inhærentes perplexiusque, mirum non eſt mente perturbatos ſpiritum non reperiſſe.

Sunt tamen ex recentioribus etiam interpretibus, qui Pſalmo huic etiam ab explicata a nobis Danielis prophetia facem accendunt, ex illis quoque, qui montem illum Eccleſiam catholicam totum orbem replentem abnegarunt, percutientem deiicientemque ſtatuam illam regnorum, quæ Daniel, cap. VII. per quatuor beſtias deſignat: pſalmiſta vero uno veluti verbo utramque imaginem ſtatuæ et beſtiarum totamque rem ob oculos ponit: *Increpa*, ait, *feras arundinis*, hoc eſt ſtatuæ ſeu coloſſi 4. regnorum Dan. II. quæ Dan. VII. tanquam totidem feræ ſeu beſtiæ repræſentantur: *Increpa*, percute feras arundinis inſtar, prout Ahias propheta de regno Iſrael dicit: *percutiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moveri ſolet arundo in aqua.* Sic percutit Chriſtus ſuo adventu feras, arundinis beſtias, ſeu regna illa terræ ceu arundinem, in ſtatua ac beſtiis quatuor deſignata, *in-*

pedi-

a) III. Reg. XIV. 15.

pedibus eius ferreis et fictilibus, *et comminuit eos* quartam nimirum monarchiam ſeu beſtiam, terribilem, atque mirabilem et fortem nimis, totis viribus ſeſe evangelio Chriſti opponentem, ſitque, ut pſalmiſta *a*) exoptans. *Exſurgat Deus*, infit, *et diſſipentur inimici eius*, *et fugiant qui oderunt eum a facie eius* &c. *Dominus*, nempe ut prævidens quod futurum erat vaticinatur pſalmiſta, v. 12. *dabit virtutem evangelizantibus virtute multa*. *Rex virtutum dilecti dilecti*, quos interpretantur reges, qui Chriſto nomen dantes, *ſpeciei domus ſeu pulcritudinis domus* ut S. Hilarius legit, ad decorem Eccleſiæ, *diviſere ſpolia*: *dum*, nempe, *diſcernit cæleſtis reges ſuper eam*, fideles ſcilicet, ab infidelibus, *nive dealbabuntur in Selmon mons Dei*; *mons pinguis* &c. ut ſupra. Etſi vero infra ea ad egreſſum triumphalem ex Ægypto v. 26. in terram promiſſam pertineant: *Viderunt ingreſſus tuos Deus*, *regis mei*, *qui eſt in ſancto*. *Prævenerunt principes coniuncti pſallentibus*, *in medio iuvencularum tympaniſtriarum*, veluti in typo, ad antetypum tamen referenda ſunt, quæ mox ſequuntur: *In eccleſiis benedicite Domino de fontibus Iſrael*; unde nimirum per Chriſtum, qui fecit utraque unum, venit, ut in eccleſiis benedicere Domino poſſimus. *Ibi*, ſequitur, *Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu*. Quod de D. Pauli converſione interpretantur. Qua de re quidquid ſit, certe is non ſolum doctor gentium fuit, verum etiam regum gentium, quod Chriſtus *a*) arguit, *b*) quos dominentur cum tyrannide, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Quales fuerunt in

F 5 qua-

a) Pſ. LXVII. 1. b) Matth. XX. 25.

quatuor illis monarchiis invicem ſeſe conſicientibus una concidente poſt alteram: expertæ illud Iſaiæ: XXXIII. 1. *Væ qui prædaris, nonne et ipſe prædaberis? et qui ſpernis, nonne et ipſe ſperneris? cum conſumaveris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus deſieris contemnere, contemneris.* Expertæ, inquam, hoc ſunt feræ illæ arundinis, a) *congregatio taurorum in vaccis populorum*, quibus nimirum vaccarum inſtar lac usque ad ſanguinem exprimebant, ſecundum id Salomonis b) *Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum; et qui vehementer emungit, elicit ſanguinem: et qui provocat iras, producit diſcordias.* Quæ omnia mox Roboam Salomonis filius expertus eſt.

Imprimis vero monarchiæ illæ lapide Chriſto de monte exciſo ſic ſunt comminutæ; non equidem quod omnis poteſtas ac principatus ſit deſtructus, ſed in ordinem redactus, damnata a Chriſto regum gentium tyrannide, exemplo deſignato in ſuis diſcipulis quibus dixit: *Quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.* D. Paulus c) de præſtanda principibus obedientia tractans principem Dei miniſtrum perinde etiam vocat, *tibi in bonum*, inquit, ſubditum allocutus: *ſi autem*, addit, *malum feceris time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malum agit. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim et tributa præſtatis: miniſter enim Dei eſt, in hoc ipſum ſervientes.* Id ob oculos ponens ipſis

a) Pſ. VXVII. 31. b) Prov. XXX. 33. c) Rom. XIII. 1.

ipſis regibus Sapiens *a) Audite ergo*, inquit, *reges, et intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudinem, et placetis vobis in turbis nationum, quoniam data eſt a Domino poteſtas vobis, et virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, et cogitationes ſcrutabitur. Quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius; non recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis. Horrende, et cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam puſillum, et magnum ipſe fecit, et æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio. Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei, ut diſcatis ſapientiam, et non excidatis.* Accidit hoc, ut diximus, feris illis arundinis ſtatuæ Nabuchodonoſoris, quatuor illis monarchiis ſub imagine beſtiarum apud Danielem, ferarum inſtar graſſantibus, perinde intus crudeles in ſuos, quam foris in hoſtes, hinc Pſalmiſta *b)* ſermonem proſecutus: *Diſſipa gentes, quæ bella volunt. Venient legati ex Ægypto: Æthiopia præveniet manus eius Deo.* Quod de primitiis militantis Eccleſiæ regni Chriſti in terris interpretantur in illis terris, quibus deinceps reliqua regna in Romano imperio et ultra per orbem in Chriſtum accepta fide acceſſerunt, quæ ſingula deinceps hortatur pſalmiſta: *Regna terræ can-*

a) Sap. VI. 2. b) Pſ. LXVII. 31.

tis tuis lapides eius, et terræ eius miſerebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum Domine et omnes reges terræ gloriam tuam. Dum ipſe in adventu ſuo Chriſtus regnum ſibi in terris inſtituit civitatemque illam, de qua Apoc. XXI. 23. dicitur: *civitas non eget ſole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius: et reges terræ afferent gloriam ſuam et honorem in illam.* Lux illa lux Evangelii eſt in civitate Dei in monte ſancto eius, qui deiecta ſtatua ſuperbi regiminis feriſque rapacibus *implevit univerſam terram: in conveniendo populos in unum, et reges, ut ſerviant Domino Deus in loco ſancto ſuo, Deus qui inhabitare facit unius moris in domo*, Eccleſia Chriſti de cuius magiſterio S. Auguſtinus, *tu*, inquit, lib. 1. de moribus Eccl. c. 30. *cives civibus, gentes gentibus, et prorſus homines, primorum parentum recordatione, non ſocietate tantum, ſed quadam etiam fraternitate coniungis. Doces reges proſpicere populis, mones populos ſe ſubiicere regibus. Quibus honor debeatur, quibus affectus, quibus reverentia, quibus timor, quibus conſolatio, quibus admonitio, quibus cohortatio, quibus et diſciplina, quibus obiurgatio, quibus ſupplicium ſedulo doces: oſtendens, quemadmodum et nos omnibus omnia, et omnibus charitas et nulli debeatur iniuria.* Nec unquam diriſſimis perſecutionum quoque temporibus chriſtiani defuerunt officio erga gentiles etiam principes et magiſtratus: quod poſt alios ſæpius cumprimis Tertullianus conteſtatur, poſtquam iam undique ſanguine Chriſtiano in-

un-

undavit imperium Romanum, nec tormentis nec mortibus fatigati, *Nos*, inquit Apol. c. 30. ille, *iudicium Dei ſuſpicimus in Imperatoribus, qui gentibus illos præfecit. Id in eis ſcimus eſſe, quod Deus voluit.* Scilicet edocti à Chriſto reddere *quæ ſunt cæſaris cæſari, et quæ ſunt Dei Deo.* Sic S. Auguſtinus de Iuliano Apoſtata locutus: *Milites*, inquit Enarr. in Pſ. 123. n. 7. *Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli, ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum, qui in cœlo erat.* Interim Roma, dum hæc aguntur, quarta Danielis beſtia feraque arundinis in Nabuchodonoſoris coloſſo comminuitur, conſumens deprædationem et ipſa deprædata iuxta Iſaiam. Etenim *remota iuſtitia*, ſunt verba S. Auguſtini, lib. IV. de civ. Dei. 4. *quid ſunt regna niſi magna latrocinia? quia et ipſa latrocinia quid ſunt niſi parva regna?* Affert poſt alia ad rem S. Pater illud piratæ reſponſum Alexandro M. datum interroganti: *quid ei videretur, ut mare haberet infeſtum? Ille libera contumacia, quod tibi, inquit, ut orbem terrarum: ſed quia id exiguo navigio facio, latro vocor, quia tu magna claſſe, Imperator.*

CAPUT XVII.

Evangelii de regno Chriſti doctrina.

Apud S. Cyrillum Hieroſol. ſequitur l. c. argumentum de Verbi divini Incarnatione ex Pſ. II. qui de evangelio Chriſti citatur in Act. Apo-

ſtol. c. IV. *Rurſus*, inquit, *quæris et aliud temporis teſtimonium:* Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Et poſt pauca*: Paſces eos in virga ferrea. Eſt nempe totus ille pſalmus compoſitus adverſus frementes gentes et populos, regesque terræ, et principes convenientes in unum adverſus Dominum et adverſus Chriſtum eius; *Dirumpamus vincula eorum, et proiiciamus a nobis iugum ipſorum*, iugum ſcilicet Evangelii, Eccleſiæ militantis, regni Chriſti in terris: *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam et poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea* &c. Perinde ac pſalmo CIX. quem Chriſtus ipſe de ſe interpretatur Matt. XXII. dicitur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Quod tam inſigniter factum conſpicimus in conſtituendo regno Chriſti Eccleſia ringentibus licet, et frementibus gentibus et populis meditantibus inania, in vanum cedentibus omnibus conſiliis, moliminibus, et machinationibus omnium gentium et populorum Univerſi: *Aſtiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adverſus Dominum et adverſus Chriſtum eius.*

Hunc Iudæi tam avide exſpectarunt regem ſuum Meſſiam accepta promiſſione, non auferendum ſceptrum de Iuda, donec is veniret. Sic iam Chriſtus Rex ab angelo Mariæ virgini denunciatur: a) *Hic erit magnus et filius Altiſſimi vocabi-*

a) Luc. I. 32.

itur, et dabit illi dominus Deus ſedem David Patris ſui, et regnabit in Domo Iacob in æternum, t regni eius non erit finis. Sic magi nato Domino venientes Hieroſolymam quærunt: *a) ubi ſt, qui natus eſt rex Iudæorum?* Sic Nathanae Chriſto teſtimonium reddit: *b) Tu es filius Dei: tu es Rex Iſrael.* Sic interrogatus a Phariſæis: *c) Quando venit regnum Dei? Reſpondens eis dixit: Non venit regnum Dei cum obſervatione: neque dicent, ecce hic aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos eſt.* Hæc quia non capiebant, quæ dixit Chriſtus, ablatum eſt ab eis regnum Dei. At vero turbæ diſcipulorum clamant: *d) Benedictus, qui venit rex in nomine Domini,* dum Chriſtus Ieroſolymam ingreditur iuxta prophetam a Math. XXI. v 5. relatum: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam.* Erat hoc accuſationis caput apud Pilatum: *e) Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, et prohibentem tributa dare Cæſari, et dicentem ſe eſſe Chriſtum regem.*

Ipſum Chriſti ſeu uncti nomen in veteri teſtamento regibus proprium erat κατ᾽ ἐξοχὴν Meſſiæ maximo ex ſtirpe David regi æterno attributum. Pilatus autem interrogavit eum dicens: *Tu es rex Iudæorum? at ille reſpondens ait: tu dicis.* Quæ eſt affirmantis ſeu interroganti conſentientis reſponſio. Quod aperte Chriſtus iterato interrogatus reſpondit Pilato: *f) Tu dicis quia rex ſum ego.* Iudæi vero Pilato quærenti Ieſum dimittere, dum dicunt: *ſi hunc dimittis, non es amicus Cæ-*

a) Math. II. 2. *b)* Io. II. 49. *c)* Luc. XVI. 20.
d) Luc. XIX. 38. *e)* Math. XXII. 2.
f) Io. XVIII. 37.

ſaris: omnis enim, qui ſe regem facit, contradicit Cæſari; Et iterum iam pro tribunali ſedenti, ac dicenti: *Ecce Rex veſter*; Et, *regem veſtrum crucifigam? a)* reſpondentes: *non habemus regem, niſi Cæſarem*, contra ſe ipſos teſtimonium dicunt, declarantque impletam eſſe prophetiam, dum fatentur, ſe regem non habere, niſi Cæſarem. Ut ſe extricaret Pilatus, dicit eis: *b) accipite eum vos, et crucifigite: Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, et ſecundum legem debet mori.*

Adhuc hæret Pilatus, et *magis timuit. Et ingreſſus eſt prætorium iterum, et dixit ad Ieſum: Unde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei.* Ac ſi ſilentio ſuo incompetentem iudicem perhorreſceret; Pilatus vero, qui antea mirabatur vehementer, quod Chriſtus ad accuſationes Iudæorum non reſponderet, *mihi*, ait, *non loqueris? Neſcis, quia poteſtatem habeo crucifigere te, et poteſtatem habeo dimittere te.* Quæ vero eſt hæc poteſtas, niſi illa, de qua Chriſtus cum caperetur: *Hæc eſt*, ait, *hora veſtra, et poteſtas tenebrarum;* qua deinceps, ut hic Pilatus contra Chriſtum, abuſi ſunt potentes huius ſæculi contra corpus Chriſti Eccleſiam in ſuis membris, illis præſertim, quibus regendam poſt ſe Eccleſiam usque ad conſummationem ſæculi commiſit Chriſtus, ut ſe ſuo exemplo, ſi quando iniqua inferretur violentia, ſolarentur, erigerentque, perinde in illis, ac in ſe, Chriſto id permittente, non legitimam agnoſcente poteſtatem: prout intelligenda ſunt Chriſti verba: *Non haberes poteſtatem in me, niſi tibi* da-

a) Io. XIX. b) Ioan. XIX. 6. v. 8. &c.

datum eſſet deſuper : propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. *Et* exinde peccatum perhorreſcens, quod ei ultimato Chriſti pietas ob oculos ponit; *a) quærebat Pilatus dimittere eum: Iudæi autem clamabant dicentes : ſi hunc dimittis non es amicus Cæſaris.*

Sic quidem Pilatum timore incuſſo inducunt, ut condemnaret Chriſtum, ut tamen adhuc Chriſtum tanquam regem proponeret: *Ecce rex veſter*, vociferantibus illis iterum: *Crucifige eum. Regem veſtrum*, reſpondet, *crucifigam?* Et ſic tandem Ieſum tradidit eis, ut crucifigeretur, cauſa tamen ſimul inſcripta: Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum: nec induci potuit Pilatus, ut mutaret titulum, palam a Chriſto confeſſione accepta, ſe eſſe regem, reſpondens quæſitus, an rex eſſet: *Tu dicis, quia rex ſum ego.*

Cum iam eſſet affixus cruci, milites, qui antea *exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei : et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, et arundinem in dextera eius, et genu flexo ante eum, illudebant ei dicentes : ave rex Iudæorum!* Matth. 27, 28. iam etiam pendenti in cruce illudunt *accedentes, et acetum offerentes ei, et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, ſalvum te fac.* Luc. 23, 36. Similiter et principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis et ſenioribus dicebant : *Chriſtus rex Iſrael deſcendat nunc de cruce, ut videamus, et credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei b)*. Alter tamen

a) Io. XIX. 12. v. 14. v. 15. *b)* Matth. 27, 44. Marc. 15, 31.

men ex eis converſus, increpans poſtea ſocium, dicebat ad Ieſum: *Domine! memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Quod vero inſignius eſſe potuit exemplum Chriſti pro diſcipulis, nobisque chriſtianis omnibus? Quale præſtantius argumentum regni Chriſti militantis Eccleſiæ in terris, in hoc mundo? Ecce! medias inter cruces, mortes, tormenta et perſecutiones regnum hoc Chriſti, Eccleſia militans, dilatatur per orbem; conſiſtit in orbe catholico: conſiſtet usque ad ſeculi conſummationem, ſpectantibus Iudæis, ſua de reſtituendo per Meſſiam regno* Iſrael deluſis opinione; qua adhuc detentos legimus ipſos Chriſti diſcipulos, mox ante aſcenſionem ſuam in cœlos interrogantes Chriſtum: *Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?* Act. I. 6. Regnum nimirum, quale tunc maxime ſub iugo Romano præſtolabantur Iudæi: volebantque aliquando, ſaturati in deſerto panibus, Ieſum facere regem Io. 6, 15. qualis etiam proclamabatur adhuc a *turba multa, quæ venerat ad diem feſtum paſchæ* Io. 12, 15. *Benedictus, qui venit in nomine Domini, rex Iſrael!* qua ex turba haud dubie fuerunt, qui paucis poſt diebus clamabant, ut crucifigeretur, infirmitate paſſionis eius in transverſum acti: ſtulti et tardi, ſolumque in promiſſo Meſſia, rege Iſrael, filio David, attendentes ea, quæ de eius regni gloria ſunt prædicta in prophetis, non vero ea, quæ oportuit pati Chriſtum, et ita intrare in gloriam ſuam: Luc. 24. nec miraculis eius convicti, quibus ſe promiſſum regem Meſſiam demonſtrabat, ad inſtaurandum regnum ſuum deſtructo

re-

ꝫno diaboli, quo ſe fortiorem toties in vita oſten-
ɔat, eos expellendo, maxime in morte regnum
s evertendo. Sed cum eſſet ſua mors Iudæis
ndalum, proficere illis non poterat, tantopere
tantibus, ut crucifigeretur, atque contra ſeip-
ſententiam dicentibus clamore iſto: *Sanguis
s ſuper nos, et ſuper filios noſtros!* Matth. 27,
. Atque hoc ipſo exciderunt regno, quod non
i terrenum, in hac vita perennaturum, ſpera-
ıt, Iſraeliticum ex ſemine Abrahæ, in quo be-
dicendæ erant gentes omnes *quaſi in uno*, ut ad
l. VII. Paulus loquitur, *et ſemini tuo, qui eſt
riſtus.* Et Gal. IV. *Non, qui filii carnis, hi
i Dei: ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtiman-
' in ſemine;* ſecus enim nec Abrahæ ac aliis an-
et poſt ipſum profuiſſet promiſſio, nec poſt
ıriſtum illis, qui ad eius regnum pertinuiſſent,
i in hac mortali vita, cuiusmodi ſunt regna
ius mundi, identidem poſt mortem ſucceſſione
ɔpaganda: dum de ſuo dicit Chriſtus Pilato;
ꝫnum meum non eſt de hoc mundo.

Affirmat regnum ſuum eſſe *in* hoc mundo, ſed
gat, eſſe *de* hoc mundo: ut ſcilicet non invi-
n adverſantia loqueretur, qui de ſe, ſuoque
ꝫno dicebat: *regnum Dei intra vos eſt;* prædi-
ɔatque in terris *Evangelium regni.* Verum ubi
dæi crucifixo Domino actum de eius regno exi-
nabant clamantes: *Si rex Iſrael eſt, deſcendat*
:. ibi regnum Chriſti inſtaurabatur, poſt reſur-
ctionem apoſtolis Iudæis primum Ieſum crucifi-
ım principem et Salvatorem annuntiantibus,
que incredulis per univerſum mundum iuxta

promiſſionem, filiis promiſſionis factam *in* hoc mundo de regno, quod non eſſet, quale ſperabant Iudæi, *de* hoc mundo: quemadmodum etiam Chriſtus de apoſtolis, ad ſuum in univerſo mundo conſtituendum regnum relictis in mundo, dicit, eos non eſſe de mundo.

Sed et dum apoſtoli ambitione ſeculi, vulgarique Iudæorum opinione de regno Meſſiæ terreno ac monarchico, cetera abſorbente mundi regna detenti, non ſemel inter ſe contenderent, quis eorum videretur eſſe maior; *Reges gentium*, inquit a) *dominantur eorum, et qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, et qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Ubi, palam eſt, primatum et ſubordinationem non excludi, ſed exceſſum illius faſtuoſi et præpotentis dominatus, quo reges gentium amant premere ſubditos, et ſupprimere populos, quod manifeſte declarat vox κατακυριεύουσιν αὐτῶν, qua uſus eſt Chriſtus. Rem ſuccincte declarat S. Chryſoſtom. in cap. XX. Matth. hom. 56. „ Principes mundi (inquit) ita ſe gerunt, ut dominentur minoribus, et eos ſervituti ſubiiciant, ut ſpolient, et ad mortem uſque eis utantur ad ſuam utilitatem et gloriam. Principes autem Eccleſiæ fiunt, ut ſerviant minoribus ſuis, et miniſtrent eis, quæcunque acceperunt a Chriſto, ut ſuas utilitates negligant, et illorum procurent; ut, ſi opus fuerit, neque mori recuſent pro ſalute inferiorum ſuorum. „ Ipſe vero Deus Samueli I.

a) Luc. XXII. 25.

li I. Reg. 8, 9. præcepit, ut Iſraelitis male ſibi regem expetentibus ob oculos poneret *ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.* Quod explicatur deinceps ius regis non ſolum eiusmodi exceſſivum, quod de Eccleſia ſua excludit Chriſtus, verum etiam ſecus, ac Deus in lege Moſis præſcripſit, modum (quem vix optimi regum Iudaicorum ſervarunt) ad amuſſim Deuter. XVII. 16. *Cumque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, non reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſublevatus* &c. Quanto igitur magis faſtum hunc et prædominatum ab Eccleſia ſua excluſum voluit magiſter humilitatis? Nam *Quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis ſuper menſam meam in regno meo; et ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Luc. 22, 29. Hanc Chriſtus apoſtolis ſponſionem dat proxime ante paſſionem ſuam et mortem, quam in ſe ipſo erat devicturus in cruce, in ſtatu exinanitionis: reſurgens autem a mortuis in ſtatu exaltationis regnum ſuum inſtituturus per apoſtolos in univerſo mundo. Eſt hoc, quod Chriſtus reſpondet apoſtolis quærentibus, ſi in tempore hoc eſſet reſtituturus regnum Iſrael: *Accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus S. in vos, et eritis mihi teſtes in Ieruſalem, et in omni Iudæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ.* Id quod ad regnum Chriſti in terris adtinet, de

quo Chriſtus ſæpe alias in ſuis ſermonibus et parabolis, e. g. zizaniorum, in qua dicit, colligenda eſſe *de regno eius omnia ſcandala*: quod utique de regno Chriſti in terris accipiendum; uti ibidem Matth. 13. in parabola de ſeminante, fermento: theſauro abſcondito; et Luc. 19, 14. in parabola de homine quodam nobili abeunte in terram longinquam, accipere ſibi regnum, et reverti, dicitur: *Cives autem eius oderant eum, et legationem miſerunt poſt illum, dicentes: Nolumus, hunc regnare ſuper nos*; ut factum vidimus. Subdit evangeliſta poſt parabolam: *Et his dictis praecedebat aſcendens Ieroſolymam*, ad paſſionem nempe, mortemque ſuam.

Abiturus autem iamiam ad Patrem (Matth. c. ult. v. 18.) Ieſus locutus eſt apoſtolis dicens: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus S. docentes eos, ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis, Et ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi.*

Iudæi ſibi imaginabantur, Meſſiæ quidem dandam omnem poteſtatem, ſed in terra ſolum conſtituto regno; Chriſtus autem profitetur, datam ſibi eſſe omnem poteſtatem in cœlo et in terra: heic conſtituto ſibi regno Eccleſia militante, ſuo per vitam, paſſionem et mortem exemplo; illic æternum triumphante in cœlis.

Regnum hoc eſt illud cælorum, a quo increduli eiecti ſunt *filii regni*, Iudæi Matth. 8, 12.

dum

fruſtra apud eos *circuibat Ieſus omnes civi-*
et caſtella, docens in ſinagogis eorum et præ-
; evangelium regni, Matth. 9, 35. ut au-
t quidem *verbum regni*, ibid. 13, 19. ſed
at intelligere. Hinc eis denuntiat Chriſtus
14. *quia auferetur a vobis regnum Dei, et*
ur genti facienti fructus eius. Eſt hoc, quod
eundem evangeliſtam c. 24, 14. dicitur: *Et*
cabitur hoc evangelium regni in univerſo or-
n teſtimonium omnibus gentibus, et tunc ve-
onſummatio. Chriſtus non ſe miſſum teſta-
Matth. 15, 29. *niſi ad oves, quæ perierant,*
ſ Iſrael; apoſtolis etiam, dum primum eos
s miſit, præcepit: *In viam gentium ne abie-*
et in civitates Samaritanorum ne intraveri-
ſed potius ite ad oves, quæ perierant, domus
l. Matth. 10, 5. Non, quod ad univerſum
s humanum haud pertineret Chriſti regnum
demtio; ſed quod, ut D. Paulus Iudæos al-
tur Act. 13, 46. *Vobis oportebat primum lo-*
verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, et
nos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce converti-
ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus:
i te in lucem gentium, ut ſis in ſalutem us-
ad extremum terræ. *Audientes autem gentes*
æ ſunt, et glorificabant verbum Dei. Sic er-
blatum eſt a Iudæis regnum Dei, et datum
i facienti fructus eius.

d hoc igitur Chriſtus apoſtolos, eorumque in
ſia ſucceſſores usque ad conſummationem ſe-
conſtituit, ac participes reddidit poteſtatis
datæ in cælo et in terra, eodem in ultimo

ſermone (Marc. ult. 15.) præmium aut pœnam obedientiæ vel inobedientiæ conſtituens, dum dicit: *Euntes in mundum univerſum prædicate evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Id, quod ipſum Luc. ult. 47. eſt, *prædicari in nomine eius pœnitentiam in remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma.* Et Ioan. 20, 21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis! ſicut miſit me Pater, et ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet, inſufflavit, et dixit eis: accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Hæc eſt eximia illa, quacunque poteſtatum huius ſeculi ſuperior, poteſtas retinendi aut remittendi peccata quæcunque; quam poteſtatem primum Chriſtus Matth. 16. ſingulariter Petro dedit ſpeciali quodam modo, uti eidem Io. 21, 15. teſtimonio amoris præcipui paſcendas oves commiſit; illic vero ad confeſſionem Divinitatis eum veluti Eccleſiæ fundamentum poſuit, clavesque regni cœlorum ſpecialiter tribuit: *Beatus es*, inquit, *Simon Bar-Iona, quia caro et ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Et ego dico: quia tu es Petrus, et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum et in cœlis, et quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum et in cœlis.* Matth. 16, 17. Univerſim apoſtolis Matth. 18, 18. dicitur: *Amen dico vobis, quæcunque alligave-*

ve-

veritis ſuper terram, erunt ligata et in cælo, et quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta et in cælo; habenturque hæc immediate poſt ordinem correptionis fraternæ ſtabilitum, quo nil proficiente ad Eccleſiæ iudicium procedendum ſit. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum: ſi autem te non audierit: adhibe tecum adhuc unum ſolum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Matth. 18, 15. Eſt hæc genuina iudicii eccleſiaſtici auctoritas, ſacrumque tribunal ac forum, a quo nulla dignitas aut poteſtas alia eximit quemcumque chriſtiano nomine cenſitum.

Nec ullum aliud tribunal in Evangelio a Chriſto pro ſuo in terris regno, Eccleſia, inſtitutum legitur, aut ab eccleſiaſtico hoc diverſum, aut cum hoc ſacro tribunali coniunctum, ſemper a chriſtianis, ſummis etiam poteſtatibus reveritum, ab apoſtolis vero non obſtante monarchia Romana, refragante etiam Synagoga, inſtauratum ſtrenue et potenter. Atque ad hoc quoque a Chriſto animos apoſtolis adiectos dici poteſt his verbis: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro, dare vobis regnum.* Fruſtra *fremuerunt gentes, et populi meditati ſunt inania. Adſtiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adverſus Dominum, et adverſus Chriſtum eius.* Hæc ad hoſtes chriſtiani nominis, regnique Chriſti in terris extorres ethnicos pertinent; quæ ſequuntur, ad refractarios in ipſo Eccleſiæ gremio quoscunque, ac dicentes: *Dirumpamus vincula eo-*

rum,

rum, et proiiciamus a nobis iugum ipſorum. Qui habitat in cœlis, irridebit eos, et Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira, et in furore ſuo conturbabit eos. Eiuſdem argumenti eſt Pſ. 109. quo Chriſtus Iudæis Divinitatem ſuam demonſtravit.

Primus pro chriſtiana lege teſtis S. Stephanus, quem accuſabant Iudæi, loqui verba *adverſus locum ſanctum* (urbem nimirum et templum Hieroſolymitanum deſtruendum) *et legem*, Act. 7. vidit Ieſum ſtantem a dextris Dei, qui ſcilicet Deus ac Dominus dixit Domino noſtro Ieſu Chriſto: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum*, quos nempe regnaturos prædixit Ioannes Apoc. 20. *Et erunt ſacerdotes Dei et Agni, et regnabunt cum eo mille annis;* quousque videlicet Chriſtus, cum Eccleſia ſua ſe uſque ad conſummationem ſeculi futurum, promiſit. *Iuravit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.*

Sacerdotium hoc Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech antequam in epiſtola ad Hebræos pluribus inciperet ediſſerere Paulus, ait: *de quo nobis grandis ſermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum;* cap. 5, 11. quippe qui de Meſſia ſuo niſi terrena non ſapiebant, eum ſibi fingentes domitorem orbis, deſtructis cæteris regnis ac monarchiis illis,

qua-

uarum de interitu ac ruina per Meſſiam tam aper-
a habetur apud Danielem prophetia. Hic etenim
ſt *lapis* ille *abſciſſus de monte ſine manibus: qui
ercuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis et fictili-
ſus, et comminuit eos... Lapis autem, qui percuſ-
ſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, et imple-
uit univerſam terram.* Dan. II, 34. Id quod
os in Eccleſia catholica diffuſa per totum orbem
am manifeſte impletum coram cernimus, regno
Chriſti in hoc mundo, ſed non de hoc mundo,
quale præſtolabantur Iudæi monarchiam nimirum
quintam, quam mirum eſt potuiſſe etiam ſomniaſ-
ſe aliquando chriſtianos principes; dum quatuor
tantum nobis ſiſtit Daniel monarchias, easque
ſub imagine primum ſtatuæ deinde ſub imagine
quatuor beſtiarum: *a) donec venit antiquus die-
rum et iudicium dedit ſanctis Excelſi et tempus ad-
venit, et regnum obtinuerunt ſancti*, ut iam ſu-
pra Danielem expoſuimus de theocratia illa Eccle-
ſiæ militantis regni Chriſti in terris *cuius regnum*,
iuxta Danielem, *regnum ſempiternum eſt, et om-
nes reges ſervient ei et obedient.* Quæ vero ſini-
ſtre omnia de Meſſia ſuo interpretabantur Iudæi,
ut ſæpe diximus, et modo apoſtolum audivimus
arguentem Iudæos quod imbecilles eſſent facti ad
audiendum, penes quos tamen erant prophetiæ
illæ de regno Chriſti, ſed in transverſum acceptæ;
*b) Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tem-
pus, rurſum indigetis, ut vos doceamini, quæ ſint
elementa exordii ſermonum Dei.* Agit de ſacer-
dotio Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech;
quod deinde capite VII. explicat, non ſemel ad
pſal-

a) Dan. VII. 22. v. 27. b) Hebr. V. 12.

pſalmum CIX. provocans, ubi Christus ſacerdos in æternum dicitur, ſecundum ordinem Melchiſedech. [illegible] unus eſt pſalmus iſte contra Iudæos et quoſquos alios Eccleſiæ militantis regni Christi in terris hoſtes regale Sacerdotium, quod pſalmiſta, poſtquam ſacerdotium Chriſti æternum iuxta ordinem Melchiſedech aſſeruiſſet, annunciat. *Dominus*, inquit, *a dextris tuis confregit in die iræ ſuæ reges. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquaſſabit capita in terra multorum.* Quod iam in exordio paucis dictum erat dum Chriſtus ad dexteram ſuam ſedere a Patre iubetur: *Donec ponam, inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, quod hodie vagantes per orbem Iudæi experiuntur, urbe exciſa ac gente diſperſa: dum interim, virgam virtutis ſuæ emiſit Dominus ex Sion, unde, Ieroſolymis nimirum, progreſſi apoſtoli Eccleſiam militantem regnum Chriſti in terris conſtituerunt, ut dominaretur in medio inimicorum ſuorum gentilium Eccleſiam perſequentium: quorum, ut poſtea in Roma debellatrice ſanctorum videbimus, *confregit in die iræ ſuæ reges*: conſtanterque Eccleſia militans regnum Chriſti in terris *iudicabit in nationibus, implebit ruinas* anteriorum perſecutorum, *conquaſſabit capita de terra multorum* quorumcunque quocunque tempore adverſantium prout Eccleſia promiſſionis divinæ ſecura Deum contra perſecutores rogat: *Hoſtium noſtrorum, quæſumus Domine elide ſuperbiam, et eorum contumaciam dextera tua virtute proſterne*, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum &c. Pia ma-

ter

er Eccleſia non niſi vitiorum monſtra ſuperbiam
rat elidi, et contumaciam proſterni in ſalutem
xemplo in D. Paulo tam conſpicuo.

Caput XVIII.

Status ac Regimen Eccleſiæ primitivæ ſecundum Acta Apoſtolorum.

Pſalmum hunc CIX. ut iam meminimus, ipſe Chriſtus de ſe Matth. XXII. 40. citat, et S. Petrus cum primum poſt acceptum ſpiritum S. Judæis evangelium prædicaret, Chriſti reſurrectionem etiam ex pſal. XV. 10. verbis: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, antitheſin illuſtrans, quæ hic eſt inter David, qui mortuus et ſepultus corruptioni datus eſt, et Chriſtum ex eius ſemine natum, demonſtratque inde, hunc eſſe Dominum et Chriſtum ſeu Meſſiam a Deo promiſſum: *Viri fratres liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, quoniam defunctus eſt, et ſepultus: et ſepulcrum eius eſt apud nos uſque in hodiernum diem. Propheta igitur cum eſſet, et ſciret, quia iureiurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius providens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Ieſum reſuſcitavit Deus, cuius nos teſtes ſumus. Dextera igitur Dei exaltatus, et promiſſione ſpiritus ſancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, et auditis.*

Non

Non enim David aſcendit in cœlum; dixit autem ipſe: dixit Dominus Domino meo: ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Certiſſime ergo ſciat omnis domus Iſrael, quia et Dominum eum Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. Eodem argumento uſus eſt Paulus Act. XIII. de David, cuius *Deus ex ſemine ſecundum promiſſionem eduxit Iſrael ſalvatorem Ieſum* &c. Et infra: *Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt. Quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut et in pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quod autem ſuſcitavit eum a mortuis iam non moritur amplius, iam non reverſurum in corruptionem.* Pſalmo ſecundo, cuius teſtimonium hic adhibet D. Paulus, uſi leguntur Act. IV. 24 apoſtoli in oratione ad Deum: *Domine tu es, qui feciſti cœlum et terram, mare et omnia, quæ in eis ſunt. Qui ſpiritu ſancto per os patris noſtri David pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes, et populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, et adverſus Chriſtum eius. Convenerunt enim vere in civitate iſta adverſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem unxiſti, Herodes, et Pontius Pilatus, cum gentibus et populis Iſrael, facere, quæ manus tua et conſilium tuum decreverunt fieri. Et nunc Domine reſpice in minas eorum, et da ſervis tuis, cum omni fiducia loqui verbum tuum* &c. Hæc precati apoſtoli poſtquam in eos ſacerdotes et magiſtratus templi et Sadu-

cæi

cæi ieciſſent manus, prohiberentque, a) *ne loquerentur, neque docerent in nomine Ieſu. Petrus vero et Ioannes reſpondentes, dixerunt ad eos: ſi iuſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire, quam Deum, iudicate.* Iuſtitiam reſponſi huius Deus non multo poſt miraculo voluit declarare: b) dum iterum, et quidem ipſemet „ exurgens princeps „ ſacerdotum, et omnes, qui cum illo erant, „ *penes quos ius erat ſacrorum, repleti Zelo* inie„ cerunt manus in apoſtolos, et poſuerunt eos „ in cuſtodia publica. Angelus autem Domini per „ noctem aperiens ianuas carceris, et educens eos „ dixit: Ite: et ſtantes loquimini in templo plebi „ omnia verba vitæ huius. Qui cum audiſſent, „ intraverunt diluculo in templum, et docebant. „ *Audito hoc* abiit magiſtratus cum miniſtris, et „ adduxit illos ſine vi. . . . . Et interrogavit eos „ princeps Sacerdotum dicens: Præcipiendo præ„ cepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto: „ et ecce repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, et „ vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis „ iſtius. Reſpondens autem Petrus, et Apoſtoli „ dixerunt: obedire oportet Deo magis quam „ hominibus. Deus patrum noſtrorum ſuſcitavit „ Ieſum, quem vos interemiſtis, ſuſpendentes in „ ligno. Hunc Principem et Salvatorem Deus „ exaltavit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam „ Iſraeli, et remiſſionem peccatorum. „ Principem hic Petrus Iudæis Chriſtum ſiſtit et Salvatorem, non qualem illi ſibi fingebant Meſſiam, qui regnum Iſrael reſtitueret, aut Salvatorem, qui gentem a iugo Romano vindicaret; ſed qualem mo-

a) Act. IV. 17. b) Act. V.

modo Chriſtum regem, Chriſtique regnum ex evangelio intelleximus, ipſeque Chriſtus nobis denunciavit Marci I. 15. *prædicans Evangelium Dei, et dicens: Quoniam impletum eſt tempus, pœnitemini, et credite Evangelio.* Quod dum obcæcati Iudæi ab apoſtolis perinde ac a Chriſto ſuſcipere detrectant, campus aperitur primitivæ Eccleſiæ militanti, ut a regno Chriſti conſtituendo in terris quemquam cohiberi non poſſe ab ulla poteſtate aut vi adverſa, pateret luculenter. „ Et convocan-
„ tes Apoſtolos, cæſis denunciarunt, ne omnino lo-
„ querentur in nomine Ieſu. Et dimiſerunt eos.
„ Et illi quidem ibant gaudentes a conſpectu con-
„ cilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine
„ contumeliam pati. Omni autem die non ceſ-
„ ſabant in templo, et circa domos docentes,
„ et evangelizantes Ieſum. „ Vides quomodo omnia ordinatim procedant.

Habent, quibus Evangelium commiſſum eſt, exemplum apoſtolorum, eorum ſucceſſores imprimis, quid ſibi agendum ſit, contra vim omnem ac poteſtatem, ſpretis minis, et quibusvis periculis. a) Cum primum *ſacerdotes, et magiſtratus templi* iniicientes in Apoſtolos manus, prohiberent, *ne omnino loquerentur, aut docerent in nomine Ieſu, comminantes.... dimiſſi venerunt ad ſuos: et annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes ſacerdotum et ſeniores dixiſſent. Qui cum audiſſent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, et dixerunt: Domine tu es, qui feciſti cœlum et terram, mare et omnia, quæ in eis ſunt: Qui ſpi-*

a) Act. IV.

ſpiritu ſancto, per os patris noſtri David pueri tui, dixiſti: Quare fremuerunt gentes &c. *Convenerunt enim vere in civitate iſta adverſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem unxiſti; Herodes, et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Iſrael.* Surdæ tunc omnium aures erant ad ea, quæ in eodem pſalmo ſequuntur: *Et nunc reges intelligite; erudimini, qui iudicatis terram. Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus; et pereatis de via iuſta, cum exarſerit in brevi ira eius.* Non ceſſarunt apoſtoli poſt reſurrectionem Chriſti arguere, obſecrare, increpare Iudæos; ad quos facta eſt promiſſio de Chriſto naſcituro ex ſua gente, prout ab angelo virgini matri futurum denunciatur: *Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris eius.* Quod illi de terreno et marceſcibili regno per generationem unius et corruptionem alterius intellexerunt in ſolio David, qui mortuus eſt: apoſtolis vero ex ipſo eorum propheta et rege David pſalmiſta denunciantibus, Chriſtum non derelinquendum in inferno; nec viſurum corruptionem, non crediderunt; Petro et Paulo ad pſalmum illum XV. provocantibus ut audivimus, Petrum Act. II. 31. et Paulum Act: XIII. qui, ideoque, ſubdit; et alias dicit. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptio-*
„ *nem.* David enim in ſua generatione cum ad-
„ miniſtraſſet voluntati Dei dormivit; et appoſi-
„ tus eſt ad patres ſuos; et vidit corruptionem.
„ Quem vero Deus ſuſcitavit, non vidit corru-
„ ptionem. Notum igitur vobis ſit viri fratres,

 „ quia

„ quia per hunc vobis remiſſio peccatorum an-
„ nuntiatur, et ab omnibus, quibus non potui-
„ ſtis in lege iuſtificari. „ At Iudæi Chriſtum ſecum in vivis degentem in humili et abiecta familia deſpexerunt. Quid vero Maria mater Ieſu, cui ab angelo facta eſt annunciatio? *Magnificat*, læta canit, *anima mea Dominum, et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo: quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ etc.*, *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Depoſuit potentes de ſede, et exaltavit humiles. Eſurientes implevit bonis, et divites dimiſit inanes.* Accidit hoc quibus Chriſti crucifixi humilitas factus eſt lapis offenſionis et petra ſcandali: prout dicit apoſtolus I. Cor. I. 23. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam*: at in ſuam perniciem et interitum. Quod quidem poſt annos 40. experti ſunt Iudæi diruta a Romanis urbe, genteque diſperſa; poſt quadringentos vero annos Roma *debellatrix*, ut Tertullianus vocat, *ſanctorum* toties a barbaris nationibus vaſtata, imperiumque Romanum conciſum in partes; dum interim Eccleſia Chriſti, ſuperior his omnibus, eiusque regnum in terra per orbem, qua late patet, dilatatum creſcit ab Hieroſolymis tunc incipiens, et uſque ad conſummationem ſeculi mille illos indefinitos annos complens, quos Chriſtum cum ſanctis regnaturum Ioannes Apoc. XX. eſt vaticinatus.

Erat tunc in ortu ſuo ac velut naſcens in infantia prima regni Chriſti epocha; nihilominus regalis Sacerdotii ſui prærogativas oſtentabat in ſta-

latu ſuo preſſo. Quale quidem ipſi novi Chiliatæ regnum Eccleſiæ futurum in regno ſuo millenario non diffitentur. Iurius notanter ſimilem illi, quæ nunc in Eccleſia Romana conſpicua eſt, uturam ſtatuit Hierarchiam in regno Chriſti millenario; nos vero eamdem iam in primitiva Eccleſia ab apoſtolis (quos nemo dixerit, in aliena involaſſe ura, ac illegitime uſurpaſſe) exercitam fuiſſe egimus in Actis Apoſtolorum, cum primum poſt aſcenſionem Domini accepto ſpiritu ſancto prodirent, *a*) *ſtans autem Petrus cum undecim* levaret vocem, Chriſtum Meſſiam denuntiaturus tanta quidem virtute, ut, Iudæis compunctis, tria millia ad fidem converterentur; *Erant autem perſeverantes in doctrina apoſtolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus.* Et poſtea: *erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. Caeterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis.*

Nec ſolum habitu hoc cultuque religionis peculiarem iam veluti ſtatum religioſum efformabant, verum etiam in re familiari ac ſtatu temporali, quippe qui habebant omnia communia. *Poſſeſſiones et ſubſtantias vendebant, et dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Iam audivimus, *b*) quid Petrus reſponderit ſacerdotibus et magiſtratui templi, quæ poteſtas adhuc penes Iudæos erat, comminantibus: *ſi iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quam Deum, iudicate.* Atque illi nec quidquam remittebant, aut quoad ſtatum ſuum non ſolum religioſum, ſed etiam temporalem mutabant. *Multitudinis autem credentium*

 erat

a) Act. II. 14. &c. 42. 45. *b*) Act. III. 19. 32.

erat cor unum et anima una. Nec quisquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Nihil vero infeſtiſſimi licet iudaici magiſtratus, ac præſes Romanus ſtatui huic tam ſingulari opponebant, a) dum *quotquot erant poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis prout cuique opus erat.* Quod abſolutius dominium cogitari poteſt? Quæ amplior auctoritas, maiorque poteſtas, quam quæ a D. Petro apoſtolorum principe exercita eſt erga Ananiam eiuſque uxorem Saphiram, partem pretii ex agro divendito defraudantes, morte ſubitanea punitos, uti etiam Act. XIII. 8. &c. Elymas magus cæcitate uſque ad tempus, Paulo et Barnabæ reſiſtens, percuſſus eſt, pœna utique temporali, vindicativæ poteſtatis effectu. Creſcente autem indies credentium numero, pro miniſterio rei familiaris ſeptem eliguntur Diaconi. Fideles autem dum diſperguntur poſtea, b) facta perſecutione magna in Eccleſia, per Samariam etiam divulgatur evangelium, unde oriundus erat Simon magus graviter correptus a Petro, qui ubique primas agit iam ante acceptum Spiritum ſanctum Act. I. 16. perorans ad primum fidelium cœtum de ſufficiendo in locum proditoris Iudæ Matthia apoſtolo, *accipere locum miniſterii huius et apoſtolatus.*

Quod vero deinceps in munere apoſtolatus caput rei erat, uni Petro fit denuntiatio, per viſum admonito, gentes ad evangelium admittendas eſſe,

a) Act. IV. 34. b) Act. VIII.

ſe, *a)* quarum primitiæ Cornelius centurio cum domo ſua fuit, diſceptantibus quidem adverſus illum, qui erant ex circumciſione. Dum vero poſtea ab Herode carceri mancipatur Petrus, *oratio fiebat ſine intermiſſione ad Deum pro eo.* Cumque iam producturus eſſet eum Herodes, nocte liberatur ab angelo. Effervescente autem contentione inter converſos etiam ad fidem gentiles et Iudæos, ortaque ea de cauſa ſeditione, *b)* Antiochiæ Paulus et Barnabas, rem ut Hieroſolymam ad Apoſtolorum tribunal referrent, mittuntur. Factaque magna conquiſitione ſurgens Petrus frequenti in concilio ſententiam pronuntiat, quam, ſilentium tenente omni multitudine et audiente Barnabam et Paulum, reſumens Iacobus apoſtolus, poſtquam ex S. Script. confirmaſſet, plena auctoritatis, cui nulla alia accedere, nec auguſtior eſſe poteſt, fit deciſio, mittiturque Antiochiam in hæc verba: *Viſum eſt Spiritui ſancto et nobis* &c. Quod temerarium, ne quid gravius dicam, videri poterat, ut ſuam cum divina coniungerent ſententiam, auctoritatemque, niſi hanc tam expreſſis verbis a Chriſto accepiſſent, ut paulo ante ex ore omnium evangeliſtarum audivimus. Additur porro l. c. *tunc placuiſſe apoſtolis et ſenioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barſabas, et Silam, primos ex fratribus, ſcribentes per manus ipſorum, quod decretum ab ipſis fuerat* (data de legalibus nominatim lege) *nihil ultra imponere, niſi hæc neceſſa-*

 ria,

a) Act. X. XI. 2. *b)* Act. XV.

ria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, et ſanguine, ac ſuffocato, et fornicatione. Paulus etiam paulo poſt l. c. perambulaſſe narratur Syriam et Ciliciam, *confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum et Seniorum.* Plena vigoris apoſtolicæque auctoritatis eſt eiusdem gentium Apoſtoli oratio ad maiores natu eccleſiæ, quos Epheſum evocavit: *Attendite*, inter alia ait, a) *vobis et univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.*

Vides hic a ſpiritu ſancto poſitos epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam Chriſtus filius Dei Θεαν'θρωπος acquiſivit ſanguine ſuo, perfectam in Patre, Filio, et Spiritu ſancto theocratiam cum qua nulla anthropocratia in comparationem venire poſſit, quæ, dum quacunque ſumma poteſtate decernit, dicere queat: *viſum eſt Spiritui ſancto et nobis.* Cuius quidem umbra tantum fuit veteris Teſtamenti theocratia in ſede David, et domo Iacob, quam per ſucceſſionem tunc tantum tenuerunt donec ablatum eſſet ſceptrum de Iuda, veniretque, qui mittendus erat Chriſtus Domini regnaturus *in domo Iacob in æternum*, *et regni eius non erit finis:* qui ſe regem cum iudicaretur, ut audivimus, in ſtatu exinanitionis palam profeſſus eſt uſque ad mortem, mortem autem crucis, in qua titulus inſcriptus erat: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum; ad invidiam quidem et propriam condemnationem eorum, qui, dum eum regem ſibi promiſſum agnoſcere detrectant, eius

a) Act. XX. 28.

eius regni conſortio exciderunt ultro profeſſi: *a) Nos regem non habemus niſi Cæſarem*: urgentesque Pilatum ac clamantes: *ſi hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.* Quam cavillationem facere haud deſtiterunt Iudæi, dum eis poſtea ab apoſtolis Evangelium prædicaretur, Paulum imprimis et eius ſocium Silam in iudicium vocatos criminantes Act. XVII. 7. *Et hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe Ieſum.* Nec ceſſarunt calumniari etiam poſt dirutam civitatem, et diſperſam gentem; dum ad ultimum uſque apicem impleta eſt prophetia Dan. IX. 26. *Et civitatem et ſanctuarium diſſipabit populus cum Duce venturo; et finis eius vaſtitas: et poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit aut pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadæ deficiet hoſtia et ſacrificium: et erit in templo abominatio deſolationis, et usque ad conſummationem et finem perſeverabit deſolatio*, ut coram cernimus.

Caput XIX.

Hierarchia Eccleſiæ Chriſti iuxta doctrinam et ſanctiones apoſtolicas.

Antiquato itaque, ut modo ex Daniele intelleximus, veteri ſacerdotio cum regno ſucceſſit novum, quod D. Paulus explicat in epiſtola ad Hebræos *b)* iuxta Pſ. CIX. 4. ſecundum ordinem

a) Io. XIX. *b)* Capp. V. VI. et VII.

Melchiſedech, qui rex ſimul ac ſacerdos erat: *Ubi*, ſunt verba D. Pauli Cap. VI. 20. &c. *præcurſor pro nobis introivit Ieſus ſecundum ordinem Melchiſedech pontifex factus in æternum. Hic enim Melchiſedech rex Salem ſacerdos Dei ſummi* &c. Idem cap. X. 13. *In ſempiternum*, ait de Chriſto loquens, *ſedet in dextra Dei, de cætero exſpectans donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius.* Eſt hoc argumentum Pſalmi CIX. a Chriſto in evangelio et Pſalmi. II. in Actis apoſtolorum memorati, ut iam vidimus, mox etiam videbimus in Apocalypſi S. Ioannis, quæ eſt prophetia de Eccleſia militante ac cum hoſtibus confligente atque triumphante per Chriſtum, ut D. Paulus I. Cor. XV. 25. *Oportet autem*, inquit, *illum regnare donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors: omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius.* Unde manifeſtum omnino fit, eſſe regnum hoc Chriſti in terris uſque ad conſumationem ſeculi (quando in reſurrectione corporum mors deſtruetur) militantem nimirum Eccleſiam regnum Chriſti in terris, prout idem apoſtolus Coloſſ. I. 18. iterum de Chriſto *Et ipſe eſt*, inquit, *caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens.* Primogenitum ex mortuis ait, quem nos alii ſequamur demum in conſumatione ſæculi, militantisque Eccleſiæ regni Chriſti in terris. Id quod explicatius habetur Apoc. I. 5. de Chriſto: *Qui eſt teſtis fidelis primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ; qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis no-*

ſtris

ſtris in ſanguine ſuo, et fecit nos regnum, et Sacerdotes Deo et Patri ſuo. Veluti mox Eccleſiam militantem militias ſuas hoſtibus ſuis ſemper ſuperius regnum Chriſti in terris ſiſtemus.

Sic nos D. Petrus epiſtola I. cap. II. vocat: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*, qui huius ſacerdotii Chriſti ſumus participes et regni, quod iam explicavimus, quomodo ſit in hoc mundo, non de hoc mundo, ne inter ſe poteſtas ſacra et politica huius mundi utraque in ſuo genere ſumma, committi videatur; unde idem apoſtolorum princeps mox v. 13. &c. „ Subiecti igitur „ eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum; „ ſive regi, quaſi præcellenti, ſive ducibus tan„ quam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, „ laudem autem bonorum. Quia ſic eſt volun„ tas Dei, ut benefacientes obmuteſcere faciatis „ imprudentium hominum ignorantiam: quaſi li„ beri et non quaſi velamen habentes malitiæ li„ bertatem, ſed ſicut ſervi Dei; omnes honora„ te: fraternitatem diligite: Deum timete: regem „ honorificate: ſervi ſubditi eſtote in omni timo„ re dominis, non tantum bonis et modeſtis, „ ſed etiam diſcolis. Hæc eſt enim gratia, ſi propter „ conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens in„ iuſte. „ D. Paulus dum in epiſtola ad Rom. I. XIII. 1. univerſim pronuntiat: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo. Quæ autem ſunt, a Deo ordinatæ ſunt.* Ubi tamen poteſtates huius ſeculi verba Chriſti ad Pilatum ſemper præ oculis habere de-

debent dicentis: *Non haberes poteſtatem in me, niſi tibi data eſſet deſuper.* Quis vero non ex horreſcat poteſtatem a Pilato in damnatione Chriſti exercitam? Quod quidem niſi Deo permittente facere non potuiſſet, ut quivis alius peccator; ſed hi, qui poteſtate pollent, longe maioribus periculis peccandi expoſiti ſunt, ſi, uti non habent hominem, quem revereantur, ita Deum non timent *a*) a quo, quæ ſunt, ordinatæ ſunt poteſtates, iuxta apoſtolum. Quem locum ſic verti poſſe Calmetus exiſtimat: *quæ ſunt* veræ poteſtates, ut a latronum piratarumque poteſtatibus diſtinguantur, a Deo ſunt τεταγμέναι conſtitutæ, atque adeo ſubordinatæ illi, quam apoſtolus tunc cum cæteris Evangelii præconibus exerebat ſummam, in conſtituenda per orbem Eccleſia, non ſolum independenter a ſublimioribus quibusvis ſæculi poteſtatibus, verum etiam adverſantibus atque infenſiſſimis chriſtiani nominis hoſtibus, et perſecutoribus. Oportebat enim Deo magis obediri quam hominibus ſecundum datam apoſtolis a Chriſto poteſtatem, acceptam, ut iam audivimus, immediate a Deo: *Data eſt mihi omnis poteſtas. Sicut me miſit Pater; ita ego mitto vos.* Ita accipiendum eſt, quod idem declarat Corinthiis: *b*) *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti*, eos corripiens, qui ſeſe de ſuis extollebant miniſtris, *c*) quos venturus ipſe in ordinem erat redacturus (quos tamen poſtea laudat, quod præcepta ſua teneant) *d*) *veniam autem ad vos, ſi Dominus voluerit. Et cognoſcam non ſermonem eorum, ſed* vir-

a) Luc. XVIII. 2. *b*) I. Cor. IV. 1. *c*) I. Cor. XI. 2.
d) I. Cor. IV. 19.

virtutem δύναμιν. *Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute. Quid vultis; In virga veniam ad vos, an in charitate et manſuetudine?* Experimentum mox dedit apoſtolus δύναμις ſeu poteſtatis ſuæ in cenſura inceſtuoſi, quem abſens quidem corpore, *a*) præſens autem ſpiritu iam iudicavit, *tradere huiusmodi ſathanæ in interitum carnis.* Mox iterum eos cap. VI. 1. arguit, quod iudicio coram iudice ethnico (nihil moratus, ſi forte in eorum manus inciderent ſcriptæ literæ) contenderent: „ Audet aliquis veſtrum ne„ gotium adverſus alterum iudicari apud iniquos, „ et non apud ſanctos? an neſcitis, quoniam „ ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi in vobis „ iudicabitur mundus, indigni eſtis, qui de mi„ nimis iudicetis? Neſcitis, quoniam angelos iu„ dicabimus? Quanto magis ſæcularia? ſæcularia „ igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles, qui „ ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. „ Epiſt. II. ad Cor. cap. II. dum, ut in gratiam recipiant fornicarium, præcipit, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur, ita ſe egiſſe ſcribit, *b*) *ut cognoſcam experimentum veſtrum, an in omnibus obedientes ſitis.* Erant Corinthi pſeudoapoſtoli, qui ei detrahentes fructus prædicationis impediebant, quos inceſſens, quæve ſit apoſtolica poteſtas aperiens „ Nam, *ait*, arma militiæ no„ ſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad „ deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes „ et omnem altitudinem extollentem ſe adverſus „ ſcientiam Dei in obſequium Chriſti. Et in promtu

a) I. Cor. V. 3. *b*) II. Cor. II. 9. X. 4.

„ tu habentes ulciſci omnem inobedientiam; cum „ impleta fuerit veſtra obedientia &c. „

Qualem autem hic, eundem ſeſe deinceps exhibet, atque etiam aliis in epiſtolis *a)* ad eccleſias, quas ſimiliter ad obedientiam obſtringit; nec ſolum præceptis inſtruit; ſed etiam factis, et exemplo ſui vigoris apoſtolici erga ipſum quoque apoſtolorum principem et alios argumenta præbet. Quos vero præfecit eccleſiis Timotheum et Titum, ea auctoritate inſtruit, prout Hebræis præcipit: *b) Obedite præpoſitis veſtris, et ſubiacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris redditurí, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.* De quibus autem præpoſitis ſermo ſit, iam prius v. 7. monuerat: *mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei.* Tales erant Timotheus et Titus; ad quos etiam ſcripſit epiſtolas.

Primo ſtatim epiſtolæ primæ ad Timotheum capite in memoriam revocat, quid coram eo egerit Epheſi de quibusdam, ne aliter docerent; erantque pſeudoapoſtoli tunc maxime timendi; *Ex quibus*, ait; *c) eſt, Hymenæus et Alexander; quos tradidi ſatanæ, ut diſcant non blaſphemare.* Deinceps deſcripto ordine cultus publici declarat, quales epiſcopi, aliique tam ex ordine clericorum, quam laicorum eſſe debeant, ac iudicari. Demum *adverſus presbyterum*, præcipit, *d) accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.*

Pec-

a) I. Theſſ. III. 2. II. Theſſ. III. 4. *b)* Hebr. XIII. 17. *c)* I. Tim. I. 20. *d)* I. Tim. V. 20.

Peccantes coram omnibus argue: ut cæteri timorem habeant. Et cum II. Tim. initio ſtatim, qualis eſſe debeat apoſtolus, docuiſſet, cap. III. dicit omnem ſcripturam divinitus inſpiratam utilem eſſe *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in omni iuſtitia*; mox: *Prædica verbum*, pergit, *inſta opportune, importune: argue, obſecra, increpa in omni patientia et doctrina.* Titum vero inſtruens, poſtquam initio ſtatim epiſtolæ dixiſſet, huius rei gratia reliquiſſe ſe eum Cretæ, ut ea, quæ deſunt, corrigat, variaque dediſſet pro conditione perſonarum præcepta, et adhuc daturus eſſet: a) *Hæc*, inquit, *loquere et exhortare, et argue cum omni imperio.*

Seniores S. Petrus ipſe conſenior obſecrat; b) *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, providentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum; neque turpis lucri gratia, ſed voluntarie: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem coronam gloriæ.* Poſterioribus his verbis ſatis obviatur, et diluitur, quod hic ex voce paſcere ποιμαίνειν contra legitimam apoſtolicam poteſtatem dici queat. Quam tamen vocem iam ſupra notavimus in textu Græco Pſalmi II. congruitque etiam textus hebraicus, ubi nos canimus: *reges eos in virga ferrea*, paſſimque in veteri Teſtamento apud prophetas Iſaiam, Ieremiam, et Ezechielem eo ſenſu accipitur, qui omnia ea complectitur, quæ ad perfectum regimen pertinent ſub principatu paſtorum, de quo Iac. IV. 12.

a) Tit. II. 15. b) Pet. V.

12. dicitur: *unus eſt legislator, et iudex, qui poteſt perdere, et liberare.* Quod cum veriſſimum ſit, re probe ſpectata, tantum abeſt, ut officiat, ut contra conſtabiliat eorum auctoritatem, de quibus dicit Chriſtus: *qui vos audit, me audit, et qui vos ſpernit, me ſpernit; et qui me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me*: convenienter omnino Chriſti ſententiæ iam ſupra allatæ: *ſicut me miſit Pater, et ego mitto vos.*

Quam quidem miſſionem, et ut ita dicam, excluſivam poteſtatem quomodo apoſtoli acceperint, a nobis iam ſupra eſt explicatum, oſtenditque ipſe Chriſtus clariſſimis verbis illis: *Ecce vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*: unde palam eluceſcit, qua ratione ſuperædificati ſimus ſuper fundamentum apoſtolorum, ac conſtitutam per orbem Eccleſiam: nec dubitandum de mediis ad obtinendum finem in regimine Eccleſiæ Dei, quæ tribus primis ſeculis non tantum ſibi relicta ſubſtitit, ſed et contra dira ac inania quarumvis poteſtatum adverſarum huius ſeculi molimina, undique per orbem dilatata effloruit, ſemperque ſecundum promiſſionem acceptam virtute ex alto accepta ſuapte ſubſiſtet, qualeſcunque etiam forent mundi poteſtates, ut noviſſimis temporibus deſperatas res fore, prænunciatum eſt.

Primus autem fuit ſuperiore ſæculo Hobbeſius, qui ipſis etiam apoſtolis auctoritatem legislatoriam negavit teſte Laur. Moſhemio, *a)* qui adverſam in hac re Theologorum et Iuriſconſultorum Proteſtantium opinionem recenſet, ipſe in hiſtor. eccl. ſec.

a) Allgemeines Kirchenr. der Proteſt. p. 41. et 121.

ſec. I. *b*) veniam veluti præfatus, affirmativæ accedens ſententiæ: „ Poteſtatem, *inquit*, leges ferendi, quod apoſtolis adſcripſimus, id conſiderate, iuſtisque de cauſis fecimus. Scio magnos „ hodie viros hoc illis ius abrogare, ſed forte ſolis verbis diſſident. „ Quo de quidquid ſit, res ipſa quotidie magis loquitur; nec de Iurisconſultis tantum Proteſtantibus iam res eſt, de qua piæ equidem abhorrent catholicæ aures, ſtupentque, eouſque progredi Chriſtianos potuiſſe.

Caput XX.

Apocalypſis S. Ioannis de Eccleſia militante regno Chriſti in terris.

Haud cenſuimus, D. Ioannis epiſtolas ad Aſiæ eccleſias, quæ leguntur Apoc. II. et III. referendas in cenſum aliarum Apoſtolicarum epiſtolarum earum, quæ quidem etiam Deo inſpirante ſunt editæ, ſed tamen ipſorum apoſtolorum nomine ſunt exaratæ; ſeptem autem illæ epiſtolæ apocalypticæ ipſo Chriſto loquente ac ipſo divino numine verba fundente verbisque divinæ auctoritatem maieſtatis conciliante ſunt ſcriptæ. Id quod ipſum iam ad dignitatem Eccleſiarum confert, et excellentiam eorum, qui præſunt eccleſiis, oſtendit. Principio ſtatim ſalutat S. Ioannes generatim ſeptem eccleſias Apoc. I. 4. Dei nomine ac Ieſu Chriſti: *Qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum et princeps regum terræ; qui dilexit nos,* et

a) P. II. c. II. v. 3.

et lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et fecit nos regnum, et Sacerdotes Deo, et Patri ſuo. Eſt hoc *Sacerdotium ſanctum*, de quo *a)* D. Petrus in prima epiſt. Fideles compellans, *vos autem*, inquit, *genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum*, participes nimirum virtutis eius in regno illius, de quo Apoc. III. 21. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut et ego vici, et ſedi cum Patre meo in throno eius.* Hæc a Chriſto homine dicuntur, ut habetur Io. v. 27. *Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.* Hanc cum apoſtolis communicans poteſtatem, *Data eſt mihi*, inquit, *b) omnis poteſtas in cœlo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus ſancti. Docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* Hæc Apocalypſis veluti argumentum ſunt, quo animandi fuerant fideles ac eorum paſtores imprimis, contra ea, quæ perferenda erant a ſeculi huius poteſtatibus, ut ſcirent, Chriſtum teſtem fidelem evangelii auctorem, primogenitum mortuorum ex reſurrectione ſua a mortuis, principem regum terræ, qui nos iam ſanguine ſuo redemerat: *et fecit nos regnum, et ſacerdotes Deo et Patri ſuo. Ipſi gloria et imperium in ſecula, ſeculorum.* Amen.

In-

a) I. Pet. II. 5. 9. *b)* Matth. XXVIII. 18.

Iubetur poſteà Ioannes, quæ viderat, ſcribere
ı libro, et mittere ſeptem eccleſiis. Converſus
ero, ut videret vocem, quæ loquebatur, vidit
ſeptem candelabra aurea: et in medio ſeptem
, candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis
, veſtitum podere &c. Et habebat in dextera ſuà
, ſtellas ſeptem; et de ore eius gladius utraque
, parte acutus exibat. Et facies eius ſicut ſol lucet
, in virtute ſuà. „ Panditur apoſtolo mox ſacra-
nentum ſeptem ſtellarum in dextera et ſeptem can-
lelabrorum aureorum: „ Septem ſtellæ angeli ſunt
, ſeptem eccleſiarum; et ſeptem candelabra ſe-
, ptem eccleſiæ. *Prima epiſtola ſcribitur Ange-*
, *lo Epheſi*: *a)* Hæc dicit; qui tenet ſeptem ſtellas
, in dextera ſua; qui ambulat in medio ſeptem
, candelabrorum aureorum. Scio opera tua; et
, laborem; et patientiam tuam; et quia non po-
, tes ſuſtinere malos: et tentaſti eos; qui ſe di-
, cunt apoſtolos eſſe; et non ſunt: et inveniſti
, eos mendaces: et patientiam habes; et ſuſti-
, nuiſti propter nomen meum, et non defeciſti. „
Quæ ſunt munia Angelorum ſeu præſulum Eccle-
ıæ, a quibus laudatur S. Timotheus, quod ſtre-
ıue ea obierit. Et dum arguitur etiam; quod
ırimam charitatem reliquerit, poteſt referri ad
ccleſiam Epheſinam; mox vero additur: „ ſed
, unum hoc habes; quia odiſti facta Nicolaita-
rum; quæ et ego odi. *Econtra autem Angelo
Pergami eccleſiæ ſcribitur*: Hæc dicit, qui ha-
bet romphæam utraque parte acutam. Scio,
ubi habitas; ubi ſedes eſt ſatanæ: et tenes no-
men meum, et non negaſti fidem meam. Et

I 2 in

a) Apoc. II.

„ in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis (*paſſus*
„ *ſub Domitiano*) qui occiſus eſt apud vos, ubi
„ ſatanas habitat. Sed habeo adverſus te pauca:
„ quia habes illic tenentem doctrinam Balaam,
„ qui docebat Balac mittere ſcandalum coram fi-
„ liis Iſrael, edere et fornicari. Ita et habes tu
„ tenentes doctrinam Nicolaitarum. Innuitur hæ-
reſis Nicolaitarum a Nicolao uno ex ſeptem pri-
mis Diaconis, qui aut ſolo exemplo uxorem,
ad liberandum ſe Zelotypiæ ſuſpicione, exponen-
do, aut doctrina ſua vel diſcipulorum de com-
munione mulierum ac idolothytis promiſcue co-
medendis aberraverit: quod apertius infra v. 20.
angelo Thiatyræ eccleſiæ exprobratur, quod per-
mittat mulierem Iezabel, quæ ſe dicit prophe-
ten docere, et ſeducere, fornicari et manducare
de idolothytis &c. *Tamen id*, additur, *quod
habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit, et
cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi po-
teſtatem ſuper gentes. Et reget eas in virga fer-
rea, et tanquam vas figuli confringentur. Sicut
et ego accepi a Patre meo: et dabo illi ſtellam ma-
tutinam.* Parallelus eſt hic locus *a*) Danielis illi de
abſciſſo lapide de monte ſine manibus, qui percuſ-
ſit ſtatuam in pedibus ferreis, et fictilibus, et com-
minuit eos. Continentur porro hic veluti in compen-
dio, quæ a nobis ſunt expoſita ſupra in pſalmum II.
et CIX. (ubi modo notata habetur phraſis, uti
etiam Apoc. XII. 5. de Chriſto, qui recturus erat
omnes gentes in virga ferrea. Add. Ap. XIX. 15.)
de ſumenda ab hoſtibus Eccleſiæ vindicta, atque
Eccleſiæ conſtituendo regno; quæ eſt totius Apo-
ca-

a) Dan. II. 34. &c. 44. &c.

pſis clavis epiſtola hac, et ſequentium epiſto-
ım epilogo notata: *b) Qui vicerit, ſic veſtie-
veſtimentis albis* &c. Et; *Qui vicerit, faciam
n columnam in templo Dei mei, et foras non
edietur amplius, et ſcribam ſuper eum nomen
mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Ieru-
m, quæ deſcendit de cælo a Deo meo, et no-
t meum novum.* Et demum: *Qui vicerit da-
ei ſedere in throno meo: ſicut et ego vici, et
cum Patre meo in throno eius. Qui habet
em, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis.*

Singulæ hæ vincentibus factæ promiſſiones ad
leſiam militantem revocantur, poſterior etiam
triumphantem de ſe pertinens: prout omnia
ıceps in Apocalypſi a capite 4. ſic prophetice
licantur, ut ſimul veluti hiſtorica narratione
oculos ponantur nobis iam plura poſt ſeptem-
im ſecula pervia a Ben. Boſſueto poſtrema hac
te ſolide explanata cumprimis et operoſe, et
t eum nuper a Paſtorinio catholico Angliæ preſ-
ero: qui excitante ad hoc ipſo Boſſueto, et
os paſſim excitat, animumque addit ad reliqua
n tempore ediſſerenda, quæ adhuc involuta
ıt prophetiæ peplo, dum paulatim ſeſe, quæ
ıuc reſtant, evolvunt tempora apocalyptica.

Ex Zwinglii ſectatoribus Bullingerum ſecum
mani Imperii interitum in Apocalypſi ſtatuen-
n Boſſuetus ſiſtit, nos Sebaſtianum Meyer
vinglii diſcipulum eccleſiaſtem Bernenſem, cuius
mmentarius in Apocalypſin veluti complemen-
n annotationum Zwinglii in Evangelia et epi-

b) Apoc. III. 5.

ſtolas aliquot D. Pauli ed. Tigurinæ an. 1539. ſubiicitur. Qui in prooemio de libri Apoc. dignitate et uſu recte primarium ſcopum Ioannis fuiſſe ſtatuit, ut Chriſti divinitatem, cum regnum tum ſacerdotium adverſus Iudæos et hæreticos vindicet. *Porro*, inquit, *regnum illius convincunt illud*; Princeps regum terræ: *præterea totus ille habitus, quo deſcribitur cap.* 1. *regem ac iudicem indicant. Item*: Feciſti nos Deo noſtro regnum et ſacerdotes, et regnabimus ſuper terram. *Cap.* 5. *Item*: Facta ſunt regna huius mundi Domini noſtri et Chriſti eius, et regnabit in ſecula ſeculorum amen. c. 11. „ Sic mulier „ amicta ſole ſub cuius pedibus luna, et in capi- „ te eius corona ſtellarum duodecim regnum „ Chriſti, quod eſt Eccleſia, commonſtrat c. 12. „ Item victoriam illius de adverſariis poteſtatibus „ et carmen victoriale totius regni c. 14. Sic et „ in aliis cap. conſequenter videre eſt. „ Sic Meyerus ubique regnum Chriſti in Apoc. perſpexit, conſpicuum; viſibile autem illud toto orbe terrarum in Eccleſia militante videre non potuit. Mox initio cap. IV. 1. in verbis illis, *et vox prima, quam audivi tanquam tubæ* agnoſcit iudiciariam Chriſti poteſtatem a Patre cœleſti collatam, qua ſuam Eccleſiam ab adverſaria poteſtate vindicat, magnificentiſſime deſcriptam. In illis vero: *et de throno procedebant fulgura*, apoſtolicam prædicationem fulguri et tonitruo comparatam, *quod per hanc annuntiatur terror iudiciorum Dei, quæ manent incredulos, quæ ſunt ineluctabilia.* Et quem vidit Ioannes Apoc. V. 6.

Agnum

Agnum ſtantem habentem cornua ſeptem, eminentiam poteſtatis, qua univerſis dominatur, intelligit, et *oculos ſeptem*, ſcientiæ plenitudinem. Ibi tantum, ubi nos legimus: *Et regnabimus ſuper terram*, vetuſtiores ſe codices ſecutum dicit: *regnabunt*, quaſi modeſtiæ cauſa perſonam mutent. In caput VI. eorum primum explicat ſententiam, qui ſeptem ſigillis ſtatum Eccleſiæ ſub initium, apoſtolorum nimirum tempore, deſcribi volunt: dum alii ſecundum ſigillum intelligunt ſtatum Eccleſiæ, quæ eſt regnum Chriſti tempore martyrum ſub Cæſaribus Romanis a Stephano protomartyre uſque ad Conſtantinum Magnum. Tertium autem ſigillum ipſi Meyero veriſimile eſt, eſſe de iis malis, quæ inflicta ſunt cum Iudæis, tum gentibus ſalutarem Evangelii ſermonem de pœnitentia contemnentibus et diſcipulos perſequentibus, quod oſtendit: poſteaque eorum ſententiam exponit, qui per quartum ſigillum intelligunt quartum Eccleſiæ ſtatum, poſtquam a Conſtantino pax Eccleſiæ facta, et ſic deinceps.

Non deſunt vero, ut mox videbimus, etiam ex recentioribus, qui in ipſis ſeptem eccleſiis ſeptem Eccleſiæ ad conſummationem uſque ſeculi ſtatus ſibi repræſentant, quæ eſt e diametro oppoſita ſententia illis, qui ad tempora apoſtolica totam Apocalypſin reſtringunt. Editores operum S. Auguſtini ex congregatione S. Mauri ad calcem T. III. P. II. expoſitonem in Apocal. afferunt ex veteribus potiſſimum interpretibus in formam homiliarum redactam. Quarum tamen primæ exordium in vetuſtiſſimo abbatiæ S. Petri

Carnutenſis codice diverſum repererunt. In hoc eorum etiam opinio notatur, qui potiſſimum noviſſima orbis in Apocalypſi adumbrari volunt. Sic vero habent verba: „ Ea, quæ in Apocalypſi Ioannis continentur, fratres chariſſimi, aliquibus ex antiquis Patribus hoc viſum eſt, „ quod aut tota, aut certe maxima pars ex ipſa lectione iudicii diem, vel adventum Antichriſti ſignificare videatur. Illi autem, qui diligentius tractaverunt, quod ea, quæ in ipſa revelatione continentur, ſtatim poſt paſſionem Domini ſalvatoris noſtri fuerunt inchoata, et ita ſunt uſque ad diem iudicii conſummanda, „ ut parva portio temporibus Antichriſti remanere videatur.

Alia eſt ſententia in procemio commentarii Aretæ Cæſareæ Cappad. epiſc. ad calcem T. II. ed. Pariſ. an. 1631. explicata, ſecundum quam Apocalypſis quadrifariam dividitur, ita, ut complectatur ab exordio ad ſextum uſque caput inſtructiones eccleſiarum Aſiæ, intermiſcens et prophetica de variis hæreſibus; a ſexto capite uſque ad duodecimum Synagogæ abrogationem, a duodecimo uſque ad decimum nonum excidium gentiliſmi ſub typo potiſſimum Babylonis ac Romæ, quæ habebat ſeptem colles, qui hic dicuntur eſſe cornua beſtiæ ſuper quam meretrix, ſive idolatria, aut gentiliſmus ſedet; hic enim præcipue vigebat gentiliſmus: a decimo nono uſque in finem iuxta eundem agitur de regno Chriſti in præſenti Eccleſia, addita cap. 20. ultima de ipſius inimicis victoria. Alia recentiorum ſyſtemata Calmetus in præf.

Act.

Act. 2. explicat, ipſe eos ſecutus, qui in tres partes dividentes Apocalypſim, ad ſecundam adhuc cap. 18. vel 19. revocant: ubi Chriſtus glorioſo admodum habitu deſcriptus, ut tamen de ore eius procedat gladius ex utraque parte acutus: „ ut in ipſo percutiat gentes: et ipſe re„get eas in virga ferrea: et ipſe calcat torcular „ vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet „ in veſtimento ſuo ſcriptum: Rex regum, et Do„ minus dominantium. „

Sunt hæc iuxta pſalmos II. et CIX. a nobis iam explicatos, quorum primo Pater Filio gentes ſubiicit, quas reget, rebelles ſcilicet, virga ferrea; altero autem ſedere iubetur a dextris, donec ponat inimicos ſcabellum pedum ſuorum.

Tractavimus de hac re ſupra, fata perſecuti Babylonis ac meretricis apocalypticæ Romæ veteris iuxta mentem Ben. Boſſuet ad ea revocantis Apocalypſin cum Calmeto, ut modo diximus: dum aliis in *Apocalypſi ordo temporum ſternitur* iuxta phraſin Tertulliani: qua hoc innuit Apocalypſin prophetiam eorum, quæ a Chriſto uſque ad conſumationem ſeculi futura ſint, in Eccleſia comprehendere. Quod ſyſtema ad finem ſeculi præteriti Chetardyus Pariſiis ad S. Sulpitium parochus, nuperque Paſtorinius catholicus in Anglia presbyter ſecuti, ſeptem epochas ſtatuerunt, quarum tertia illa eſt, in qua ſubſtitere Boſſuetus et Calmetus: ut tamen in eo conveniant, quod victorias regni Chriſti in terris militantis Eccleſiæ de hoſtibus ſuis deſcribi ſtatuant: unde ſe ſolari in adverſitatibus quibuſvis ac perſecutionibus, animumque erigere

debeat: quæ, ut nunquam defuerunt, deeruntque noviſſimis præſertim temporibus, ita etiam tuta fuit ſemper eritque ac certa de divina aſſiſtentia uſque ad conſummationem ſeculi, quouſque ſe cum ſuis futurum eſſe Chriſtus promiſit. Atqui vero hoc ſolatium hancque ſecuritatem præſtat Apocalypſis, dum ſingulis tubis, quæ inſtantem adverſitatem perſecutionemque ſonant, etiam ſingulas ſubiungit phialas iræ Dei in perſecutores, et adverſarios, atque adeo poſt certamen triumphum Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris, quod ſemper inconcuſſum ſtabit. Quod dum præ oculis habetur, cuivis fideli chriſtiano utilis et proficua eſt Apocalypſis lectio, docto et indocto ſeu idiotæ, quin curioſitatem ſuam exercere neceſſe ſit in figendis epochis ſigillorum, tubarum, ac phialarum, aut determinandis metaphoricis imaginibus, quibus militantis Eccleſiæ eiuſque hoſtium deſignantur fata. Eiuſdem omnino cum Apocalypſi pſalmus ſecundus, et centeſimus nonus ſunt argumenti: quorum ille non ſemel adducitur in actis Apoſtolorum, hic ab ipſo Chriſto apud Matthæum, tum in iiſdem actis Apoſtolorum ac epiſtolis D. Pauli, uti iam ſupra, quando ob oculos poſuimus ex Evangelio, actis et epiſtolis Apoſtolorum, Eccleſiam militantem regnum Chriſti in terris: de quo quidquid nobis Apocalypſis articulatim exponit, duo primi ſtatim pſalmi CIX. verſiculi totum compendio complectuntur: *Dixit Dominus Domino meo ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum:* deinceps vero vaticinatur pſaltes, quomodo Chriſtus domi-

na-

naturus in medio inimicorum ſuorum, confringens in die iræ ſuæ reges, iudicaturus ſit in nationibus, in quo ipſo totus verſatur pſalmus ſecundus, ſerio ad reges, iudices terræ addito monito, ut ſerviant Domino in timore, ad quem incutiendum facta eſt Apocalypſis, ſeriatim deſcribens Eccleſiæ fata a ſuis hoſtibus perferenda, ſimulque vindictam de iiſdem ſumendam, victoriasque Eccleſiæ militantis regni Chriſti in terris, aliquando cum Chriſto æternum triumphaturæ in coelis. Qua cynoſura diſparet difficultas de obſcuritate Apocalypſis, cum tam vivis coloribus ac imaginibus certamina et victoriæ militantis Eccleſiæ regni Chriſti in terris ſint adumbratæ, unde quivis ad eius lectionem animari exſtimularique debeat, ut in militante Eccleſia ſtrenue decertans eorumdem ſe participem reddat, ſicut mox in exordio dicitur Apoc. I. 3. *Beatus, qui legit, et audit verba prophetiæ huius, et ſervat ea, quæ in ea ſcripta ſunt, tempus enim breve eſt.* Huc etiam epiſtolæ faciunt ad ſeptem eccleſias tribus prioribus capitibus ſingulæ non ſolum cum verbis illis adhortatoriis ad auſcultandum, verum etiam ad vincendum militando ſtrenue: *qui habet aures, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis*, verum etiam ad pugnam ac vincendum excitando; a) *Qui habet aures audiendi, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis: vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.* Et: *Qui vicerit, non lædetur a morte ſecunda.* Et: *Vincenti dabo manna abſconditum &c. &c.*

Cui

a) Ap. I. 7. 11. 17.

in cœlo, quaſi media hora, tum datas eſſe ſeptem angelis ſeptem tubas, qui cum præparaſſent ſe, *ut tuba canerent, primus angelus tuba cecinit et facta eſt grando, et ignis miſta in ſanguine et miſſum eſt in terram.* Sic etiam poſt quam iuſſi ſunt ſeptem angeli effundere ſeptem phialas iræ Dei in terram Apoc. VIII. 8. dum ſecundus angelus cecinit; *tanquam mons magnus igne ardens miſſus eſt in mare.* Sic etiam ſecundus angelus Apoc. XVI. 3. *effudit phialam ſuam in mare.* Tertio angelo canente *cecidit de cœlo ſtella in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum.* Sic tertius angelus effudit phialam ſuam *ſuper flumina et ſuper fontes aquarum.* Quarto angelo canente percuſſa eſt tertia pars ſolis, lunæ, et ſtellarum. Sic quartus angelus phialam ſuam effudit ſuper ſolem. Quinto angelo canente Apoc. IX. 1. viſa eſt ſtella de cœlo cecidiſſe in terram, *et data eſt ei clavis putei abyſſi, et aperuit puteum abyſſi et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, et obſcuratus eſt ſol, et aer de fumo putei, et de fumo putei exierunt locuſtæ.* a) Sic quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, horribilis illius; ac tam variæ, quales Apoc. IX. 7. &c. deſcribuntur locuſtæ, quæ *habebant ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen hebraice abaddon, græce autem apollyon, latine exterminans.* Effuſa autem phiala *factum eſt regnum eius tenebroſum.* Beſtiarum in ſacra ſcriptura nomen et omen habent regna ſive monarchiæ, veluti quatuor illa Dan. VII. ex quibus beſtia quarta *terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis &c.* ad

a) Apoc. XVI. 10.

tior ab evolutione revolutioneque rerum, quæ prophetice ſunt prædicta. Idcirco etiam Paſtorinio in poſterioribus epochis, quæ necdum ex parte vel ex toto evolutæ ſunt, recurrendum fuit ad prophetias veteris teſtamenti, ac novi, in quo tam a Chriſto, quam Apoſtolis multa ſunt prædicta quoad noviſſima imprimis, quæ inſtant tempora, omnino cum Apocalypſi conſpirantia: perinde ac in ipſa Apocalypſi ſeptem ſigilla, tubæ, et phialæ mirum in modum ſibi reſpondent mutuo ſecundum ſeptem Eccleſiæ ætates: ita ut apertioni cuiusvis ſigilli per agnum ipſum Chriſtum Dominum ſua reſpondeat per ſucceſſionem temporum epocha ſeu ætas; ſigillis autem ſingulis, ſingulæ per ordinem tubæ per angelos ſeptem inflatæ veluti ad claſſicum canendum, miliantemque Eccleſiam inſtante novo certamine ad certamen excitandam, dum viciſſim cuivis tubæ, ſeu iis, quæ per clangorem tubæ Eccleſiæ militanti denunciantur nova certamina ac luctæ, ſua pediſequa eſt phiala in illos effuſa, qui in regnum Chriſti in terris, Eccleſiam inſurgentes, auctores eorum malorum fuerunt.

Ex admiranda vero convenientia tubarum ſingularum cum ſingulis inſequentibus phialis vel maxime harmonia huius adeo ſibi cohærentis ſyſtematis, quod merito clavis apocalyptica dici poteſt, demonſtratur. Ad hoc, ut minus attenderetur, in cauſa fuit, quod S. Ioannes ſeptem ſigilla, tubas, et phialas non ſingula ſingulis coniungat, ſed poſtquam cap. 6. et 7. aperta eſſent ſeptem ſigilla, initio c. 8. dicitur factum eſſe ſilentium

Sic autem ſeptem periodos hiſtoriæ chriſtianæ diſpertit, ut primam ætatem ſub Impp. ethnicis usque ad tempora Conſtantini M. producat, quæ capp. VI, et VII. Apoc. exſplicatur, in quibus etiam ſigilla aperiuntur. Secundam ætatem arianiſmo tribuit a tempore Conſtantini M. per centum annos. Tertiam ruinæ Romæ tributam incipit ab an. 406. deductam per 220. annos. Quartam a Mahomete cœptam prorogat ab an. 620. usque 1520. tempora nimirum Proteſtantium, qui quintam epocham adhuc decurrentem conſtituunt usque ad ſextam epocham militantis Eccleſiæ poſtremam in noviſſimis temporibus antichriſti: unde in conſummatione ſeculi ſuccedit ſeptima ætas Eccleſiæ triumphantis æternum in cœlis.

Dum vero S. Ioannes *a)* factus in ſpiritu ſedem poſitam videt et ſupra ſedem ſedentem, atque in medio throni agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem et oculos ſeptem, perinde interpretatus Paſtorinius de ſeptem illis ætatibus, quibus Chriſtus Eccleſiam regit et hic militantem in tempore atque illic æternum triumphantem in cœlis, ſolus dignus qui ſolveret librum et ſeptem ſignacula eius ſeu ſigilla. *Et vidi, b) quod aperuiſſet agnus unum de ſeptem ſigillis... Et ecce equus albus, et qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, et data eſt ei corona, et exivit vincens ut vinceret*, Chriſtus nimirum ſuccurrens militanti Eccleſiæ regno ſuo in terris, dum primus angelus tuba cecinit, et *c) facta eſt grando et ignis mixta in ſanguine et miſſum eſt in terram &c.*

Su-

a) Apoc. IV. 2. *b)* Apoc. VI. 1. *c)* Appoc. VIII. 7.

Super chriſtianos ſcilicet tempore perſecutionum a primis temporibus in Eccleſiam ſævientium. At vidit etiam poſtea S. Ioannes *a) aliud ſignum in cælo magnum et mirabile, angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem noviſſimas: quoniam in illis conſummata eſt ira Dei. Et b) abiit primus et effudit phialam ſuam in terram, et factum eſt vulnus ſævum et peſſimum in homines, qui habebant characterem beſtiæ, et in eos, qui adoraverunt imaginem eius:* Imperatores primum perſecutores Eccleſiæ (ut vel ex Lactantio diſcimus in libro de mortibus perſecutorum) tum etiam in Romanum imperium maximis plagis affectum: quæ illi quidem tunc religioni chriſtianæ imputabant, ut ex S. Cypriani libro *de mortalitate* diſcimus, eiuſdemque epiſtola apologetica ad Demetrium. Aperto ſigillo dum equus rufus comparet, *c) et qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, ut ſumeret pacem de terra*. Eccleſia nimirum per Arium, ut Paſtorinius interpretatur, poteſtque de reliqua etiam caterva hæreticorum accipi, qui pacem Eccleſiæ turbarunt; imo etiam de Iudæis primarum perſecutionum incentoribus, *ut invicem ſe interficiant, et datus eſt ei gladius magnus;* quod Paſtorinius de Imperatoribus, aliiſque huius ſeculi potentibus Arianorum patronis intelligit. Tertiam vero epocham conſtituit in Romæ Romanique imperii depopulatione et diſmembratione ſec. V. et VI. per gentes barbaras facta, interpretatus equum rufum, quem S. Ioannes vidit aperto ſigillo tertio, Alaricum Gothorum regem, in quo Ben. Boſſuet ſubſiſtit, exhauſtis veluti ſeptem iræ Dei phialis,

a) Apoc. XV. b) Apoc. XVI. a. c) Apoc. VI.

ac tribus *va* apocalypticis in Romæ veteris profanæ ruina, meretricis ac Babylonis apocalypticæ: cui Paſtorinius geminam iungit Cpolin, Romam novam dictam, ubi Romanum imperium ſubſtitit deſtructum demum ſec. XV. a Mahumete II. Turcarum imp. phialæ quartæ inſtar, epocha quarta effuſæ ſuper imperium Eccleſiamque orientalem ſchiſmaticam, ſuper Romam nempe Babylonemque novam Cpolin per Mahumedanos: ex quibus etiam Antichriſtum oriturum ſciſcit Paſtorinius epocha ſexta iam propinqua, epocha quinta ſuo termino, quem ſatis præciſe definit poſt annos 50. futurum, Proteſtantium ſcilicet, cum pluribus ante ipſum ſcriptoribus fumum illum putei, de quo exierunt locuſtæ in terram *a*) angelo quinto tuba canente, huc interpretatus; dum contra Proteſtantes anteſignano Luthero Romanam Eccleſiam antichriſtianam paſſim ſtatuunt ac Romam chriſtianam Babylonem, meretricemque apocalypticam: qua tamen in urbe hactenus non interrupta a D. Petro ſucceſſio palam ſe oſtentat in communione Eccleſiæ ab Apoſtolis ſatæ, cum quibus *b*) ſe futurum uſque ad conſummationem ſeculi promiſit: dum conſtanter Romana ſedes in mente habuit, quod *c*) Chriſtus commonuit angelum Sardicenſem, *qualiter*, ait, *acceperis, et audieris et ſerva*, depoſitum ſcilicet, quod ab Apoſtolorum principibus accepit.

Fruſtra vero proximam ruinam Eccleſiæ illius fundatæ ſupra firmam petram in ſede Petri ominantur hodie iterum, veluti inſtante conſummatione ſeculi: cuius nos periodi temporum in apertione ſi-

a) Apoc. IX. *b*) Matth. XXVIII. 19. *c*) Apoc. II. 3.

VI. a) aſſerta prorſus habemus argumenta
; S. Ioannis omnino conſpirantibus cum ver-
Chriſti de conſummatione ſeculi apud Mat-
n, Marcum et Lucam. Poſtquam enim
tus ſuos de pſeudochriſtis et pſeudoprophetis
nonuiſſet noviſſimorum illorum calamitoſiſſi-
m temporum, eadem (additis illis, quæ ſuum
dicium adventum attinent) habet, quæ S.
nes quartus evangeliſta in Apocalypſi in aper-
ſexti ſigilli hic e regione poſita:

vidi cum aperuiſ- gillum ſeptimum et erræ motus magnus eſt, et ſol factus eſt tanquam ſaccus ci- s, et luna tota facta ut ſanguis. Et ſtel- li ceciderunt ſuper m, ſicut ficus emit- roſſos ſuos cum a magno movetur. elum receſſit ſicut involutus, omnis et inſulæ de ſuis motæ ſunt,

Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur; et luna non dabit lumen ſuum, et ſtellæ cadent de cœlo, et virtutes cœlorum commovebuntur. Et tunc parebit ſignum filii hominis in cœlo, et tunc plangent omnes tribus terræ: et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa et maieſtate. Et mittet angelos ſuos cum tuba et voce magna &c.

Omnia hic plana ſunt et aperta, nihil obſcu-
aut abſtruſum: ceſſant, dum ad caput rei
m, ſublimes ac reconditæ imagines meta-
icæ ac allegoriæ ſparſæ per Apocalypſin, di-
is tamen ad utilitatem legentium ſelectæ ac

Apoc. VI.

diverſimode acceptæ ſine periculo maledictionis in fine *a)* a S. Ioanne poſitæ. *Quod enim*, ait S. Auguſt. L. II. *b)* contra Maxim. *ad exercendas mentes fidelium in ſanctis ſcripturis obſcure ponitur, gratulandum eſt, ſi diverſis modis, non tamen inſipienter, exponitur.* Sic conciliandæ ſunt cum ſcopo prophetiæ huius diverſæ interpretum explicationes, quas modo ſtrictim notavimus, ſuntque aliæ et poſſunt tot ſtatui temporum, ac rerum cataſtrophæ, quot Eccleſia militans a ſuo exordio experta eſt, experitur, et experietur uſque ad conſummationem ſeculi hoſtium notabiliores inſultus. Sic qui Apocalypſin ad tempora apoſtolica reſtringunt, habent ultionem de gente Iudaica in everſione urbis Hieroſolymitanæ et diſperſione gentis: alii Romæ debellatricis ac gentiliſmi deſtructionem: alii præſtolantur Mahumedaniſmi ruinam, aut in eo ſibi cavent ab Antichriſti præſtigiis ac tyrannide: fuitque nullo non tempore, ac ſemper erit Eccleſia militans victrix hæreticorum, libertinorum, *Freygeiſter*, id genus irreligioſorum, qui hodie maxime non iam occulte graſſantur licentia libertatis conſcientiæ, chriſtianamque religionem ſuffodiunt, donec tandem etiam in fine Chriſtus Antichriſtum deſtruet ſpiritu oris ſui.

Sic autem, ut diximus, Ioannes in Apocalypſi Eccleſiæ militantis fata adumbrat, prout ea breviter Chriſtus in Evangelio attingit Matth. XXIV, et Luc. XXI. interrogatus ab Apoſtolis, qui propediem regnum Chriſti glorioſum opinione Iu-

dai-

(*a* Apoc. XXII. 18. *b*) T. VIII. p. 726.

daica præſtolabantur, *quando hæc erunt, et quod ſignum adventus tui, et conſummationis ſeculi?* Chriſtus autem reſponſionem ſuam ita temperat, utramque illam conſummationem everſionemque urbis et orbis veluti confundendo, ut incertos nos ac ſuſpenſos, paratosque ſemper et vigiles detineat. Unde tam ſæpe Chriſtus palam, et in parabolis ad vigilandum hortatur, *quia qua hora non putatis, filius hominis venturus eſt.* Apoſtoli vero ad unum omnes in ſuis epiſtolis, eſſe iam noviſſimam horam, denunciant. A S. Ioanne ſic inchoatur: *Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſervis ſuis, quæ oportet fieri cito;* finit autem poſt alia in eandem ſententiam, *qui teſtimonium perhibet iſtorum: etiam venio cito: amen. Veni Domine Ieſu.* Hinc Chiliaſtæ illi primorum Eccleſiæ ſeculorum, qui primum ruinam urbis Hieroſolymitanæ præ oculis habentes, diſperſamque per orbem gentem Iudaicam, deinceps diſſipationem vaſtationemque Romani imperii ex diris, quibuscum a ſuis primordiis confliċtari coeperat, fatis eminus proſpicientes, atque cum conſummatione ſeculi coniunċtam rati, non poterant non regnum mille annorum Chriſti in terris, quod Apoc. XX. explicatur, retro collocare procul a fatis illis, atque exemptum malis omnibus, quibus nos infeſtatam iugiter Eccleſiam militantem iam mille ſeptingentis et ultra annis conſpicimus, regnum illud Chriſti in terris. Quod etiam Chriſtus regnum cœlorum vocat in ſuis parabolis, in quibus boni cum malis, zizania cum tritico, fatuæ cum pru-

dentibus virginibus, commixti ſiſtuntur, aut invitatus ad nuptias, ſine veſte nuptiali detrudendus in tenebras exteriores, quæ de illo regno beatitudinis dici omnino non poſſunt. Porro animadvertere licet in tanta ætate totque ſeculorum decurſu, millenarias quasdam cataſtrophas tam in ipſis imperiis, Romano profano gentili primum, dein in occidentali, et orientali Chriſtiano, Mahumedano item, quam etiam in ipſa eccleſia a ſuis incunabulis Hieroſolymitanis, quando imbellis primum paulatim adolevit, ringentibus inferi portis, totoque terrarum orbe cum omnibus ſeculi poteſtatibus adverſante.

Eo autem collimat Apocalypſis S. Ioannis, ut, poſtquam. primis quatuor capitibus in ſeptem Eccleſiarum Aſiæ angelis ad regnum Chriſti in terris militantem Eccleſiam hierarchas inſtituiſſet, ſexdecim proximis capitibus fata eiuſdem Eccleſiæ referat et certamina, victorias et triumphos medias inter concertationes cum hæreticis et ſchiſmaticis, perſecutiones, tormenta et mortes, a chriſtiani nominis hoſtibus illatas, in hoc ſibi nequaquam adverſantibus Paſtorinii, et Boſſueti, quæ ſunt præcipua ſyſtematibus: nec illud huic derogat, quod tam inſigniter nobis Eccleſiam militantem regnum Chriſti in terris repræſentat, eiuſque victorias, quibus devicta Roma domina mundi, ſuſcepto Evangelio facta eſt caput regni Chriſti in terris, imperiumque Romanum ſedes religionis chriſtianæ, catholicæ Eccleſiæ militantis per orbem in communione Eccleſiæ Sanctorum triumphantis in cœlo, ut ſupra cap. X. expoſui-

mus

mus ſecundum illud Apocal. XX. 4. &c. dum vidit S. Ioannes *ſedes, et ſederunt ſuper eas, et iudicium datum eſt illis: et animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, et propter verbum Dei: et qui non adoraverunt beſtiam* &c. Id quod eſt regnum illud triumphantis ſimul et militantis Eccleſiæ. Vidit itaque *ſedes, et iudicium datum* Eccleſiæ, regno Chriſti in terris: vidit et *animas decollatorum*, martyrum ſcilicet et aliorum quorumcumque ſanctorum, *qui non adoraverunt beſtiam neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus ſuis, et vixerunt, et regnaverunt cum Chriſto mille annis. Vivere omnes dicit*, ſunt verba S. Cypriani de exhort. Martyrum, *et regnare cum Chriſto, non tantum Martyres* &c. Et S. Auguſtinus *a*) „Neque enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnum Chriſti. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Chriſti„. Sic ſacerdotes Eccleſiæ militantis communicantes cum Sanctis conſtituunt regnum ſacerdotale. *Et erunt ſacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum eo mille annis*, ad conſummationem nempe ſeculi uſque, ut oſtendimus cap. IX.

Hactenus in liturgiæ Romanæ canone, quæ eſt potior ſacrificii incruenti pars, excepta B. V. Maria ſoli Apoſtoli et Martyres memorantur, veluti etiam illi effuſo ſuo ſanguine proprie magis cruentum Chriſti in paſſione ac morte ſacrificium repræſentarunt; per plura tamen ſecula in anti-

a) lib. XX. de civ. Dei c. 9.

quioribus codicibus alii etiam quidam nominantur Sancti in liturgia Romana, Gallicana, et Græca; generatim quoque in canone Romano cenſentur quivis Sancti his verbis ante conſecrationem : *Et omnium Sanctorum tuorum.* Et poſt conſecrationem: *cum omnibus ſanctis tuis.* In antiquis Sacramentariis *a*) nonnunquam (quod ſcriptores antiqui liturgici paſſim a Gregorio III. P. inſtitutum medio ſeculo VIII. perhibent) additur generalis memoria Sanctorum, quorum feſta aguntur, in eorum memoriam miſſæ celebrantur, et commemorationes fiunt; paſſimque commentatores in Apocalypſim cum ſanctis Patribus cultum Sanctorum quoque et honores eorum etiam reliquiis delatos, nec non miracula ipſorum referunt ad regnum Chriſti in terris.

Ipſa vero hæc communio ſanctorum Eccleſiæ triumphantis cum Eccleſia militante non ſolum nobis uno ob oculos ponit obtutu totum complexum Apocalypſis, atque adeo regni Chriſti ſive ſine fine glorioſi in cœlis, ſive hic laborioſi, aliquando finem habituri in terris inter viciſſitudines ærumnas et pericula huius vitæ: illic in ſua perfectione atque conſummatione in felicitate æterna, hic in ſuis initiis et profectu. Cuius quidem regni auſpicia a Chriſto ſunt, et quæ ad illud pertinent recapitulantur omnia in promiſſo in veteri teſtamento Meſſia, qui regnum diaboli, quo per protoparentis noſtri lapſum tenebamur obſtricti, deſtrueret, atque nos creatori noſtro, redintegrata in nobis imagine Dei per peccatum fœdata, vin-

a) vid. vetus liturg. Alemann. T. I. p. 357. &c.

vindicaret, inſtauraretque regnum in redemptore noſtro ex ſemine Abraham (in quo benedicendæ erant omnes gentes) et ſtirpe David, regnaturo in domo Iacob in æternum: prout hæc myſtice ſunt dicta et typice præfigurata in theocratia illa veteris teſtamenti apud electam tunc Hebraicam ex Abrahamo gentem; per Chriſtum autem in ſuis Apoſtolis et eorum ſucceſſoribus inſtituta hierarchia, prorogatoque regno theocratico ad omnes gentes, univerſumque genus humanum, quotquot etiam ante Chriſtum participes ſunt eius redemptionis ac regni, in veteri teſtamento promiſſi, et in novo in ſanguine Chriſti per mortem et reſurrectionem ſuam conſtituti in Eccleſia militante in terris et triumphante æternum in cœlis: ſi tamen hic in agone contenderimus, ac legitime certaverimus futuri conſortes et cohæredes eius regni, ac participes aliquando etiam reſurrectionis eiusdem in carne poſt conſummatum illud regnum Eccleſiæ militantis in terris in communione ſanctorum Eccleſiæ triumphantis in cœlis, de quo S. Ioannes Apoc. cap. XX. ut notavimus. Perperam vero ſunt, qui illud adhuc in terris inſtaurandum ſperant ex ſententia Chiliaſtarum priorum ſeculorum; ſed procliviore lapſu temporibus illis preſſæ Eccleſiæ, plerisque etiam ex primis SS. Patribus, ut iam obſervavimus, potius regnum Eccleſiæ militantis, prout in libertatem vindicatum hactenus decurrit, præ oculis habentibus.

Caput XXI.

Hierarchia primis militantis Eccleſiæ ſeculis.

Mirum cumprimis eſt, quomodo iudaizantibus chriſtianis illis, quos S. Hieronymus paſſim commentatus in prophetas inceſſit, quique maxime abuſi ſunt Apocalypſi S. Ioannis, in mentem venire tunc temporis potuerit monarchia illa ſeu regnum ſuper omnia regna, quod in Meſſia ſuo tunc potiſſimum temporis præſtolabantur Iudæi, ita ut fama atque opinio illa ad Romanos etiam, quorum tempore Chriſti ſummo in faſtigio erat monarchia, pervaſerit. Suetonius in vita Neronis de mathematicis ſermonem facit, qui eum aliquando deſtituendum, alii vero ſumma rerum deinceps potiturum prædixerant; unde perſuaſio illa apud chriſtianos, Neronem antichriſtum redditurum; alii vero Meſſiæ Iudæorum imperium ſummum ſomniabant. „ Spoponderunt quidam, „ (ſunt verba Suetonii,) deſtituto ei dominationem „ Orientis, nonnulli nominatim regnum urbis „ Hieroſolymorum, plures omnis priſtinæ fortu- „ næ reſtitutionem: cui ſpei pronior Britannia et „ Armenia, qua amiſſa, ac rurſus utraque rece- „ pta, defunctum ſe fatalibus malis exiſtimabat „. Primus is in chriſtianos deſævierat, fata etiam, quæ Lactantius de mortibus perſecutorum deſcribit, primus expertus: erantque deinceps omnia perturbata tam in conſtituendis, quam in deſti-

tu-

tuendis magno numero morte violenta imperatoribus. Maximæ porro Romanæ reipublicæ erant calamitates, quibus, quod chriſtianos affligeret, afflictabatur ad lentum veluti interitum, præeunte Iudaicæ gentis fatali caſu. Hæc Paſtorinius perſequitur ad effuſam phialam primam Apoc. XVI. ſuper Romanos imperatores, Eccleſiam perſequentes: ſimulque ex cap. XII. Eccleſiam primis illis ſeculis in dolore parturientem, atque in ſolitudinem fugientem ſiſtit: atque etiam perſecutionem Eccleſiæ in Perſia ſub Sapore rege eiuſque ſucceſſoribus iungit: nec non ex cap. XX. diabolum ligatum, regnaturosque cum Chriſto ſanctos mille annis, uſque ad conſummationem ſeculi; a Boſſueto autem, qui totam Apocalypſin ad Romam debellatricem ſanctorum revocat, huc omnia hiſtorica quadam ſerie a cap. IV. uſque XVIII. et XIX. Apoc. deſcribuntur, commentario in Apocalypſin luculenter expoſita, demonſtrata porro De Excidio Babylonis, atque etiam ab Hen. Bullingero aſſerta, Zwinglii apud Tigurinos ſucceſſore, ut tamen uterque hic in Romanam Eccleſiam hierarchiamque paratragœdiaretur, quod in illum Boſſuetus animadvertit; Zwinglio autem in II. Epiſt. ad Theſſ. II. a primis Eccleſiæ temporibus tanta viſa eſt tentatio, tanta ſatanæ operatio, ut etiam ſanctiſſimis, et doctiſſimis epiſcopis impoſuerit.

Eouſque temeritatis proceſſum eſt, ut haud defuerint, ſintque, qui iura ſacrorum ethnicis potius principibus adſcribenda putent, quam ſucceſſoribus apoſtolorum, quos iam ſupra vi-

dimus

dimus in totum a Chriſto miſſos orbem ad conſtituendum regnum ſuum in terra militantem Eccleſiam, datam ſibi a Patre poteſtatem in cœlo et in terra participantem: ut adeo diſtinctum prorſus utrumque imperium ſacrum et profanum independensque omnino (quod catholici omnes agnoſcunt) demonſtret, eccleſiaſticum ſcilicet a civili is ipſe primitivæ Eccleſiæ ſtatus non ſolum diſſociatus penitus, quod regimen ſpectat, ſed etiam invicem adverſus: dum poteſtas ſeculi cum inferni portis coniuncta Eccleſiam ad internecionem uſque perſequitur; Eccleſia autem Dei, Deo potius quam hominibus obediendum eſſe edocta exemplo Apoſtolorum, et verbis, quæ magiſtratibus Iudæorum dicta ſupra audivimus ab Apoſtolis, dum primis veluti ab accepto Spiritu ſancto in die Pentecoſtes momentis, evangelii prædicationem auſpicarentur, Iudæis in ſua pervicacia ac cæcitate permanentibus; gentilibus vero ſuis ſuperſtitionibus deditis, toto orbe denſiſſimis gentiliſmi tenebris ſepulto, ac inimiciſſimo lucis.

His vero omnibus nihil obſtantibus, dum divino numini placuit, oriri lucem Evangelii et exſplendeſcere, quis non videt, voluiſſe divinam providentiam, ſuum ſolum hoc opus eſſe, ſuam ſolam eſſe ſponſam Eccleſiam, ac ſuapte ſubſiſtere, poteſtate propria ad ſeſe conſtabiliendam conſervandamque inſtructam, antequam vel ullus poteſtate aliqua pollens ad ſacra chriſtiana converteret animum, plerique vero hoſtilem gererent. Et licet eam ipſam ob cauſam, omni ſibi adverſante mundi dominatu, foris tunc prodire, ac

veluti

veluti oſtentare ſe publico religionis cultu, ut poſtea ſub imperatoribus chriſtianis, non potuerit; poteſtatem tamen eam acceptam, a divino magiſtro, rege regum et domino dominantium ubique terrarum *ἀυτοκρατικῶς* (quin vel uno apice in Evangelio totoque novo Teſtamento demonſtrari poſſit, ullam extraneæ poteſtati in ipſo regimine eccleſiaſtico datam fuiſſe partem) a primo inſtitutionis ſuæ momento ſine ullo alterius poteſtatis conſortio, ſemper exercuit, in ſuis paſtoribus conſpicuam. Cuius modi ſunt, quos ipſe D. Paulus præceptis inſtituit, Timotheus, et Titus, peculiaribus epiſtolis, et S. Ioannes in Apoc. ſeptem angelos ſeu epiſcopos, alios autem iam ingenti numero ſuppeditat hiſtoria inde ab apoſtolicis temporibus ſec. I. et II. quando Chriſtus regnum ſuum Eccleſiam militantem dilatavit non ſolum in Oriente, ubi originem ſuam accepit in Paleſtina vicinaque Syria, Ægypto, Aſia minore et Græcia, verum etiam in longiſſime diſſitis nationibus quaquaverſum per orbem etiam ultra Romani latiſſimos fines imperii: qui ut paulatim diminuebantur, termini chriſtiani orbis ex adverſo protendebantur, amplificabanturque; ſacrorum præſules conſtituebantur ubique, in iisque ſacer conſeſſus ac ordo hierarchicus mutuo inter ſe vinculo et ſubordinatione colligatus tam ſingillatim per eccleſias, quam etiam univerſim per orbem catholicum: ubi ſtatim primum inter auctores apoſtolicos S. Clementem Romanum a D. Paulo commendatum habemus Phil. IV. 3. cum cæteris

coadiu-

coadiutoribus ſuis, *quorum*, inquit, *nomina ſunt in libro vitæ.*

Is deinceps in Romana ſede conſtitutus, quod ſui muneris erat, in cathedra Petri apoſtolorum principis ſtudioſe eſt proſecutus in eccleſiam Corinthiacam, ad quam iam a S. Paulo inſtitutam graviſſimas dedit litteras, cum in ea eſſent, qui exorbitarent, poſthabita debita erga ἡγȣμένȣς ſubordinatione, non *a*) ut prius ambulantes „ in Dei „ legitimis, ſubiecti præpoſitis veſtris, et hono„ rem debitum tribuentes presbyteris veſtris „. Quod vero rei caput eſt divina nimirum miſſio, radix omnis poteſtatis legitimæ, *non eſt enim*, ut Apoſtolus dicit, *poteſtas b) niſi a Deo*, adeoque in Eccleſia Dei nemini, niſi cui a Deo data eſt, competere poteſt; hanc S. Clemens ipſis Chriſti Domini verbis: *Sicut me miſit Pater*, *ita ego mitto vos*, præ oculis habitis, atque veluti pro fundamento poſitis, ita n. 42. declarat: „ Miſſus „ eſt Chriſtus a Deo, et apoſtoli a Chriſto. „ Itaque acceptis mandatis, et confirmati per „ verbum Dei cum Spiritus S. plenitudine egreſſi „ ſunt. Prædicantes igitur per regiones ac urbes „ primitias eorum, quos in Spiritu probarunt, „ in epiſcopos et diaconos eorum, qui incipie„ bant credere, conſtituerunt „. Quid plura? cum totum epiſtolæ argumentum in contentione ſedanda componendaque de nomine et auctoritate epiſcopatus adverſus æmulos verſetur, memoriam refricans, ad eam, quam Chriſtus ſuis apoſtolis dedit doctrinam, cum non ſemel inter eos orta fuerat

a) S. Clemens ep. ad Cor. n. 2. *b*) Rom. XIII. 2.

fuerat contentio, quis eorum videretur eſſe maior.
„ Et quidem, (ait poſtea,) cognoverunt per Do-
„ minum noſtrum Ieſum Chriſtum, quod futura
„ eſſet contentio de nomine epiſcopatus: ob eam
„ ergo cauſam, n. 44. accepta perfecta præcog-
„ nitione conſtituerunt ſupradictos, et deinceps
„ futuræ ſucceſſionis regulam tradiderunt, ut cum
„ illi decederent, miniſterium eorum ac munus
„ alii viri probati exciperent „.

Ex S. Ignatii M. epiſtolis difficile eſt, ſelectum facere, cum omnes ſint ad hierarchiæ ſacræ eiuſque capitis epiſcopi auctoritatem a Patre acceptam per Chriſtum (modo iam dicto) adſtruendam, atque ex ſua origine ac miſſione ut divinam firmandam compoſitæ. S. Martyr brevibus *a*) rem explicat, inquiens: „ Chriſtus Patris eſt ſententia, ut etiam „ epiſcopi Chriſti ſunt ſententia „ γνώμη, regula nimirum ac norma, quam ſequi oportet, ut poſtea exponit ac monet n. 5.: „ Studeamus „ epiſcopo non reſiſtere, ut ſimus ſubiecti Deo „. Et mox n. 6. iterum: „ Manifeſtum eſt, quod „ epiſcopum reſpicere oportet ut ipſum Domi- „ num „. Magneſianos inter alia monet, ſubiectos eſſe epiſcopo, *ut Chriſtus Patri, et apoſtoli Chriſto.* Ad Trallenſes n. 2. in eandem ſententiam ſcribit: „ Cum epiſcopo ſubiecti eſtis ut „ Ieſu Chriſto, videmini mihi non ſecundum „ homines, ſed ſecundum Ieſum Chriſtum vivere. „ Ad Philadelphenſes n. 2. Quotquot Dei et Ieſu „ Chriſti ſunt, hi ſunt cum epiſcopo „. Semper gradus ordinis hierarchici diſtinguit, imprimis vero in-

a) S. Ign. M. ep. ad Ephes. n. 3.

infra in eadem epiſtola n. 9. „ Boni quidem, *ait*, „ ſunt ſacerdotes, melior vero eſt archiſacerdos, „ cui credita ſunt ſancta ſanctorum, cui ſoli ſecre„ ta Dei ſunt concredita: ipſe eſt ianua Patris, „ per quam ingrediuntur Abrahamus, et apoſtoli, „ et eccleſia „. Singula ſimul complexus in epiſt. ad Smyrnenſes n. 9. „ Omnes Ieſum Chriſtum „ ſequimini, ut Ieſus Chriſtus Patrem, et pres„ byterium ut apoſtolos. Sine epiſcopo nec quic„ quam faciatis eorum, quæ ad eccleſiam ſpectant. „ Rata euchariſtia habeatur, illa, quæ ſub epi„ ſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit. Ubi com„ paruerit epiſcopus, ibi et multitudo ſit, quem„ admodum ubi fuerit Chriſtus Ieſus, ibi catholica „ Eccleſia „. Vacaſſe dicitur ſedes, dum ad Romanam eccleſiam, quam in ipſa epigraphe extollit, inſignem illam dedit S. Martyr epiſtolam. „ Ig„ natius, qui et Theophorus, miſericordiam con„ ſecutæ in magnificentia Patris altiſſimi et Ieſu „ Chriſti filii eius unici, Eccleſiæ dilectæ, et „ illuminatæ in voluntate eius, qui vult omnia, „ quæ ſunt ſecundum charitatem Ieſu Chriſti Dei „ noſtri: quæ etiam præſidet in loco regionis „ Romanorum, digna Deo, digna decore, digna „ quæ beata prædicetur, digna laude, digna quæ „ voti compos fiat, digne caſta, caritate præcel„ lens, Chriſti et Patris nomine inſignita, quam „ et amplector in nomine Ieſu Chriſti Filii Patris: „ ſecundum carnem et ſpiritum coniunctis omni ip„ ſius præcepto, gratia Dei indiviſim repletis et ab „ omnibus alieno colore expurgatis, plurimum in „ Ieſu Chriſto Deo noſtro incontaminate gaudere „.

Quæ

Quæ ex ceteris illius epiſtolis pauca loca ſelecta dedimus, ſatis manifeſte declarant, omnia veluti recapitulari in divina illa a Chriſto miſſione et ab apoſtolis ſucceſſione perſonarum ſimul ac doctrinæ capita in communione Eccleſiæ catholicæ, quam S. Irenæus *traditionem* vocat *a*) *apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam in omni eccleſia*, contra hæreticorum nempe novitates &c. „ Habemus, *ſubdit*, annumerare eos, qui ab apoſtolis inſtituti „ ſunt epiſcopi in eccleſiis, et ſucceſſores eorum „ uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt. Sed „ quoniam valde longum eſt, omnium eccleſiarum enumerare ſucceſſiones: Eccleſiæ a Petro et „ Paulo Romæ fundatæ fidem per ſucceſſiones „ epiſcoporum pervenientem uſque ad nos indicantes confundimus omnes. „ Cum clerus et confeſſores Lugdunenſes partim in Aſiam, et Phrygiam ac Romam ad conciliandam pacem epiſtolas in cauſa paſchatis mitterent, rogarunt Irenæum, ut eas ipſe ad Eleutherium P. R. deferret. Qua de re etiam ad Victorem facta eſt relatio, in cauſa baptiſmi hæreticorum ad Stephanum; in cauſa mœchorum ad Zepherinum, ſemperque penes Romanæ ſedis ſententiam ſtetit apoſtolicæ traditionis veritas, a qua ſuo periculo viri etiam ſummi ſeceſſionem fecerunt, veluti Tertullianus; qui tamen in aureo *de* Præscriptionibus libro ex inſtituto eandem regulam illam traditionis apoſtolicæ, ex S. Irenæo modo allatam, explanat ac urget contra hæreticos, quos compellans, „ Edant ergo, *ait c.* 32. originem eccleſiarum ſuarum ita per „ ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus

 ille

a) lib. III. contra hæreſ. c. 3.

„ ille epiſcopus aliquem ex apoſtolis vel apoſtoli-
„ cis viris, qui tamen cum apoſtolis perſevera-
„ runt, habuerit authorem et anteceſſorem. Hoc
„ modo Eccleſiæ apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt.„
Et libro IV. adverſus Marcionem ſic ſcribit:
„ Habemus et Ioannis alumnas eccleſias. Nam
„ etſi Apocalypſin eius Marcion reſpuit: ordo
„ tamen epiſcoporum ad originem recenſus, in
„ Ioannem ſtabit auctorem. „

Divinam cum laudatis Patribus apoſtolicis miſſionem paſtorum Eccleſiæ, ut brevi et efficaci oratione S. Cyprianus oſtenderet epiſt. 3. „ epi-
„ ſcopos et præpoſitos elegiſſe (dicit) nihilque
„ audendum contra Deum, qui epiſcopos facit.„
Epiſt. 66. definit Eccleſiam eſſe plebem ſacerdoti coadunatam, et gregem paſtori ſuo adhærentem.
„ Unde ſcire debes, epiſcopum in Eccleſia eſſe
„ et Eccleſiam in Epiſcopo, et ſiqui cum Epi-
„ ſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe. „ Id vero ex profeſſo tractat in libro DE UNITATE ECCLESIÆ ad conſtabiliendum præprimis centrum illud unitatis in cathedra Petri, ac primatum, quem in S. ſcriptura fundatum agnovit, et affirmavit tum primitivæ tum ſubſequentis Eccleſiæ unanimis conſenſio, non quaſi novum fidei articulum condens, ſed ſervans et declarans eum, quem a verbo Dei ſcripto acceperat, ut loquitur I. Febronius abreviatus et emendatus ab ipſo auctore Honthemio, affertque p. 103. locum ex libro S. Cypriani citato, in quo etiam ad divinam miſſionem provocatur ipſo ore divino prolatam: „Quamvis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam

pa-

„ parem poteſtatem tribuat, et dicat: ſicut me „ miſit Pater, ita ego mitto vos; tamen, ut uni„ tatem manifeſtaret, unitatis eiuſdem originem „ ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. „ Hoc erant utique et cæteri apoſtoli, quod „ fuit Petrus, pari conſortio præditi et honoris „ et poteſtatis, ſed exordium ab unitate profici„ ſcitur; et primatus Petro datur, ut una Chriſti „ Eccleſia, et cathedra una monſtretur. „ Compagem vero illam in Eccleſiæ unitate et eccleſiaſticæ hierarchiæ communione in epiſt. ad Florentium Pupianum ob oculos ponens S. Cyp. „ Etſi, *ſcribit*, „ contumax ac ſuperba obaudire nolentium mul„ titudo diſcedat, Eccleſia tamen a Chriſto non „ recedit: et illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti „ adunata, et paſtori ſuo grex adhærens. Unde „ ſcire debes, epiſcopum in eccleſia eſſe, et eccle„ ſiam in epiſcopo: et ſi quis cum epiſcopo non „ ſit, in Eccleſia non eſſe: et fruſtra ſibi blan„ diri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non „ habentes obrepunt, et latenter apud quosdam „ communicare ſe credunt: quando Eccleſia, „ quæ catholica et una eſt, ſciſſa non ſit, neque „ diviſa; ſed ſit utique connexa, et cohærentium „ ſibi invicem ſacerdotum glutino copulata. „ Eſt hæc communio illa poteſtatis eccleſiaſticæ a nobis alibi ex inſtituto aſſerta et explicata, inter ſummos Eccleſiæ paſtores pontificem et epiſcopos identidem concuſſa, ſemper inconcuſſa *Eccleſia militans regnum Chriſti in terris.* Qua de re S. Martyr epiſt. 27. ad Lapſos „ Dominus noſter, „ *ait*, cuius præcepta metuere, et obſervare debe-

 mus,

„ mus, epiſcopi honorem, et Eccleſiæ ſuæ ra-
„ tionem diſponens in evangelio loquitur, et dicit
„ Petro: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, et portæ inferorum non vincent eam, et tibi dabo claves regni cœlorum; et quæ ligaveris ſuper terram, erunt ligata in cœlis, et quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta et in cœlis.* „ Inde per
„ temporum et ſucceſſionum vices epiſcoporum
„ ordinatio, et Eccleſiæ ratio decurrit, ut Eccle-
„ ſia ſuper epiſcopos conſtituatur, et omnis actus
„ Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur. „ Ad Cornelium P. ſcribens, „ Non aliunde, *inquit*,
„ hæreſes obortæ ſunt, aut ſchiſmata, quam inde,
„ quod ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec
„ unus in Eccleſia ad tempus iudex vice Chriſti
„ cogitatur. „

Caput XXII.

Eccleſiæ ſtatus temporalis primis ſeculis.

Sic paſſim S. Martyr loquitur *de ſublimi ac divina Eccleſiæ gubernandæ poteſtate*, quos Paſſius floſculos vocat, Zwinglius vero indignatur S. Cypriano, quod „ is et cæteri perſuaſi eſſent,
„ utile futurum, ſi caput haberent Romanum
„ pontificem ad extirpandas hæreſes nimirum, et
„ ad alendam concordiam. Sed iam actum erat, *ad-*
„ *dit*, de Eccſia et feneſtra otio, et luxui aperta. „ Unus, quem ſciam, ex illa ſacrata ætate Paulus

Sa-

Samoſ. ep. hæreſiarcha apud Euſebium *a*) notatur, *faſtu et arrogantia ſupra modum elatus &c.* Adeo, ut inde incredibilis invidia odiumque multorum adverſus fidem noſtram conflatum ſit. Zwinglius hic invidiam communem prodit illis omnibus, quibus dignitas hierarchici ordinis exoſa eſt, atque continuo pleniſque buccis vilium, et pauperum exemplum apoſtolorum ingeminant.

Quos Chriſtus miſit apoſtolos in univerſum mundum ad prædicandum Evangelium, eos utique exoneratos eſſe oportuit rerum præſentis ſeculi ſarcina, quas circumferre nequiverant; ſed non conſequitur, eos idcirco mendicare victum, aut egenos eſſe debuiſſe, quos nihil ſollicitos omnino de his rebus eſſe voluit. *Quærite primum regnum b) Dei*, ait, *et iuſtitiam eius: et hæc omnia adiicientur*. Illis quoque, qui ſua reliquerint, centuplum in hoc etiam adhuc ſeculo, et in futuro vitam æternam ſolito ſuo adiecto iuramento, *Amen dico vobis &c.* promiſit, quærente *c*) Petro, quo emolumento cuncta relinquentibus, ſeque ſequentibus iacturam omnium ſui cauſa faciendam reſarciret? In prima apoſtolorum miſſione *d*) iuſſit quidem: *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris: neque peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Sic igitur eos promptos reddere et alacres voluit ituros aliquando in univerſum mundum omni cura temporali liberos et ſecuros, prout eiſdem rem in memoriam revocavit *e*) ante

a) H. E. lib. VII. c. 30. *b*) Matth. VI. *c*) Marc. X. 28.
d) Matth. X. 9. *e*) Luc. XXII. 35.

paſſionem ſuam: *Quando miſi vos ſine ſacculo et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt: nihil.* Id D. Paulus in hoc argumento verſatus 1. Cor. IX. dum hanc Chriſti pro ſuis providentiam attingit, etiam ad vetus Teſtamentum provocat: *neſcitis*, ait *a*), *quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, et qui altari deſerviunt, cum altari participant? ita et Dominus ordinavit iis, qui evangelium denuntiant, de evangelio vivere.* Iam vero harum rerum, quas in utroque Teſtamento ſibi ſervientibus debitas eſſe decernit Deus, proprietatem aut legitimum uſum poſſeſſionemque in controverſiam quis vocet? contra ac *ſuum cuique* ius ipſum naturæ adſcribit: quod ibidem etiam Apoſtolus *b*) iam antea attigerat: *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, et de lacte gregis non manducat?* De fructu et legitimo uſu iure expoſcendarum atque adeo propriarum rerum ac poſſeſſionum exemplum, ex veteri Teſtamento porro deinceps firmatum: *Scriptum eſt enim in lege Moyſi:* Non alligabis os bovi trituranti. *Nunquid de bobus cura eſt Deo? an propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt. Quoniam debet in ſpe, qui arat, arare: et qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Omnia colligens 1. Tim. v. 17. *Qui bene præſunt presbyteri,* ait, *duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, et doctrina. Dicit enim ſcriptura.*

a) Deut. XVIII. 1. *b*) v. 7.

ptura: Non alligabis os bovi trituranti. „Et: „ dignus eſt operarius mercede ſua.„ Ubi probe notandum, hæc ad conſtitutum a ſe in Eccleſia antiſtitem dici, quem inſtruit; allatæ autem allegationes produnt, duplicem honorem eum eſſe, quem tum in reverentia debita paſtor animarum expoſcat, cum etiam quod decentem vitæ cultum attinet; ne forte eum ex humilitate reſpueret Timotheus, in victu, veſtitu, reliquoque habitu quoad ſtatum externum etiam honorabilem a miniſterio ſacro haud alienum, nec reſpuendum ab hierarchis; non quidem qualem damnatum in Paulo Samoſateno legimus, reſputum vero a ſanctiſſimo Africæ antiſtite Cypriano, de quo Pontius eius diaconus in illius vita teſtatur: „ Non illum ſu„ perbia ſæcularis inflaverat, nec tamen prorſus „ affectata penuria ſordidarat: quia hoc veſtitus „ genus a iactantia minus non eſt, quam oſten„ tata taliter ambitioſa frugalitas.„ Teſte S. Auguſtino *a*) S. Cyprianus, „ collegas ſuos fundos „ inſidioſis fraudibus rapientes, uſuris multipli„ cantibus fœnus augentes, quorum avaritiam, „ non leve aliquod vitium, ſed eſſe idolatriam „ ſecundum apoſtolum intellexit, pro unitatis „ vinculo pertulit tales, nec eorum contagio „ factus eſt talis: diſceſſit ab eis diſſimilitudine „ morum, non diviſione ſacramentorum, et im„ mundum non tetigit, ſed a factis eorum ab„ horrendo, non ſeorſum populos colligendo.„ Quod ſi vero non ſemper eandem moderationem omnes ſacrorum antiſtites tenuerunt, aut ambitione elati, aut avaritia ſeducti; an ideo actum fuiſſe

a) L. II. contra Gaudent. Donat. n. 10. T. IX. p. 672.

de Eccleſia dici debet? Perinde eſt, dicere; actum fuiſſe de collegio apoſtolorum, quod Iudas loculos habuerit, quam: actum eſſe de Eccleſia, quod in ea præpoſiti etiam luxui dediti ſint, ac avaritiæ ſtudeant; quales quidem epiſcopos carpit S. Cyprianus, qui nihil vehementius concupiſcerent, quam ut eleemoſynis et oblationibus fidelium ſaginentur, et diteſcerent. Idem nihilominus S. Cyprianus acerrime invehitur in divites, qui nihil in pauperes erogabant, nihil offerebant ad altare.

Exemplo etiam primævæ eccleſiæ Hieroſolymitanæ exſtimulat fideles S. Martyr, et D. Pauli, cum frequentes poſtea pro eadem ipſa eccleſia collectas faceret. De fidelium oblationibus S. Iuſtinus M. in apol. II. „ Qui autem, *inquit*, „ per facultates poſſunt, et volunt pro arbitrio „ quisque ſuo, quod lubet, conferunt, et quæ „ collecta fuerunt, apud præpoſitum ſive antiſti„ tem deponunt. „ S. Irenæus *a*) inter fidelium oblationes etiam primitias connumerat, et iam antea (cap. 18.) decimarum Iudaicarum mentionem faciens, fidelium largitatem longe ampliorem deprædicat. Origenes *b*) eodem exemplo fidelium præſtationem ea lege faciendam vult. Decimarum paſſim meminerunt SS. Patres quarti et quinti ſeculi. Antiquiſſimum conc. Antiochenum inter ordinarios reditus clericorum c. 25. fructus etiam ex agris Eccleſiæ recenſet.

Præcipuarum urbium, Romanæ imprimis, amplas admodum facultates fuiſſe neceſſe eſt, quod eas etiam per orientalem eccleſiam diffundere poſ-
ſet,

a) lib. IV. capp. 32. 34. *b*) Hom. XI. in Num.

ſet, ac elargiri, ut palam ſit ex epiſtola Dionyſii Corinthi epiſc. ad Soterem P. apud Euſebium *a*): conſuetudinem hanc „ iam inde ab ipſo „ religionis exordio fuiſſe: ut, *pergit*, fratres „ omnes vario beneficiorum genere afficiatis, et „ eccleſiis quam plurimis, quæ in ſingulis urbi„ bus conſtitutæ ſunt, neceſſaria vitæ ſubſidia „ tranſmittatis, et hac ratione tum gentium ino„ piam ſublevetis, tum fratribus, qui in metallis „ opus faciunt, neceſſaria ſuppeditetis. „ Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium *b*) teſtatur, eas largitiones eccleſiæ Romanæ in Syriam uſque et Arabiam permanaſſe.

Obiicit Cæcilius apud Minutium paupertatem chriſtianis, quam tamen chriſtiani alii divites ſublevare poterant. Arcæ in apologetico Tertullianus meminit, in qua „ modicam unusquisque ſti„ pem menſtrua die, vel cum velit, etſi modo „ poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed „ ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis „ ſunt; nam inde non epulis, non potaculis, „ nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed egenis „ alendis. „

Eccleſiam primis quoque ſeculis ſub ſtatu preſſo mobiles non ſolum res, et facultates, ſed et immobiles habuiſſe, vel inde conſtat, quod ab inimicis et perſecutoribus imperatoribus fiſco addictæ ſint; quæ aliorum tamen imperatorum indulgentia erant permiſſæ. Veluti Alexander Severus quem etiam in larario ſuo Chriſtum coluiſſe Lampridius

a) lib. IV. c. 23. *b*) Ib. l. VII. c. 4.

ſcriptor ethnicus perhibet. Eodem teſte n. 22. cum chriſtiani quemdam locum, qui publicus fuerat, accepiſſent, contra popinarii dicerent, ſibi eum deberi, reſcripſit imperator: melius eſſe, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinariis daretur. Idem narrat Lampridius, Alexandro animum fuiſſe, Chriſto dicare templum; cohibitum autem fuiſſe eodem; quod antea Hadriano datum fuit, accepto reſponſo; fore, facto hoc claudenda eſſe reliqua omnium deorum templa. Memorat Euſebius lib. VI. 21. (ut ſilentio prætéream, quæ idem poſtea c. 34. perhibet de Philippo imp. chriſtiano etiam inter pœnitentes, ritu chriſtiano, relato) familiaria Mammeæ matris Alexandri colloquia cum Origene de chriſtianis rebus, eius rei cauſa Antiochiam accitato. Celebratur porro potiſſimum matronarum liberalitas in eccleſiam Romanam imprimis: ubi iam Paulus potuit ſalutem referre Philipp. IV. 22. *maxime, qui de cæſaris domo ſunt*, Neronis ſcilicet: qui vero primus edicta contra chriſtianos dedit, ac Domitianus. Neque tamen deſunt exempla, ut uxores ſæviſſimorum perſecutorum chriſtianæ eſſent, ut Priſca Diocletiani, eiuſque filia Valeria Maximini uxor, teſte Lactantio. Aliquando Deus etiam gentilium imperatorum inclinavit animos, ut ordini hierarchico a Chriſto inſtituto deferrent, relinquerentque ex æquo et iuſto cauſas eccleſiaſticarum poſſeſſionum. Sic cum, Euſebio teſte *a*) Paulus Samoſatenus detrectaret domo eccleſiæ excedere, qua decreto concilii Antiocheni cedere debebat, Aurelianus imp. ſævus poſtea chriſtianis, iuſ-

a) lib. IX. c. 10.

iuſſit eam eccleſiæ illi addici, ad quam epiſcopi Italiæ, et Romanus reſcripſiſſent.

Inter canones apoſtolicos, quos Beveregius et alii collectos ex conciliis ſecundi et tertii ſeculi, atque Eccleſiæ primitivæ diſciplinam ex iis adminiſtratam fuiſſe tenent (antequam dividerentur bona eccleſiaſtica, et ſingillatim in proprietatem adſcriberentur) quadrageſimus primus præcipit „ ut in „ poteſtate ſua epiſcopus eccleſiæ res habeat. Si „ enim animæ hominum pretioſæ illi ſunt credi- „ tæ, multo magis oportet eum curam pecunia- „ rum gerere, ita ut poteſtate eius indigentibus „ omnia diſpenſentur per presbyteros et diaconos, „ et cum timore omnique ſolicitudine miniſtrentur. „ Ex iis autem, quibus indiget, ſi tamen indiget, „ ſuas neceſſitates et peregrinorum fratrum uſus „ ipſe percipiat, ut nihil poſſit eis omnino deeſſe. „ Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deſervit, „ de altari paſcatur: quia nec miles ſtipendiis „ propriis hoſtes et arma ſuſtulit. „ Quæ de largis oblationibus fidelium, atque ex iisdem ampliſſimis eleemoſynis, Romanæ eccleſiæ nominatim, in remotiſſimas uſque provincias diximus, facile perſuadent, ſtimulaſſe rem perſecutorum invidiam, avaritiamque; veluti fidem legitur dediſſe Prætextatus vir conſularis: futurum ſe, ſi Romanus pontifex foret, chriſtianum.

Nec mirum videbitur, diaconos præprimis, penes quos rerum adminiſtratio erat, tam atrocibus tormentis cruciatos fuiſſe. „ Armatur itaque, „ *ut de S. Laurentio S. Leo a) loquitur*, gemina fa-

a) Serm. 85.

„ face homo pecuniæ cupidus, et veritatis inimicus:
„ avaritia, ut rapiat aurum; impietate, ut auferat
„ Chriſtum. „ Nihil crudelius immaniusque excogitari potuit, quam quibus S. Vincentius Cæſaraugustanus diaconus affectus eſt cruciatibus: dum epiſcopus ſuus Valerius ſimul cum Vincentio comprehenſus, nihil corpore paſſus, tantum in exilium fuit miſſus, ut in actis ſinceris apud Ruinartum legere eſt. Mirari vero deſinet auri ſitim in imperatoribus ethnicis eorumque per provincias procuratoribus, qui exactionum publicarum immanitatem perſpexerit vergente præſertim iam ſeculo tertio, cum barbari per provincias undique irruerent, eſſentque creberrima bella, veluti ſub Diocletiano ſimul in Galliis, Britannia, Oriente, Ægypto, et Africa: isque cum tres præterea regni ſui feciſſet conſortes, inter quos reditus erant partiendi, ſæviſſimus chriſtianorum hoſtis, Lactantio *a*), orbem terræ ſimul *et avaritia, et timiditate* ſubvertiſſe dicitur, „ multiplicatis, *ut*
„ *ait*, exercitibus, cum ſinguli eorum longe
„ maiorem numerum militum habere contende-
„ rent, quam priores principes habuerant, cum
„ ſoli rempublicam gererent. Adeo maior eſſe
„ cœperat numerus accipientium quam dantium,
„ ut enormitate indictionum, conſumtis viribus
„ colonorum desererentur agri, et culturæ verte-
„ rentur in ſilvam. Et ut omnia terrore com-
„ plerentur, provinciæ quoque in fruſta conciſæ,
„ multi præſides et plura officia ſingulis regioni-
„ bus, ac pene iam civitatibus incubare, item
„ rationales multi, et magiſtri, et vicarii præ-
fe-

a) de mort. perſec. p. 191.

„ fectorum, quibus omnibus civiles actus admodum rari, ſed condemnationes tantum et præſcriptiones frequentes, exactiones rerum innumerabilium, non dicam crebræ, ſed perpetuæ, et in exactionibus iniuriæ non ferendæ. Neque quoque tolerari poſſunt, quæ ad exhibendos milites ſpectant. Idem inſatiabili avaritia theſauros nunquam minui volebat; ſed ſemper extraordinarias opes ac largitiones congerebat, ut ea quæ recondebat, integra ac inviolata ſervaret. Idem cum variis iniquitatibus immenſam faceret caritatem, legem pretiis rerum venalium ſtatuere conatus eſt. Tunc ob exigua, et vilia multus ſanguis effuſus, nec venale quidquam metu apparebat, et caritas multo deterius exarſit, donec lex neceſſitate ipſa poſt multorum exitium ſolveretur. Huc accedebat infinita quædam cupiditas ædificandi, non minor provinciarum exactio in exhibendis operariis, et artificibus, et plauſtris omnibus, quæcunque ſint fabricandis operibus neceſſaria. Hic baſilicæ, hic circus, hic moneta, hic armorum fabrica, hic uxori domus, hic filiæ. Repente pars civitatis exceditur. Migrabant omnes cum coniugibus ac liberis, quaſi urbe ab hoſtibus capta." Silet hic thermas immenſi pene operis, quibus conſtruendis chriſtianos damnatos confecturum ſe, ſperabat.

CA-

Caput XXIII.

Seculo IV. et V. ſub Impp. chriſtianis.

Dum interim ineunte ſec. IV. non minus exactionibus per provincias (ut porro Lactantius n. 23. p. 214. memorat) quam perſecutione in chriſtianos ſæviunt Diocletiani in imperio ſocii Maximinianus, dictus Herculeus, Maximinianus Galerius, et reliqui auguſti ad complendum ſeptenarium numerum *a)* deſignatum a Ioanne; ultima omnium atrociſſima perſecutione Eccleſia proſperatur et accreſcit, mediis etiam, veluti Iſraelitæ in Ægypto, in preſſuris, ut vel ex rebus illis Eccleſiæ coniicere licet, quas fiſco addictas non ſolum reſtitui quamprimum iuſſit Conſtantinus, devictis demum omnibus chriſtiani nominis hoſtibus ſuis anteceſſoribus, et collegis; verum etiam res et perſonas eccleſiaſticas immunitate donavit. „ Fuit hoc argumentum vel maximum „ reverentiæ, quam pius princeps, *ut b) Sozomenus* „ *loquitur*, erga religionem gerebat. Nam et om„ nes ubique clericos immunitate donavit, lege „ hac de re ſpecialiter data: illisque, qui erant „ in iudicium vocati, dedit poteſtatem, ſi vellent „ magiſtratus civiles reiicere, ad epiſcoporum „ iudicium provocandi: eorum autem ſententia „ rata eſſet, et aliorum iudicum ſententiis plus „ habere auctoritatis, tanquam ab ipſo impera„ tore prolatam, ſtatuit; utque magiſtratus res ab

epi-

a) vid. Boſſuet in c. XVII. Apoc. *b)* lib. I. hiſt. c. 9.

„ epiſcopo iudicatas exequerentur, militesque eo-
„ rum voluntati deſervirent: poſtremo, ut con-
„ ciliorum decreta firma et inconcuſſa eſſent. „
Taceo aliam, quam ibidem affert Sozomenus legem, qua continentibus facultatem facit teſtandi, fœminis et maribus in virginitate et continentia viventibus, etiam impuberibus: „ De omnibus
„ enim rebus, *addit*, recte conſulere, ac diſpo-
„ nere cenſuit eos, quibus id unum opus ſtudium-
„ que eſſet, ut Deum aſſidue colerent, et phi-
„ loſophiæ (chriſtianæ, in monaſtica ſpeciatim
„ vita, aſceſeos) vacarent. „

Conſtantini pietatem certatim eius ſucceſſores in imperio ſunt proſecuti, dumque poſtea Iulianus apoſtata „ uberius omnem immunitatem,
„ *ut idem Sozomenus a) loquitur*, honorem et
„ annonas ipſis a Conſtantino præbitas ademit; „
quæ mox iterum Iovinianus Iulianum ſecutus in integrum reſtituit. Iulianum præterea eccleſias votivis donis, et pecuniis, vaſisque ſacris ſpoliaſſe paulo poſt ex S. Gregorio Nazianz. videbimus: qui, utinam verifico in omne ævum effato ſubdit, non iam fore, qui *ſacrilega manu votiva dona diripient, et profanabunt, impietatem avaritia cumulantes.*

Accidit porro, ut imperii nova regia, quam velut in reverentiam Romanæ ſedis Cpolim transtulit Conſtantinus, divinitus (ut ipſe apud Euſebium teſtatur) admonitus, ibidem firmata, paulatim dilaberetur Roma illa, quam æternam deprædicarunt, fitque ex profana religioſa, ex ſa-

a) lib. V. c. 5.

ſacrilega ſacra, orbis chriſtiani caput: dumque vetus illa orbis domina decidit ſuo ſplendore, ac ad interitum vergit, ex eius ruinis exſurgit nova, veluti lapide ex monte deciſo conterente coloſſum, illudque Iſ. XLIX. 23. vaticinium impletur: *Et erunt reges nutritii tui, et reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et ſcies, quia ego Dominus, ſuper quo non confundentur, qui exſpectant eum.*

Nemo equidem mirabitur, inviſam hanc fuiſſe felicem ſortem ſcriptori ethnico Ammiano Marcellino, qui *a)* Romanos pontifices carpit de faſtu quodam ac profuſione, quam tamen laudatiſſimam ſupra prodidimus. Nec malevolentia caret idem, dum alios ſolos laudat, quos „ tenuitas, *ut ait*, edendi po„ tandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum, „ et ſupercilia humum ſpectantia perpetuo numi„ ni veriſque eius cultoribus, ut puros commen„ dant, et verecundos. „ Quis hæc non laudibus celebret præ Ammiano gentili chriſtianus quisque? Quis vero hanc vivendi rationem ceu legem impoſitam ſtatuat hierarchis, aut cuicunque demum alteri ordinis cuiuscunque eccleſiaſtici, aut etiam religioſi? In S. Auguſtino, qui episcopus monaſticam ſimul vitam cum ſuo clero ectatus eſt, mediam in victu, veſtitu, ac ſuppellectili rationem cum Poſſidio ep. eius familiari æquus quisque probet, commendetque, prout etiam S. Hieronymus Nepotiano ſuo epiſt. I. ſuadet, ut ornatus ac ſordes pari modo fugiat: *quia,*

al-

a) hiſt. lib. XXVII.

alterum, addit, *delicias*, *alterum gloriam redolet.* Sic vero Poſſidius in vita S. Auguſtini caput 22. huius argumenti auſpicatur: „ Veſtes eius, et „ calceamenta, vel lectualia ex moderato, et „ competenti habitu erant, nec nitida nimium, „ nec abiecta plurimum: quia his plerumque „ vel iactare ſe inſolenter homines ſolent, vel „ abiicere; ex utroque non quæ Ieſu Chriſti, ſed „ quæ ſua ſunt, iidem quærentes. At iſte, ut „ dixi, medium tenebat, neque in dextram, „ neque in ſiniſtram declinans. „ S. Hilarius Arelatenſis in S. Honorato ex monacho Lirinenſi archiepiſcopo Arelatenſi anteceſſore ſuo rigidiſſimæ alias vitæ, quam monachus ſecutus fuerat, ſemper obſervantiſſimo omnium nimietatum, et cognati nimietatibus gloriæ appetitus fugam c. VIII. n. 37. deprædicat. Socratem hæreticum Novatianum non moramur, dum Cyrillo Alexandrino ſanctiſſimo pontifici, doctori ac orthodoxæ fidei propugnatori maximo invidiam creare velle videtur; narrans a), eum in ſede epiſcopali collocatum maiorem principatum, quam unquam Theophilus habuiſſet, pariter ſibi aſſumpſiſſe. *Etenim*, pergit, *ex illo tempore epiſcopus Alexandrinus præter ſacri cleri dominatum, rerum præterea ſecularium principatum acquiſivit.* S. Iſidorus Peluſiota ep. 408. Eccleſiæ hic fata alia, quod in adminiſtratione bonorum fieri ſolet, attingit, non quidem ſtatum eius florentem inceſſans, quod faciunt invidi, qui Eccleſiam honore et opibus ſpoliatam volunt et egenam, prout Chriſtus apoſtolos ſuos miſit *ſicut oves in medio luporum*, perſecutorum ſcili-

a) H. E. lib. VII. c. 7.

cet. „Ornamentorum enim ſuorum thecas et „ arculas habet, opibus autem ſpoliata eſt: non „ ob eius, qui eam primo exornavit inertiam, „ ſed ob eorum, qui non ut convenit, res ad- „ miniſtrant, improbitatem: „ ut ſcribit Iſidorus. In œcumenica ſynodo Epheſina patriarcha Antiochenus monet Patres, „ ut ne ſanctorum Patrum „ canones prætereantur, neque ſub ſpecie admi- „ niſtrationis rerum ſacrarum potentiæ ſecularis „ typhus irrepat, ſenſimque imprudentes eam li- „ bertatem amittamus, quam nobis proprio ſan- „ guine D. N. I. Ch. omnium hominum libe- „ rator largitus eſt. „

Ea tunc erant tempora, de quibus mox ſermonem iniiciemus, Eccleſiæ hierarchis, ne in tranſverſum agerentur, periculoſa; dum etiam ex altera parte erant ſcopuli, quos cavendos Patres Africani Cæleſtinum P. monent, dum aiunt; „Nolite concedere, ut fumoſum typhum „ ſeculi in Eccleſiam Chriſti, quæ lucem ſimpli- „ citatis et humilitatis diem, Deum videre cu- „ pientibus præfert, videamur inducere. „ Pii imperatores (ut iam attigimus) tribunal ſeu iudicium epiſcopi in cauſis quoque civilibus conſtituerunt, quorum arbitrium, cuique liberum eſſet, amplecti: quibus rebus ſeſe tantopere diſtendi, tam ſæpe queruntur SS. pontifices Ambroſius, Auguſtinus et alii: unde etiam proclive fuit ad ea officia nimium ferri animum, et, quæ potiora ſunt, poſthaberi. Unde de quacunque demum re, „Cæterum, *inquit S. Chryſoſtomus a)*, quantum

a) Hom. IX. in cap. II. ad Phil. T. XI. p. 269. n. 4.

„ tum video, plus apud nos hominum metus „ poteſt, quam gehennæ, et futurorum ſupplicio„ rum. Propterea ſane omnia contra, quam „ deceat, ſe habent: ut civilia quidem negotia „ ſingulo quoque die diligentiſſime adminiſtren„ tur, neque illa unquam omitti videas; ſpiri„ tualium vero nulla nobis ratio habeatur.„ Loquitur de bonorum temporalium adminiſtratione, atque deinceps in eos invehitur, qui ea ſacerdotibus invident, ſingula rei utrinque capita per integram illam homiliam perſtringens, in Evangelia *a*) item Iudæ proditoris graviter inceſſens avaritiam, ſimulque in principibus ſacerdotum perverſitatem, qui ſe religioſum officium præſtitiſſe cenſebant, quod ex triginta argenteis agrum in ſepulturam peregrinorum emiſſent. Sunt hæc ea circiter tempora, quæ iam ſupra ab Ottone Friſingenſi *b*) notata intelleximus: anno etiam præciſe notato 388. quo, Gratiano interfecto, Theodoſius imperium ſolus obtinuit, quibus *ait*, „ diebus civitas Chriſti ſopitis tam forenſibus, „ quam civilibus malis, plenum gaudium pacem„ que perfectam habere cœpit.„

Attamen non fuit omnium imperatorum, quæ Theodoſii M. pietas, in ſacra etiam, ut mox videbimus, involantium. Nec leges deſunt in cod. Theodoſii iunioris, quibus Eccleſiæ etiam poſſeſſiones vectigalibus ſubiiciuntur. *Si tributum petit*, ſunt *c*) verba S. Ambroſii in ſerm. contra Auxentium de Baſilicis tradendis, *non negamus.*

 Ag-

a) Hom. LXXXIII. al. LXXXIV. et LXXXVI. in Matth. T. VII. p. 793. et p. 807. &c. *b*) lib. IV. hiſt. prol. c. 18.. *c*) T. II. p. 872.

Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. S. Gregorii Nazianz. orat. XIX. pars poſterior *a*) eſt ad Iulianum tributorum exæquatorem directa ſuum amicum et contubernalem aliquando, ut exæquandis tunc tributis præfectum ad miſericordiam et benignitatem flectat erga pauperes, *totum ſacerdotum chorum ac philoſophorum* i. e. monachorum, *cœtum*.

Non unus Ammianus Marcellinus, aut Libanius, aut Zoſimus ſec. IV. et V. ſcriptores ethnici de chriſtianorum etiam imperatorum nobis teſtes ſunt deſpotiſmo ac crudelitate, imprimis etiam in exigendis tributis, ac fiſci obligationibus. Totus in hoc eſt liber V. Salviani Maſſilienſis *de gubernatione Dei*, ita ut Romanorum in hoc ſævitatem longe maiorem quam barbararum gentium palam edicat: en verba! „ Iam „ vero illud quale, quam ſævum, quam ex hac „ ipſa impietate deſcendens, quam alienum a „ barbaris, quam familiare Romanis, quod ſe „ invicem exactione proſcribunt; imo non invi„ cem; nam hoc tolerabilius ferme eſſet, ſi pa„ teretur quisque, quod plurimi proſcribuntur „ a paucis, quibus exactio publica peculiaris eſt „ præda, qui fiſcalis debiti titulos faciunt quæ„ ſtus eſſe privatos, et hoc non ſummi tantum, „ ſed pene infimi: non iudices ſolum, ſed etiam „ iudicibus obſequentes. Quæ enim ſunt non „ modo urbes, ſed etiam municipia atque vici, „ ubi non, quot curiales fuerint, tot tyranni ſint? „ Quamquam forte hoc nomine ſibi gratulentur, „ quia potens et honoratum eſſe videatur. Nam

et

a) T. I. edit. San. Maur. p. 373 &c.

„ et latrones ferme omnes gaudent et glorian-
„ tur, ſi atrociores admodum, quam ſunt,
„ eſſe dicantur. Quis ergo, ut dixi, locus eſt,
„ ubi non a principalibus civitatum viduarum
„ et pupillorum viſcera devorentur, et cum his
„ ferme ſanctorum omnium. *Et poſtea*: Veni-
„ unt plerumque novi nuncii, novi epiſtolarii a
„ ſummis ſublimitatibus miſſi, qui commendantur
„ illuſtribus paucis ad exitia plurimorum. De-
„ cernuntur novæ indictiones.... Et putamus
„ quod pœna divinæ ſeveritatis indigni ſumus,
„ cum ſic nos ſemper pauperes puniamus; aut
„ credimus, cum iniqui nos iugiter ſimus, quod
„ Deus iuſtus in nos omnino eſſe non debeat?
„ Ubi enim aut in quibus ſunt, niſi in Romanis
„ tantum hæc mala? Quorum iniuſtitia tanta,
„ niſi noſtra? Franci enim hoc ſcelus neſciunt.
„ Chuni ab his ſceleribus immunes ſunt. Nihil
„ horum eſt apud Wandalos, nihil horum apud
„ Gothos. Tam longe enim eſt, ut hæc inter
„ Gothos barbari tolerent, ut ne Romani qui-
„ dem, qui inter eos vivunt, iſta patiantur.
„ Itaque unum illic Romanorum omnium votum
„ eſt, ne unquam eos neceſſe ſit in ius tranſire
„ Romanorum. Una et conſentiens illic Romanæ
„ plebis oratio, ut liceat eis vitam, quam agunt,
„ agere cum barbaris. Et miramur, ſi non vin-
„ cuntur a noſtris partibus Gothi, cum malint
„ apud eos eſſe, quam apud nos Romani.„
Hæc Salvianus, cum iam adoleſcente ſec. V.
undique Romanum imperium inundaſſent nationes
barbaræ. Nec eſt hoc maximum Romæ profanæ
crimen, ſunt alia longe graviora Romæ iam

 chri-

chriſtianæ, ut Romæ debellatricis ſanctorum fata maturaret, poſt illa, quibus iam defuncti fuerunt perſecutores Eccleſiæ imperatores idololatræ, quæ ſingulari libro perſequitur Lactantius.

Caput XXIV.

Status hierarchicus militantis Eccleſiæ ſub primis chriſtianis Imperatoribus.

Vidimus iam Eccleſiam militantem ſec. IV. ſtatu ſuo preſſo eluctatam, velutique in libertatem vindicatum regnum Chriſti in terris, dum Conſtantinus Imp. anno Chriſti 323. devicto Licinio perſecutorum Eccleſiæ ac Conſtantini æmulo poſtremo pro conſtruendis eccleſiis, ſacrificiis profanis interdicendis, legem dedit: haud equidem, quod non Eccleſia Hieroſolymis poſt aſcenſionem Domini, et miſſum in apoſtolos Spiritum S. progreſſa ſeſe regnum Chriſti per orbem propagata oſtentaverit, eo magnificentius, quo potentius contra omnes ſeculi poteſtates, infernalesque ſtetit, ſtetiſſetque ſuapte inconcuſſa per divinam providentiam promiſſionemque a Chriſto acceptam; niſi etiam Deus non tam Eccleſiæ tranquillitati, quæ ſemper in hac terra militat, quam ipſorum principum conſuluiſſet ſaluti ſimul ac Eccleſiæ ſuæ dignitati, dum ſub chriſtianis principibus regnum Chriſti in terris ſec. IV. ſuum accepit luſtrum ac publicam ſecuritatem, quando

et

et quouſque ſuis finibus utraque ſacra et profana ſeſe continuit poteſtas.

Non Conſtantinus equidem ſolum, ſed eius etiam ſucceſſores uſque ad Gratianum retinuerunt, quod ſolemne erat a Cæſare uſque imperatoribus gentilibus, nomen pontificis maximi; ſed hoc ad ſuperſtitionem gentilem pertinebat. De pontificatu hoc gentili ipſe Pet. de Marca (De concord. S. et I. lib. II. c. X. n. 7.) interpretatur eiusdem Conſtantini verba, dum teſte Euſebio, ſe *extra Eccleſiam* τῶν ἐκτὸς epiſcopum aliquando in convivio dixit, quod fori incompetentis foret qualecunque dictum: recte tamen ſic intelligitur, ut epiſcopos rerum eccleſiaſticarum, imperatorem vero civilium curam gerere ſignificet, quæ ad Eccleſiam non ſpectat, perinde ac eccleſiaſticarum rerum cura non ad imperatorem. Sic Conſtantinus in Nicæna ſynodo epiſcopos affatus, *Deus vos conſtituit*, ait, *ſacerdotes, et poteſtatem dedit, de nobis quoque iudicandi.* De eodem Euſebius in eius vita lib. III. c. 20. refert ſequens dictum: „ Quidquid in ſanctis epiſcoporum conciliis geri„ tur, id omne ad divinam referendum eſt volun„ tem.„ In epiſt. ad epiſcopos poſt concilium Arelat. ſcribit; „ Dico enim, ut ſe veritas habet, „ ſacerdotum iudicium ita debet haberi, ac ſi „ ipſe Dominus reſidens iudicet. Quid igitur „ ſentiant Donatiſtæ .... perquirunt ſecularia „ relinquentes cœleſtia.„ Dum in eadem cauſa Donatiſtarum, teſte Optato Milevit. lib. I. contra Parmen. Donatiſtæ ab eo peterent iudices, *Petitis a me*, reſpondit, *in ſeculo iudicium, cum ego ipſe Chriſti iudicium exſpectem.*

Fruſtra Proteſtantes vociferantur, veluti alienam tunc hierarchas ſibi uſurpaſſe iuris dicendi facultatem, quam connatam eſſe Eccleſiæ, utique tempora illa ipſa preſſæ primitivæ Eccleſiæ per ſeſe manifeſtarunt. *Quibusnam*, ſunt verba S. Hilarii *a) ſuffragiis ad prædicandum Evangelium apoſtoli uſi ſunt? Quibus adiuti poteſtatibus Chriſtum prædicaverunt?* Non detrectavit Eccleſia, imò ultro requiſivit brachii ſecularis opem ac tutelam a chriſtianis principibus, ſed iudicium in rebus eccleſiaſticis non agnovit; ut nec ultro etiam cauſis civilibus ſeſe ingeſſit. *Tibi*, imperatorem alloquitur magnus Oſius, *Imperium commiſit Deus, nobis, quæ Eccleſiæ ſunt, credidit: et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita et tu, quæ Eccleſiæ ſunt, ad te trahens, magno crimini obnoxius fies.* S. Ambroſius dum, ut Arianis Eccleſiam traderet, urgeretur, negaretque - ait; „ Accipiant obedientiæ magiſterium, cui „ nos *b)* inhæremus, dicentes iis, qui nobis de „ imperatore invidiam faciunt: ſolvimus, quæ „ ſunt cæſaris, cæſari, et, quæ ſunt Dei, Deo. „ Tributum cæſaris eſt; non negatur. Eccleſia „ Dei eſt; cæſari utique non debet addici: quia „ ius cæſaris non poteſt eſſe Dei templum. „ Quod cum honorificentia imperatoris dictum „ nemo poteſt negare. Quid enim honorificen„ tius, quam ut imperator Eccleſiæ filius eſſe „ dicatur? Quod cum dicitur, ſine peccato „ dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim „ intra Eccleſiam eſt, non ſupra Eccleſiam eſt:

bo-

a) Adverſus Auxent. n. 3. *b)* T. II. p. 873.

„ bonus enim imperator quærit auxilium Eccle-
„ ſiæ, non refutat.„ Legendæ ſunt eiuſdem S. Patris epiſtolæ ſequentes claſſ. I. 40. ad Theodoſium imp. de ſynagoga Iudæis reſtauranda et 41. in eadem cauſa ad ſororem. Dedit in hanc ſententiam, de competente fori eccleſiaſtici iudice, Theodoſius ad Optatum Ægypti præfectum legem, quæ habetur apud Sirmondum in append. cod. Theodoſ. *a)* cui legi occaſionem dediſſe, credunt editores San-Maur. opp. S. Gregorii Nazianz. *b)* eius epiſtolam ad Nectarium Cpol. de epiſc. Boſphorio. Idem S. Pater orat. XVII. ita n. 6. ad obedientiam hortatur. „ Submittamus nos, tum Deo, tum alii aliis, tum iis, qui in terris imperium gerunt: Deo quidem omnibus de cauſis, alii autem aliis propter charitatis fœdus: principibus denique, propter ordinem publicæque diſciplinæ rationem: idque tanto etiam magis, quanto facilioribus illis ac benignioribus utimur.„ Coram vero præfectum provinciæ allocutus eſt his verbis: „ Vos quoque imperio meo ac throno lex Chriſti ſubiicit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præſtantius ac perfectius; niſi vero æquum ſit ſpiritum carni, et cœleſtia terrenis cedere.„

Verſantur in hoc argumento duæ S. I. Chryſoſtomi homiliæ *c)* in Oziam regem, ubi in eandem ſententiam loquutus, cauſam etiam notat et occaſionem, ob quam optimus quisque ac religioſiſſimus rex induci ad involandum alienum ius fa-

a) T. I. opp. Varr. p. 720. *b)* Præfat. p. LXXII.
c) Hom. IV. et V. in illud: *Vidi Dominum.* T. VI. p. 127.

facile queat. „ Hic Ozias, *inquit*: cum eſſet rex „ diademate redimitus, quoniam erat iuſtus, elatus „ eſt animo, maiore ſpiritu concepto, quam pro di- „ gnitate ingreſſus eſt templum.... Rex cum ſit, „ Sacerdotii principatum uſurpat. Volo, inquit, „ adolere incenſum, quia iuſtus ſum. Sed mane „ intra tuos terminos: alii ſunt termini regni, alii „ termini ſacerdotii, verum hoc illo maius eſt &c.„ Pro principum poteſtate eſt eiuſdem hom. XXIII. in illud D. Pauli ad Rom. XIII. 1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Ad concordiam autem ſacerdotium inter et imperium ineundam præclara omnino eſt eiusdem Hom. IX. in cap. II. ep. ad Philipp. *a*) et Hom. XV. in ep. II. ad Cor. *b*) ubi illud imprimis oſtendit, quod ſacrum hoc civili quidem imperio ſublimius ſit; illud nempe potius ſolique Eccleſiæ proprium tribunal *grave et venerandum; nec corpus ſolum, ſed animam etiam corrigit*, conſcientiæ nimirum divinum iudicium; quando tunc temporis plerumque forum externum cum interno coniunctum erat; quod poſteà ſeparatum, externum illud in Eccleſia minus auguſtum reddidit, ac religioſum.

Ipſa etiam ſolemnia illa Eccleſiæ, in conciliis præſertim œcumenicis congregatæ iudicia fuerunt tunc ab illis quoque ipſis impedita, qui civilem inter ſe in republica chriſtiana partiuntur poteſtatem: quæ vero ipſa concilia ſtudioſe olim tuiti ſunt ac proſecuti imperatores, nequaquam, quamdiu eorum iudicio ſteterunt, in devia (ut mox videbimus) abducti, ab ipſis porro Pa-

a) T. XI. p. 271. *b*) T. X. p. 542.

Patribus implorati, ut iis, quæ ſancita ſunt, robur adderent, ſuſciperentque tutelam. Ingenua ſimul ac alteram poteſtatem reverentia verba ſunt epiſtolæ ſynodi Cpol. I. ad Thedoſium imp.. „Fi-
„ dem Patrum confirmavimus, et exortas adver-
„ ſus eam hæreſes improbavimus. Poſtremo
„ etiam pro recta eccleſiarum inſtitutione certos
„ canones fecimus, quos et valere volumus.
„ Cupimus igitur abs te humaniſſime ac piiſſime
„ imperator, diplomate tuo, ſynodi ſententi-
„ am confirmari, ut quemadmodum litteris,
„ quibus nos convocaſti, Eccleſiam honoraſti;
„ ita etiam placita ſynodi ad finem ſubſcriptio-
„ ne tua munias.„ Eodem ordine ſynodi Epheſina et Chalcedonenſis poſtea proceſſerunt, quarum alteri præſens imperator ſic Patres mox actione I. eſt allocutus: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam exercendam exemplo religioſiſſimi Conſtantini intereſſe volumus, ne ulterius pravis ſuaſionibus ſeparentur.*

Iam tunc vero ſemina iacta ſunt ſchiſmatis illius, quod hactenus orientalem, olim tam illuſtrem, ab occidentali eccleſia ſcindit. Hæreſes etiam, ob quas potiſſimum omnia illa œcumenica concilia celebrata ſunt, in ea ipſa Eccleſia orientali ſunt ortæ, ac ſeculari potentia (ut videbimus) fotæ ab imperatoribus: qui dum nimium ſeſe negotiis religionis diſtendunt, imperium ipſum neglectum, magis magisque barbarorum irruptionibus expoſitum, paulatim diſperiit. Dum viciſſim hæreſes in Occidente vix natæ plerumque auctoritate Romanæ ſedis diſparuerunt; non

ita in Oriente, ubi inferi portæ omnes exercuerunt ad concutiendam Eccleſiam machinas, ſub primis chriſtianis Impp. ſicque Eccleſia militiæ genus mutavit; eſſe militans non deſiit.

Eſt hæc Paſtorinio (ſupra ut vidimus) ſecunda Apoc. VIII. 8. tuba hæreticorum, quos ille Arianos notat: iam vero S. Cyprianus hanc diaboli aſtutiam inceſſit *a*) aiens: „Ut Chriſti adventu detectus et proſtratus inimicus (poſtquam „lux gentibus venit, et ſoſpitandis hominibus „ſalutare lumen efulſit, ut ſurdi auditum gratiæ ſpiritualis admitterent, aperirent ad Deum „oculos ſuos cœci, infirmi æterna ſanitate revaleſcerent, claudi ad Eccleſiam currerent, muti claris vocibus et precibus orarent) videns „ille idola derelicta, et per nimium credentium „populum ſedes ſuas, ac templa deſerta, excogitaverit novam fraudem, ut ſub chriſtiani „nominis titulo fallat incautos; hæreſes invenit, „et ſchiſmata, quibus ſubverteret fidem, veritatem corrumperet, ſcinderet unitatem &c.„ S. Hieronymus *b*) appoſite omnino ad mentem Paſtorinii de gladio magno, in ſigilli ſecundi apertione Apoc. VI. 4. conſiderandum relinquit, „quod multi reges chriſtiani, qui perſecuti ſunt „Eccleſiam Dei, et Arianam impietatem in toto „orbe fundare conati ſunt, vincant in ſcelere „Ieroboam regem Iſrael. Ille enim falſi ſacerdotis mandata deſpexit, nec ad ſuggeſtionem „eius quidquam voluit reſpondere; illi autem „cum multis Amaſiis ſacerdotibus ſuis fame et penu-

a) De unit. Dei p. 76. *b*) in c. VI. Amos.

„ penuria, carceribus et exiliis Amos prophetam „ et ſacerdotes Domini necaverunt.„ Oroſius *a)* ſcribit: „Maligna ſemper adverſus Deum verum „ inſectatio diaboli, quæ ab initio mundi uſque „ nunc a ſincero fidei religionisque tramite, of- „ fuſis errorum nebulis, lubrica hominum corda „ perturbat, poſtquam chriſtianis imperatoribus „ ſummam regiæ poteſtatis in meliora vertenti- „ bus, Eccleſiam Chriſti zelo idololatriæ perſequi „ deſtitit, aliud machinamentum, quo per eoſdem „ chriſtianos imperatoresChriſti Eccleſiam vexaret, „ invenit.„ Agit vero de hæreſi Ariana Oroſius.

Conſtantinus M. ab Arianis in tranſverſum actus.

Poſtquam Conſtantinus an. 311. chriſtianum nomen profeſſus, editis an. 323. edictis eius patrocinium ac tutelam ſuſceperat, Arius iam an. 320. in ſynodo Alexandrina damnatus ex Palæſtina Nicomediam ad Euſebium epiſc. ſe confert, eiuſque opera Conſtantini ſororem ſibi conciliat. Idem etiam Euſebius flamen curialis. Conſtantino auctor fuiſſe creditur, ut Alexandro epiſc. Alex. et Ario ſimul litteras ſcriberet, in utrumque pariter invectus, quod tantam moviſſent quæſtionem levi de re, ut ipſe ſibi quidem perſuaſerat. „Quod „ tu (ſunt epiſtolæ apud Euſebium verba) Pater „ Alexander a presbyteris de loco quodam in „ ſacris litteris ſcripto quærebas, imo vero in „ inani quadam quæſtionis particula ſciſcitabaris, „ quod quiſque illorum ſentiret. Tu quoque Ari,

a) Hiſt. lib. VII. c. 29.

„ o Ari, iſtud, quod nec initio complecti animo „ oportuit, aut ſi fuiſſes complexus, ſilentio „ præterire oportuit, inconſiderate effutiviſti: „ unde diſcordia inter vos concitata. „ Excuſemus interim, divino relictam iudicio, blaſphemiam in imperatore rudi adhuc, plus tranquillitatis publicæ quam integritatis fidei ſtudioſo.

Conſtantinus tamen poſtea, cum Oſii in ſynodo Alexandrina opera fruſtra eſſet ad Arii converſionem, de eius protervia et impietate edoctus, quum etiam auderet Arius ad ipſum imperatorem litteras dare, reſcribens, eius adverſam in Chriſtum et Eccleſiam doctrinam coarguit, pertinacisque cauſam legitimo Eccleſiæ iudicio in ſynodo Nicæna, Patribus ad pacem et concordiam admonitis, reliquit, prout rem enarrat *a*) Socrates: „ Tunc igitur cum de pace et concordia abunde „ diſſeruiſſet, deinceps ut de religionis noſtræ „ dogmatibus accurratius diſquirerent, eorum ar„ bitrio poteſtatique reliquit. „

Hic iam ſubſiſtendum fuiſſet orthodoxo, et catholico principi, atque iudicio ſynodi oecumenicæ ſtandum. Sed is poſtea Euſebianorum artibus deluſus, Arium recipi in Eccleſiam Alexandrinam iubet, recuſantem vero interea temporis in ſedem Alexandrinam evectum S. Athanaſium, variis calumniis accuſatum in exilium ire, Alexandrinis pro reſtituendo Athanaſio rogantibus, poſthabito concilii Nicæni decreto, reſcribit, non poſſe revocare ſe hominem ſeditioſum et eccleſiaſtico iudicio condemnatum, ut Euſebiano-

rum

a) Lib. I. c. 22.

rum pſeudoſynodum, et conventicula male iudicium eccleſiaſticum vocat: et ſic etiam S. Antonio reſcribit, non licere ſibi ſententiam ſynodi deſpicere. Sic fallitur princeps, dum fidem, quam Eccleſiæ debet, fallit, obſequiumque legitimo eius iudicio: dum fidem non revocat in animum, quam in œcumenica ſynodo Nicæna aſſertam S. Athanaſius propugnabat, nimis eius obtrectatoribus credulus Conſtantinus.

Id nihilominus, ne in ſectam coirent Ariani aliique, hæretici cohibuit interdicto, ut Sozomenus *a)* narrat, *ne extra eccleſiarum ſepta, aut privatim aut palam convenirent, ſed ſeſe catholicorum iungerent cœtibus.* Templa etiam poſtea eis ſuſtulit, unde factum, ut plerique ſe Eccleſiæ catholicæ coniungerent, alii ſine ſucceſſoribus morerentur, cum tanto ſuo periculo nec docere nec diſcipulos aggregare poſſent. Hæc l. c. alioque de Conſtantino laudatus Sozomenus. Unde etiam, licet a Lucifero Calaritano, atque in chronico Hieronym. ab hæretico Euſebio baptizatus hæreticus obiiſſe dicatur, ab ipſo tamen S. Athanaſio in epiſtola *ad ſolitarios*, et a Patribus catholicis concilii Ariminenſis, Conſtantinus, cum fidem Nicænam teneret baptizatus, *ad quietem Dei* commigraſſe dicitur.

Hanc fidem orthodoxam Patris filio Conſtantio S. Hilarius exprobrans *b)* inquit: „Ipſe quo„que pridem iam mortuus anathema tibi pater „tuus eſt, cui Nicæna ſynodus fuit curæ, quam tu

a) Lib. II. c. 29. *b)* lib. contra Conſtantinum Imp. n. 27. p. 1257.

„ tu falſis opinionibus infamatam perturbas, et
„ contra humanum divinumque iudicium cum
„ paucis profanis impugnas. Sed non licet tibi
„ nunc regno potenti in poſterum præiudicare.
„ Extant enim litteræ, quibus id quod tu coe-
„ noſum putas, pie tunc eſſe ſuſceptum doce-
„ tur. „ Sic etiam S. Ambroſius, qui in oratio-
ne *de obitu Theodoſii* Conſtantini fidem laudat,
40 in epiſt. ad Valentinianum imp. iudicii
eccleſiaſtici dignitatem vindicat et auctoritatem,
ad conſiſtorium venire detrectans, Valentiniano
iuniori Valentiniani patris in memoriam revocat
a) legem, et exemplum Conſtantini imp. „ Si
„ tractandum eſt, tractare in Eccleſia didici,
„ quod maiores fecerunt mei. Si conferendum
„ de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio,
„ ſicut factum eſt ſub Conſtantino auguſtæ me-
„ moriæ principe: qui nullas leges ante præmi-
„ ſit, ſed liberum dedit iudicium ſacerdotibus.
„ Factum eſt etiam ſub Conſtantio auguſtæ me-
„ moriæ imperatore, paternæ dignitatis hærede;
„ ſed quod bene cœpit, aliter conſummatum eſt.
„ Nam epiſcopi ſinceram primo ſcripſerant fidem,
„ ſed dum volunt quidam de fide intra palatium
„ iudicare, id egerunt, ut circumſcriptionibus
„ illa epiſcoporum iudicia mutarentur. Qui ta-
„ men inflexam ſtatim revocavere ſententiam. „

Conſtantius ab Arianorum partibus.

Mox S. Ambroſius concilium iterum Ariminen-
ſe nominat, cui ut priora eius a nobis relata
di-

a) Claſſe I. ep. 21. n. 2. et 15. T. II. p. 860. et [illegible]

dicta conveniunt, ita non ſunt in pugnum contrahenda illa tempora poſtrema Conſtantii, quibus, dum vixit, pro orthodoxa fide decertandum fuit S. Athanaſio, Eccleſiaque militans graviſſima ſuſcepit exantlanda prælia. Poſt mortem Conſtantini patris, imperium nece conſanguineorum auſpicatus Conſtantius, facile etiam conſceleratis aurem præbuit, ab Euſebio Arianorum anteſignano, iam in ſedem Cpolitanam intruſo incitatus contra S. Athanaſium. Vix is Paulum Cpolitanum ſede deturbaverat, cum factione ſua Ariana etiam in Alexandrinam S. Athanaſii ſedem Piſtum primum intruſit, deinde, Euſebio Emiſſeno detrectante, Gregorium. S. Athanaſius vero inter truculentos impiosque motus ſeſe proripit, encyclicamque Romam transmittit, atque etiam intruſus Gregorius oratores: ſed S. Athanaſii in ſynodo Romana innocentia agnita fuit, iſque reſtitutus cum aliis exulibus in ſynodo etiam Mediolanenſi et Sardicenſi: Arianique epiſcopi damnati, miſſis ad Conſtantium ſynodi nomine oratoribus; qui etiam tunc revocavit exules, Athanaſiumque ad audientiam admiſit, et in eius gratiam epiſtolam ad epiſcopos et presbyteros dedit; ſed Arianorum iterum calumniis præventus multo quam antea magis in ſanctum virum ſanctamque Eccleſiam catholicam furit: per vim omnia, tum in conciliis, tum privatim ac coram tentat epiſcopos, ut contra S. Athanaſium ſuffragium ferant, detrectanteſque in exilium mittit. Hos litteris ſolatur confeſſores Liberius P.; quem vero ut a propoſito dimoveat, nihil non agit Conſtantius;

ad ſe etiam per vim tractum, neque tamen tunc eius conſtantiam, quidquid moliretur, frangere potuit, neque etiam Oſii. Ceſſit tamen tandem, uti etiam Liberius P. ac ſenecio magnus Oſius, olim ſub Maximiano pro Chriſti nomine paſſus; ſed infractus ſtetit S. Athanaſius, eique ſuccenturiatus S. Hilarius: de quo anceps quis hæreat, pluſne orthodoxæ fidei in exilio, an in patria profuerit?

Scripſit S. Hilarius libros ad Conſtantium præſentiæ ſuæ in exilio opportunitate Cpoli, ut eum ab errore revocaret; ſed fruſtra, Arianis animum Conſtantii non ſolum præoccupantibus, ſed etiam imperatorem in aula occupantibus, ne Hilarium audiret. Igitur cum in Oriente nihil proficeret, ad occidentales ſuos ſe convertit. Occidentem cumprimis fraudes concilii Ariminenſis conturbaverant. Laudaverant primum Patres in epiſtola ſynodica ad Conſtantium imp. ut apud Theodoretum legitur *a*) ſtudium Conſtantini patris circa orthodoxam fidem Nicænam; hortanturque Conſtantium, ut veſtigiis patris inſiſtendo, non patiatur, quid in fide illius concilii alterari. Poterat Conſtantium ipſius Conſtantini periculum cautum reddere. Simplicitate autem Conſtantii, quam in eo notat S. Gregorius Nazianz. factum eſt, ut multo amplius irretiretur quam parens perfidia magnatum, qui animam ſimplicem, pietate minus firmatam, ut idem S. Doctor perhibet orat. III. præcipitarunt. Hoc eo proclivius erat, quod epiſcopi in aula cæſarea quaſi flamines curiales tantorum Eccleſiæ cauſa illis temporibus malorum erant, qui

a) lib. II. c. 19.

qui technas ſtruerent: ut ſub Conſtantino Euſebius potiſſimum, ita ſub Conſtantio imprimis Urſacius et Valens, qui etiam patres Ariminenſes ſuis fraudibus irretierunt. Factum id ſpecioſo (ut fit) unitatis et communionis eccleſiaſticæ prætextu, ut S. Hieronymus *a)* perhibet: „ Sub nomine unita-
„ tis, et fidei infidelitas ſcripta eſt, ut nunc ag-
„ noſcitur. Nam illo tempore nihil tam pium,
„ nihil tam conveniens ſervo Dei videbatur, quam
„ unitatem ſequi, et a totius mundi communione
„ non ſcindi „. Scriptura etiam, S. fidei Reformatorum ſolito more, prætendebatur: atque, ut idem S. Hieronymus habet „ de Uſiæ nomine ab-
„ iiciendo, veri ſimilis ratio præbebatur: quia in
„ ſcripturis, aiebant, non invenitur, et multos
„ ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat. Placuit
„ auferri, non erat curæ epiſcopis de vocabulo,
„ cum ſenſus eſſet in ſalvo „. Detecta vero ultro ab Urſacio et Valente fraude confeſſi ſunt Patres: *ſe nihil mali in ſua fide ſuſpicatos:* ſicque *Ariminenſibus dolis irretiti, ſine conſcientia hæretici ferebantur*, ut idem S. Hieronymus habet, totamque complexus rem: *Tunc*, inquit, *Uſiæ nomen abolitum eſt, tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, et Arianum ſe eſſe miratus eſt.* Eadem, qua in Occidente Arimini perfidia, in Oriente Seleuciæ in conciliabulo res eodem tempore acta eſt. Proſpiciens S. Hilarius periculum ex Ariminenſis et Seleucienſis pſeudo-ſynodi auctoritate, earum hiſtoriam iam Cpoli inchoavit, ſed poſtea cum a Conſtantii edictis, minis, ac violentia periculum maius immineret,

a) Dialog. contra Lucifer.

neret, palam adverſus eum calamum ſtrinxit; dum teſte etiam *a)* Sozomeno, „omnes ubique „ eccleſias quædam quaſi perſecutio occupavit, „ cuiuſmodi olim ſub ethnicis imperatoribus graſ- „ ſata fuerat. Etſi hæc, quod quidem ad cru- „ ciatus attinet, remiſſior videbatur, prudentibus „ tamen viris propter infamiam viſa eſt acerbior. „ Utrique enim, et is qui perſequebatur, et il- „ le, qui perſecutionem ſuſtinebat, ex Eccleſia „ erant „. His permotus malis, cum non ſuc- ceſſiſſet conſilium, Conſtantium alio flectendi, modo iam palam calamum ſtrinxit Hilarius, ſcri- pto libro uno contra Conſtantium, cum nihil profeciſſet duobus ad eundem: quorum primo, poſtquam mox in exordio pag. 1217. catholico- rum votis, *non ſolum verbis, ſed etiam lacrymis* deprecatus eſſet cæſarem obſtinatum, „ ne diutius „ catholicæ Eccleſiæ graviſſimis iniuriis affician- „ tur, et intolerabiles ſuſtineant perſecutiones et „ contumelias, et (quod nefarium eſt) a fratri- „ bus noſtris „ coepiſcopis videlicet, qui avitæ fidei, in concilio Nicæno firmatæ, ſubſtituentes novam, poteſtate ſeculari abutebantur ad oppri- mendos catholicæ veritatis defenſores. Id dein- ceps potiſſima ex parte apud imperatorem S. Hi- larius agit, ut ii, „ ad quos ſola cura et ſollici- „ tudo publicorum negotiorum pertinere debet „ (per provincias) a religioſa ſe obſervantia abſti- „ neant; neque poſthac præſumant, atque uſur- „ pent, et putent, ſe cauſas cognoſcere clerico- „ rum „. Libro II. n. 4. *b)* autem Conſtantio fidem in animum revocat, *quam olim*, inquit, *ab epi-*

ſcopis

a) lib. IV. c. 25. *b)* p. 1226.

ſcopis optas audire, et non audis: aurem præbens illis nimirum, qui convulſa avita, Nicææ conſtabilita, fide aliam inducebant. Funeſtas dein a) ſequelas deplorat ſic: „ Innovandæ fidei exinde „ uſus inolevit: qui, poſtquam nova potius cæ- „ pit condere, quam accepta retinere, nec ve- „ terata defendit, nec innovata formavit: et fa- „ cta eſt fides temporum potius, quam evange- „ liorum, dum et ſecundum annos deſcribitur, „ et ſecundum confeſſionem baptiſmi non tene- „ tur. Periculoſum nobis admodum, atque „ etiam miſerabile eſt, tot nunc fides exiſtere, „ quot voluntates „. Nempe dum ſpreta Eccleſiæ auctoritate infallibili, eiuſque poſthabitis decretis, quiſque ſe arbitrum fidei facit, atque arbitrium ſibi interpretandæ ad lubitum S. Scripturæ arrogat. Deinceps n. 9. b) imperatorem alloquitur ſequentibus: „ Memento tamen, neminem hære- „ ticorum eſſe, qui ſe nunc non ſecundum ſcri- „ pturas prædicare ea, quibus blasphemat, men- „ tiatur. Hinc enim Marcellus Verbum Dei, „ cum legit, neſcit: hinc Photinus hominem Ie- „ ſum Chriſtum cum loquitur, ignorat: hinc „ Sabellius, dum quod: *ego et Pater unum ſu- „ mus;* non intelligit; ſine Deo Patre, et ſine „ Deo Filio eſt „. Librum *contra Conſtantium* exhortatione c) ad certandum pro fide exorſus, priora perſecutionum tempora d) præoptat: „ Pugaremus enim (inquit) palam et cum fiducia contra „ negantes, contra torquentes, contra iugulantes; „ et nos populi tui tanquam duces ſuos ad confeſſio- „ nis religionem intelligentia perſecutionis publicæ

 „ co-

a) p. 1227. b) p. 1230. c) p. 1237. d) n. 4. &c. p. 1240.

„ comitarentur. At nunc pugnamus contra per„ ſecutorem fallentem, contra hoſtem blandien„ tem, contra Conſtantium antichriſtum: qui „ non dorſa cædit, ſed ventrem palpat; non pro„ ſcribit ad vitam, ſed ditat ad mortem &c. „. Tuitus poſtea ſe, quod Conſtantium antichriſtum appellarit eundem mox cum Nerone, Decio et Maximiano comparat *a)* aiens: „ contra Deum, „ pugnas, contra Eccleſiam ſævis, ſanctos perſe„ queris, prædicatores Chriſti odis, religionem „ tollis, tyrannus non iam humanorum ſed divi„ norum es. *Et paulo poſt*: At tu omnium cru„ delium crudeliſſime damno maiore in nos, et „ venia minore deſævis. Subrepis nomine, blan„ dimento occidis, ſpecie religionis impietatem „ peragis, Chriſti mendax prædicator occidis. „ Non relinquis ſaltem miſeris excuſationes, ut „ æterno iudici ſuo pœnas et aliquas laniatorum „ corporum preferant cicatrices, ut infirmitas de„ fendat neceſſitatem. Sceleſtiſſime mortalium! „ omnia perſecutionis mala ita temperas, ut ex„ cludas et in peccato veniam, et in confeſſione „ martyrium „.

Non minus vehementer ac graviter Conſtantium imp. inceſſit Lucifer Calaritanus epiſcopus variis opuſculis ad eundem imperatorem directis, quæ noviſſime ſunt edita T. VI. Bibl. PP. ſtudio *And. Gallandi*, ac primum quidem pro S. Athanaſio ſic *b)* auſpicatur: „ Cogis, Conſtanti, abſentem damnare conſacerdotem noſtrum religioſum Athanaſium; ſed divina id facere pro-

„ hi-

a) n. 7. p. 1242. *b)* p. 155.

„ hibemur lege: impellis auctoritate latius regali „ Domini ſacerdotes ad effundendum cruorem, „ ignorans iura iuſtitiæ tradita nobis divinitus, te „ conatum ex noſtris auferre mentibus „. Et poſtea, quod caput eſt rei, attingens, David rege in exemplum adducto, faciente iudicium et iuſtitiam in toto populo ſuo pergit; „ Te vero eſſe cernimus iniuſtum iudicem, cultorum Dei interfectorem. Cur nos perſequeris? Nempe quia „ noluerimus, ut tu es, fieri apoſtatæ: quia noluerimus unicum Dei negare filium &c. Noli, „ Conſtanti, cum Arianis pugnare contra Dei „ domum: noli idololatriam Arii introducere in „ Eccleſiam, noli negare unicum filium Dei, de„ ſine perſequi apoſtolicam atque evangelicam fi„ dem. Hæc quia dicimus, videmur eſſe tibi „ inimici: ſicut fuerunt regi vera ſibi dicentes ini„ mici „. Poſt duos libros pro S. Athanaſio ſequitur *de regibus apoſtaticis* liber unus: *de non conveniendo cum hæreticis* liber ad eundem Conſtantium imp. iterumque *de non parcendo in Deum delinquentibus*, ubi eum *a)* palam hæreticum vocat, quem repererit operibus ſuis eſſe unum ex illis, de quibus beatus Ioannes: *audiſtis, quia antichriſtus venit: nunc autem antichriſti multi ſunt. b)* Et poſtea de quatuor beſtiis Daniel. VII. quatuor regna deſignantibus „ cæterum (inquit) „ quartæ illius beſtiæ te gerere ſimilitudinem, te „ hæc implere eſſe cupientem, quæ de illa prædicta ſunt, quod eſſet impletura, manifeſtum „ eſt. Scriptum eſt enim de antichriſto, cui tu „ aſſimilaris, aut ipſe eſſe iudicaris: verba adverſus,

a) n. 17. p. 230. *b)* n. 18. p. 231.

„ ſus altiſſimum Dominum loquetur,
„ altiſſimi Dei inveterabit, et cogitab
„ tempora et legem: et dabitur in ma
Libello proximo inſcripto: *Moriendu*
Filio Dei, noviſſima etiam ex apoſtolo
tempora Tim III. et IV. „ De te (inqu
„ dilectiſſimis comperditis tuis ſpiritus a
„ nifeſte dicit, quia in noviſſimis temp
„ cedent quidam a fide &c. „ Hæc v
zelo abreptus auctor etiam ſchiſmatis d
mine dicti.

S. Gregorius Nazianz. orat. IV. et
lianum apoſtat. in huius tyranni con
omnes eloquentiæ vires colligit *a*) ad ex
Conſtantium, crimenque *importunitati*
fideique eorum pravitati tribuendum, edi
XXI. in laudem magni Athanaſii *b*) d
rio, eius loco Alexandrinæ ſedi intruſo,
„ Quin etiam (ait) imperatoris ſimplic
„ bi conciliat: ſic enim ego levitatem
„ pietatem venerans. Nam ſi vere
„ eſt, zelum habebat, verum non
„ ſcientiam „. Et poſtea *c*) de Conſtant
„ Hic vitam cum morte commutat
„ paſtoris confirmator et patronus, q
„ haud malo animo imperio præfece
„ lianum) atque inutili ut ferunt, p
„ in extremo vitæ ſpiritu affectus,
„ mirum ob alterius ſeculi tribunal a
„ rum ſacrarum unusquisque iudex eſ
„ enim hæc eſſe aiunt, ob quæ tan

a) Orat. IV. n. 37. p. 94. *b*) n. 21. p.
c) n. 26. p. 402.

„ perio ſuo indigna pœnitentia ductus fuerit:
„ primum quod propinquis ſuis necem intuliſſet:
„ alterum, quod Julianum apoſtatam Cæſarem
„ nominaſſet: poſtremum quod novis fidei dog-
„ matibus ſtuduiſſet: ſimulque cum his vocibus,
„ e vita diſceſſiſſe fertur „. At vero rem, prout erat, breviter deſcribens orat. XXV. in laudem Heronis philoſ. ſic (de hæreſi Ariana agens) de Conſtantio imp. *a*) loquitur „Rurſus malum impe-
„ rium, et rurſus malum reviviſcit, ac velut
„ ſubputridum maleque obductum vulnus aperi-
„ tur, et erumpit: graveſque lupi, alii aliunde
„ nos intercipientes Eccleſiam diſcerpunt. Arman-
„ tur ſacerdotes adverſus ſacerdotes, plebs adver-
„ ſus plebem furibundo impetu fertur; imperator
„ ipſe impietati auctoritatem præbet, atque adver-
„ ſus orthodoxam doctrinam leges inſtituit: ii-
„ que præterea, qui nec in virorum nec in mu-
„ lierum numero cenſendi ſunt, quorum magna
„ erat apud eum potentia. Quis vero temporis
„ illius mala pro dignitate deplorare queat? Exi-
„ lia, bonorum proſcriptiones, ignominiæ no-
„ tas &c. „

Valens Arianus Orthodoxorum perſecutor; et religionum omnium fautor.

Id vero eſt animadvertendum, S. Gregorium res Conſtantii hic coniungere cum perſecutione Iuliani, qua tamen perbrevi mox Valentis (quem pius Iovianus imprudens in ſocietatem imperii adoptaverat) perſecutionem acerbiorem dicit *b*)

a) n. 9. p. 460. *b*) Ib. p. 461.

„ ſui altiſſimum Dominum loquetur, et ſanctos „ altiſſimi Dei inveterabit, et cogitabit mutare „ tempora et legem: et dabitur in manu eius „. Libello proximo iuſcripto: *Moriendum eſſe pro Filio Dei*, noviſſima etiam ex apoſtolo ingeminat tempora Tim III. et IV. „ De te (inquit) ac tibi „ dilectiſſimis comperditis tuis ſpiritus autem ma„ nifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus re„ cedent quidam a fide &c. „ Hæc vero nimio zelo abreptus auctor etiam ſchiſmatis de ſuo nomine dicti.

S. Gregorius Nazianz. orat. IV. et V. *in Iulianum apoſtat.* in huius tyranni comparatione omnes eloquentiæ vires colligit *a*) ad excuſandum Conſtantium, crimenque *importunitati procerum fideique eorum pravitati tribuendum*, edicit. Orat. XXI. in laudem magni Athanaſii *b*) de Gregorio, eius loco Alexandrinæ ſedi intruſo, locutus: „ Quin etiam (ait) imperatoris ſimplicitatem ſi„ bi conciliat: ſic enim ego levitatem appello, „ pietatem venerans. Nam ſi vere dicendum „ eſt, zelum habebat, verum non ſecundum „ ſcientiam „. Et poſtea *c*) de Conſtantii morte: „ Hic vitam cum morte commutat adverſarii „ paſtoris confirmator et patronus, qui malum „ haud malo animo imperio præfecerat, (Iu„ lianum) atque inutili ut ferunt, pœnitentia „ in extremo vitæ ſpiritu affectus, cum ni„ mirum ob alterius ſeculi tribunal æquus re„ rum ſacrarum unusquisque iudex eſt. Tria „ enim hæc eſſe aiunt, ob quæ tanquam im„ perio

a) Orat. IV. n. 37. p. 94. *b*) n. 21. p. 399.
c) n. 26. p. 402.

„ perio ſuo indigna pœnitentia ductus fuerit: „ primum quod propinquis ſuis necem intuliſſet: „ alterum, quod Julianum apoſtatam Cæſarem „ nominaſſet: poſtremum quod novis fidei dog- „ matibus ſtuduiſſet: ſimulque cum his vocibus, „ e vita diſceſſiſſe fertur „. At vero rem, prout erat, breviter deſcribens orat. XXV. in laudem Heronis philoſ. ſic (de hæreſi Ariana agens) de Conſtantio imp. *a*) loquitur „Rurſus malum impe- „ rium, et rurſus malum reviviſcit, ac velut „ ſubputridum maleque obductum vulnus aperi- „ tur, et erumpit: graveſque lupi, alii aliunde „ nos intercipientes Eccleſiam diſcerpunt. Arman- „ tur ſacerdotes adverſus ſacerdotes, plebs adver- „ ſus plebem furibundo impetu fertur; imperator „ ipſe impietati auctoritatem præbet, atque adver- „ ſus orthodoxam doctrinam leges inſtituit: ii- „ que præterea, qui nec in virorum nec in mu- „ lierum numero cenſendi ſunt, quorum magna „ erat apud eum potentia. Quis vero temporis „ illius mala pro dignitate deplorare queat? Exi- „ lia, bonorum proſcriptiones, ignominiæ no- „ tas &c. „

Valens Arianus Orthodoxorum perſecutor; et religionum omnium fautor.

Id vero eſt animadvertendum, S. Gregorium res Conſtantii hic coniungere cum perſecutione Iuliani, qua tamen perbrevi mox Valentis (quem pius Iovianus imprudens in ſocietatem imperii adoptaverat) perſecutionem acerbiorem dicit *b*)

a) n. 9. p. 460. *b*) Ib. p. 461.

„ ſuo altiſſimum Dominum loquetur, et ſanctos
„ altiſſimi Dei inveterabit, et cogitabit mutare
„ tempora et legem: et dabitur in manu eius „.
Libello proximo iuſcripto: *Moriendum eſſe pro Filio Dei*, noviſſima etiam ex apoſtolo ingeminat tempora Tim. III. et IV. „ De te (inquit) ac tibi
„ dilectiſſimis comperditis tuis ſpiritus autem ma-
„ nifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus re-
„ cedent quidam a fide &c. „ Hæc vero nimio zelo abreptus auctor etiam ſchiſmatis de ſuo nomine dicti.

S. Gregorius Nazianz. orat. IV. et V. *in Iulianum apoſtat.* in huius tyranni comparatione omnes eloquentiæ vires colligit *a*) ad excuſandum Conſtantium, crimenque *importunitati procerum fideique eorum pravitati tribuendum*, edicit. Orat. XXI. in laudem magni Athanaſii *b*) de Gregorio, eius loco Alexandrinæ ſedi intruſo, locutus:
„ Quin etiam (ait) imperatoris ſimplicitatem ſi-
„ bi conciliat: ſic enim ego levitatem appello,
„ pietatem venerans. Nam ſi vere dicendum
„ eſt, zelum habebat, verum non ſecundum
„ ſcientiam „. Et poſtea *c*) de Conſtantii morte:
„ Hic vitam cum morte commutat adverſarii
„ paſtoris confirmator et patronus, qui malum
„ haud malo animo imperio præfecerat, (Iu-
„ lianum) atque inutili ut ferunt, pœnitentia
„ in extremo vitæ ſpiritu affectus, cum ni-
„ mirum ob alterius ſeculi tribunal æquus re-
„ rum ſacrarum unusquisque iudex eſt. Tria
„ enim hæc eſſe aiunt, ob quæ tanquam im-

„ perio

a) Orat. IV. n. 37. p. 94. *b*) n. 21. p. 399.
c) n. 26. p. 402.

„ perio ſuo indigna pœnitentia ductus fuerit ;
„ primum quod propinquis ſuis necem intuliſſet :
„ alterum, quod Julianum apoſtatam Cæſarem
„ nominaſſet : poſtremum quod novis fidei dog-
„ matibus ſtuduiſſet : ſimulque cum his vocibus,
„ e vita diſceſſiſſe fertur „. At vero rem, prout
erat, breviter deſcribens orat. XXV. in laudem
Heronis philoſ. ſic (de hæreſi Ariana agens) de
Conſtantio imp. *a*) loquitur „Rurſus malum impe-
„ rium, et rurſus malum reviviſcit, ac velut
„ ſubputridum maleque obductum vulnus aperi-
„ tur, et erumpit: graveſque lupi, alii aliunde
„ nos intercipientes Eccleſiam diſcerpunt. Arman-
„ tur ſacerdotes adverſus ſacerdotes, plebs adver-
„ ſus plebem furibundo impetu fertur; imperator
„ ipſe impietati auctoritatem præbet, atque adver-
„ ſus orthodoxam doctrinam leges inſtituit: ii-
„ que præterea, qui nec in virorum nec in mu-
„ lierum numero cenſendi ſunt, quorum magna
„ erat apud eum potentia. Quis vero temporis
„ illius mala pro dignitate deplorare queat ? Exi-
„ lia, bonorum proſcriptiones, ignominiæ no-
„ tas &c. „

Valens Arianus Orthodoxorum perſecutor; et religionum omnium fautor.

Id vero eſt animadvertendum, S. Gregorium res Conſtantii hic coniungere cum perſecutione Iuliani, qua tamen perbrevi mox Valentis (quem pius Iovianus imprudens in ſocietatem imperii adoptaverat) perſecutionem acerbiorem dicit *b*)

a) n. 9. p. 460. *b*) Ib. p. 461.

„ ſui altiſſimum Dominum loquetur, et ſanctos „ altiſſimi Dei inveterabit, et cogitabit mutare „ tempora et legem: et dabitur in manu eius „. Libello proximo inſcripto: *Moriendum eſſe pro Filio Dei*, noviſſima etiam ex apoſtolo ingeminat tempora Tim III. et IV. „ De te (inquit) ac tibi „ dilectiſſimis comperditis tuis ſpiritus autem ma„ nifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus re„ cedent quidam a fide &c. „ Hæc vero nimio zelo abreptus auctor etiam ſchiſmatis de ſuo nomine dicti.

S. Gregorius Nazianz. orat. IV. et V. *in Iulianum apoſtat.* in huius tyranni comparatione omnes eloquentiæ vires colligit *a*) ad excuſandum Conſtantium, crimenque *importunitati procerum fideique eorum pravitati tribuendum*, edicit. Orat. XXI. in laudem magni Athanaſii *b*) de Gregorio, eius loco Alexandrinæ ſedi intruſo, locutus: „ Quin etiam (ait) imperatoris ſimplicitatem ſi„ bi conciliat: ſic enim ego levitatem appello, „ pietatem venerans. Nam ſi vere dicendum „ eſt, zelum habebat, verum non ſecundum „ ſcientiam „. Et poſtea *c*) de Conſtantii morte: „ Hic vitam cum morte commutat adverſarii „ paſtoris confirmator et patronus, qui malum „ haud malo animo imperio præfecerat, (Iu„ lianum) atque inutili ut ferunt, pœnitentia „ in extremo vitæ ſpiritu affectus, cum ni„ mirum ob alterius ſeculi tribunal æquus re„ rum ſacrarum unusquisque iudex eſt. Tria „ enim hæc eſſe aiunt, ob quæ tanquam im-

„ perio

a) Orat. IV. n. 37. p. 94. *b*) n. 21. p. 399.
c) n. 26. p. 402.

„ perio ſuo indigna pœnitentia ductus fuerit :
„ primum quod propinquis ſuis necem intuliſſet :
„ alterum, quod Julianum apoſtatam Cæſarem
„ nominaſſet: poſtremum quod novis fidei dog-
„ matibus ſtuduiſſet: ſimulque cum his vocibus,
„ e vita diſceſſiſſe fertur „. At vero rem, prout
erat, breviter deſcribens orat. XXV. in laudem
Heronis philoſ. ſic (de hæreſi Ariana agens) de
Conſtantio imp. *a*) loquitur „Rurſus malum impe-
„ rium, et rurſus malum reviviſcit, ac velut
„ ſubputridum maleque obductum vulnus aperi-
„ tur, et erumpit: graveſque lupi, alii aliunde
„ nos intercipientes Eccleſiam diſcerpunt. Arman-
„ tur ſacerdotes adverſus ſacerdotes, plebs adver-
„ ſus plebem furibundo impetu fertur; imperator
„ ipſe impietati auctoritatem præbet, atque adver-
„ ſus orthodoxam doctrinam leges inſtituit: ii-
„ que præterea, qui nec in virorum nec in mu-
„ lierum numero cenſendi ſunt, quorum magna
„ erat apud eum potentia. Quis vero temporis
„ illius mala pro dignitate deplorare queat? Exi-
„ lia, bonorum proſcriptiones, ignominiæ no-
„ tas &c. „

Valens Arianus Orthodoxorum perſecutor; et religionum omnium fautor.

Id vero eſt animadvertendum, S. Gregorium res Conſtantii hic coniungere cum perſecutione Iuliani, qua tamen perbrevi mox Valentis (quem pius Iovianus imprudens in ſocietatem imperii adoptaverat) perſecutionem acerbiorem dicit *b*)

N 5 ut-

a) n. 9. p. 460. *b*) Ib. p. 461.

cum præfecto, deinde cum ipſo Valente, utrumque vicit, ac divina etiam virtute ſibi devinctos reddidit, ut ibidem ſolita eloquentia proſequitur Gregorius Nazianzenus. Gregorius vero Niſſenus dum immenſa, quibus omnes eccleſias afflixit perſecutio illa, enarraſſet mala, enumeraſſetque provincias orbis chriſtiani *a*) ſubdit: „ Quæ „ ex his omnibus provinciis calamitatis huius ex„ pers fuit, niſi forte illa, quæ antea hoc malo „ tenebatur? Solus ex omnibus populus Cappa„ dox, communem cladem et ærumnam non „ ſenſit, quem magnus noſter propugnator ex „ omnibus tentationibus eripuit „. Hanc ille in prima ſtatim agreſſione, quam memoravimus, celebrat victoriam: quam eodem robore intrepidus cum ipſo imperatore Valente (ne quid de conflictu ob eandem Nicænæ fidei cauſam cum coquorum præfecto, qui tantum non præcipuo erat apud imperatorem loco, dicam) congreſſus reportavit, ab ipſis his laudatus demum, ob libertatem et conſtantiam epiſcopo dignam, hoſtibus, et reveritus ab imperatore, etiam dum iterato eum ab altari removeret.

Neſcio an Valens hac in fidem orthodoxam immanitate plus Eccleſiæ catholicæ nocuerit, quam eo quod Gothos, gentem, quæ deinceps Orientem ac Occidentem cum Africa inundavit, a fide catholica, cui hactenus addicti erant, ad hæreſin Arianam deflexerit, Ulphila eorum epiſcopo illecebris, et muneribus Eudoxiæ uxoris Valentis in errorem abducto, atque Gothis, ut co-

a) I. contr. Eunom. p. 326.

comunicarent in fide cum Valente et Eudoxia, perſuadente: ac ſi nihil intereſſet, quod rem ſpectat, inter utramque doctrinam, Arianam ac catholicam, niſi in vocibus quibusdam, ut pluribus rem Theodoretus *a)* enarrat.

Acceſſit ad cumulum impietatis, quod viciſſim ſibi Valens perſuaderi ſit paſſus a Themiſtio philoſopho gentili, quasvis ſibi adverſas ſectas eandem honorare, ſuo quælibet ritu, divinitatem; cumque Deus omnes, illas perinde ſuſtineat, argumentum eſſe, quod earum nullam deſpicere, ac proinde æque ſingulas tolerare queat imperator. Quam in rem proſtat Themiſtii oratio, narrantque rem Socrates et alii hiſtorici: teſte quoque Paulo diacono *b)* „ Valens in Antiochia „ plurimo tempore commoratus, omnibus licen„ tiam dedit, ſua ſacra celebrandi, gentilibus ſci„ licet, atque Iudæis, nec non omnibus hære„ ticis „. Eodem porro, quo Themiſtius argumento de indifferentia cultus divini, uſus eſt poſtea ſub Valentiniano iuniore Symmachus urbis præfectus, ſupplicans nomine ſenatus Romani, ut reſtitueretur ara victoriæ, ut in eius relatione *c)* legere eſt.

Valentinianus ſen. in exordio imperii circa damnum veræ religionis indifferens, iunior inſtinctu matris defraudator.

Ad Valentinianum ſen. Valentis fratrem provocatur in mox memorata relatione Symmachi,

a) lib. IV. c. 32. *b)* lib. XII. hiſt. miſc.
c) S. Ambroſ. opp. T. II. p. 828.

machi, iuniorem n. 17. ita alloquentis: „ Faveant clementiæ veſtræ ſectarum omnium arcana præſidia: et hoc maxime, quo maiores veſtros aliquando iuverunt, vos defendant, a nobis colantur. Eum religionum ſtatum petimus, qui divo parenti culminis veſtri ſervavit imperium, qui fortunato principi legitimos ſuffecit hæredes „. De eodem Ammianus Marcellin. narrat, eo moderamine principatus ipſum inclaruiſſe; „ quod inter religionum diverſitates medius ſtetit, nec quemquam inquietavit; nec, ut hoc coleretur, aut illud, imperavit; nec interdictis minacibus ſubiectorum cervicem ad id, quod ipſe coluit, inclinabat: ſed intemeratas reliquit has partes, ut reperit „. Hæc ſcriptor gentilis poſt paganiſmum iam a Conſtantino et eius filiis impp. chriſtianis ubique proſcriptum, nimiam quoque exaggerando hic indulgentiam Valentiniani: cuius quidem extat *a*) haruſpicinæ indulgentior lex, eodem titulo, quo habetur Conſtantini et Conſtantii filii contra augures inter tot eiuſdem codicis graviſſimas leges contra paganam ſuperſtitionem. Nec in ſua, a nobis memorata, lege Valentinianus aliquam *præter conceſſam a maioribus, religionem* indulgere, videri poſſet, ni demum ad leges provocaret in exordio ſui regiminis datas, *quibus unicuique, quod animo imbibiſſet, colendi, libera facultas tributa eſt.* Procul vero ab hac Valentiniani indulgentia abfuit cognominis filius, delegatione ad eum (ut ex S. Ambroſio *b*) diſcimus) ite-

a) Cod. Theod. L. IX. tit. 16. c. 9. *b*) T. II. p. 1179. de obitu Valent. n. 19.

iterato a Romanis gentilibus facta pro reſtitutione ſacrorum profanorum, quæ recens iterum inhibuit Gratianus frater huius Valentiniani iun. quem ſic loquentem S. Ambroſius inducit: „ Quod „ pius frater eripuit, quomodo a me putatis, eſſe „ reddendum? Cum in eo et religio lædatur, et „ frater, a quo ſe, nollet, pietate vinci. Et „ cum paterno conveniretur exemplo, quod ſub „ patre ſuo ea nullus abſtulerat, reſpondit: Pa„ trem meum laudatis, quia non abſtulit, nec „ ego abſtuli. Numquid pater meus reddidit, ut, „ me debere reddere, poſtuletis? Poſtremo etiam, „ ſi pater reddidiſſet, frater abſtulerat; imitato„ rem in ea parte fratris eſſe me, mallem. Aut „ numquid meus pater Auguſtus fuit, et frater „ non fuit? Par utrique debetur reverentia, et „ par utriusque eſt circa rempublicam gratia. „ Utrumque imitabor: ut et non reddam, quod „ pater reddere non potuit, quia nullus abſtule„ rat; et ſervem, quod a fratre eſt conſtitutum. „ Poſtulet parens Roma, alia quæcunque deſide„ ret: debeo affectum parenti, ſed magis obſe„ quium debeo ſalutis autori. „ Hæc S. Ambroſius, poſtea in eodem ſermone *a*) ſpecimina tamen ſinceræ religionis Valentiniani patris, a Socrate *b*) etiam, Sozomeno, *c*) et Theodoreto *d*) memorata, refert; *qui*, inquit, *militiam ſub Iuliano, et tribunatus honores fidei amore contempſit.* Qui idem alias ſe obſequentem S. Ambroſio et devotum præbuit, his etiam (ut perhibet *e*) Theodoretus) eum verbis obteſtatus: *Sicut divi-*

na-

a) n. 55. p. 1188. *b*) Hiſt. lib. I. c. 1. *c*) Hiſt. lib. VI. c. 6. *d*) Hiſt. lib. III. c. 16. *e*) lib. IV. c. 6.

na præſcribit lex, noſtrorum animorum erratis medicinam facito. Factum hinc, ut Valentinianus aliam indueret mentem, quam memorata lege in imperii primordiis præſetulerat, ſtrenuus orthodoxæ fidei Nicænæ propugnator. Quippe (quod narrat Theodoretus) comperto, eſſe in Aſia et Phrygia convellentes eam fidem, convocat in Illyrico concilium, ibi fidem Nicænam conſtabilit, edicto per totum imperium promulgato, communicatis etiam litteris, ea de cauſa in Orientem miſſis Valenti fratri, fruſtra commonito, atque fidem modis omnibus ſufflaminanti.

Interea dum hæc in Oriente deſignabantur a Valente contra orthodoxam, fidem prælia, Occidentis Eccleſia vero auſpiciis et auctoritate ſedis apoſtolicæ apoſtolicorumque virorum Hilarii, Ambroſii ac cæterorum paſtorum vigilantia orthodoxam fidem, ſtrenue decertans, eminus cominuſque, tueretur, Gratianus Valentis ex fratre nepos S. Ambroſium rogat, ut ſibi commentationem, qua Filii Dei divinitas adſtrueretur, elucubraret: quo ſcilicet, patruo a Gothis maximis cladibus affecto ſuppetias in Oriente laturus, et regiones Arianorum contagione infectas aditurus, alexipharmacum præſto haberet. Valens autem Gratiano invidens, ſociumque quaſi victoriæ detrectans, funeſtiſſimum illud prælium præproperavit, in quo cum omnibus orientalis imperii viribus profligatus, ipſe agreſti tuguriolo vivus combuſtus eſt an. 378. Lactantio, ſi reviviſceret, novum *de mortibus perſecutorum* argumentum præbiturus.

Gra-

Gratianus imp. haud dubie cautior factus fuit Valentiniani patris periculo, qui ſibi ab Auxentii, Mediolanenſis epiſcopi Ariani ante S. Ambroſium, technis non ſatis caverat, poſtquam Mediolani S. Hilarius cum eo congreſſus fuerat. Qua de re extat inter opera eius *contra Arianos, vel Auxentium Mediolanenſem* liber unus, *dilectiſſimis fratribus in fide paterna manentibus, et Arianam haereſin deteſtantibus, epiſcopis, et omnibus fidelibus a)*.inſcriptus. Parcit S. Hilarius Valentiniano non ſolum in eo libro, ſed et comitibus aliiſque, quos Auxentius deluſerat, in hunc unum calamum ſtringens.

Digreſſus Mediolano atque Italia, ubi per unum alterumque annum fuerat, in Gallias, ſuamque ad eccleſiam Pictavienſem S. Hilarius, ut in orthodoxa fide firmaret patriam, victor rediit; poſt ſe conſecutus in Italia ac Mediolani imprimis, ſede iam plerumque imperiali, parem ſibi pugilem pro fide S. Ambroſium, cui poſt decem, et quod excedit, annos cum iiſdem Auxentio et Valentiniano iuniore in arenam deſcendendum fuit, inſtigante filium matre Iuſtina Ariana, quae pace tandem cum Maximo conciliata pro filio, ab Ambroſio an. 358. inſtante Reſurrectionis Dominicae feſto pro Arianis eccleſiam portianam extra urbem quidem poſtulavit; S. Ambroſius vero cum populo Mediolanenſi invicte ac conſtanter, etſi pro imperatore peteretur, detrectavit. „ Quid enim (ait *b*) ſermone contra Au„ xentium) de baſilicis tradendis timeamus pro

a) p. 1263. b) T. II. p. 872.

„ Chriſti nomine? Niſi forte illud movere me
„ debet, quod aiunt: ergo non debet imperator
„ unam baſilicam accipere, ad quam procedat:
„ et plus vult Ambroſius poſſe, quam imperator,
„ ut imperatori prodeundi facultatem neget? „
At initio ſtatim ſermonis declarat athleta, deſerendæ eccleſiæ ſibi voluntatem ſubeſſe non poſſe: *quia*, ait *a*) *plus Dominum mundi quam ſeculi huius imperatorem timerem.* Sic etiam vaſa ſacra tradere eadem de cauſa paulo poſt detrectat, conteſtatus *b*) ſe „templo Dei nihil poſſe decerpere,
„ nec tradere illud quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim. Deinde (addit) conſulere
„ me etiam imperatoris ſaluti, quia nec mihi
„ expediret tradere, nec illi accipere: accipiat
„ enim vocem liberi ſacerdotis, ſi vult ſibi eſſe
„ conſultum, recedat a Chriſti iniuria. Hæc plena humilitatis ſunt, et ut arbitror plena affectus eius, quem imperatori debeo „. Nec etiam adduci potuit, ut vocatus huius rei cauſa, palatium accederet, „ Utinam (aiebat) eſſem
„ ſecurus, quod eccleſia hæreticis minime traderetur, ad palatium imperatoris irem libenter,
„ ſi hoc congrueret ſacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quam in eccleſia. Sed
„ in conſiſtorio non reus ſolet Chriſtus eſſe, ſed
„ iudex. Cauſam fidei in eccleſia agendam quis
„ abnuat? „ In epiſtola de hac re ad ipſum Valentinianum provocat ad hoc Auxentio datum reſponſum, ſimulque Valentiniano huic iuniori revocat in memoriam reſponſum quod parens illius Valentinianus ſenior (qui etiam Mediolani omnia tem-

a) n. 2. p. 864. *b*) n. 5. p. 865.

templa catholicis reſtitui iuſſerat, dum filius contra lege data libertatem poſtea fecit, ſeſe congregandi, iis omnibus, quibus eandem Conſtantius dedit poſt concilium Ariminenſe, teſte *a)* Sozomeno: „ Mihi quidem in laicorum ordine conſtituto fas non eſt, huiuſmodi negotia curioſius „ ſcrutari: Sacerdotes vero, quibus id curæ eſt, „ ſeorſim ubicunque voluerint, conveniant „. Hoc præ oculis poſito S. Ambroſius reſpondens *b)* ait: „ ut arbitror competenter. Nec quiſquam con„ tumacem me iudicare debet, cum hoc adſeram, „ quod auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum „ ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſan„ xit: in cauſa fidei vel eccleſiaſtici alicuius or„ dinis eum iudicare debere, qui nec munere „ impar ſit, nec iure diſſimilis; hæc enim verba „ reſcripti ſunt, hoc eſt, ſacerdotes de ſacerdo„ tibus voluit iudicare. Quin etiam ſi alias quo„ que argueretur epiſcopus, et morum eſſet exa„ minanda cauſa, etiam hæc voluit ad epiſcopale „ iudicium pertinere „. Mox ipſiſſimis fere S. Athanaſii verbis utitur, quæ Patres San-Maurenſes adnotarunt: *Quando a condito ævo auditum eſt? Quando iudicium Eccleſiæ auctoritatem ſuam accepit?* Enimvero cavet in eo ſermone, nequid contra honoris imperatori debiti veniam proferat; ſtudioſe tamen ad finem uſque inſiſtens *c)* Eccleſiam Dei eſſe, cæſari eam non debere addici: „ Quia, (ſubdit) ius cæſaris eſſe non poteſt Dei „ templum. Quod cum honorificentia impera„ toris dictum nemo poteſt negare. Quid enim

O 2 „ ho-

a) Lib. VI. c. 7. *b)* Ep. XXI. Cl. I. T. II. p. 860. *c)* n. 35. et 36. circa finem p. 873.

„ honorificentius, quam ut imperator Eccleſiæ
„ filius eſſe dicatur? Quod cum dicitur, ſine
„ peccato dicitur, cum gratia dicitur: imperator
„ enim intra Eccleſiam, non ſupra Ecceſiam eſt.
„ Bonus enim imperator quærit auxilium Eccle-
„ ſiæ, non refutat. Hæc ut humiliter dicimus,
„ ita conſtanter exponimus. Sed incendia aliqui,
„ gladium, deportationem minantur. Didicimus
„ Chriſti ſervuli non timere. Non timentibus
„ nunquam eſt gravis terror „.

Cum occiſo Gratiano Maximus imperium Occidentis invaſiſſet, diu tergiverſatus eſt S. Martinus Turon. eius menſam accedere, Treviris fidei cauſa commoratus, Priſcilliano hæretico Gnoſticorum obſcænitates revocante ac maleficiis dedito, ne in ſynodo damnaretur, ad cæſarem provocante, nec conſtanter ſatis Ithacio et aliis ſynodi Burdegalenſis ſeſe opponentibus. Tunc S. Martinus, ut in hiſtoria ſacra *a*) rem narrat Sulp. Severus, „ non deſinebat increpare Ithacium, ut ab accuſatione deſiſteret, Maximum
„ orare, ut ſanguine infelicium abſtineret, ſatis
„ ſuperque ſufficere, ut epiſcopali ſententia hære-
„ tici iudicati eccleſiis pellerentur: novum eſſe,
„ et inauditum nefas, ut cauſam Eccleſiæ iudex
„ ſeculi iudicaret „. Interfectus eſt 388. Maximus in prælio a Valentiniano, non ſemel prius devicto. Cumque iterato ab inſidiante Maximo fugiendum eſſet Valentiniano, hæc ſibi mala obvenire ob propugnatam hæreſin Arianam, divexatamque Eccleſiam, eum commonuit Theodoſius Theſ-

a) lib. II. c. 50.

Theſſalonicæ; ubi ipſe hic Theodoſius ſtrage 7000. hominum facta, morigerum ſeſe exhibuit ad pœnitentiam, a S. Ambroſio redux Mediolanum abſtentus iuxta ordinem eccleſiæ, *a)* „ et eccleſia-
„ ſtica coercitus diſciplina, ſic egit pœnitentiam,
„ ut imperatoriam pro illo celſitudinem popu-
„ lus orans magis fleret videndo proſtratam, quam
„ peccando timeret iratam. Hæc ille ſecum, et
„ ſi qua ſimilia, quæ commemorare longum eſt,
„ bona opera tulit, ex iſto temporali vapore
„ cuiuſlibet culminis, et ſublimitatis humanæ,
„ quorum operum merces eſt æterna felicitas,
„ cuius dator et Deus ſolis veraciter piis &c. „

Caput XXV.

Oriens hæreſibus contaminatus: Schiſma Donatiſtarum in Africa demum ope catholicorum principum oppreſſum, perinde ac hæreſes legibus etiam impp. repreſſæ.

Religione nihil antiquius habuit pius Theodoſius „ ex ipſo imperii ſui exordio non quievit,
„ iuſtiſſimis et miſericordiſſimis legibus adverſus
„ impios laboranti eccleſiæ ſubvenire, quam
„ Valens hæreticus favens Arianis vehementer af-
„ flixerat, cuius Eccleſiæ ſe membrum eſſe magis,
„ quam in terris regnare gaudebat „. *b)* Ad Nicænam fidem confirmandam an. 381. generale Cpoli concilium convocavit, reſtitutis iam antea eccleſiis, quas Ariani occupaverant ſub Conſtantio et Valente impp. Sed nimis altas radices egit

 error,

a) S. Auguſtin. lib. V. de civit. Dei c. 26. *b)* Id. l. c.

error, Vertumni inſtar variam induens faciem, plerisque ex ordine eccleſiaſtico epiſcopis hæreticorum anteſignanis. Nec Ariana ſolum lues Cpoli graſſabatur, Arianorumque ſecta peſſima Eunomianorum, verum etiam præter veteres hæreſes Novatianorum, Sabellianorum, Photinianorum, Marcellianorum, recens Apollinariſtarum et Macedonianorum caput erigebant, hæcque potiſſimum coriphæo Macedonio epiſc. Cpolitano, contra quem eiusque ſectatores pneumatomachos, potiſſimum curandum fuit Patribus concilii Cpolitani I. ut tunc exulari quaſi Cpoli ſaltem videri potuiſſet Ariana hæreſis, niſi fuiſſet iterum a Gothis Arianis confota.

Quamobrem ineunte ſec. V. eadem conſtantia, quam modo in S. Ambroſio vidimus Mediolani in eccleſia occidentali, agendum fuit S. Chryſoſtomo Cpoli in Oriente, ne eccleſia Arianis concederetur, quam Gainas Gothus, ab Arcadio magiſter militiæ conſtitutus, Arianus ſibi ſuisque conſtituerat. *a*) Advocavit S. Chryſoſtomum imperator, quid Gainas poſtularet, exponit, eiusque potentiam ac tyrannidem, quam haud obſcure meditetur. At nihil his motus S. Præſul reſpondet, imperatoris non eſſe talia polliceri, nec danda eſſe ſancta canibus: ſe catholicos eccleſia eiicere non poſſe, ut Arianis hæreticis pateat. Nec minori conſtantia ipſi Gainæ rem negavit, eumque poſtea, ut porro narrat Theodoretus c. 33. tyrannidem molitum, ipſe ſuſcepto in Thraciam itinere adit, benigne quidem ſuſceptus; bella vero ille, quæ nihil-

a) Theodoret. lib. V. c. 32.

nihilominus proſecutus eſt, morte poſtea luit. Lectu digniſſimum eſt S. Chryſoſtomi vigoris plenum apud Theodoretum colloquium in medium prolata etiam Theodoſii lege, qua Cpoli quasvis ſectas a fide catholica alienas exeſſe iuſſit, cum ante Theodoſium nec unam haberent eccleſiam catholici, quam agente Greg. Nazianzeno reddens Theodoſius hinc Anaſtaſiam in teſtimonium reſuſcitatæ orthodoxæ fidei vocari iuſſit teſte Sozomeno. *a)*

Per maiorem quidem ſeculi V. partem imperatores, Theodoſii veſtigiis inſiſtentes, religioſi fuerunt et obſervantes erga Eccleſiam eiusque decreta, quæ promoventibus illis contra hæreſes Neſtorianam et Eutychianam in conciliis œcumenicis Epheſino et Chalcedonenſi emanarunt: prævaluit tunc, quod ineunte ſeculo Honorius ad Arcadium reſcripſit: *Si quid de cauſa religionis inter antiſtites ageretur, epiſcopale oportuerit eſſe iudicium: ad illos enim divinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium.*

At vero inquies, Græcorum ingenium ac philoſophandi prurigo novos hæreſiarchas protulit, qui ut ſuperiore ſeculo myſterium Trinitatis, ita iam ſec. V. conati ſunt evertere myſterium Incarnationis, dum favent iterum ſeculi principes, ſuisque edictis patrocinantur erroribus, et quæ legitime in ſenatu conciliorum ab Eccleſia iam ſunt irrefragibiliter ac infallibiliter conſtituta, ſufflaminant, ſeſeque religionis negotiis ultra tutelæ et patrocinii modum (quod ſemper male ceſſit) in-

 gerunt,

a) Lib. VII. c. 5.

gerunt, ac tribunal ad verſus tribunal erigunt. Eiusmodi eſt famoſum in Eutychiana hæreſi Zenonis imp. henoticum ad eludendum Chalcedon. concilium. Eius nobis malam indolem, atque infrunitam licentiam Evagrius, Zonaras, Theophanes, Cedrenus loquuntur, eo progreſſam, ut ethnica etiam conſuleret oracula. Henotici Zenoni imp. idem auctor fuit Acacius, qui etiam ſchiſmatis occidentalem inter et orientalem eccleſiam æmulatione quadam Romæ (quam veterem dicebant) ac novæ, Cpolis nimirum; quæ ſec. V. conciſo a barbaris imperio, Romaque toties direpta, et a Gothis (novo genere hoſtium militantis eccleſiæ ubique gentium diffuſo) occupata, una fuit imperatorum ſedes ac regia.

Graſſabatur adhuc ſec. V. Donatiſtarum in Africa ſchiſma, quod levi de cauſa ſub primo chriſtiano principe Conſtantino ortum, Eccleſiam diſcidit, genio omnium retro ſeculorum ſchiſmaticorum, qui *a*) „non habentes Dei dilectio-„nem ſuamque utilitatem potius conſiderantes, „quam unitatem Eccleſiæ propter modicas et „quaslibet cauſas magnum et glorioſum corpus „Chriſti conſcindunt, et dividunt. Nulla ab eis tan-„ta fieri poteſt correptio, quanta eſt ſchiſmatis „pernicies. Iudicabit eos omnes Deus, qui ſunt „extra veritatem, hoc eſt extra Eccleſiam. &c.„

Perfugium Donatiſtæ primum apud imperatorem quærebant patrociniumque perfidiæ ſuæ erga Eccleſiam, quod, dum poſtea a religioſis impe-

rato-

a) Irenæ. contra hæreſ. lib. IV. c. 62.

ratoribus impenſum ad eoſdem unitati Eccleſiæ reſtituendos, indignabantur, ut illis S. Auguſtinus *a)* exprobrat: „ Quod (inquit) in nobis modo reprehendunt, ut decipiant imperitos, dicentes: non „ debere chriſtianos contra inimicos Chriſti aliquid „ a chriſtianis imperatoribus poſtulare, ipſi priores fecerunt. Quod etiam in collatione, quam „ ſimul apud Carthaginem habuimus, negare non „ ſunt auſi: imo et gloriari auſi ſunt, quam apud „ imperatorem maiores eorum criminaliter Cæcilianum fuerint inſecuti, inſuper addentes mendacium, quod eum illic vicerint, fecerintque „ damnari„. Memorabilis eſt apologetica illa epiſtola pro Eccleſiæ ſimul paſtoribus principum contra hæreticos et ſchiſmaticos auxilium implorantibus, ac principibus illud impendentibus; ubi de rege ſtatuit illa: „ Aliter enim ſervit, quia homo eſt, „ aliter quia et rex eſt. Quia vero etiam rex eſt, „ ſervit, leges iuſta præcipientes, et contraria „ prohibentes, convenienti vigore ſanciendo, ſicut ſervivit Ezechias. Et: poſteaquam cœpit „ impleri, quod ſcriptum eſt: et adorabunt eum „ omnes reges terræ, et omnes gentes ſervient „ illi: quis mente ſobrius regibus dicat: nolite „ curare in regno veſtro, a quo tueatur, vel oppugnetur Eccleſia Domini veſtri„.

Eiuſdem argumenti eſt S. Auguſtini epiſtola XCIII. *ad Vincentium b)* e ſchiſmate Rogatiano reverſum epiſcopum, in qua teſtatur, ſibi viſum olim, cum hæreticis non niſi verbo Dei et ratione agendum, verum ſententiis aliorum, exemplif-

a) Epiſt. CLXXXV. ad Bonifacium. *b)* Tom. II. p. 230.

pliſque ſuperatum mutaſſe ſententiam, et arbitrari, leges principum recte implorari adverſus hoſtes fidei, modo id fiat animo corrigendi, non ſtudio vindicandi. Momenta S. Patrem, ut in aliorum mentem concederet, impellentia paſſim ipſe depromit, ubi in hoc verſatur argumento. Sic Donatiſtas ex voce religionis ſtringens *a*) inſit:
„ Profecto religio eſt, qua te ad noſtram commu-
„ nionem præceptum imperatoris impellit. Unde
„ ſit conſequens, ut religio ſit etiam, qua chri-
„ ſtianus imperator ad curam ſuam, indicat, per-
„ tinere, ne in res divinas impune peccetur „.
Ingeminabant illud apoſtoli: *mihi vindicta et ego retribuam*, quos inceſſens S. Auguſtinus ſic retundit: „ Clamate, ſi audetis, puniantur homici-
„ dia, puniantur adulteria, puniantur cætera,
„ quantalibet, ſceleris ſive libidinis facinora, ſive
„ flagitia, ſola ſacrilegia volumus a regnantium
„ legibus impunita.... Hæc dicentes quid aliud
„ dicitis, niſi nulla hominis poteſtas contradicat,
„ atque obſtrepat noſtro libero arbitrio, quando
„ iniuriam facimus Deo. O dolor! fraudata ſunt
„ tali magiſterio tempora antiqua, quando ſan-
„ ctus Moſes iniurias ſuas leviſſime perculit, Dei
„ vero ſeveriſſime vindicavit „. Religioſi principes quique, inde a primo imperatore chriſtiano Conſtantino leges contra hæreticos, ſub hoc titulo collectas in codice iuſſu Theodoſii iun. confecto ſanxerunt, leniores hi, illi ſeveriores, etiam ſanguinarias, veluti ex condicto (ut obſervat *b*) P. Lud.

a) Lib. II. contra Gaudent. c. 13. T. IX. p. 674.
b) Traité dogmatique et hiſt. des edits et des autres mo-

Lud. Thomaſſinus) cum epiſcopis, qui, apud principes interveniendo, oves errantes ſuaviter ad Chriſti gregem, unitatemque catholicam revocarent, teſtante Sozomeno *a*) de Theodoſio M. eum contra omnes ab Eccleſia catholica alienas ſectas „ graves quidem legibus adſcripſiſſe pœnas, ſed „ ut metum incuteret ſubditis ſuis, ſtudebat, ut „ ſibi in divinis concordes fierent; ſiquidem et „ illos laudabat, qui ſua ſponte convertebantur „. Ruffinus quoque *b*) de eodem narrat hæc: „ Ad „ Orientem regreſſus, ibique, ab exordio prin„ cipatus ſui ſumma cura, ſummoque ſtudio pul„ ſis hæreticis, eccleſias catholicis tradere, idque „ ea moderatione agere, ut, ultione contempta, „ tantum catholicis de eccleſiarum reſtitutione „ conſuleret, quo fides recta abſque prædicatio„ nis impedimento proficeret„. Alia aliorum imperatorum chriſtianorum a Conſtantino M. inde in eandem ſententiam dicta, atque eiuſdem tenoris vigoriſque leges et edicta laudatus Thomaſſinus in medium profert paſſim per decurſum operis, Valentiniani etiam ſenioris et Maximi, qui interrogatus de ſua fide a Siricio P. id ſibi animi et voluntatis eſſe profeſſus eſt, „ ut fides catholica procul „ omni diſſenſione ſubmota, concordantibus uni„ verſis ſacerdotibus, et unanimiter Deo ſervien„ tibus, illæſa et inviolabilis perſeveret. „

Ca-

ïens ſpirituel et temporel. dont on s' eſt ſervi dans tous les tems pour etablir, et pour maintenir l' unité de l' Egliſe cath. T. I. p. 469.

a) L. VII. c. 12. *b*) Lib. I. c. 19.

Caput XXVI.

Roma Occidenſque moribus depravati.

Attamen auctoritate Romanæ Eccleſiæ in Oriente perinde in conciliis oecumenicis, quam in Occidente abſque conciliis pontificum Romanorum, a primordio ſeculi V. uſque ad finem, a S. Anaſtaſio primo uſque ad ſecundum, ſummorum virorum, nec non maximorum doctorum SS. Hieronymi et Auguſtini imprimis opera hæreſes ſunt proſtratæ, fidesque orthodoxa aut ſervata eſt, aut ſaltem obex poſitus, ne torrentis inſtar uti in Oriente graſſaretur error præſertim Arianus, ſerpensque Manichæiſmus.

Deterior vero in tanta barbararum gentium colluvie Romani imperii ſtatus fuit, politiam quod ſpectat et mores: quem non ſolum in ſuis ſermonibus, ſed aliis etiam operibus paſſim perſtringunt SS. Patres, S. Hieronymus imprimis Romanorum præcipue, ac Romani imperii *in quo uno*, ut iam ſupra c. 13. ex eodem S. Patre meminimus, *propter antichriſtum blaſphemantem omnia ſimul regna delenda ſunt.* De ipſa Roma vero ſub Paulæ et Euſtochii nomine ad Marcellam ſcribens *a)* hortansque, ut ſpreta Roma ad Bethlehem terramque ſanctam commigret. „Et hic (ait) „puto locus ſanctior eſt rupe Tarpeia, quæ de „cœlo ſæpius fulminata oſtendit, quod Domino „diſpliceret. Lege Apocalypſim Ioannis, et „quid de muliere purpurata, et ſcripta in eius fron-

a) Ep. XLIV. T. IV. p. 551.

„ fronte blaſphemia, ſeptem montibus, aquis „ multis, et Babylonis cantetur exitu, contue- „ re „. *Exite inquit Dominus, de illa populus meus, et ne participes ſitis deliſtorum eius, et de plagis eius non accipiatis.* „ Ad Ieremiam quo- „ que regrediens ſcriptum pariter attende „; *Fu- gite de medio Babylonis, et ſalvate unuſquiſque animam ſuam. Cecidit enim, cecidit Babylon ma- gna, et facta eſt habitatio dæmonum, et cuſtodia ſpiritus immundi.* „ Eſt quidem ibi ſancta Ec- „ cleſia, ſunt trophæa apoſtolorum et martyrum, „ eſt Chriſti vera confeſſio, eſt ab apoſtolo præ- „ dicata fides, et gentilitate calcata in ſublime „ ſe quotidie erigens vocabulum chriſtianum, ſed „ ipſa ambitio, potentia, magnitudo urbis, vide- „ ri et videre, ſalutari et ſalutare, laudare, et „ detrahere, vel audire vel proloqui, et tantam „ frequentiam hominum ſaltem invitum videre, „ a propoſito monachorum, et quiete aliena „ ſunt „. Integrum neceſſe fuit recenſere locum, ut in Roma tunc quamvis haud integra (ut mox videbimus) chriſtiana, pium ab impio, religio- ſum ab irreligioſo, rectum a perverſo diſcrimine- tur. Idem *a)* in illa Iſa. c. XXIV. verba *attrita eſt civitas vanitatis &c.* „ Ingeramus (inquit) „ hoc teſtimonium his, qui in conviviis non ſo- „ lum gula et ebrietate, ſed et auribus luxuriant, „ ut per omnes ſenſus animæ fortitudo molleſcat. „ Atteretur civitas, vel ſpiritualis Babylon, quæ „ ſedet in ſeptem montibus purpurata, cuius ſup- „ plicia in apocalypſi Iohannis legimus. Pulcre- „ que dixit urbem vanitatis, ſi enim de cœlo et

„ terra

a) Comment. lib. VIII. T. III. p. 209.

„ terra et de omnibus quæ terrena ſunt dicitur: „ vanitas vanitatum et omnia vanitas, quanto ma„ gis hoc de una urbe dicendum eſt, quæ orbis „ pars modica eſt? „ Palam hinc eſt, Romam profanam non ceſſaſſe Babylonem eſſe, poſtquam chriſtianos accepit imperatores, quo temporis intervallo S. Hieronymus ſe Romæ *in Babylone verſatum, et purpuratæ meretricis fuiſſe colonum*, teſtatur: *a*) nec etiam poſt excidium. Qua de re S. Auguſtinus ſingulari capite in opere *de civitate Dei b*) agens *de vitiis Romanorum, quos patria non correxit everſio*, exclamat: „ O mentes amen„ tes, quis eſt hic tantus non error, ſed furor, „ ut exitium veſtrum (ſicut audivimus) plangen„ tibus orientalibus populis, et maximis civita„ tibus in remotiſſimis terris publicum luctum „ mœroremque ducentibus vos theatra quærere„ tis, intraretis, impleretis, et multo inſaniora, „ quam fuerant antea, faceretis? „ Poſtquam deinde Scipionem laudaſſet, hanc probitatis in Romanis et honeſtatis everſionem metuentem ſubdit: „ Sed in vobis plus valuit, quod dæmones impii „ ſeduxerunt, quam quod homines providi præ„ caverunt. Hinc eſt quod mala quæ facitis, vo„ bis imputari non vultis; mala vero, quæ pati„ mini, chriſtianis temporibus imputatis. Neque „ enim in veſtra ſecuritate pacatam rempublicam, „ ſed luxuriam quæritis impunitam, qui depra„ vatis rebus proſperis, nec corrigi potuiſtis ad„ verſis. Volebat vos ille Scipio terreri ab ho„ ſte, ne in luxuriam flueretis: vos nec contriti

ab

a) Præfat. in lib. Didymi de Spiritu S. Opp. T. IV. p. 494.
b) Lib. I. c. 33. T. VII. p. 29.

„ ab hoſte luxuriam repreſſiſtis: perdidiſtis utili-
„ tatem calamitatis, et miſerrimi facti eſtis, et
„ peſſimi permanſiſtis„. Ne hæc ſolos idololatras attinere viderentur, agit mox cap. 35. etiam *de falſis intra Eccleſiam chriſtianis*, qui ad civitatem alteram *huius mundi* ſcilicet pertinent, *qui etiam cum ipſis*, inquit, *inimicis adverſus Deum murmurare non dubitant*. Ad quos omnes revincendos compoſitum eſt inſigne illud *de civitate Dei* opus S. Auguſtini, libris XXII. de quibus in lib. *Retractat.* c. 43. *cum ſint*, inquit, *de utraque civitate conſcripti, titulum tamen de meliore acceperunt*. Huc faciunt conſcripti eodem ſuaſore libri VII. hiſtoriarum Pauli Oroſii, ubi perhibet eſſe, *qui malint inter barbaros pauperem libertatem, quam inter Romanos tributariam ſollicitudinem ſuſtinere*: quos Salvianus pene omnes *maioris reatus et criminoſioris vitæ eſſe, quam barbaros*, palam *a*) edicit, eas nimirum gentes, quæ tunc Romano imperio parebant intra Italiam, Galliam, Hiſpanias, Africam &c. Neque enim Romani populi appellatio apud Salvianum coercenda eſt ad urbem, quam dicunt Romam, poſtquam univerſus orbis iure Romanæ civitatis donatus eſt, ut Baluzius adnotat ad citatum Salviani locum. *Vita enim*, ibidem pergit Salvianus, *ut dixi, et peccatis ſumus deteriores, lege autem catholica ſine comparatione meliores*. Prætereo, quam mox cap. 14. comparationem ſingillatim inſtituit: quæve lib. V. præſertim ad rem velut ex profeſſo diſſerit, hæreticorum in Romano imperio, qua late nimirum per Orientem præſertim patebat, facta exceptio-

ne:

a) De gubernat. Dei lib. IV. c. 13.

ne: „ Nam (inquit *a*) de Romanis hæreticis, quo„ rum innumera multitudo eſt, nihil dicimus, ne„ que aut Romanis eos aut barbaris comparamus: „ quia et infidelitate Romanis ſunt deteriores, „ et fœditate vitæ barbaris turpiores. Sed hoc „ nos non ſolum non iuvat, ſed etiam ſupra id, „ quod a nobis ipſis gravamur, gravat: quia et „ ii, quos tales cauſamur eſſe, Romani ſunt. „ Unde intelligere poſſumus, quid mereatur om„ nis respublica, cum pars Romanorum offen„ dat Deum vita, pars et infidelitate pariter et „ vita. Salvo eo, quod etiam ipſæ quondam „ hæreſes barbarorum de Romani magiſterii pra„ vitate fluxerunt, ac perinde etiam hoc noſtrum „ eſt, quod populi barbarorum hæretici eſſe cœ„ perunt. „

Caput XXVII.

Idololatriam adhuc gliſcentem Iulianus apoſtata conatus reſtituere. ſæc. IV.

Hæc Salvianus libro V. de gubernatione Dei, et paſſim etiam deinceps libb. VI. et VII. perſequitur; quorum priore tamen maxime in idololatriam ſui adhuc temporis circa medium ſec. V. invehitur, eiuſque reliquias in ludis, in quos gentiliſmi ſpurcitiis contaminatos paſſim invehuntur SS. Patres: nec genus hoc hoſtium deinceps penitus debellavit, et deiecit militans in terris Eccleſia. „ Colitur namque, et honoratur (ait c. 11. Salvianus) Minerva in gymnaſiis, Venus in thea„ tris,

a) Lib. V. c. 3.

„ tris, Mars in arenis, Mercurius in palæſtris:
„ et ideo pro qualitate auctorum cultus eſt ſu„ perſtitionum. Quidquid immunditiarum eſt,
„ hoc exercetur in theatris; quidquid luxuriarum
„ in palæſtris; quidquid immoderationis in cir„ cis; quidquid furoris in caveis. Alibi eſt im„ pudicitia, alibi laſcivia, alibi intemperantia,
„ alibi inſania, ubique dæmon, imo per ſingula
„ ludicrorum loca, univerſa dæmonum monſtra.
„ Præſident enim ſedibus ſuo cultui dedicatis. Ac
„ per hoc in ſpectaculis iſtius modi non ſola eſt
„ illecebra, nec ſola vitioſitas. Admiſceri enim
„ huic chriſtianum hominem ſuperſtitioni, genus
„ eſt ſacrilegii, quia eorum cultibus coniunicat,
„ quorum feſtivitatibus delectatur. „ Sunt hæc reliquiæ ſuperſtitionum paganicarum, quas ſæpe iam antea inceſſerat, atque initio ſtatim libri adhuc peiora in medium profert: „ Quid enim?
„ Nunquid non conſulibus et pulli adhuc genti„ lium ſacrilegiorum more paſcuntur, et volantis
„ pennæ auguria quæruntur &c. „ Sed hæc eo minus mira videri debent, quod poſt ſeculum adhuc in ipſa Italia cultus idololatricus hinc inde obtinuiſſe legatur.

Porro dum Iulianus apoſtata idolorum cultum ab inferis poſt medium ſec. IV. revocavit, paſſim mox eius cultores prodierunt, licet ex lege Conſtantis Conſtantini filii *a*) conſtet, illum ſacrificia celebrare vetaſſe, Conſtantius etiam templa gentilium claudi iuſſerit, et Romæ clandeſtina ſacrificia nocturna, ac univerſum cultum ſimulacrorum ſub pœna ca-

 pitis

a) Cod. Theod. L. XVI. de paganis. lb. LL. 4. 5. 6.

pitis vetuerit, ut etiam apud Sozomenum *a*) legere eſt. Lex, qua quidem Conſtans imp. 342. omnem ſuperſtitionem penitus eruendam cenſuerat, tamen vetat dirui ædes templorum ethnicorum extra muros, quæ ſerviebant poſtea ad inſtaurandam idololatriam Iuliano apoſtatæ, quem, qualis futurus eſſet, S. Gregorius Naz. cum Iuliano iuvene ſtudiorum cauſa Athenis verſatus ex corporis habitu et ſermonibus divinavit; oratione vero IV. *b*) quæ eſt in Iulianum prima, qua ratione animi pravitatem ſub modeſtiæ larva texerit, narrat, in clerum etiam cum Gallo adſcriptus: „ adeo, ut divinos quoque libros plebi lectitarent: „ non minus ſibi amplum et honorificum eſſe „ exiſtimantes, quam aliud quidvis, imo omnium „ ornamentorum maximum præſtantiſſimumque „ pietatis eſſe cenſentes. Iam ſumtuoſiſſimis quo„ que martyrum monumentis et votivorum do„ norum munificentiis, omnibuſque aliis re„ bus, quibus divinus timor inſignitur, ſa„ pientiæ ſtudium Chriſtique amorem declara„ bant; alter quidem vere et ſerio pietatem pro„ fitens &c. „

Verſipellem vero animum Iulianus (tanto periculoſior hoſtis militantis Eccleſiæ, quæ iam regnum ſuum in terris in tuto poſuiſſe viſa eſt) ſemper, etiam cum aperte in perſecutionem erumperet, oſtendit, dum „ eum quoque (ut idem poſtea eadem in oratione *c*) et amplius orat. XXI. *d*) narrat) „ quo martyres affici ſolent, honorem „ athletis invidit. Ac proinde id molitur, ut ipſe

„ qui-

a) Lib. III. c. 16. *b*) n. 24. p. 88.
c) Ib. n. 58. p. 103. *d*) p. 407.

„ quidem et vim afferat, et interim afferre non „ videatur; nos contra et ſupplicia perferamus, „ et eo interim honore, qui pro Chriſti nomine „ patientibus haberi ſolet, careamus „. Quomodo vero id effectum iverit, poſtea S. Pater declarat, „ ut quod inhumanius erat, hoc eſt vim et „ tyrannidem populari turbæ, civitatibuſque per„ mitteret „. Id quod poſtea Alexandrinorum exemplo demonſtrat, dum Iuliani edicta *a)* commemorat „ quæ adverſus ſacras ædes dum pu„ blice proponebantur, tum privatim expleban„ tur, et votivorum donorum ac pecuniarum „ expilationem non magis ab impietate, quam „ ab avaritia manantem, et ſacrorum vaſorum, „ quæ profanis manibus petulanter et contume„ lioſe tractabantur, direptionem &c. „ Oratione V. quæ eſt invectiva in Iulianum ſecunda, eius immanitatem perſecutus, qua indies ille adverſus chriſtianos furebat vehementius: „ Cum autem, „ inquit: *b)* per alia omnia eſſet graſſatus, atque „ omne tyrannidis in nos et crudelitatis genus, „ ut leve et abiectum contempſiſſet (nec enim „ ulla unquam natura ad malorum inventionem „ illius natura fœcundior et uberior fuit) ad ex„ tremum Iudæorum quoque nationem in nos im„ miſit!.. ipſis nimirum in patriam redire, ac „ templum inſtaurare, patriorumque rituum vi„ gorem renovare, ex ipſorum ſcilicet libris et „ arcanis fatale eſſe affirmans, ac benevolentiæ „ ſpecie commentum hoc occultans „. Ipſe nimirum utpote idololatriæ deditus, perinde a iudaicis quam chriſtianis ritibus abhorrens, hoc fa-

a) n. 86. p. 120. *b)* n. 3. p 149.

ctitabat, ſperans *ſeſe*, *falſi prædictionem Domini convicturum eſſe*, ut Theodoretus *a)* loquitur; cum tamen, ut San- Maurenſes editores iam notarunt, ſtultus potius ac invitus ad eam Chriſti prædictionem penitus adimplendam (quod cum S. Cyrillus Hieroſ. cathecheſin XV. habebat, necdum penitus factum fuerat) contulerit, ut deinceps conſenſu omnium ſcriptorum, Ammiani etiam Marcellini Iuliani adulatoris, ac ipſorum Iudæorum S. Gregorius exponit: tum poſt enarrata Iuliani, Deo vindice, in bello Perſico fata, ſummatim, quæ ſub eo chriſtiani a gentilibus perpeſſi ſunt, mortuo iam Iuliano, ad fidelium animos erigendos complexus „ Non iam, (ait:) in ſacras noſtras ædes
„ pravos oculos iniicient. Non iam aras, a pu-
„ riſſimo et incruento ſacrificio nomen habentes,
„ ſceleſto ſanguine contaminabunt: nec loca ſacra
„ per impia altaria probro ac dedecore afficient.
„ Non iam ſacrilega manu votiva dona diripient,
„ et profanabunt, impietatem avaritia cumulantes.
„ Non iam ſacerdotum canitiem, diaconorum
„ ſanctitatem, virginum pudorem contumelia per-
„ fundent. Non iam in ſanctorum inciſorum viſ-
„ cera fœdos et impuros porcos immittent, ut
„ ſimul et pabulo et viſceribus ſaturarentur. Non
„ iam martyrum ſepulcris ignem admovebunt, ut
„ per eorum ignominiam alios a certamine deter-
„ reant. Non iam ſanctorum reliquias cum viliſſi-
„ mis oſſibus per contemtum permixtas flammis ab-
„ ſument, et in ventos ſpargent: ut eo honore,
„ qui eiusmodi hominibus debetur, ipſos privent.
„ Non iam cathedram peſtilentiæ conſtruentes,
„ maledicta et convitia adverſus epiſcopos, et preſ-

a) Lib. III. hiſt. c. 17.

byte-

„ byteros, atque etiam prophetas, et apoſtolos, „ Chriſtumque adeo ipſum conieᴄta pro deliciis „ habebunt. Non iam adverſum nos feſtos ac „ lætos dies agent, legis interdiᴄto ab adulterina „ doᴄtrina nos excludentes, perinde atque eadem, „ opera linguas quoque noſtras obſtruᴄturi.“ „ Hæc Gregorius Nazianz. altero poſt mortem Iuliani anno 364. quo eodem a ſucceſſoribus eius noᴄturnorum temporum nefariæ preces, aut magici apparatus, quibus quam maxime addiᴄtus erat Iulianus, aut ſacrificia ſunt vetita.

Sacrorum chriſtianorum præſules exterrebat recens chriſtianæ religionis periculum a Iuliano apoſtata, ut cautos circumſpeᴄtosque redderent chriſtianos principes; qui tamen adhuc quidem augurum et flaminum privilegia, non ipſa penitus munia ſuſtulerunt, ipſa templa anno adhuc 424. numerabantur, paſſimque circa urbem chriſtiani ſacrificiorum fumore obnubilabantur. Neque vero novas iterum radices capiens idololatria poterat tam cito ac facile evelli; cum non deeſſent, qui Romanos idolorum cultu deliniverunt, detinueruntque. Is quo loco fuerit anno Chriſti 384. ex Libanii oratione eo anno habita palam fit. Quo eodem tempore Symmachus præfeᴄtus urbis annonæ caritatem aliasque calamitates conſueta gentilium calumnia chriſtianis imputavit, quod videlicet puellis Veſtæ atque idolorum ſacerdotibus privilegia eſſent ablata, auſus etiam, profanarum religionum, altaris Viᴄtoriæ ac privilegiorum reſtitutionem repetere a Valentiniano imp. ut patet ex epiſtola S. Ambroſii ad Valentinianum *a)* ubi vel hoc a chriſtiano principe

 peti

a) Cl. I. ep. 17. n. 9. p. 826.

peti potuiſſe vehementer inceſſit in hæc verba: „ Te imperatore hoc petitur, et poſtulatur, ut „ aram iubeas el.vari, ſumtum ſacrificiis profanis „ dari? Sed hoc non poteſt ſine ſacrilegio decerni: „ unde rogo te, ne id decernas, ſtatuas, vel in „ eiusmodi decreta ſubſcribas. Convenio fidem „ tuam, Chriſti ſacerdos: omnes conveniremus „ epiſcopi, niſi incredibile hoc et repentinum ad „ aures perveniſſet hominum, quod tale aliquid „ eſſet vel in conſiſtorio ſuggeſtum tuo, vel a ſenatu „ petitum. Sed abſit, ut hoc ſenatus petiiſſe dica„ tur: pauci gentiles communi utuntur nomine. „ Et mox cauſam religionis eſſe proteſtatus, imperatorem ſe tanquam epiſcopum convenire, addit: „ Certe, ſi aliud ſtatuitur, epiſcopi hoc æquo ani„ mo pati et diſſimulare non poſſumus: licebit tibi „ ad eccleſiam convenire; ſed illic non invenies „ ſacerdotem, aut invenies reſiſtentem. Quid re„ ſpondebis ſacerdoti dicenti tibi: munera tua non „ quærit Eccleſia, quia templa gentilium muneri„ bus adornaſti? Ara Chriſti dona tua reſpuit, „ quoniam aram ſimulacris veſtiſti: vox enim tua „ manus tua: et ſubſcriptio tua, opus eſt tuum. „ Obſequium tuum Dominus Ieſus recuſat, et re„ ſpuit, quoniam idolis obſecutus es, dixit enim „ tibi: *non poteſtis duobus dominis ſervire.* „ Privilegia tua ſacratæ Deo virgines non habent, „ et vindicant virgines Veſtæ. Cur ſacerdotes Dei „ requiris, quibus petitiones profanas gentilium „ prætuliſti, ſocietatem ſuſcipere non poſſumus. Conqueſtos gentiles *de diſpendiis* retundit iis, quæ proxime ſub Iuliano acciderunt, „ Petunt etiam „ (inquit,) ut illis privilegia deferas, qui loquendi

„ et

„ et docendi noſtris communem uſum Iuliani lege „ proxima denegarunt:. et privilegia illa quibus „ ſæpe decepti ſunt etiam chriſtiani. „ Sequitur *a*) ipſa Symmachi præfecti ſenatus nomine ad imperatorem facta relatio, in qua haud veretur, provocare ad priores imperatores ethnicos, proximum etiam Iulianum, Valentinianum quoque ſeniorem. „ Repetimus (inquit) igitur religionum ſtatum, qui „ reipublicæ diu profuit. Certe numerentur prin„ cipes utriusque ſectæ, utriusque ſententiæ: „ proximus eorum (Iulianus) cæremonias patrum „ coluit, recentior (Valentinianus) non removit. „ Si exemplum non fuit religio veterum, faciat „ diſſimulatio proximorum. „ Ubi ſimul Valens etiam indigitatur; quem ultra diſſimulationem proceſſiſſe iam notavimus; Zenonem item ad finem ſec. V. oracula conſulentem gentilium iam per ſecula muta. Relationem Symmachi apud S. Ambroſium ſequitur mox ad eam S. Ambroſii reſponſio; de qua re iterum agitur in epiſtola S. Ambroſii ad Eugenium illum quondam Grammaticum, quem Arbogaſtes Valentiniani parricida purpura induit: isque (ut etiam an. 388 Maximus, ad quem ſuſceptæ legationis ſuæ rationem reddit S. Ambroſius Cl. I. ep. 25. capta Roma, ad captandam civium benevolentiam fecerat) cum bis gentilium preces reiecisſet, tandem tertio interpellatus „ a Flaviano præ„ fecto et Arbogaſte comite aram Victoriæ, et „ ſumtus ceremoniarum, oblitus fidei ſuæ, con„ ceſſit, „ ut Paulinus in vita S. Ambroſii loquitur, et S. Ambroſius *b*) in epiſt. 57. Cl. I. ubi poſtquam commemoraſſet, incaſſum petitionem ean-

a) p. 828. *b*) T. II. p. 1011.

dem factam Valentiniano legatione miſſa in Galliam, pergit: „Sed ubi clementia tua imperii
„ ſuſcepit gubernacula, compertum eſt, poſtea
„ donata illa eſſe præcellentibus in republica,
„ ſed gentilis obſervantiæ viris: et fortaſſe dica-
„ tur; imperator Auguſte, quia ipſe non tem-
„ plis reddideris, ſed bene meritis de te dona-
„ veris. Verum noſti, pro Dei timore agendum
„ eſſe conſtanter, quod etiam pro libertate fre-
„ quenter fit non ſolum a ſacerdotibus, ſed etiam
„ ab his, qui vobis militant, aut in numero ha-
„ bentur provincialium. Te imperante petierunt
„ legati, ut templis redderes, non feciſti: iterum
„ alteri poſtulaverunt, reniſus es; et poſtea ipſis,
„ qui petierunt, donandum putaſti. Etſi impera-
„ toria poteſtas magna eſt, tamen conſidera, im-
„ perator, quantus ſit Deus? &c. „ Excuſans ſe
poſtea, quod ſcribenti in primordiis imperii ſui
non reſcripſerit, rationem *a*) pandit: „ Quia iſtud
„ prævidebam futurum. Denique repoſcenti litte-
„ ras, cum ipſe non reſcriberem, dixi: hæc cau-
„ ſa eſt, quod extorquendum ei arbitror. Tamen
„ ubi cauſa emerſit officii mei, pro his, qui ſol-
„ licitudinem ſui gerebant, et ſcripſi et rogavi,
„ ut oſtenderem in cauſis Dei timorem mihi iu-
„ ſtum eſſe, nec pluris facere adulationem, quam
„ animam meam. „

Refertur hæc epiſtola ad an. 393. quando iam ſenatus etiam Romani conſulto ſenatoribus quidem non paucis gentilibus, ſed Symmachi fato abſterritis, cultus profanus fuit proſcriptus ac plures

a) n. 11. p. 1012.

res deinceps quoque ad finem quarti huius, ac initium quinti ſeculi a Theodoſio, Arcadio, et Honorio datæ ſunt leges, quibus cultus ethnicus prohibetur, quæ habentur lib. X. cod. Theod. *de paganis.* Poſtea quam Theodoſius renovaſſet proſcriptionis decretum Cyneſio præfecto prætorii in Oriente, Ioanni item et Gaudentio comitibus in Occidente id negotii commiſit, ut templa idolorum clauderent, privilegia ſacerdotalia, et quidquid ad nefandum cultum attineret, tollerent. Non deerant ſuo officio hac in re epiſcopi: ex quibus Marcellus in Syria, cum ſplendidum Apameæ templum everteret, paganorum concurſu in fruſta conciſus eſt. Diutius ſteterat Alexandriæ Serapis templum, ita ut etiam chriſtiani infamarentur, ac ſi eius religione tenerentur inolita ſalutaris Nili ſuperſtitione, qua irritatus Theophylus Alex. illud obſidens, cum duce Olympio philoſopho Serapidis cultores illud obvallarent, occupatum funditus evertit. Circa eadem labentis ſeculi IV. tempora S. Martinus in Gallia ſimiliter fanum diruturus, antiſtitem cæteramque gentilium turbam obſiſtentem primum habuit: cum teſte Sulp. Severo in eius vita c. 13. „ pæne nulli in „ illis regionibus Chriſti nomen receperant: quod „ adeo (ſubdit) virtutibus illius exemploque con„ valuit, ut iam ibi nullus locus ſit, qui non aut „ eccleſiis frequentiſſimis, aut monaſteriis ſit re„ pletus. Nam ubi fana deſtruxerat, ſtatim ibi „ aut eccleſias aut monaſteria conſtruebat„. Conſtat ex S. Io. Chryſoſtomi epiſtolis a) in Oriente, Arabia, Phœnicia præſertim plures adhuc fuiſſe

 paga-

a) Epiſt. 53. &c.

paganos, quibus convertendis ſedulam operam dabat miſſis presbyteris monachis præſertim, quos itentidem ad conſtantiam corroboravit ob maximas obiectas difficultates, ac ærumnas, quas ſuſtinere debebant Evangelii præcones a gentilibus in furorem actis, atque in monachos inſurgentibus. Hæc ad initia ſec. V. pertinent, quo progrediente ex decreto concilii Carthagine celebrati ad Honorium an. 408. legati ſunt miſſi, præſidium opemque poſtulaturi contra paganos et hæreticos, qui leges in ſe promulgatas, Stilichone extincto, ceſſare contendebant, quos quidem tunc dedocuit errorem lege 46. cod. Theod. de hæret. an. 409. data. At vero ex concilio Carthaginenſi an. 410. *a*) conſtat, id temporis cautum ab imperatore eſſe, *ne quis niſi libera voluntate chriſtianæ religionis cultum amplecteretur.* Quod quidem, ut obſervant auctores vitæ S. Auguſtini *b*) ad calcem opp. *non aliud erat, quam cuivis religionem quamlibet ſequendi optionem relinquere, nec non eadem opera, quidquid ad eam diem contra hæreticos paganosve conſtitutum fuerat, antiquare.* Afferunt ibidem Baronii coniecturam, legem eam latam eſſe, ne Donatiſtas et gentiles priorum legum ſeveritate afflictos illis temporibus abalienari ab Honorio, atque ad Attali partes traduci contingeret, qui ab Alarico an. 409. imperator proclamatus fuerat. Qua de re quidquid ſit, legem eam Honorius anno ſequenti inſtinctu Patrum Africanorum caſſavit. S. Auguſtinus vero, contra paganos temporum illorum calamitates chriſtianæ religionis cultui adſcribentes, non ſolum ipſe libros de civitate Dei ſcripſit,

verum

a) Cod. Can. Afric. 107. *b*) lib. VI. c. 7.

verum etiam. Oroſio, ut eandem ob cauſam hiſtoriam ſuam ſcriberet, auctor fuit. Exſtat S. Auguſtini epiſt. 232. T. II. p. 841. ad Madaurenſes idololatras, quos nihilominus fratres, imo parentes ſuos appellat, quia apud eos literaturam et oratoriam artem didicerat, ut lib. II. c. 3. confeſſ. meminit: quosve ad fidem allicit ob oculos poſitis fatis Iudæorum et gentiliſmi, quæ *ſcripturæ divinæ . . . ante longiſſima tempora futura eſſe teſtatæ ſunt.* Quod idem hic nobis eſt propoſitum argumentum, ex parte demonſtrandi Eccleſiam militantem regnum Chriſti in terris ex fatis monarchiæ Romanæ in ſcripturis V. et N. Teſtamenti prænuntiatis, mox perſecuturi ea, quæ Romam propius attinent. Divinam vero, quam præmatura et tragica morte ſinguli experti ſunt ultionem Eccleſiæ perſecutores Romæ debellatricis ſanctorum, ſingulari libro perſecutus eſt Lactantius *de mortibus perſecutorum.* Quibus Iulianum iungit, breviter eorum nomina ſaltem recenſens S. Hieronymus, in illa Zachar. XIV. verba: *et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ pugnaverunt adverſus Ieruſalem*, ita commentando: „Hæc paſſos non eſſe Romanos, *a)* qui Ieruſalem ſubverterunt, cunctis perſpicuum eſt: niſi forte Iudæi illas nationes aſſerunt perpeſſuras, quæ contra auream et gemmatam Ieruſalem ſunt dimicaturæ: nos autem dicemus, omnes perſecutores; qui afflixerunt Eccleſiam Domini, ut taceamus de futuris cruciatibus, etiam in præſenti ſeculo recepiſſe, quæ fecerint. Legamus eccleſiaſticas hiſtorias: quid Valerianus, quid Decius, quid „Dio-

a) T. III. p. 1798.

„ Diocletianus, quid Maximianus, quid ſæviſſi-
„ mus omnium Maximinus: et nuper Iulianus
„ paſſi ſunt; et tunc rebus probabimus, etiam iux-
„ ta litteram prophetiæ veritatem eſſe completam:
„ quod computruerint carnes eorum, et oculi
„ contabuerint, et lingua in pedorem et ſaniem
„ diſſoluta ſit. Porro ſi ex hoc dicto hæreticis cru-
„ delitas Dei videtur oſtendi, audiant hæc univer-
„ ſa fieri, ut deficientibus malis ſuccreſcerent
„ bona „. Manichæos hæc poſtrema attinent, qui tunc latenter in Oriente et Occidente ſerpebant, aperte vero graſſabatur Ariana præ cæteris hæreſis auctoritate velut prætoria ab imperatoribus, crudelibus non raro (ut modo vidimus) orthodoxorum præſertim præſulum perſecutoribus, de quibus modo relatus S. Hieronymus *a*) in cap. VI. Amos proph.
„ Omnia (inquit) quæ de Amaſia et Ieroboam in-
„ terpretati ſumus, τροπολογικῶς ad hæreticos re-
„ ferenda ſunt: quorum ſacerdos Amaſias ſolet
„ interdum mittere ad Ieroboam regem hæreti-
„ cum, atque hæreticorum patronum: et ſan-
„ ctos viros ac præcones fidei accuſare apud eum;
„ et iubere doctoribus, ne prædicent in Iſrael,
„ ne contra regis faciant voluntatem: quia Be-
„ thel, hoc eſt domus Dei, et falſa eccleſia ſancti-
„ ficatio regis ſit, et domus regni. Solent enim
„ dicere: imperator nobis communicat; et ſiquis
„ eis reſtiterit, ſtatim calumniantur: ergo tu
„ contra imperatorem facis? Auguſti mandata
„ contemnis? Et tamen conſideremus, quod multi
„ reges chriſtiani, qui perſecuti ſunt Eccleſiam
„ Dei, et Arianam impietatem in toto orbe fun-
„ dare

a) T. III. p. 1437.

„ dare conati ſunt, vincant in ſcelere Ieroboam
„ regem Iſrael „. Idem S. Hieronymus *a)* in epitaphio Nepotiani ad Heliodorum tragicum fere exitum tum Iuliani apoſtatæ cum aliorum ſui ævi imperatorum, qui plerique Eccleſiæ infeſti fuerunt hæreſum aut etiam idololatriæ fautores indulgentiores, aut tyranni, recenſens: „ Conſtantius
„ (inquit,) Arianæ fautor hæreſeos, dum contra ini-
„ micum paratur, et concitus fertur ad pugnam, in
„ Mopſi viculo moriens, magno dolore hoſti reli-
„ quit imperium. Iulianus proditor animæ ſuæ,
„ et chriſtiani iugulator exercitus, Chriſtum ſenſit
„ in Media, quem primum in Gallia denegarat,
„ dumque Romanos vult propagare fines, perdit
„ propagatos. Iovianus guſtatis tantum regalibus
„ bonis, fœdore prunarum ſuffocatus interiit, oſten-
„ dens omnibus, quid ſit humana potentia. Va-
„ lentinianus vaſtato genitali ſolo, et inultam pa-
„ triam derelinquens, vomitu ſanguinis extinctus
„ eſt. Huius germanus Valens Gothico bello victus
„ in Thracia eundem locum et mortis habuit et
„ ſepulchri. Gratianus ab exercitu ſuo proditus, et
„ ab obviis urbibus non receptus, ludibrio hoſti
„ fuit, cruentæque manus veſtigia parietes tui, Lug-
„ dune! teſtantur. Adoleſcens Valentinianus et pene
„ puer poſt fugam, poſt exilia, poſt recuperatum
„ multo ſanguine imperium, haud procul ab urbe
„ fraternæ mortis conſcia, necatus eſt: et cadaver
„ exanime ſuſpendio infamatum. Quid loquar de
„ Procopio, Maximo, Eugenio, qui utique dum
„ rerum potirentur, terrori gentibus erant? Omnes
„ capti ſteterunt ante ora victorum et, (quod po-
„ ten-

a) Epiſt. 35. T. IV. p. 373.

„ tentiſſimis quondam, miſerrimum eſt) prius igno-
„ minia ſervitutis, quam hoſtili mucrone confoſſi
„ ſunt. „

Caput XXVIII.

Barbarorum incurſiones.

Obſervavimus ſupra ſuo loco inteſtina Romani imperii mala, cum Roma debellatrix ſanctorum eſſet. Invaleſcebant iterum vergente ſeculo III. dum novas veluti vires colligunt inferi portæ contra militantem Eccleſiam: atque tunc etiam a diverſis orbis plagis barbaræ gentes ingruebant. Burgundiones, Alemanni, Gothi Rhenum et Danubium infeſtabant, Orientem Scythæ et Perſæ invaſerunt, capto etiam Valeriano, qui fuit crudeliſſimus chriſtianorum perſecutor, perinde ac filius eius Gallienus, dum a triginta tyrannis imperium occupatur; ex quibus præcipuus Odenatus Palmyræ rex Orientem vindicatum occupat, victa tandem a Domitio Aureliano eius uxore Zenobia.

Accidit id, dum iam cum aliis Germaniæ gentibus Franci prodeunt, Gallias invadentes vergente ſec. III. Deinceps varia ſorte cum barbaris nationibus conflictum eſt, ac ancipiti ſub chriſtianis etiam imperatoribus, qui, ut vidimus, plerique erant Arianæ et deinceps aliarum hæreſum contra myſteria SS. Trinitatis aut Incarnationis defenſores ac orthodoxorum hoſtes. Sic, dum nova inſurgunt contra militantem in terris Chriſti

Eccle-

Eccleſiam ac inteſtina ſub ipſis chriſtianis imperatoribus mala, vetera viciſſim contra rempublicam, urbemque Romam invaleſcunt, emergentibus undique barbaris, pericula.

De calamitoſis his temporibus ſcribit *a)* S. Hieronymus; „Horret animus, temporum noſtrorum ruinas perſequi. Viginti et eo amplius anni ſunt, quod inter Conſtantinopolim, et alpes Iulias, quotidie Romanus ſanguis funditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Theſſalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctaſque Pannonias, Gotthus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Wandali, Marcomanni vaſtant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, et ingenua nobilia corpora, his belluis fuere ludibrio? Capti epiſcopi, interfecti preſbyteri, et diverſorum officia clericorum. Subverſæ eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, martyrum effoſſæ reliquiæ. Ubique luctus, ubique gemitus, et plurima mortis imago. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacædæmonios, Arcadas, cunctamque Græciam, quibus imperant barbari? Et certè paucas urbes nominavi, in quibus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis videbatur Oriens, et tantum nunciis conſternatus. Ecce tibi anno præterito (395) ex ultimis Caucaſi rupibus immiſſi in nos, non iam Arabiæ, ſed Septentrionis lupi, tantas brevi provincias percurrerunt. Quot monaſteria capta? Quantæ

„ fluvio-

a) Epiſt. XXXV. T. IV. p. 274.

„ fluviorum aquæ humano cruore mutatæ ſunt? „ Obſeſſa Antiochia et urbes reliquæ, quas Ha- „ lis, Cydnus, Orontes, Euphratesque præter- „ fluunt. Tracti greges captivorum: Arabia, „ Phœnice, Palæſtina, Ægyptus, timore captivæ. „ Non mihi ſi linguæ centum ſint oraque centum, „ ferrea vox, omnia pœnarum percurrere nomi- „ na poſſim „. Ingentia ſunt hæc, ſed parva in comparatione eorum malorum, ac calamitatum, quibus imperium Romanum affectum atque confectum eſt ſub chriſtianis imperatoribus, qui ut modo ſingillatim memoravimus, in gremio Eccleſiæ indebitam ſibi haud raro circa ſacra chriſtiana arrogantes poteſtatem, in viſcera eius, aut imprudentes manus iniecerunt, aut impii ſævierunt; viciſſim barbaros, quos evocarunt ipſi, conductitios milites, facti paulatim iiſdem obnoxii, experti deinceps ſunt truculentiſſimos hoſtes ad perniciem ac interitum imperii, occidentalis primum, ut mox videbimus, et poſt mille annos, ut in decurſu tractatus patebit, etiam orientalis, adhuc in ruina iacentis, occidentali per Francos reſtaurato.

Erant iam in aula Conſtantini barbari, merebaturque exercitus ad minus dimidia pars. Eis Conſtantius auxit ſtipendia tum ob inteſtinas turbas, cum ob Perſas in Oriente ſuperiores (quo pertinet S. Iacobi Niſib. ſermo *de bello a)* notabilis admodum) irruenteſque undique barbaras alias gentes ethnicas, quales etiam Franci, Mauri, Alani et Hunni erant. Dum Salvianus *b)* omnes barbaros

a) T. V. Bibl. PP. p. XXXIII. *b)* lib. IV. c. 13.

ros aut ethnicos, aut hæreticos eſſe dicit, de ſuo tempore loquitur adoleſcente nimirum ſec. V. quo plerique erant Ariani: nempe ex commercio cum Arianis Romanis ſub imperatoribus, quos notavimus, Arianiſmi patronis, ſeu ut idem Salvianus *a)* loquitur *de Romani magiſterii pravitate*, agens de Wandalis et Gothis: de quibus his Iſidorus in chronico „ GOTHI, (ait,) ad Iſtrum
„ bifarie in Fridigerno et Athalarico diviſi ſunt
„ regibus. Sed Fridigernus Athalaricum Valen-
„ tis Ariani imperatoris auxilio ſuperans, ſuaden-
„ te eodem in huius beneficii gratiam ex catholi-
„ co Arianus cum omni gente Gothorum effectus,
„ errorem ſecutus eſt eorum „. De his S. Gregorius Nazianzenus *b)* locutus „ qui nos, (in-
„ quit) bello laceſſunt, barbari, quos Trinitas
„ ſoluta coniunxit. Quin hoc quoque nomine
„ ſceleratiores ſumus, quod non exteros exteri,
„ nec ignotos ignoti (quæ res nonnihil etiam
„ calamitatem levat) verum nos ipſos mutuo,
„ et quaſi domeſtici domeſticos populamur, et
„ inceſſimus, aut ſi mavis, eiusdem corporis
„ membra conſumimus invicem, atque conſumi-
„ mur „. Immania ſunt, quæ deinceps perſequitur Arianorum facinora atque crudelitatis genera, ſub Valentis nimirum imperio, poſtquam Gothi an. 377. in ſolutæ pacis pœnam Thraciam populati ſunt, poſtea a Theodoſio devicti, ſed identidem ipſi in imperii viſcera etiam acciti.

Qua de re memorabilis admodum eſt S. Ambroſii epiſtola *c)* ad Valentinianum imp., qua ei

a) lib. V. c. 3. *b)* Orat. 33. n. 2. p. 664. *c)* T. 2. p. 888

legationis ſucceſſum narrat, eius nomine Treviros ad Maximum imperatorem an. 386. ſuſceptæ: dum illi, quaſi cum Bautone colludenti, Maximus barbaros immiſſos exprobrat a Bautone nimirum hoc ſocero Arcadii imperatoris, ſub quo poſtea teſte Proſpero in chron. Radagarius rex Gothorum Italiæ limitem vaſtaturus ingreſſus eſt. *Ex hoc*, ſubdit, *Ariani, qui Romano procul orbe fugati, barbararum nationum, ad quas ſe contulere, præſidio erigi cœpere.* Bauto vero, cuius filiam Arcadio nupſiſſe Philoſtorgius perhibet, idem eſt, ut San-Maurani editores S. Ambroſii coniiciunt, Romanus conſul, cui S. Auguſtinus Mediolani panegyricum dixit; quem vero Maximus ibidem regnum ſub ſpecie pueri, Valentiniani nimirum, vendicare voluiſſe memorat: *Quaſi ego*, ſunt *a*) Maximi verba, *non habeam, quos poſſim adducere, cum mihi tot millia barbarorum militent, et annonas a me accipiant.* Quærit in reſponſione S. Ambroſius n. 7. & 8. quos immiſerit barbaros Bauto? „Et quid mirum, (pergit) ſi hoc Bauto feciſſet transrhenanus genere, cum tu miniteris imperio Romano barbarorum auxilia, et turmas translimitanas, quibus commeatus provincialium tributa ſolvebant? Vide autem, quid interſit inter tuas minitationes, et Valentiniani auguſti pueri manſuetudinem! Tu flagitabas, quod barbarorum ſtipatus agminibus Italiæ te infunderes: Valentinianus Hunnos atque Alanos appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet invidiæ, ſi Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem

a) Ib. n. 4. p. 889.

„ litem Romanum occupas, dum is adverſum ſe
„ utrinque prætendit, in medio Romani imperii
„ ſinu Iuthungi populabuntur Rhetias, et ideo
„ adverſus Iuthungum Hunnus accitus eſt. Idem
„ tamen, quia de finitimo proterebat Alemanniam,
„ et iam de vicinia mali urgebat Gallias, coactus
„ eſt, triumphos ſuos deſerere. Confer utriuſ-
„ que factum. Tu feciſti incurſari Rhetias, Va-
„ lentinianus ſuo tibi auro pacem redemit „. Non eſt hic locus, commentarium pro illuſtranda patria hiſtoria ſcribere in hæc S. Ambroſii verba.

Ea tamen in memoriam revocant, quæ ſunt ſub Valentiniano ſeniore cum Alemannis, ab eo ad Nicrum cæſis, ne ſe mutuo deinceps invaderent, tractata, quibus non obſtantibus Romani eorum ditiones invadentes, caſtella paſſim exſtruxerunt ad Nicrum, quorum hodie veſtigia ſuperſunt, quædam etiam proximis annis recens ad vicum Kungen in Wirtembergia detecta.

Sed, ut ad nos redeamus, Romani præterea, corrupto milite principem nationis Alemanniæ captum trucidarunt. Hoc, et atrociorem adhuc proditionem in Saxones ex Cuniano referens Tillemontius *a)* ſubdit, mirum iam videri non debere poſt tantam chriſtianorum imperatorum perfidiam, Deum caſum Romani imperii permiſiſſe, iiſque gentibus illud tradidiſſe, adverſus quas fractæ fidei eiuſmodi facinora deſignaverant; quibus par eſt ſcelus eiuſdem Valentiniani in Gabinium Quadorum regem, ad menſam proditorie occiſum teſte Ammiano. Atrociore adhuc perfidia eodem

a) Hiſt. des Emp. an. 371.

teſte Ammiano Valentiniani frater Valens imp. (de quo ſimilem perfidiam in Gothos paulo ante audivimus) non ſemel inſidias ſtruxit Pæræ Armeniæ regi, cuius fœderati auxilio in bello Perſico adiutus fuerat. Quæ idem Ammianus et Iordanus, vulgo Iornandes, perhibent Gothorum geſta cum utriuſque imperii orientalis et occidentalis ſive principibus ſive iis, quorum arbitrio principes illi regebantur, eadem perfidiæ ſpecimina præbent.

Sed omnium atrociſſima ſunt illa, quod *hi* ipſi barbarorum horumce opera ad principum ſuorum proditionem et imperii perditionem uſi ſunt. Acciderunt hæc Honorii et Arcadii tempore imbecillorum principum, quorum ille Stiliconis, hic Ruffini, hocque ab exercitu trucidato, Eutropii eunuchi conſilio regebatur. Ruffinus in orientem Hunnos, in Thraciam Gothos accerſivit: utque Alaricum ad depopulandam Græciam circa finem ſec. IV. ſic Stilico eundem poſtea impulit, ut Arcadio bellum indiceret; Alaricus vero contra Honorium revertitur cum trecentis millibus, Radericum alii cum ducentis, alii cum quadringentis millibus militum proceſſiſſe dicunt; Attilam poſtea Hunnorum regem, cum quingentis millibus: contra quos, quod armis confici non potuit, iterum perfidia tentatum eſt etiam ſub Theodoſio iuniore, contra Attilam fruſtra quidem et in perniciem propriam, incaſſum tentato Edecone legato, ut Attilæ necem inferret. Erant Hunni gentiles, nihilominus apud Attilam, ne Roma deprædaretur, plus potuit S.

Leo P.

Leo P. quam Aetii virtus bellica, qui, ut contra Francos primum feliciter decertavit, ita etiam Attilam in Gallia prælio vicerat; ſed quoque Aetius hic, ut ſub Honorio Stilico, invidorum ſimultate neci datus eſt a Valentiniano iuniore: qui ipſe quoque violentam mortem ſubiit a patricio, dum, interim Maximo trucidato, iterum S. Leo interceſſit, ne a Genſerico Roma præda militum fieret, paulatim concidente occidentali imperio, ac demum in Auguſtulo extincto, deiiciente eundem ſolio Odoacre Herulorum rege, quos vero Theodoricus Gothorum rex Roma brevi expulit, regnumque Italicum conſtituit. Sic, ait Iornandes Gothus *lib. de regn. ſucceſſ.* „ Heſperidum „ regnum Romanique populi principatus, quod „ DCCIX. V. C. anno primus Auguſtorum Octa- „ vianus Auguſtus tenere cœpit, cum hoc Augu- „ ſtulo periit; Gothorum dein regibus Romam „ tenentibus „. Orientale imperium ſub Theodoſio iuniore Attilæ tributarium, ſub Marciano reſpiraſſe, viſum eſt. Poſt eum Leo Thrax imperium opera Aſparis iurati Ariani obtinuit, qui cum Leonem poſtea non ad vota haberet, Vandalos advocavit: dumque apud populum ob hæreſim exoſus eſſet, concurrentes etiam ex ſuis eremis monachi imperatorem adiurarunt pro fide adverſus Aſparem Arianum, quem eiuſque familiam Zeno occulto Leonis iuſſu cum trucidaſſet, in præmium Ariadnem Leonis filiam in matrimonium accepit et poſtea imperium, ut tamen teſte Proſpero in chron. *Infanda Arianorum hæreſis, quæ ſe nationibus barbaris miſcuit, catholicæ nomen fidei toto orbe diffuſæ præſumeret.*

Hinc Viſigothorum regnum in Hiſpania et Gallia, Vandalorum in Africa, Oſtrogothorum in Italia, devicto Odoacre Herulorum rege a Theoderico Oſtrogothorum rege.

Sub Theoderico Ariano quidem catholica pacatior fuit Eccleſia, nec infelix reipublicæ ſtatus, ut univerſim Salvianus iam ſæpe citatus de barbaris quibusvis, ſive paganis ſive hæreticis melius, quam de Romanis ſentit. Is poſtquam lib. IV. de paganis egiſſet, Romanam rempublicam vel iam mortuam, vel certe extremum ſpiritum agentem luget. Lib. V. de hæreticis idem agit, ultra modum quidem, etiam de errore excuſans illos: „Nos „(inquit. c. 2) eos iniuriam divinæ generationi „facere certi ſumus, quod minorem Patre filium di„cant. Illi nos iniurioſos Patri exiſtimant, quia „æquales eſſe credamus. Veritas apud nos eſt; ſed „illi apud ſe eſſe præſumunt. Honor Dei apud nos „eſt; ſed illi hoc arbitrantur honorem divinitatis „eſſe, quod credunt. Inofficioſi ſunt; ſed illis „hoc eſt ſummum religionis officium. Impii „ſunt, ſed hoc putant, veram eſſe pietatem. „Errant ergo, ſed bono animo errant, non odio, „ſed affectu Dei, honorare ſe Dominum, at„que amare credentes. Quamvis non habeant „rectam fidem, illi tamen hoc perfectam Dei „æſtimant charitatem. Qualiter pro hoc ipſo „falſæ opinionis errore in die iudicii puniendi „ſint, nullus poteſt ſcire, niſi iudex. Interim „idcirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat, „quia videt eos, etſi non recte credere, affectu „tamen piæ opinionis errare: maxime cum

„ſciat

„ ſciat, eos ea facere, quæ neſciunt, noſtros au-
„ tem negligere, quod credunt, ac per hoc il-
„ los magiſtrorum peccare vitio, noſtros ſuo;
„ illos ignorantes, noſtros ſcientes; illos id fa-
„ cere; quod putent rectum, noſtros quod ſciant
„ eſſe perverſum. Et ideo iuſto iudicio illos pa-
„ tientia Dei ſuſtinet, et nos animadverſione ca-
„ ſtigat: quia ignoſci aliquatenus ignorantiæ po-
„ teſt, contemtus veniam non meretur. Sic enim
„ ſcriptum eſt: „ *Servus, qui neſcit voluntatem Domini ſui, et non facit eam; vapulabit paucis. Qui autem ſcit eam, et non facit eam, vapulabit multis.* „ Non ergo miremur, quod multis cæ-
„ dimur, quia non inſcientia, ſed rebellione
„ peccamus. „ Deinceps, quantum ad vitam et converſationem pertinet, per totum illum librum diſſertationem inſtituturus, *Quid eſt*, orditur, *in quo eis aut præponere nos, aut etiam comparare poſſimus?* Idque per ſingula capita deinceps diſcrimen oſtendit, atque epiſt. IX. ad Salonium epiſ. cui libros de gubern. Dei inſcripſit, de illis eandem reddit rationem, et pandit occaſionem operis, *multiplices chriſtianorum pene omnium morbos, atque a cunctis in Eccleſia poſitis, non ſolum non poſtponi omnia Deo, ſed prope cuncta præponi. Nam et ebrioſi in ebrietatibus Deum ſpernere videntur, et cupidi in cupiditate, et impudici in libidine, et cruenti in crudelitate, et in his omnes penes omnes* &c. Sic in his aliisque omnibus barbaros cum Romanis contendens, hos illis deteriores deſcribit.

Caput XXIX.

Capta Roma, Apocalyptica Babylone et beſtia, Roma ſacra efflorefcit.

Totus in eo eſt B. Boſſuet tum in commentario, cum in aliis ſcriptis ſuper Apocalypſin S. Ioannis, ut a capite 4. uſque ad decimum nonum veluti ſerie quadam hiſtorica deſcripta, demonſtret fata urbis ſepticollis Romæ ſub nomine Babylonis, imperiique Romani beſtiæ apocalypticæ (prout alias ſub beſtiarum nomine regna in prophetis deſignantur) uſque ad captam ab Alarico Gothorum rege urbem; ita etiam tria illa væ, de quibus cap. IX. 12. *Va unum abiit, et ecce veniunt duo Va*, et cap. XI. 14. *Va unum abiit, et ecce va tertium veniet*, perinde omnes Apocalypſis partes uſque ad caput XX. inter ſe vinctas partitur. Id quod ſuccinctius in demonſtrationibus *de excidio Babylonis a)* apud S. Ioannem corollario demonſtrationis ſecundæ, deinceps articulatim demonſtratione tertia per capita manifeſte ob oculos ponit, et declarat. De excidio autem Romæ Babylonis apocalypticæ in Alarico potiſſimum ſubſiſtendum ratus, eidem Radagaiſum, de quo ſupra, iungit, qui tertio poſt Alaricum anno Italiam ingreſſus eſt, dum ab anno ſequenti deinceps imperium Romanum invaderent Vandali, Hunni, Franci, Burgundiones, Suevi, Alani, Herules, quibus ſucceſſerunt Longobardi, Alemanni, Saxones, quos decem illos reges ſeu cornua Apoc. XVII. 12. interpretatur, non

a) T. III. opp. p. 744. ſeqq.

non computatis Gothis, qui urbis excidio ſingulariter deputati ſunt, Alaricus nempe et Radagaiſus, quorum ille hæreticus, hic gentilis erat; gentiliſmumque, dum Alaricus primum an. 410. urbem aggreſſus eſt, in urbe obtinuiſſe ac recens iterum dominari cœpiſſe ex Oroſio catholico lib. VII. et Zozimo (adde Sozomenum L. IX. c. 5.) ethnico ſcriptore lib. V. &c. hiſt. c. 41. oſtendit. *a)*

a) Radagaiſe marchoit avec deux cents mille hommes, et ſelon la coutume des barbares il avoit voué à ſes Dieux le ſang des Romains. Les Païens publioient à Rome, qu'il venoit un ennemi vraiment redoutable, que le culte des dieux rendroit puiſſant contre Rome, où leurs autels etoient mépriſés; et ils diſoient que les ſacrifices de ce roi Païen etoient plus à craindre, que ſes troupes, quoiqu' innombrables et victorieuſes. Les blaſphemes ſe multiplioient dans toute la ville, dit un hiſtorien du temps (Oroſe) et le nom de Ieſus Chriſt etoit regardé plus que jamais comme la cauſe de tous les maux. Si Dieu, reſolu à la vengeance eût livré la ville à ce Païen, ceux de la même religion n'auroient pas manqué d'attribuer la victorie aux dieux, qu'il adoroit. Mais ſon Armée fut taillée en pieces, ſans qu'il en reſtât un ſeul, pas même le roi. Dans le même tems Alaric, l'autre Roi des Goths, s'etoit rendu redoutable aux Romains: tantôt reçu dans leur alliance, et combattant avec eux, tantôt indignement traité, enfin il aſſiega Rome. On y cherche de vains ſecours, en appellant des divines Toſçans, ſelon l'ancienne coutume; et on ſe portoit avec tant d'ardeur aux ceremonies païennes, qu'un Païen a bien oſé ecrire, que le Pape S. Innocent fut obligé d'y conſentir. Perſonne n'en a cru Zozime, un ſi grand calomniateur des chretiens: mais ſon recit ne laiſſe pas de faire ſentir dans Rome un prodigieux attachement à l'idololatrie. Car il eſt bien conſtant par tous les auteurs, que lés Etruriens, ou Toſcans furent appellés. C'eſt ainſi, que Rome aſſiegée vouloit recourir a ſes anciens dieux. Approchant le temps de ſa perte, on a etabli pour empereur Attale, Païen d' inclination, qui auſſi faiſoit eſperer le retabliſſement du Paganiſme. En effet, dans la propre année que Rome fut priſe, le tyran crea conſul un Tertullus, zélé idolatre, qui commenca la magiſtrature, ſelon la coutume des gentils par les vains

Qui S. Innocentio tum Rom. ſedis epiſcopo hic invidiam concitare nititur; econtra vero Oroſius profitetur, accidiſſe, „ quo magis illa urbis irruptio „ indignatione Dei acta, quam hoſtis fortitudine „ probaretur, ut beatus Innocentius, Romanæ Ec„ cleſiæ epiſcopus tanquam iuſtus Lot ſubtractus a „ Sodomis, occulta providentia Dei apud Raven„ nam tunc poſitus peccatoris populi non videret „ interitum. „ Tum operis ab Oroſio ſuſcepti (monitu S. Auguſtini ad calumnias idololatrarum calamitates temporum illorum neglectui cultus idolorum tribuentium) inſtitutum prodit, præſertim autem lib. II. c. 3. quo reſpiciens hoc Romæ excidium, ſimilemque Babylonis ortum et Romæ, ſimilia bona et mala, ſed non ſimilem exitum et defectum ob oculos ponens gentiles inceſſit Oroſius. „ Intelligant, (inquit) hi, qui inſipienter utique de „ temporibus chriſtianis murmurant, unum De„ um diſpoſuiſſe tempora, et in principio Baby„ loniis, et in fine Romanis; illius clementiæ eſſe, „ quod vivimus, quod autem miſere vivimus, „ intemperantiæ noſtræ. Ecce ſimilis Babylonis „ ortus et Romæ, ſimilis potentia, ſimilis ma„ gnitudo, ſimilia tempora, ſimilia bona, ſimilia „ mala, tamen non ſimilis exitus, ſimiliſve de„ fectus. Illa enim regnum amiſit, hæc retinet; „ illa

preſages des oiſeaux, et qui faiſant valoir dans le ſenat la qualité de Pontife, qu'il eſperoit bientôt avoir, vouloit revivre avec elle toute la religion païenne. Ainſi l'idololatrie étoit encore une fois devenue dans Rome la religion dominante, Dieu l'ayant ainſi permis pour ne point laiſſer douteux le ſujet des ſes juſtes vengeanes. Cette grande ville hâtoit ſon ſupplice, les propoſitions qu'on faiſoit à l'Empereur, furent inutiles; Rome fut priſe par Alaric, et tout y fut deſolé par le fer, et par le feu.

„ illa interfectione regis orbata, hæc incolumi „ imperatore ſecura eſt, et hoc quare? Quoniam „ ibi in rege libidinum turpitudo punita, hic chri- „ ſtianæ religionis continentiſſima æquitas in rege „ ſervata eſt: ibi abſque religionis reverentia, „ aviditatem voluptatis licentia furoris implevit: „ hic et chriſtiani fuere, qui parcerent, et chri- „ ſtiani, quibus parcerent, et chriſtiani propter „ quorum memoriam, et in quorum memoria „ parceretur. Quapropter deſinant religionem la- „ cerare, et laceſſere patientiam Dei: propter „ quam habent, uti et hoc quoque impunitum „ habeant, ſi aliquando deſiſtant „. Infra *a*) rem idem Oroſius aperte omnino ob oculos ponit exemplo Radagaiſi regis Gothorum pagani et Scy- thæ: „ Qui, ut mos eſt barbaris huiusmodi gen- „ tibus, omnem Romani generis ſanguinem diis „ ſuis propinare devoverat. Hoc igitur Romanis „ arcibus imminente, fit omnium paganorum in „ urbe concurſus, hoſtem adeſſe, cum utique „ virium copia, tum maxime præſidio deorum „ potentem: urbem autem ideo deſtitutam, et „ mature perituram, quia deos et ſacra perdide- „ rit. Magnis querelis ubique agitur, et conti- „ nuo de repetendis ſacris celebrandisque tracta- „ tur. Fervent tota urbe blaſphemiæ, vulgo no- „ men Chriſti tamquam lues aliqua præſentium „ temporum opprobriis gravatur. Itaque ineffa- „ bili iudicio Dei factum eſt, uti quoniam in per- „ mixto populo piis gratia, impiis pœna debeba- „ tur, oportebatque permitti hoſtes, qui inſuadi- „ bilem in plurimis, et contradicentem civitatem

„ ſeve-

a) lib. VII. c. 37.

„ ſeverioribus ſolito flagris coarguerent, non ta„ men eos, qui indiſcrete evectos intemperata „ cæde delerent, duo tunc Gothorum populi „ cum duobus potentiſſimis regibus ſuis per Roma„ nas provincias bacharentur: quorum unus chri„ ſtianus propiorque Romano, et (ut res docuit) „ timore Dei mitis in cæde, alius paganus, bar„ barus et vere Scytha, qui non tantum gloriam „ aut prædam, quantum inexſaturabili crudelitate „ ipſam cædem amaret in cæde: et hic iam ſinu „ receptus Italiæ, Romam e proximo trementem „ terrore quaſſabat. Itaque ſi huic ultionis po„ teſtas permitteretur, quem Romani ob hoc „ præcipue timendum arbitrabantur, quia deorum „ favorem ſacrificiorum obſequiis invitaret; et im„ moderatior cædes ſine fructu emendationis arſiſ„ ſet, et error noviſſimus peior priore creviſſet: „ quandoquidem in pagani, et idololatræ manus in„ cidiſſe, non ſolum paganis reſiduis de inſtauran„ do cultu idolorum eſſet indubitata perſuaſio, „ ſed etiam chriſtianis periculoſa confuſio, cum et „ hi terrerentur præiudicio, et illi confirmarentur „ exemplo. Quamobrem iuſtus diſpenſator humani „ generis Deus perire paganum hoſtem voluit, et „ chriſtianum prævalere permiſit, ut pagani blaſphe„ mantesque Romani, et illo confunderentur per„ dito, et hoc punirentur immiſſo: maxime cum „ imperatoris Honorii admiranda in rege conti„ nentia, et ſanctiſſima fides non parum divinæ „ miſericordiæ mereretur„. Infra l. c. idem Oroſius omnia brevi complexus: „ Igitur (inquit) in„ grata Roma, quæ ſicut nunc ſenſit, non ad re„ mittendam, ſed ad reprimendam idololatriæ

„ præ-

„ præſumtionem, iudicis Dei obliquam miſericor-
„ diam, ita continuo propter vivorum mortuo-
„ rumque ſanctorum piam recordationem Dei
„ iram paſſura non plenam, ſi forte confuſa pœ-
„ niteat, et per experientiam fidem diſcat, ab in-
„ curſu Alarici regis, et hoſtis, ſed chriſtiani ali-
„ quantulo ad tempus ſpacio differtur„. Quæ hic dilata dicuntur, acciderunt hæc nono Kal. Iul. eiuſdem anni, quo in conc. Carthag. ad Honorium imp. decreta eſt legatio, de qua ſupra locuti ſumus, ad obtinendam retractationem legis, nequis niſi libera voluntate chriſtianæ religionis cultum amplecteretur. Quam ethnicos illius ætatis pro omnimoda libertate conſcientiæ accepiſſe, ex Zozimo colligere licet, dum lib. V. tradit, conceſſum aditum ad dignitates tum forenſes, tum militares ab Honorio omnibus, retenta ſua cuiusque religione, atque adeo legem an. 408. 18. Kal. Dec. antiquatam, et quidem ob Generidum gentilem ab imperatore Dalmaticis legionibus præfectum.

Tunc maxime blaſphemiam illam ingeminabant gentiles, mala hæc et calamitates nonniſi ab iratis ob religionem chriſtianam diis immiſſas. Quam ob rem Victorianus ep. 111. S. Auguſtinum rogat, ſibi proponi, quæ ad calumnias has reponeret, quod copioſe fecit S. Doctor alias in ſuis etiam ſermonibus: et poſtea abſens ep. 122. ad Hipponenſes ſuos tangit hanc rem, eſtque argumentum ſermonis *de urbis excidio*, ubi inter alia: *a*) „ Horrenda (ait) nobis, nuntiata ſunt, ſtra-
„ ges facta, incendia, rapinæ, interfectiones,
„ excruciationes hominum. Verum eſt, multa
„ audivi-

a) T. VI. p. 623. n. 3. p. 624.

„ audivimus, omnia gemuimus, ſæpe flevimus, „ vix conſolati ſumus; non abnuo, non nego, „ multa nos audiſſe, multa in illa urbe eſſe com- „ miſſa „. Solatur tamen poſtea ſuos auditores ob iuſtos in ea urbe et ſanctos, eos etiam, qui in bello eo mortui ſunt; tunc vero illorum partem recenſet *a)* „ quæ ante hoſtile incendium in mul- „ tis ex multa parte migraverat. Migrarunt, qui „ fugerunt, migrarunt qui de corpore exierunt: „ multi præſentes utcunque latuerunt, multi in „ locis ſanctis vivi ſalvique ſervati ſunt. Manu „ ergo emendantis Dei correpta potius civitas *illa*, „ quam perdita, tanquam ſervus ſciens volun- „ tatem domini ſui, et faciens digna plagis, vapu- „ lavit multis „. Sic in memorata illa ad Victoria- num epiſtola nihil melius tam ethnicis, quam chri- ſtianis reponi poſſe, declarat, quam gravioribus pæ- nis dignos eſſe, qui Domini voluntatem, quam ignorare non poſſunt, aſpernantur, ac ii, qui eam ignorant. In ſermone autem illo *de urbis excidio* inter illos, qui ſalvi evaſerunt, initio ſta- tim *b)* n. 2. cenſentur *multi, qui in locis ſanctis ne tangi potuerunt.* Quod hic paucis habet, ediſ- ſerit mox in exordio lib. 1. *de civit Dei c.* 1. quos libros, ut iam indicavimus, edidit, aliquot poſt annos ob memoratam paganorum calumniam ſcriptos; utque etiam Oroſius in proœmio hiſto- „ riæ ſuæ, „ quod pagani neque futura meditan- „ tes, neque recolentes præterita ex urbis expu- „ gnatione, nec non aliis Romani imperii cala- „ mitatibus anſam arriperent blaſphemandi &c. „ præceptum ſibi memorat a S. Auguſtino „ tragi-

„ ca

a) n. 8. p. 628. *b)* p. 624.

„ ca veluti, quæ poſſet colligere in monumentis „ hiſtoriarum, ut hinc intelligeretur, pluresne „ a chriſtianis temporibus huiusmodi clades eveniſ- „ ſent „. At multo ampliorem campum ſibi viginti duobus libris *de civitate Dei* S. Auguſtinus aperiens, exordium tamen ac veluti argumentum operis eodem anno, quo Alaricus Romam depopulatus eſt, cœpti, hinc ſumit, occaſionemque defenſionis ſuæ, ut ex ipſa inſcriptione ſtatim cap. 1. palam fit *de adverſariis nominis Chriſti, quibus in vaſtatione urbis propter Chriſtum barbari pepercerunt.* Adverſarios hic Romanos gentiles intelligit, quibus ipſis Alaricus eiusque exercitus confugientibus ad loca ſacra pepercit; „ An „ non, (ſunt *a*) verba S. Auguſtini) etiam illi „ Romano Chriſti nomini infeſti ſunt, quibus „ propter Chriſtum barbari pepercerunt? Teſtan- „ tur hoc martyrum loca et baſilicæ Apoſtolorum, „ quæ in illa vaſtatione urbis ad ſe confugientes „ ſuos, alienosque receperunt. Huc uſque cruen- „ tus ſæviebat inimicus; ibi accipiebat limitem „ trucidatoris furor; illo ducebantur a miſeranti- „ bus hoſtibus, quibus etiam extra ipſa loca pe- „ percerant, ne in eos incurrerent, qui ſimilem „ miſericordiam non habebant. „ Huius ipſius rei iterum meminit *b*) ubi argumentum ſuum ex ſtrage Radagaiſi Gothorum regis gentilis urget, uno die cum exercitu divina erga ſuos ſuamque Eccleſiam in ſede Petri providentia proſtrati: „ Nam (in- „ quit) ſi ille tam impius cum tantis et tam impiis „ copiis Romam fuiſſet ingreſſus, cui peperciſ- „ ſet? Quibus honorem in locis martyrum de- „ tuliſſet?

a) T. VII. p. 3. *b*) Ib. lib. V. c. 23. p. 140.

„ tuliſſet? in qua perſona Deum timeret?„ Alaricus, quem confeſſum Socrates *a)* Sozomenus et alii teſtantur, ſe veluti invitum impelli a neſcio quo, teſte Oroſio *b)* hoc præceptum ſuis dedit, ut *ſi qui in ſancta loca præcipue ad ſanctorum Apoſtolorum Petri et Pauli baſilicas confugiſſent, hos imprimis inviolatos ſecurosque eſſe ſinerent.* Tum relatis illis, quæ paulo ante ex eodem Oroſio de S. Innocentio P. memoravimus, pergit: „ Diſcurrentibus itaque per urbem barbaris, forte „ unus Gothorum, idemque potens et chriſtia„ nus, ſacram Deo virginem iam ætate profectam „ in quadam eccleſiaſtica domo reperit: cumque „ ab ea aurum argentumque honeſte expoſceret, „ illa fideli conſtantia eſſe apud ſe plurimum, et „ mox proferendum ſpopondit, ac protulit. „ Dumque expoſitis opibus, attonitum barbarum „ magnitudine, et pondere ac pulchritudine, igno„ ta etiam vaſorum qualitate intelligeret, virgo „ chriſti ad barbarum ait: Hæc Petri apoſto„ li ſacra miniſteria ſunt. Præſume, ſi audes, de „ facto tu videris! Ego quia defendere non valeo, „ neque tenere audeo. Barbarus vero ad reve„ rentiam religionis timore Dei et fide virginis „ motus, ad Alaricum per nuntium hæc retulit, „ qui continuo reportari ad apoſtoli baſilicam „ univerſa, ut erant, vaſa imperavit„. Narrat deinceps, qua id pompa factum fuerit, *hymnos Deo Romanis barbariſque* concinentibus. Demum ſubdit, „ myſterium hoc; quod in transferendis va„ ſis, dicendis hymnis, ducendis populis fuit, „ tanquam magnum cribrum fuiſſe arbitror, per „ quod

a) Socrat. lib. VII. c. 10. *b)* lib. VII. c. 39.

„ quod ex congregatione populi Romani tanquam „ ex magna maſſa frumenti per omnia ex univer- „ ſo ambitu civitatis latebrarum foramina efflu- „ xere grana viva, ſive occaſione ſive veritate „ commota, omnia tamen de præſente ſalute cre- „ dentia, ex horreo dominicæ præparationis ac- „ cepta ſunt, reliqua vero ſicut ſtercora, et ve- „ lut paleæ, ipſa vel incredulitate vel inobedien- „ tia præiudicata, ad exterminium atque incendi- „ um remanſerunt„. S. Hieronymus, qui tam acerbe in procemio lib. I. et III. in Ezechielem, et alibi hanc Romanæ urbis vaſtationem deplorat, *qua clariſſimum terrarum omnium lumen extinctum, imo Romani imperii truncatum caput*, perinde porro perverſum, depravatumque moribus ſtatum inceſſit, ut iam ſupra notavimus, hoc etiam agit cap. 26. epiſtola, quæ eſt inter Auguſtinianas 223. *a*) obſcurius quidem gentiles æque ac chriſtianos ſugillans. „ Multi (ait) utroque „ claudicant pede, et ne fractis quidem cervici- „ bus inclinantur, habentes affectum erroris pri- „ ſtini, cum prædicandi eundem non habeant li- „ bertatem. „ Eraſmus Roterod. et Lovanienſes theologi, ut editores Maurenſes adnotant, ſignificari putant, captam a Gothis Romam non agnoſcere manum Dei, ſed accerſitis copiis moliri rebellionem, ut notat etiam Baronius ad an. 410. quo capta eſt Roma: quove referri poſſunt ultima hæc eiuſdem epiſtolæ verba: „ capta „ Ieruſalem tenetur a Nabuchodonoſor, nec Iere- „ miæ vult audire conſilia: quin potius Ægyptum „ deſiderat, ut moriatur in Taphnis, et ibi ſer- „ vitute

a) T. II. pag. 561.

„ virtute pereat ſempiterna „. Idem S. Doctor memorat de S. Innocentii P. anteceſſore S. Anaſtaſio ep. 15. quod Roma illum diu poſſidere non potuerit, ne totius mundi caput ſub tanto everteretur epiſcopo. Ep. 154. *ad Principiam* exponit brevius a S. Auguſtino indicatam barbarorum humanitatem, eamque expertas eſſe Marcellam et filiam eius Principiam, quas in domo ſua repertas ad baſilicam S. Pauli deduxerunt extra urbem. De alia muliere ad S. Petri baſilicam, ut eius pudicitiæ conſuleretur, deducta a milite teſtatur Sozom. lib. IX. c. 10. Capite nono autem aſylum memorans *in æde Petri*, *quo*, inquit, *qui refugerunt*, *urbem reſtaurarunt. Non iam* (ait ad hunc locum Boſſuetus *de excidio Babylonis*) *regno nobilem*, *ſed totam Eccleſiæ conſecratam imminutam incredibilem in modum*, *ſive civium multitudinem*, *ſive amplitudinem opum*, *atque operum ſpectaveris.*

Lege eundem copioſius hæc alibi ediſſerentem in *hiſtoria religionis veteris et novi teſtamenti*, triumphum crucis nempe Domini et ſuæ ſanctæ Eccleſiæ, quomodo veluti ex cineribus Romæ profanæ exciſæ ſacra effloruerit. Hoc laudatus Oroſius, ut ſcriberet adverſus vaniloquam pravitatem eorum, qui alieni a civitate Dei ex locorum agreſtium compitis et pagis pagani vocantur, ſive gentiles, in proœmio *hiſtor.* egiſſe ſe dicit, ac demonſtraſſe, „ regnaſſe mortem avidam ſanguinis, dum ignoratur religio, quæ prohiberet a „ ſanguine: iſta illuceſcente, illam conſtupuiſſe: „ illam concludi, cum iſta prævalet: illam penitus

„ tus nullam futuram, cum hæc ſola regnabit: „ Civitas Dei nempe ſupra montem poſita, dum *Lapis* ille *qui percuſſerat ſtatuam factus eſt mons magnus, et implevit univerſam terram* Dan. II. 35. Lapis ille de quo Matth. XX. 44. *Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur: ſuper quem vero ceciderit, conteret illum.* Quod experti ſunt Iudæi et gentiles. Civitas hæc Dei in monte conſpicua eſt, in vertice montium ſepticollis Romæ: *Ut*, Romam ſerm. I. in nat. apoſt. Petri et Pauli, alloquitur S. Leo M. circa ipſa ea tempora, queis eius fata plangimus, Vaticanam cathedram, ſoliumque tenens, *gens ſancta, populus acquiſitionis, civitas ſacerdotalis, et regia per ſacram beati Petri ſedem caput orbis effecta, latius præſideres religione divina, quam dominatione terrena.* &c. Nempe dum, collapſo imperio, hierarchia novo luſtro inſtructa in ſua arce ſede Romana, throno cæſarum, pontificatu, quem ſummum illi gentili ſuperſtitione ſibi arrogarunt, oſtentaruntque, in vera religione Eccleſia catholica ſplendorem accepit. „ In pontificatu (ſunt verba Auguſtini Steu-
„ chi Eugubini in Laurent. Valla lib. I. in princ.)
„ etſi non illa veteris imperii magnitudo, ſpecies
„ certe non longe diſſimilis renata eſt, qua gentes
„ omnes ab ortu et occaſu haud ſecus Romanum
„ pontificem venerantur, quam omnes nationes olim
„ imperatoribus obtemperabant &c. Niſi Deus
„ Romano imperio everſo, pontificatum reſtituiſ-
„ ſet, in quo Romana maieſtas renaſceretur, fu-
„ turum erat, ut Roma nullo tempore excitata ac
„ reſtituta, inhabitabilis poſthac, fœdiſſima boum,

 „ peco-

de
de
H
de
ſe
B
pe
ir
lo
gen
xim

ſon
Pavo
de jo
à ce
Canc
y a
ſainct
leſte
que
avec
a) De

Salva non ſolum fuit ſemper Romanæ ſedis dignitas, dum mox altero anno 411. poſt Alaricum crudelior avariorque Ataulphus defuncti Alarici ſucceſſor Romam rebellare meditantem, ipſumque etiam Romanum nomen abolere in animo habuit; verum etiam, ut iam ſupra memini, ſalutem ſuam Roma S. Leoni M. P. in acceptis referre debuerat, cum ab Attila Hunnorum rege, qui ſe flagellum Dei nominarat, poſtea peteretur, armis in provincias Romanas converſis, ſub eodem adhuc pontifice a Genſerico etiam an. 455. depopulata, qua tandem Auguſtulus ab Odoacre Herulo expulſus, eam reliquit cum regno Theoderico Gotho, ab eius gentili Totila proximo ſeculo iterum incenſam. „ Sic ceciderat (exclamat Boſſuetus *a*) admonitione quarta et ultima,) „ Babylon, cuius figuram Roma in Occidente geſſit„. Et dudum ante Otto Friſing. poſtquam de imperio Zenonis Iſauri, de Auguſtulo Romano, et irruptione in urbem Romam ſub Odoacre eſſet locutus, pergit: *b*) „ Exclamare, contra re„ rum mutabilium miſerias tempore et loco exi„ gente cogimur. Ecce enim regnum illud ma„ ximum ac potentiſſimum, ac quod ſolo nomi-

ſon ſucceſſeur rayonnant ſous ſa tiare: un tel ſpectacle, je l'avoue, me ravit, me transporte, me penetre de reſpect, de joie, et de reconnoiſſance. Je ne crains pas d'appliquer à cet evenement les paroles de la ſainte Vierge dans ſon Cantique: Dieu a converſé les tyrans de leur trône, et il y a placé ceux, qu'ils tenoit dans humiliation. Egliſe ſainte, triomphez; et que toute la glorie en ſoit à votre céleſte époux, qui a opéré ſur la terre de ſi grands prodiges, que vos vrais enfans s'en rejouiſſent, et en triomphent avec vous!

a) De excidio Babylonis T. III. p. 720. *b*) lib IV. c. 21.

„ ne gentes terrebat ante, orbem concutiebat, iam
„ paulatim decreſcendo, et ex prima irruptione,
„ quæ ſub Alarico facta eſt, dehonoratum, poſt-
„ modum in conculcationem barbaris patuit. Et ut
„ apertiora, quæ diximus, fiant, miſera urbs pri-
„ mo ab Adalrico, ſecundo a Genſerico capta tan-
„ tum, ac populata, nunc vero ab Odoacre non
„ ſolum capta, ſed iure principis in poteſtatem ac
„ imperium per XIV. annos lacrymabiliter ſubacta
„ invenitur. Et inde quod, ſicut ſuperius dixi,
„ non ſolum ortus eius, ſed et finis Babylonico
„ ſimilis apparet imperio. „ Id cum pluribus expli-
caſſet, ad Clodovei regnum Francicum delapſus,
cuius ſoror Audeflede Theoderico regi nupta fuit,
concludit: „ Sicut ſupra me dixiſſe memini, cum
„ Roma parturiretur, Babylonia finem accepit; ſic
„ et modo cum regnum Francorum parturiretur,
„ Roma ſub Auguſtulo ſuo in ultima ſenectute a
„ conditione ſua MCCXXII. anno barbaris tradi-
„ ta, occaſum minatur. „

Caput XXX.

*Romanum imperium acciſum: Eccleſia mili-
tans regnum Chriſti in terris, præparatus
mons domus Domini in vertice montium.*

Audiendus iam eſt, qui, dum hæc circa Romam, Romanumque imperium agerentur, vixit Salvianus, quem Gennadius tempore Gelaſii R. P. adhuc vixiſſe refert, in ſenectute bona defunctum circa finem ſec. V. Baluzius in notis ad eundem Salvianum ex loco quodam lib. VII. c. 10. de Litorii calamitati-

bus

ius colligit, non multo poſt annum 439. ſcripſiſſe ;um libros de gubernatione Dei, adeoque antequam talia, et tot aliæ gentes Attilam flagellum Dei, Roma et Africa Genſericum, idem de ſe teſtatum, aliæque provinciæ imperii Romani invaſiones alias expertæ eſſent. Sic vero lib. VI. c. 12. Salvianus ad em loquitur. „ Vaſtata eſt Italia tot iam cladibus: er-
„ go Italorum vitia deſtiterunt? Obſeſſa eſt urbs Ro-
„ ma, et expugnata: ergo deſierunt blasphemi ac
„ furioſi eſſe Romani? Inundarunt Gallias gentes
„ barbaræ: ergo, quantum ad mores perditos ſpec-
„ tat, non eadem ſunt Gallorum crimina, quæ
„ fuerunt? Tranſcenderunt in Hiſpaniæ terras po-
„ puli Wandalorum: mutata quidem eſt ſors Hi-
„ ſpanorum, ſed non mutata vitioſitas. Poſtre-
„ mo, ne qua pars mundi exitialibus malis eſſet
„ immunis, navigare per fluctus bella cœperunt,
„ quæ vaſtatis urbibus mari clauſis, et everſis Sar-
„ dinia ac Sicilia, id eſt, fiſcalibus horreis, atque
„ abſciſſis velut vitalibus venis, Africam ip-
„ ſam, id eſt, quaſi animam captivavere reipublicæ.
„ Ecquid! ingreſſis terram illam gentibus barbaris
„ forſitan vel metu vitia ceſſarunt! Aut ſicut corrigi
„ ad præſens etiam nequiſſimi quique ſervorum
„ ſolent, modeſtiam ſaltem ac diſciplinam terror
„ extorſit? Quis æſtimare hoc malum poſſit? Cir-
„ cumſonabant armis muros Cirtæ, atque Cartha-
„ ginis populi barbarorum, et eccleſia Carthagi-
„ nenſis inſaniebat in circis, luxuriabat in theatris
„ &c „. Ipſum hoc S. Auguſtinus de Romanis in Africam poſt captam urbem profugis perhibet,
„ quod (ait) incredibile forſitan erit, ſi a noſtris
„ poſteris audietur, Romana urbe vaſtata, quos

 „ peſti-

„ peſtilentia iſta (ludorum) poſſedit, atque inde „ fugientes Carthaginem pervenire potuerunt, in „ theatris quotidie certatim pro hiſtrionibus inſani„ rent „. Hæc ille lib. I. de civit. Dei. c. 32. et mox c. 33. *de vitiis Romanorum, quos patriæ non correxit everſio*, alia, quæ iam ſupra retulimus. Salvianus vero de municipiis etiam Romanis, quæ nos propius attingunt, isque ſuis oculis vidit, lamentatur. Ac quidem de ludis agens, ſibi veluti obiiciens: „Sed videlicet, (ait *a*)reſponderi hoc poteſt, „ non in omnibus hæc Romanorum urbibus agi. „ Verum eſt. Etiam plus ego addo, ne quidem „ nunc agi, ubi ſemper acta ſunt antea. Non enim „ hoc agitur iam in Moguntiacenſium civitate; ſed „ quia excifa atque deleta eſt. Non agitur Agrip„ pinæ, ſed quia hoſtibus plena. Non agitur Tre„ virorum urbe excellentiſſima; ſed quia quadrup„ lici eſt everſione proſtrata. Non agitur denique „ in plurimis Galliarum urbibus et Hiſpaniarum. „ Et ideo væ nobis, atque impuritatibus noſtris, „ væ nobis atque iniquitatibus noſtris! Quæ ſpes „ chriſtianis plebibus ante Deum eſt, quando quidem „ ex illo tempore in urbibus Romanis hæc mala „ non ſunt, ex quo in barbarorum iure eſſe cœ„ perunt? Ac per hoc vitioſitas, et impuritas, qua„ ſi germanitas quædam eſt Romanorum hominum „ &c „. Cap. 14. de Trevirenſi *ſumma urbe* Gallorum agens, paucos nobiles, qui excidio ſuperfuerant, inceſſens, *quaſi*, ait, *pro ſummo urbis deletæ remedio Circenſes ab imperatoribus poſtulabant*. Et iam antea *b*) „ Vidi ſiquidem (ait,) ego ipſe „ apud Treviros domi nobiles, dignitate ſublimes

„ licet

a) lib. VI. c. 7. *b*) lib. VI. c. 13.

„ licet iam ſpoliatos atque vaſtatos, minus tamen „ everſos rebus fuiſſe, quam moribus. Quamvis „ enim depopulatis iam atque nudatis aliquid ſupe„ rerat de ſubſtantia, nihil tamen de diſciplina, „ adeo graviores in ſemet hoſtes externis hoſtibus „ erant, ut licet a barbaris iam everſi eſſent, a ſe „ tamen magis everterentur. Lugubre eſt referre, „ quæ vidimus, ſenes honoratos, decrepitos chri„ ſtianos, imminente iam admodum civitatis „ excidio, gulæ et laſciviæ ſervientes „. Idem librum VII. de Gubernatione Dei exorſus, obiectionem illam ſolvendam ſuſcipit, qua forte cuique in mentem veniat, „ hinc maxime probari, quod „ non reſpiciat res humanas Deus, quia cum Ro„ mani quondam pagani et vicerint, et regnaverint, „ nunc chriſtiani et vincantur, et ſerviant „. Et poſtea c. 8. de barbaris gentibus quæſtionem inſtituens quærit: „ Quid eſt, quod Deus noſter maximas „ reipublicæ opes et locupletiſſimos Romani nomi„ nis populos in ius potiſſimum ignaviſſimorum „ quondam hoſtium dedit? Quid? niſi ut agnoſce„ remus ſcilicet, quod ſupra dixi, meritorum hoc „ fuiſſe, non virium, utque ipſum hoc nobis in „ confuſionem caderet et pænam, quod ignaviſſi„ mis traderemur &c. „ Et poſtea c. 12. „ Iudi„ camur itaque etiam præſente iudicio a Deo: et „ ideo excitata eſt in perniciem ac dedecus noſtrum „ gens, quæ de loco in locum pergens, de urbe „ in urbem tranſiens, univerſa vaſtaret. Ac pri„ mum a ſolo patrio effuſa eſt in Germaniam pri„ mam, nomine barbaram, ditione Romanam: „ poſt cuius exitium arſit regio Belgarum, deinde „ opes Aquitanorum luxuriantium; et poſt hæc

„ corpus omnium Galliarum; ſed paulatim, idipſum „ tamen, ut dum pars clade cæditur, pars exem„ plo emendaretur. Sed ubi apud nos emendatio, „ aut quæ pars Romani orbis, utut afflicta corrigi„ tur „? Fuit adhuc tunc paſtoribus ampla in ſuis ſermonibus de *Calendis Ianuarii* invehendi in paganicas ſuperſtitiones materia. Ex quibus S. Petrus Chryſologus Ravennatenſis epiſcopus Serm. CLV. *a*) „ Hodie, (inquit,) gentiles deos ſuos fœditatibus „ exquiſitis, excogitato dedecore, et ipſa turpitu„ dine turpiores videndos trahunt, diſtrahunt, per„ trahunt, quos faciunt non videndos „. Pia mater Eccleſia eo die ſingularem in liturgia habuit miſſam *ad prohibendum ab idolis*, ac ieiunium illis diebus indixit ad inveteratam illam adhuc per ſecula tollendam maniam, qua orbis Romanus iam chriſtianus tenebatur, de quo ſæpe laudatus Salvianus lib. VI. *pene omnia*, inquit, *fiunt, quæ etiam quondam pagani veteres frivola atque irridenda duxerunt.*

Liceat hic paululum obtutum convertere in divinum illum legis gratiæ profectum, atque admirabile diſcrimen naturæ et gratiæ, ſalvo ac integro myſterio illo, quod D. Paulus in electione gentium et reiectione Iudæorum ſpectans *b*) exclamat: *O altitudo divitiarum ſcientiæ et ſapientiæ Dei* &c. Quod hic etiam deprehendere eſt, ubi Romæ ruinam Romanique imperii provinciarum ad barbaras gentes translationem præ oculis habemus. Dum in Romanis ingenio et diſciplinis veluti natura excultis tam *frivola atque irridenda*, tantam vitæ et morum perverſitatem deprehen-

a) pag. 218. Edit. Aug. *b*) Rom. XI. 33.

prehendimus, malignitatem vero hanc naturæ in barbaris nationibus religionis chriſtianæ cultura tam facile cicuratam conſpicimus. Memorabilia cum primis ſunt S. Remigii Remenſis epiſcopi verba, quibus Clodoveum Françorum regem allocutus eſt, dum eum ipſo Natali Domini an. 496. ſacro baptiſmatis fonte abluit: *Mitis depone colla Sicamber.* Præveniſſe veluti regem gens barbara eſt viſa, ut enim S. Gregorius Turonenſis teſtatur *a*) „ conveniens cum ſuis, priuſquam „ ille loqueretur, præcurrente potentia Dei omnis „ populus acclamabat: mortales deos abigimus pie „ rex, et Deum, quem Remigius prædicat immor„ talem, ſequi parati ſumus „. Quis non obſtupeſcat ad ſubitam illam barbaræ Francorum gentis, cum primum iugo Chriſti colla ſubdiderunt, mutationem, dum non ſolum ipſimet miteſcunt, verum etiam manſuefaciunt alias, in quas paulatim ditionem ſuam porrigunt, nationes, citoque formam Eccleſiæ, ſtatumque eccleſiaſticum, politiam ſacram ac ordinem hierarchicum divinæ inſtitutioni ac religionis chriſtianæ dignitati conſentaneam legitima poteſtate præcipue in ſuis conciliis exhibuerunt, ac liberrime per ſuorum principum pietatem exeruerunt. Id factum iuxta conſilium a S. Remigio datum Clodoveo: *Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, et ad eorum conſilia ſemper recurrere. Quod ſi bene tibi cum illis convenerit, provincia tua melius poteſt conſtare.* Secus dum imperatores, in Oriente præſertim, fecerunt, colluvies hæreſum inundavit imperium, atque in cauſa fuit, ut ſtatus hierarchicus impotens

a) lib. II. c. 31.

bunal ſacrum. Ampliſſima iſtud tribunal auctoritate non caruit ætate hac prima, quando cum interiore forum externum coniunctum fuit; quando impetita nunquam ab ullo principum ipſa eccleſiaſtica iurisdictio: quando iuxta canones pœnitentiales, ab Eccleſia ex plena, nulli humanæ potentiæ competente, ei vero a Chriſto conceſſa retinendi, remittendique poteſtate conſtitutos, impoſita publica et privata pœnitentia fuit, ac inflictæ canonicæ pro qualitate criminum pœnæ; licet Eccleſia ſub ethnicis adhuc imperatoribus preſſa gemuerit, ut Tertullianus teſtatur ſec. II. ſub Alex. Severo, „ Ibidem etiam (ait) exhor-
„ tationes, et caſtigationes, et cenſura divina. Nam
„ et iudicatur magno cum pondere, ut apud
„ certos de divino aſpectu, ſummumque futu-
„ ri iudicii præiudicium eſt, ſiquis ita deliquerit,
„ ut a communicatione orationis et conventus,
„ et omnis ſancti commercii relegetur „.

Caput XXXI.

Status Eccleſiæ militantis, Romanique imperii et urbis fata ſec. VI. effloreſcente in regno Francico, regno Chriſti in terris.

Poſteaquam iam ad finem ſecul. V. Clodoveus Francorum rex late Burgundis, Weſtgothis, Boiis, Alemannis dominatus, Romanos Gallia expuliſſet, Theodoricus Gothorum rex Romam an. 499. ingreſſus, ſolemni pompa regno Italiæ potitus eſt, Vandalis, Alanis, Hunnis, Herulis reliquam

liquam fere Europam et Africam occupantibus, plerisque omnibus Arianæ hæreſi, aut adhuc gentiliſmo addictis; ita ut Clodoveus cum ſuis ad fidem chriſtianam converſus unus catholicus princeps ineunte ſec. VI. haberetur; dum etiam in Oriente Anaſtaſius imp. perinde ac anteceſſor eius Zeno, ac multo adhuc amplius hæreſi Eutychianæ patrocinaretur: quippe qui non ſolum Henoticum Zenonis, quo Semi-eutychianorum cauſa agebatur, recepit, verum ultra etiam progreſſus eſt inſtigante Io. Alexandrino, qui aperte concilium Chalcedonenſe cum epiſtola S. Leonis P. reiecit, catholicis epiſcopis in exilium eiectis. Perſeverabat etiam tunc ſchiſma Acacianum Orientem inter et Occidentem. Equidem pacis conciliandæ cauſa Hormisdas P. ab Anaſtaſio imp. interpellatus, legatos in Orientem miſit; ſed cum formulæ articulis ad faciendam unionem ſubſcribere detrectaret, in irritum omnia abierunt: donec poſtea ſub Iuſtino Anaſtaſii ſucceſſore, nova legatione miſſa, reſtituta eſt communio.

Maior vero fuit ſedis apoſtolicæ dignitas, quando Gothi Roma ſunt potiti, quam poſtea ea iterum imperatoribus reſtituta, ut vel Silverii et Vigilii PP. fata demonſtrant. Iuſtinianus imp. equidem Iuſtino I. mortuo ſuccedens, cum in confeſſione fidei, quam mox an. 528. publicavit, concilii Epheſini et ſubiectionis ad ſedem Apoſtolicam mentione nulla facta, Neſtorianiſmi ſe ſuſpectum redderet, epiſtolis ſeſe purgavit *a)* ad Patriarcham Cpolitanum et ipſum Ioannem P. datis: „ Nec enim „ patimur, (ut in epiſtola ad patriarcham ſcribit,) ut

a) L. cognoſcere 7. de ſumma Trinitate.

„ quidquam eorum, quæ ad eccleſiaſticum ſpectant
„ ſtatum, non etiam ad eiusdem (Rom. P.) re-
„ feratur beatitudinem, cum ea ſit caput omnium
„ Dei ſacerdotum, vel eo maxime, quod quoties
„ in his locis hæretici pullularunt, ſententia et rec-
„ to iudicio illius venerabilis ſedis coerciti ſint„
In utraque epiſtola unitatis cum ſede apoſtolica præ-
cipuo ſtudio ſignificato, ſubdit in epiſtola ad papam;
„ Ideoque omnes ſacerdotes univerſi orientalis trac-
„ tus et ſubiicere, et unire ſedi veſtræ *ſanctitatis*
„ properavimus.„ Iam antea declaraverat l. 5. „
„ Cum recta utique irreprehenſibilis fides, quam
„ prædicat ſancta Dei catholica et apoſtolica Eccle-
„ ſia, nullo modo innovationem recipiat, nos ſe-
„ quentes ſanctorum apoſtolorum, et eorum, qui
„ poſt eos in ſanctis Dei eccleſiis converſati ſunt,
„ dogmata, iuſtum fore exiſtimavimus, cunctis
„ manifeſtum facere, qualiter de fide, quæ in no-
„ bis eſt, ſentiamus, inſiſtentes, et inhærentes
„ traditioni et confeſſioni ſanctæ Dei Eccleſiæ ca-
„ tholicæ.„ Idem l. 6. ſequenti conteſtatur.

Iuſtiniani ſucceſſor Iuſtinus II. mox etiam or-
thodoxam fidei profeſſionem per totum publicavit
imperium, in qua conteſtatur, pace, quam Chri-
ſtus introiens mundum annuntiavit, obſtringi ſe ad
invitandum quosque, *ut omnes credentes in eum ad
eandem Eccleſiam ſe conferant.* Faciendum hoc fuit,
tum ob hæreſes per Orientem imprimis graſſan-
tes, cum ob ſchiſma, quod occidentalem quoque
Eccleſiam diſtrahebat, cui anſam anteceſſor dede-
rat, aliquando prævertens eccleſiaſtica iudicia. Un-
de ei accidit, quod aliis ante eum impp. accidiſſe

vidimus,

vidimus, rebus hierarchicis ſeſe miſcentibus, dum cauſam concilii Chalcedonenſis agere ſe putat, novis turbis per tria, ut vocabant, capitula Occidentem pariter et Orientem commovit: re in apertum ac diuturnum ſchiſma abeunte. Alias vero nimium Iuſtinianus ſeſe negotiis religionis miſcuiſſe, ab ipſis etiam Proteſtantibus arguitur, qui tamen, quod ad politiam eccleſiaſticam pertinet, principi tribuunt. In quibus vero quamvis multas leges dederit Iuſtinianus, conteſtatur tamen haud ſemel tantum, ſe in ſuis ſanctionibus ſequi *ſacras per omnia regulas*, canones nempe eccleſiaſticos: *Quod enim*, ut ait l. 45. c. de eccl. *ſacri canones prohibent, id etiam et nos per noſtras abolemus leges.* Id vero ei iam Procopius *a*) vitio dat, quod cum detrimento reipublicæ nimis ſeſe religionis rebus dederit, neglectis, quæ ad bella gerenda pertinent; quæ tamen ſtrenue quidem in Italia per Beliſarium geſſit, vindicata Africa quoque, in qua ineunte hoc ſec. VI. graviſſimam perſecutionem Traſimundus Vandalorum rex Arianus movit catholicis, reſtituto in Italia per eundem Beliſarium inſuper imperio, recuperataque Roma, quam is ſtrenue contra Vitigen propugnavit, obſidionemque altero anno nempe 538. ſolvere compulit, quæ vero iterato poſtea capta eſt a Totila Gothorum rege, iam an. 541. Italiam occupante et poſtea Neapolim, ubi dum in monte Caſſino S. Benedictum acceſſit, ab eo percipit, Romam ſe ingreſſurum, ut S. Gregorius M. narrat *b*) lib. II. dial. c. 15. ſimulque prophetiam S. Patris, Romam a gentibus non fore exterminandam, ſed tempeſtatibus coruſcis, et turbinibus ac terræ

 motu

a) Lib. III. de Bello Goth. c. 32. *b*) T. II. p. 240.

motu fatigatam in ſe ipſa marcituram. „ Cuius pro-
„ phetiæ (ſubdit S. Gregorius) myſteria nobis iam
„ facta ſunt luce clariora, qui in hac urbe diſſoluta
„ mœnia, everſas domus, deſtructas eccleſias tur-
„ bine cernimus, eiusque ædificia longo ſenio laſſa-
„ ta, quia ruinis crebreſcentibus proſternantur,
„ videmus „.

De tempore loquitur S. Gregorius, poſtquam Narſes, qui Italiam Gothis, victo Totila, iterum eripuerat, irritatus, fatisque Beliſarii territus *Longobardos* e Pannonia advocaverat ſub Iuſtino imp. a Coſroe Perſarum rege, (qui in religionem chriſtianam dirum in modum ſævierat, auſusque eſt Coſroe iſte pro pacis conditione ſtatuere Heraclio chriſtiani nominis eiurationem,) ſæpe devicto: dum præterea Orientem Avari et Saraceni undique infeſtant, nec permittunt Occidenti ſuccurrere, atque in Italia vix Roma ſervata eſt et Ravenna. Poſt Tiberium tanden Iuſtini II. ſucceſſorem cum Mauritius imperator de Perſis aſſiduis Romani imperii hoſtibus multas reportaret victorias, ac Franci etiam Longobardos fatigarent in Italia, aliquamdiu reſpiraſſe Roma viſa eſt, ſed mox iterum a Longobardis Francorum devictorum timore ſolutis, premitur omni fere præſidio vacua; dum interim Exarchus Ravennas etſi bello gerendo impar, ut S. Gregorius *a*) queritur, lucrum ex publicis calamitatibus captans, paci toto niſu repugnat, atque ea, quam poſtea idem S. Pontifex cum Longobardis, Etruriam obtinentibus, fecerat, temere violata eſſet, ut amare deflet *b*) ipſe ad Mauritium imp. ſcribens,

atrocius

a) Lib. II. ep. 46. *b*) Lib. V. ep. 40.

atrocius ob perfidiam Exarchi bellum recruduit. Interim etiam Francia in tria regna diviſa, inter ſe odiis præſertim duarum reginarum pugnat. In Oriente porro Mauritio regnante hæreticorum ora conticuerunt, et prava, quæ ſentiebant, eloqui non præſumebant teſte S. Gregorio *a)* qui interim in ſuis lucubrationibus aſſiduus ad formandos hierarchas hierarchiæque dignitatem, ac auctoritatem conſervandam totus incumbit, id perſæpe dolens, quod ad ſæcularia negotia tantopere ſit diſtractus; *b)* ſæpe etiam quietem, qua ante pontificatum in monaſterio fruitus eſſet, deperditam lugens *c)* pacem tandem Romanos inter et Longobardos, renitente quidem ſemper Exarcho, ad finem ſec. VI. pepigit, miſſis etiam ad Agilulfum Longobardorum regem legatis, cuius uxor Theodelinda catholicæ religioni addictiſſima erat.

Orthodoxa tamen fides, nullibi gentium integra ac incontaminata effloruit, præterquam in regno Francico, atque apud reges Franciæ poſt fata S. Sigiſmundi regis Burgundiæ, quem ab Ariana hæreſi ad fidem catholicam convertit S. Avitus Viennenſis, qui etiam Clodoveo gratulatur epiſt. 41. non ſolum quod religionem chriſtianam, ſed etiam fidem catholicam profeſſus ſit: id quod in epiſtola ad Childebertum Franciæ regem ſingulariter extollens ac deprædicans S. Gregorius: *Eſſe autem*, (ſcribit *d) regem, quia ſunt et alii, non mirum eſt; ſed eſſe catholicum, quod alii non merentur.*

In Hiſpania ſub regno Gothico Ariana hæreſis dominabatur, Arianis regibus omnibus hoc

S 3 ſeculo

a) Lib. XI. ep. 46. *b)* Prol. lib. I. dial. T. II. p. 151. *c)* Lib. I. ep. 5. p. 491. ſeqq. *d)* Lib VII. ep. 6.

ſeculo ab Alarico an. 506. uſque ad an. 586. Recaredo primo rege catholico poſt Leovigildum Arianum patrem et interfectorem S. Hermenegildi M. Hunc Mariana lib. III. c. 12. primum regem Hiſpaniæ catholicum dicit, a patre in conſortium regni ſuſceptum, poſtea vero ob fidem catholicam occiſum. Statim ſub Recaredo effloruit res catholica in Hiſpania, crebris celebratis conciliis, quibus aliquando etiam rex aderat religionis ſtudioſiſſimus: pro qua re ut in *concilio Toletano* III. an. 589. c. 3. Patribus conteſtatur, „ quanto ſubditorum gloria regali excellimus, „ tanto providi eſſe debemus in his, quæ ad Deum „ ſunt, vel noſtram ſpem augere, vel gentibus „ a Deo nobis creditis conſulere. Ita erit conſum„ matio iuſtitiæ, ſi eandem fidem intra univer„ ſalem Eccleſiam teneamus, et apoſtolica moni„ ta in apoſtolico poſiti fundamento ſervemus.„ Memorat poſtea Suevorum gentis infinitam multitudinem, „ quam (ait) præſidio cœleſti noſtro „ regno ſubiecimus, alieno licet in hæreſin de„ ductam vitio, noſtro tamen ad veritatis origi„ nem ſtudio revocavimus „. Perhibet laudatus Mariana lib. V. c. 14. contigiſſe Recaredo, „ quod „ (ait) haud ſcio, an regum ullis, ut in religione „ permutanda, quod propemodum neceſſe erat, „ motus exiſterent, ſed neque diuturni admodum, „ neque graves: et ſeveritas animadverſionis „ non modo invidioſa non eſſet, quia neceſſario „ ſuſcipiebatur, et cum bonis omnibus, tum in„ fimo cuique gratiſſima „. Paratiſſimos ad hoc habuit, quos ipſe in laudato ſermone in conc. Tolet. III. habito allocutus eſt, ſacrorum præſules: qui

qua-

quales, quamque inſignes paſtores fuerint, acta conciliorum hoc ſeculo in Hiſpania celebratorum perhibent, ac præclaræ pro regno Chriſti in terris leges.

Ex actis concilii Bracarenſis I. conſtat ſec. VI. in Hiſpania (ubi Martinus Bracarenſis concinno ordine collectionem canonum publicavit) extitiſſe codicem canonum, quibus Eccleſia regeretur, auctoritate legali præditum, cuius epitomen; ſequenti ſec. VII. factam ab Iſidoro Hiſpalenſi, ut cenſet C. de Aguirre, ipſeque edidit T. III. concil. Hiſp. Collectioni illi decretales pontificum adiectæ fuerunt exemplo Dionyſii Exigui in ſua collectione canonum Romæ eodem ſeculo facta, qui etiam eidem codicem Africanum ſub titulo ſynodi apud Carthaginem Africanorum inſeruit: ubi ſec. V. codex eccleſiæ orientalis, auctus ſec. VI. a Ioanne Scholaſtico patriarcha Conſtantinopolitano, auctoritate hierarchica pollebat, ampliatus deinceps canonibus Africanis.

In Africa porro ſec. VI. Ferrandus diaconus breviarium canonum edidit, ſummaria tantum exhibens, et citans, quibus ex conciliis ac decretalibus quæque ſint repetenda. Scripſit autem circa ea tempora, quibus Africa iterum in poteſtatem Romani imperii an. 533. eſt redacta, Beliſario victum Conſtantinopolim abducente Gilimerium ultimum Vandalorum regem, qui vita et regno privaverat piiſſimum Hildericum, a quo exules ob fidem catholicam epiſcopi revocati fuerant, diriſſime habiti in perſecutione Vandalica ab Arianis, ſub Traſimundo imprimis rege Hilderici anteceſſore.

Locorum intercapedo eccleſiam Africanam tutam præſtabat a novis illis periculis, quibus imperio eccleſiæque Orientali iuncti exponebantur ob varias illic graſſantes hæreſes, Eutychianam præprimis ac Monotheliticam, quas quavis vi, ut vidimus, ſuſtentarunt imperatores ineunte adhuc ſeculo VI. dum a ſuperſtite impio Anaſtaſio an. 512. plus quam trecenti monachi Maronitæ, totidemque a Severo Acephalorum capite in Syria trucidati ſunt pro fide ſynodi Chalcedonenſis, nullo reſpectu habito theocratiæ illius eccleſiaſticæ, nuſpiam magis, quam in *conciliis* œcumenicis conſpicuæ, repræſentantibus nempe collegium apoſtolorum, quibuſcum Chriſtus ſe in eorum ſucceſſoribus futurum promiſit uſque ad conſummationem ſeculi, eadem, qua ipſe a Patre miſſus erat, illos poteſtate mittens ad prædicandum evangelium. Neque etiam Vigilius P. in damnatione trium capitulorum, ut vocabantur ſcripta quædam Theodori Mopſueſteni, Theodoreti et Ibæ, tergiverſabatur, præterquam quod vereretur, concilium Chalcedonenſe peti: quo timore diu adhuc detenta fuit eccleſia occidentalis, non modicam partem ſchiſmate inter ſe disiuncta.

Iam meminimus frequentium conciliorum in regno Francico, inde ab eius exordio habitorum. Ad votum antiſtitum Eccleſiæ principes leges in conciliis de diſciplina eccleſiaſtica latas, aut etiam pietate principum ſuggeſtas lege porro firmarunt: qualis extat *Præceptio* glorioſiſſimi regis Guntramni ad epiſcopos et iudices regni ſui de obſervando die

Domini-

Dominico, et aliis, edita in confirmatione concilii II. Matiſconenſis anno 585. Pertinent huc, quæ S. Greg. Turonenſis refert *a*) de legatione ſua cum aliis epiſcopis ad Guntramnum R. an. 588. de ſuggeſto a rege conſilio congregandæ ſynodi nationalis, dum contra „ iuxta conſuetudinem cano-
„ num (ſunt verba Gregorii) placebat glorioſiſ-
„ ſimo nepoti veſtro (Childeberto II.), ut unuſ-
„ quisque metropolita cum provincialibus ſuis
„ coniungeretur: et tunc, quæ non rationabiliter in
„ regione propria fiebant, ſanctione ſacerdotali
„ emendarentur. Quæ enim cauſa extat, ut in
„ unum tanta multitudo conveniat? Eccleſiæ fi-
„ des periculo ullo non quatitur, hæreſis nova
„ non ſurgit. Quæ erit iſta neceſſitas, ut tanti de-
„ beant in unum coniungi Domini Sacerdotes? Et
„ ille (Guntramnus): Sunt multa, inquit, quæ
„ debeant diſcerni, quæ iniuſte geſta ſunt, tam
„ de inceſtis, quam de ipſis, quæ inter nos agun-
„ tur, cauſis. Sed præcipue illa Dei cauſa extat
„ omnibus maior, ut inquirere debeatis, cur
„ Prætextatus epiſcopus gladio in eccleſia fuerit
„ interemtus. *b*) Sed et de iis, qui pro luxu-

a) Lib. IX, Hiſt. Franc. c. 20.

b) Quod de Prætextato Rotomagenſi ep. hic notatur, palam facit, quo loco immunitas eccleſ. tunc fuerit. Quam cauſam ad ſynodum Pariſ. an. 577. deferens Chilpericus, ſic Patres alloquitur: „ Quamvis venerandi pontifices, re-
„ gia poteſtas reum maieſtatis legibus condemnare poſſit:
„ ego tamen hunc, qui falſum ſibi nomen paſtoris uſur-
„ pat, coniurationis contra me factæ auctorem ſacris non
„ contradicens canonibus, veſtræ audientiæ repræſento.
Vid. Aimon lib. III. c. 26. add. conc. Matiſc. II. can. 9.

„ nia accuſantur, debet eſſe diſcuſſio, ut aut
„ victi a functione ſacerdotali debeant emendari,
„ aut certe ſi innocentes inveniantur, publice
„ error criminis auferatur. Tunc juſſit, ut in
„ calendis menſis quarti hæc ſynodus promul-
„ garetur. „ Multa hæc continent ad hiſtori-
am eccleſiaſticam illius ævi illuſtrandam, de-
monſtrandamque primum adoleſcentis tunc mo-
narchiæ Franciæ pietatem. Ut vero nimii pri-
mitus eſt, virtutis ac potentia pollentes exce-
lere, ac extra tramitem agere, etiam ſua reli-
gione ſe teneri videntur, ac tunc maxime; in hie-
rarchiis ſui muneris gnaris intra ſphæram revo-
cari ſunt reges Francorum, legi evangelii haud
impatientes. Sic dum Chilpericus indiculum
quemdam errorum de SS. Trinitate miſiſſet S. Gre-
gorio Turonenſi, reſpondit a) hic: „ Hac credulitate
„ relicta pie rex, hoc te oportet ſequi, quod nobis
„ poſt apoſtolos alii doctores Eccleſiæ reliquc-
„ runt. „ Narrat porro Gregorius, acerrime ſe
regi reſtitiſſe unacum Salvio Albigenſi epiſcopo re-
liquaque tunc congregata ſynodo, rege ſic ad ſanio-
ra revocato.

Extra regnum Franciæ S. Gregorius P. ut exſtir-
pato gentiliſmo fidem catholicam ſanam ac inte-
gram in Anglia plantaret, Auguſtinum et ſocios
miſit; qui fidem a S. Patritio cumprimis finien-
te ſec. V. Britanniæ illatam, ſed ab Anglo-ſaxo-
nibus fere ſuffocatam reſtituerunt, atque gentem il-
lam ad fidem chriſtianam converterunt, ac ſacram
hierarchiam ordinarunt auctoritate apoſtolica, in-
ſtitutis Londinenſi, et Eboracenſi metropolitis.

Idem

a) lib. V. hiſt. Franc. c. 44.

Idem ſanctiſſimus pontifex ſicubi adhuc alibi idolorum cultus obtineret, ad eum penitus extripandum tota contentione incubuit. Ex eodem S. Gregorio lib. II. dial. c. 8. conſtat, S. Benedictum in Caſſinum commigrantem adoleſcente ſeculo hoc ſexto inveniſſe ibi „ idolum, quod contrivit, ſub„ vertit aram, ſuccendit lucos, atque in ipſo tem„ plo Apollinis oraculum beati Martini, ubi ve„ ro ara eiuſdem Apollinis fuit, oraculum ſancti „ Ioannis conſtruxit, et commorantem circum„ quaque multitudinem prædicatione continua ad „ fidem vocabat. „ Promiſcue tunc adhuc vixiſſe, inter chriſtianos, paganos, ex Iuſtiniani l. 56. C. de epiſc. an. 533. data diſcimus, qua iubet, *ut nullus Iudæus, vel paganus, vel hæreticus ſervos chriſtianos habeat.* Tempore S. Gregorii Sardiniæ partem incolebant quidam populi, Barbarinici dicti, quos ipſe *a*) ſcribit, ut inſenſata animalia vivere, Deum verum neſcire, ligna autem et lapides adorare. Ad eos convertendos dum epiſcopum Felicem et Cyriacum ſervum Dei abbatem S. Andreæ miſit, ab iis didicit non hos ſolum, ſed ruſticos fere omnes in Sardinia idololatriæ deditos. Hæc ad annum 593. et 594. referunt ſcriptores vitæ S. Gregorii San-Maurenſes editores operum eiuſdem: et ad an. 597. pontificatus Gregorii octavum Corſorum converſionem, dum ad eum de hac re perſcriberet Petrus Alerienſis epiſcopus, alium adhuc epiſcopum ordinavit ea in inſula non procul a monte, quem plurimi adhuc idolorum cultores incolebant. Citant ibidem epiſtolam ad Agnellum Terracinenſem ep. ex qua conſtat,

a) Lib. IV. ep. 23. 24.

conſtat, hoc in pago quoſdam tunc adhuc arbores coluiſſe. Biennio poſt Brunichildem reginam hortatus eſt, ut ab idolorum cultu ſibi ſubditos populos coerceret, cum multi chriſtianum nomen profeſſi et ad eccleſias concurrerent, et a cultu dæmonum non diſcederent, qui cultores nimirum arborum de capitibus animalium ſacrificia exhibebant.

Eundem apoſtolicum zelum S. Gregorius in reducendis ad Eccleſiam catholicam hæreticis exeruit, ac ſeveriorem quidem, ut nullo non tempore *factum* fuit, contra Manichæos, divinam maieſtatem incomparabili blaſphemiá dividentes, ſecumque committentes. De quibus ad Cyprianum diaconum ſcribens *a*) patrimonii Eccleſiæ Romanæ in Sicilia curatorem, „ de Manichæis, (inquit) qui in poſſeſſionibus no„ ſtris ſunt, frequenter dilectionem tuam admonui, „ ut eos perſequi ſummopere debeat, atque ad fi„ dem catholicam revocare: quod, ſi tempus exigat, „ per te; et ſi pro aliis cauſis non licet, per alios ſo„ lerter inquire.„ Viciſſim vero Iudæos remiſſione oneris penſionum allectare ad ſuſcipiendam fidem ſtudens, ad eundem perſcribit: „ Nec hoc inutiliter „ facimus, ſi levandis penſionum oneribus eos ad „ Chriſti gratiam perducamus: quia etſi ipſi minus „ fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fue„ rint, fidelius baptizantur. Aut ipſos ergo, aut „ eorum filios lucramur. Et ideo non eſt grave, „ quidquid de penſione pro Chriſto dimittimus. „ Hinc etiam argumentum ſtatus temporalis Eccleſiæ habemus, qualis non minus alibi gentium effloruit pietate catholicorum principum, Franciæ imprimis a Clodovæo, in Hiſpania a Recaredo, in Anglia ab Eduino.

CA-

a) lib. IV. ep. 6.

CAPUT XXXII.

Status Eccleſiæ fideique orthodoxæ in Oriente collabeſcens, acciſus per ſectam Mahumetanam, in Occidente accreſcens ſec. VII.

Ineunte ſec. VII. S. Gregorium monuit Maximus Salonitanus ep. de Sclavis, per Hiſtriam aditum ſibi in Italiam parantibus. Ad eundem quoque annum Baronius refert, quæ Paulus diaconus narrat de irruptione in Venetam provinciam facta a Chagano Avarum rege, quibuſcum ſemper fere pugnandum in Oriente fuit Mauritio imp. parum vero eidem Occidens (quod vehementer afflixit S. Gregorium, atque expoſtulandi contra eum apud Phocam eius ſucceſſorem fuit cauſa) curæ fuit, dum Longobardi aliique barbari Italiam, Siciliam, Sardiniam, Dalmatiam depopulantur. *Qualiter quotidianis gladiis, et quantis Longobardorum incurſionibus, ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere ſuggeſtionis vocibus valemus*, ad Phocam *a)* ſcribit, qui an. 602. Mauritium throno deiecit, cum filiis crudeliſſime trucidatum. Cum Mauritio dum ob vitam monaſticam ſimultatem habuiſſet, ut ſancto huic inſtituto (quod ſuperiore ſeculo S. Benedictus iam etiam extra Italiam in Sicilia per S. Placidum, et Gallia per S. Maurum propagaverat, ipſe S. Gregorius *b)* in Anglia per S. Auguſtinum et ſocios) ſecuritatem præſtaret, concilium an. 601. celebravit.

Mortuus

a) Lib. XIII. ep. 33. *b)* T. V. ed. Labb. 1607. &c.

na ſede interrupta eſt. Interim vero uti fidem catholicam invicte aſſertam diximus a Ioanne P. ita etiam factum Romæ in conciliis ſub eius ſucceſſoribus Theodoro et S. Martino, quem inter Martyres eccleſia (cum S. Maximo abbate ſanguinem pro fide fundente) celebrat, qui nempe vi abductus Cpoli in carcerem detruſus, in Cherſoneſum relegatus, poſt quatuor menſes ærumnis confectus obiit. Dum vero poſtea a S. Agathone P. redintegrata videri poterat fides in ſynodo œcumenica VI. an. 681. ſuccedentibus eidem etiam ſanctitate conſpicuis pontificibus pleriſque; ſchiſma quidem exortum eſt an. 687. in eccleſia Romana, mox tamen ſequenti anno ſopitum electione S. Sergii P. qui toto, quod reliquum fuit, huius ſeculi tempore uſque ad an. 701. ſanctiſſime gubernavit eccleſiam Romanam.

At vero eccleſias patriarchales in Oriente plerumque obſederunt hæretici Eutychiani (Iacobitæ etiam poſtea dicti a Iacobo Syro) Alexandriæ quidem poſt S. Eulogium, Antiochiæ autem poſt S. Anaſtaſium ad finem uſque ſec. XI. fere omnes, gemente Antiochia ſub tyrannide Barbarorum: urbe etiam Hieroſolymitana an. 637. ſub S. Sophronio patriarcha in poteſtatem Saracenorum redacta: Armenis vero ab Eccleſia catholica ſciſſis a ſeptimo hoc uſque proxime ſequentibus ſeculis.

In Hiſpania, Wiſigothis regibus ad fidem catholicam reverſis, magnam licet partem ſub Arabum dominatu degentem, compluribus celebratis conciliis Toletanis fides catholica contra Monothelitas ſtabilita, diſciplina quoque eccleſiaſtica

egregie

egregie ſtetit S. Iſidoro Hiſpalenſi præſertim et S. Ildephonſo Toletano epiſcopis. Quanta ſeculo VII. fuerit ſacerdotii et regni conſenſio, mutua declarant conſilia in conventibus ac conciliis, ad ea etiam ſtatuenda, quæ regis regnique ordinationem attinent. Secundum acta conc. Tolet. III. an. 633. poſtquam „ rex cum magnificentiſſimis „ viris ingreſſus, primum coram ſacerdotibus Dei „ humo proſtratus, lacrymis et gemitibus pro ſe „ interveniendum Dominum poſtulavit „ electio regis ſtatuitur, „ ut defuncto in pace principe pri„ mates totius gentis cum ſacerdotibus ſucceſſio„ nem regni conſilio communi conſtituant, ut „ dum unitatis concordia retinetur, nullum pa„ triæ gentis diſſidium per vim atque ambitum „ oriatur „. In Tolet VI. an. 636. poſtquam can. 2. cautum eſſet de cuſtodia ſalutis regum, et defenſione prolis præſentium principum, canon. 3. ſequens legitur: „ Sanctum concilium ſimul et „ cum conſenſu chriſtianiſſimi principis ſuorum„ que optimatum et illuſtrium virorum hanc pro„ mulgamus placituram Deo ſententiam: ut quis„ quis ſuccedentium temporum regni ſortitus ſit „ apicem, non ante conſcendat regiam ſedem, „ quam inter reliqua conditionum ſacramenta pol„ licitus ſit, nullum non catholicum in ſuo re„ gno degere; ſi vero poſtquam ad regni guber„ nacula acceſſerit, ipſe temerator huius extiterit „ promiſſi, ipſe ſit anathema Maranatha in con„ ſpectu ſempiterni Dei, et pabulum efficiatur „ ignis æterni, et omnes, qui cum eo conſen„ ſerint. „

In Britannia cum eſſent plura regna, nec omnes reges chriſtiani, peterentque nihilominus mutua connubia, V. Beda lib. I. c. 21. narrat de Penda rege, non potuiſſe filiam a rege Northumbriæ obtinere, *niſi fidem chriſtianam, ac baptiſma cum gente, cui praerat, acciperet.* Subdit vero V. Beda, regem Penda, audita prædicatione veritatis et promiſſione regni cœleſtis ſpeque reſurrectionis et futuræ immortalitatis, libenter ſe chriſtianum fieri velle, confeſſum eſſe, tametſi *virginem* non acciperet. Socer vero regis Penda fuit religioſus rex Oſviu, cui eodem teſte Beda lib. III. c. 29. Vitalianus P. teſtimonium in literis dedit: „ Quia non ſolum Dei cultor extitit, ſed etiam „ omnes ſubiectos ſuos, meditatur die ac nocte, ad „ fidem catholicam atque apoſtolicam pro ſuæ „ animæ redemtione convertere. „ Cuiuſmodi modo in Hiſpania memoravimus utriuſque ordinis conventus ſeu concilia pro cauſis utriuſque ſtatus, talia etiam circa finem ſec. VII. quædam ſub Ina rege concilia, et deinceps in Anglia, uti et in Gallia, fuerunt celebrata.

Ad finem fere ſeculi Traiectis in Belgio eſt imprimis notabile habitum concilium de ſanctis viris mittendis ad prædicandum evangelium: poſtquam iam S. Kilianus apoſtolus Franciæ orientalis et Thuringiæ cum duobus ſociis, inſtigante Geila Gosberti Franconiæ ducis uxore, Herbipoli cæſi eſſent an. 689, dudum vero ante in Bavaria S. Emmeramus Ratisbonenſis epiſcopus an. 653. martyrio coronatus. Saxones occidentales a Berino, quem Honorius P. illuc ad prædicandum evangelium

lium miſerat, cum ſuo rege Cunegildo baptiſmum ſuſceperunt; ad finem quoque ſeculi in Friſia et Saxonia SS. Wilibrordus ac Suibertus evangelii præcones extitere; in Anglia vero Eduinus rex cum plurimis ſuorum a S. Paulino epiſc. e S. Auguſtini ſociis, eo a S. Gregorio M. miſſis, ad fidem converſus eſt, ut apud vener. Bedam in hiſtoria Angl. lib. II. legere eſt. Ad nos SS. Columbanus, Magnus et Gallus, eius ſocii, diverterunt, (inſtituto paſſim monaſtico ordine ad dilatandum Chriſti evangelium) Bataviam, Weſtphaliam, Friſiam, Franconiam, Helvetiam, Sueviam obeuntes. Sic Eccleſia militans regnum Chriſti in terris dum in Oriente decreſcit, in Occidente incrementa accipit, armatura apoſtolica; cum hic novus armatur hoſtis, nova armatura, gladio nempe religionem chriſtianam perſequens, eaque profligata ſuam inducturus Mahometes.

Dum nempe imperatores in Oriente, neglecto imperio, religionis ſe rebus miſcent, atque omnia in Eccleſia perturbant, ſuper omnes alios imminentes in Oriente hoſtes Saracenorum Arabum gens caput effert Mahomede duce, ſectam ſuam chriſtianæ religioni opponente, quæ hodieque totum imperium Eccleſiamque orientalem olim florentiſſimam tenet, per Europam, Aſiam, et Africam diffuſa, epochamque ſuam ab Hegira, quam vocant, anno Chriſti 622. repetit.

Miſſum ſe a Deo venditans primum Mahomed ad idololatriam in Arabia patria ſua exterminandam, non niſi patriarcharum in vet. Teſt. reſtituere religionem præſetulit: unde circumciſionem indu-

xit, ac polygamiam indulſit. Nec Chriſto honorem magni prophetæ negavit; offenſus vero tot de eo inter chriſtianos controverſiis, ſibi in animum induxit, Chriſti divinitatem, doctrinamque de SS. Trinitate adverſam eſſe Deo, quem unum ſummum, ac verum colendum ab omnibus, deprædicabat; ingenio, facundiæ, enthuſiaſmo fraudes iungens, atque arma contra adverſantes quosque; probitatem etiam morum ſtatuens inter ſuos, ac humanitatem ſeu erga egenos liberalitatem congruenter præcepto chriſtiano charitatis, ſectam celeriter provexit ſeculo VII. pervaſitque potiorem orbis t nc cogniti partem in Aſia et Africa, brevi etiam contigua Europæ plaga infecta: quippe quæ ſe analogia quadam iudæis quoque commendabat, et chriſtianis, de præcipuis fidei capitibus inter ſe diſſidentibus: quibus accedebat ſimplicitas quædam dogmatis, utpote breviſſimi argumenti, captui etiam vulgari accomodata. Mortuo Mahomede an. 633. Omar tertius, quem nominant, Califa capta an. 636. Hieroſolyma, ſecuritatem tamen chriſtianis dedit rebusque eccleſiæ, conceſſo quoque libero religionis chriſtianæ exercitio, ſtata lege, ne religionis cauſa vis inferretur, etſi ſecta in hoc tota ſit, ut armis ſeſe protogaret, tam rapido curſu progreſſa, ut an. 674. Cpolin obſidione cinctam non uno anno tenuerit; at fruſtra, imperatore tunc Conſtantino Pogonato.

Is orthodoxam fidem in conc. Cpolitano III. generali VI. aſſertam ſuſcepit, prout iam Romæ præformata omnia erant in concilio, legatis epiſtola inſigni inſtructis, in qua luculenta erat fidei

confeſſio,

confeſſio, cui acclamatum a concilii Patribus. Multo tamen poſtea ſeorſim in Trullo addiderunt orientales epiſcopi canones, quos, quidquid moliretur imperator, confirmandos non exiſtimavit, aut ſuſcipiendos occidentalis Eccleſia; quæ quoad rem ſuam in fide catholica conſentiens, ſolo alicubi ob tria capitula ſecum commiſſa eſt diſſenſu. Quod diſciplinam attinet, in conciliis provincialibus egit in Gallia, Hiſpania, Anglia; unde iam in Germaniam noſtram coloniæ tum monachorum, tum etiam fidei præconum, ut iam meminimus, feliciſſime omnes ſunt deductæ, faventibus ſeculi principibus, imprimis vero Eccleſiam militantem regnum Chriſti ornare geſtientibus regibus plerisque Francorum.

Quos inter primus in hoc ſeculo Clotarius II. Childebertum ſecutus, qui an. 595. edicto caverat: „Qui epiſcopum ſuum noluerit audire, et „excommunicatus fuerit, perennem condemna„tionem apud Deum ſuſtineat, et de palatio „noſtro ſit omnino extraneus, et omnes faculta„tes ſuas parentibus legitimis remittat„ Clotarius vero an. 615. ſtatuit, „ut canonum ſta„tuta in omnibus conſerventur, et quod per „tempora ex hoc prætermiſſum eſt, dehinc per„petualiter obſervetur. „ Tunc ſingillatim immunitates eccleſiaſticas tam perſonalem, quam realem concordantibus legibus Boioariorum, Alemannorum et Ripuariorum communiens generatim conſtituit: „Quidquid parentes noſtri ante„riores principes, vel nos per iuſtitiam viſi ſu-

„ [illegible], [illegible], [illegible]
„ [illegible] „

[illegible] li in [illegible] Franc[illegible] [illegible] eccle-ſiaſtic[illegible], quam civilis, cum [illegible] argumentis [illegible], cum [illegible] concordia [illegible] rei publicæ [illegible] cuique [illegible], [illegible]: quam [illegible] eiuſdem [illegible] c. 24 „ [illegible], quam cum „ [illegible] con- „ [illegible], temerare præſumſerit, in „ [illegible] ſententia incurrat, qualiter non „ debeat [illegible] perpetrare „ Ita in ipſa præfatione [illegible] legum declaraverat, quæ ſit ipſi mens, et præſtitutus finis: „ Felicitatem regni „ noſtri in hoc magis magisque divino interce- „ dente ſuffragio ſuccreſcere non dubium eſt, ſi „ quæ in regno, Deo propitio, noſtro acta, ſta- „ tuta, atque decreta ſunt, inviolabiliter noſtro „ ſtuduerimus tempore cuſtodire, et quæ con- „ tra rationis ordinem acta vel ordinata ſunt, ne „ ut antea contingant, diſpoſuerimus „. His ve-ſtigiis Sigebertus rex inſiſtens an. 650. in epiſt. ad Deſiderium archiep. Caduricenſem edita a Baluzio T. I. epiſt. 78. Capitular. *Nos*, inquit, *ſtatuta canonum et eccleſiaſticas regulas, ſicut parentes noſtri in Dei nomen conſervaverunt, ita et nos conſervare optamus.* Agit porro de conciliis ſuo cum præſcitu celebrandis. Notatu imprimis digna

digna ad concordiam ſacerdotium inter et imperium impp. Francorum lib. V. cap. 222. ad epiſcopos verba: „ Volumus vos ſcire voluntatem „ noſtram, quod nos parati ſumus vos adiuvare, „ ubicunque neceſſe eſt, ut miniſterium veſtrum „ adimplere valeatis: ſimulque vos admonemus, „ ut propter humilitatem noſtram et obedientiam, „ quam monitis veſtris propter Dei timorem ex- „ hibemus honorem a Deo nobis conceſſum con- „ ſervetis, ſicut anteceſſores veſtri noſtris anteceſ- „ ſoribus fecerunt. „

Caput XXXIII.

Status Eccleſiæ, in Germania præſertim, eſſloreſcens, et Eccleſiæ Romanæ. Imperii epocha nova Sec. VIII.

Enatum hinc eſt ius Capitularium regum Francorum, quorum collectio edita a Stephano Baluzio proſtat, corpus vero concinnatum eſt tum ex ſynodorum epiſcopalium decretis, cum etiam ex conventibus illis ſeu ſynodis huiuſmodi optimatum utriuſque reipublicæ, epiſcopis, et abbatibus una ex parte, ex altera ducibus et comitibus primoribus regni, quæ magna celebritate ſub ſtirpe Carolingica fuerunt inſtitutæ, auctoritate etiam apoſtolica, præſentibus pontificiis legatis, ac poſtea ab ipſis pontificibus roboratæ, veluti Iſaac epiſc. Lingonenſis in præfatione ſuæ collectionis teſtatur, capitularia Karlomanni, quibus cudendis interfuit ſanctæ Romanæ et apoſtolicæ eccleſiæ

[illegible]

[illegible]

[illegible] in eo, quod [illegible] circa pontifices Romani [illegible] ne quid de ipſo iure [illegible], quem a Chriſto in D. Petro acceptum [illegible] ſemper ex ſententia omnium docto- rum catholicorum obtinent, ad anteriora etiam [illegible] Eccleſiae ſecula aſſurgere licet; cum nun- quam non ad Romanam ſedem et pontifices per-

tinuerint

uerint cauſarum eccleſiaſticarum cognitiones ac
dicia rerum perſonarumque, et quidem hierar-
harum cumprimis, ſi forte ipſi deeſſent muneri
uo, aut turbarentur in officio vel perſonis, in-
rias vel facientes, vel ipſi perpeſſi ab aliis, maxi-
e poſt frequentationem conciliorum, poſtquam
onſtantinus pacem Eccleſiæ reddidit: ut paſſim
l accidiſſe nemo ignorat ſub ipſo iam Conſtan-
no, et deinceps in Oriente præſertim; qui ta-
en minus pontifici Romano fuit obnoxius, quam
ccidens, ubi Romana ſedes ius etiam patriarcha-
e exercet.

Atqui vero hoc ipſum ſibi ſe propoſuiſſe, Iſi-
orus compilator ſtatim in procemio declarat,
ut preſſis oppreſſisque hierarchis, imprimis epi-
copis, præſidium præſto ſit: *Multi enim*, inquit,
*pravitate et cupiditate depreſſi, accuſantes ſacerdo-
tes oppreſſerunt.* Idque potiſſimum ipſo ſuo ope-
re agit, ut non tam hierarchicum ordinem de-
primat, aut epiſcoporum auctoritati quidquam
detractum velit, quam ut eos tutos a violentia et
oppreſſione præſtet apoſtolicæ ſedis auctoritate,
ad quam gravati, aut condemnati refugiant, ut
iam canone Sardicenſi cautum fuerat.

Nolim ego aut iam in ſuperioribus dicta ad
rem repetere, aut dictis exempla ubique obvia
hic recoquere. Silentio etiam prætereo, quo
vigore pontifices Romani hoc, in quo nunc ver-
ſamur, ſec. VIII. auctoritatem ſuam in orientali
præſertim Eccleſia exercuerint, detrectantes, quid-
quid Iuſtinianus imp. moliretur, ſynodum Qui-
ni-ſextam, quam vocant, canonesque Trullanos,

repudiando etiam ſynodum, quæ illic œcumenica credebatur in cauſſa imaginum, in qua intrepide et conſtanter imperatoribus iconoclaſtis, quibus tamen Romæ adhuc imperantibus obnoxii erant, ſeſe oppoſuerunt, Gregorio II. in epiſt dogmatica Leoni Iſaurico maiorum exempla in memoriam revocante: *imperatores, qui pii in Chriſto vixerunt, eccleſiarum pontificibus obedire minime recuſarunt, nec eos vexarunt.* Solemne hoc etiamnum ſeculo fuit in Oriente, *ut imperatores* thronum adepti, profeſſionem fidei Romam mitterent. Sicque E. m. r. C. in t. in arca ſua ſtetit.

Pietatem regum Francorum, quam iam teſtatam reddidimus, in Eccleſiam, ordinem hierarchicum, Romanum præſertim pontificem, etiam Bavariæ duces, qui Germaniam cum Francis, Alemannis et Saxonibus partiebantur, haud pridem ad fidem converſi æmulati ſunt, miſſionem illuc a Gregorio II. Romano pontifice accipiente S. Corbiniano, atque mox poſt S. Corbinianum, S. Bonifacio Germaniæ apoſtolo, ordinato quidem Romæ ab eodem pontifice, ſed nulli ſedi affixo epiſcopo, cum facultate conſtituendi epiſcopos ac ſedem metropoliticam, quam Coloniæ antea erectam, Moguntiam transtulit auctoritate apoſtolica, accepto pallio a pontifice; idemque etiam S. Bonifacius Bavariam in quatuor diviſit diœceſes Extant porro ad S. Bonifacium Gregorii II. et III. nec non Zachariæ PP. decretales epiſtolæ ad ordinanda quævis tam circa fidem, quam diſciplinam Eccleſiæ. Sunt hæc omnia anteriora decretalibus Iſidorianis fictitiis uſque ad Siricium P. a quo et

eius

eius ſucceſſoribus genuinæ proſtant ad omnes per orbem cath. eccleſias.

Eſt hic S. Bonifacius M. qui ex Anglia profectus Romæ a Gregorio II. P. epiſcopus inauguratus in Germaniam, præſtito obedientiæ iuramento, remiſſus eſt: cum iam prius presbyter Saxoniam adiiſſet cum Evaldo et altero ſocio, quibus ſubmerſis Rheno S. Bonifacius evadens, ut rediret, haud abſterritus eſt, acceptis a Gregorio litteris inſcriptis: *Univerſo populo provinciæ Altſaxonum.* Altſaxones paſſim cum Baronio dictos putant, quod, qui ab his propagati erant in Angliam etiam, adhuc Saxones vocarentur. Io. Schiltero autem lib. II. *de reb. eccl. germ. c.* 8. ſimpliciter ſic dicti videntur Saxones trans Albim vicini Thuringis. „ Vetus enim (ait) Saxonia ab „ Albi verſus ſeptentrionem, ad oceanum pro„ tenſa, Thuringia vero uſque ad Albim, quæ „ poſtea a Saxonibus occupata diſcrimen dedit Sa„ xoniæ veteri et novæ. Et neſcio an vox Hol„ ſatorum veteres Saxones innuat „? Cæterum S. Bonifacius ab an. DCCXVI. uſque DCCLV. labores apoſtolicos indefeſſe perſecutus eſt per Haſſiam, Eichsfeldiam, Thuringiam, Friſiam, Galliam, Sueviam, Bavariam: eccleſias et epiſcopatus conſtituendo, dividendo opportune iam inſtitutos: iuxta antiquiſſimam Eccleſiæ formam binas per annum ſynodos celebrando &c. Demum futurorum præſagus, conſtituto ſibi prius in ſede Moguntina ſucceſſore laborum apoſtolicorum ſocio Lullo, ultimam miſſionem ad Friſios ſuſcipiens, occiſus ab illis muneri apoſtolico glorioſo martyrio

coro-

agrum idem impoſuit. Commendatus etiam eſt S. Bonifacius, mortuo iam Pipino ſeniore Maiore-domus, Carolo Martello. In hoc vero, ut a S. Wilibaldo in eius vita refertur, „ dominis ſanctis „ et apoſtolicis in Chriſto Patribus, epiſcopis, „ ducibus, comitibus, vicariis, domeſticis, ſe„ omnibus agentibus iunioribus noſtris, ſeu mi„ ſſis decurrentibus et amicis noſtris, „ potiſſimum Germaniæ parte regno Franciæ ſubiecta, quod reiecta tunc regia Merovingica ſtirpe, Pipinum, qui iam Maior-domus regni gubernacula moderabatur, regem accepit Caroli Martelli filium, magni patrem a S. Bonifacio inauguratum, conſtante quoque Zacharia P. ſede Romana a Longobardis circumdata, qui tunc maxima parte Italiæ, exarchatu etiam iam erant potiti, quem recuperatum Pipinus Romanæ ſedi cum pentapoli adſcripſit, urbis Ravennæ clavibus ad ſepulcrum S. Petri depoſitis.

Donationem poſtea eius filius Carolus M. capto Deſiderio, extinctoque Longobardorum ſibique vendicato Italiæ regno, ampliatam confirmavit. Inſtantibus porro apud Pipinum legatis imperatoris Græci, ut, quæ eripuerit Longobardis, reſtitueret, reſpondit Pipinus teſte Anaſtaſio, ſeſe ſuſcepiſſe hoſce labores, et ſumtus tantos feciſſe, non ut imperium defenderet, ſed ut, ſi quid Longobardis eriperet, D. Petro acquireret. Non fit in donatione Pipini ſpeciatim Romæ mentio, ob Romanos, ut coniicitur, libertatis avidos. Eo tamen attinet, quod Hadrianus P. epiſt. 35. Carolo inſinuat, petitque, ne quid iuris, quod pater

ter Pipinus conceſſerat, decerperet: „Quæſumus „(ait,) veſtram regalem potentiam, nullam no„vitatem in holocauſtum, quod B. Petro S. re„cordationis genitor veſter detulit, et veſtra ex„cellentia amplius confirmavit, imponere ſata„gat &c„. Sic S. P. Q. R. epiſt. 36. et alibi iuxta Pipini monita profitentur, ſe fideles ſervos eſſe Romanæ eccleſiæ et Pauli papæ. Ut patritio vero et advocato eccleſiæ R. Leo III. an. 795. *miſſis legatis ad pium regem Carolum claves confeſſionis S. Petri ſimul et vexillum Romanæ urbis direxit*: uti iam ante quinquennium patriarcha Hieroſolymitanus claves ſacri ſepulcri cum vexillo tranſmiſerat.

Caput XXXIV.

Imperatores Græci iconoclaſtæ Eccleſiæ hoſtes.

Una diſparuit, Roma fere ſola excepta, Romanum imperium in Occidente, quod hactenus in quodam tractu Italiæ adhuc cum orientali imperio cohærebat, ipſa etiam Roma fruſtra a Lombardis tentata et obſeſſa. Imminebant porro imperio Græcorum imperatorum in Oriente Saraceni, unam poſt alteram diripientes provinciam. Forte ad conciliandos in tanto periculo Mahumedanorum animos, qui omnem divinitatis ſub quibuſcunque imaginibus cultum abhorrebant, Græci imperatores, iam aſſueti, magiſterium ſibi religionis arrogare et uſurpare, deferre in hoc ſectæ Mahumedanæ voluerunt, ad implendam menſuram patrum ſuorum, ut bellum imaginibus indice-

rent,

rent, atque adeo ſanctis ipſis in cœlis cum Chriſto regnantibus, et in terris, gaudente nimirum Eccleſia militante communione eccleſiæ triumphantis iuxta apoſtolum dicentem Eph. II. 19. *Iam non eſtis hoſpites et advenæ, ſed eſtis cives ſanctorum, et domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum apoſtolorum et prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* In quo etiam, et propter quem in ſacrificio eodem incruento, quod Chriſtus in cruce cruentum Patri obtulit, communicamus; et memoriam facimus imprimis glorioſæ virginis genitricis Dei, nec non beatorum apoſtolorum et aliorum, quos Dei amicos ſanctos colimus, et in eorum etiam imaginibus veneramur, „ ut cum illis ſanctis, (ſunt verba S. Auguſtini *a*) qui in hac, quam ſuſcepimus, fide defuncti ſunt, ſocietate, et ſpei communione teneamur. „ Ut nempe iuxta ſymbolum apoſtolorum, *credamus et ſanctorum comunionem*, ſicut articulum hunc ſymboli Euſebius Gallicanus interpretatur, *ſed ſanctos non tam pro Dei parte, quam pro Dei honore veneramur.*

Hanc iam ſanctorum communionem atque in eorum etiam imaginibus cultum, qui ubique in Eccleſia catholica orientali et occidentali obtinuerat, imprudens non minus, quam impius, Aſiatico faſtu et tyrannide apud imperatores Græcos, aggreſſus eſt Leo Iſauricus primus in hoc debellator ſanctorum; nequaquam apud ſe reputans, dum iam undique ab hoſtibus circumdaretur premereturque, ſe concitaturum orthodoxos omnes, commu-

a) Serm. 181. de temp.

et Pipinus conceſſerat, decerperet: „Quæſumus „(ait,) veſtram regalem potentiam, nullam no„vitatem in holocauſtum, quod B. Petro S. re„cordationis genitor veſter detulit, et veſtra ex„cellentia amplius confirmavit, imponere ſata„gat &c„. Sic S. P. Q. R. epiſt. 36. et alibi iuxta Pipini monita profitentur, ſe fideles ſervos eſſe Romanæ eccleſiæ et Pauli papæ. Ut patritio vero et advocato eccleſiæ R. Leo III. an. 795. *miſſis legatis ad pium regem Carolum claves confeſſionis S. Petri ſimul et vexillum Romanæ urbis direxit:* uti iam ante quinquennium patriarcha Hieroſolymitanus claves ſacri ſepulcri cum vexillo transſmiſerat.

Caput XXXIV.

Imperatores Græci iconoclaſtæ Eccleſiæ hoſtes.

Una diſparuit, Roma fere ſola excepta, Romanum imperium in Occidente, quod hactenus in quodam tractu Italiæ adhuc cum orientali imperio cohærebat, ipſa etiam Roma fruſtra a Longobardis tentata et obſeſſa. Imminebant porro imperio Græcorum imperatorum in Oriente Saraceni, unam poſt alteram diripientes provinciam. Forte ad conciliandos in tanto periculo Mahumedanorum animos, qui omnem divinitatis ſub quibuſcunque imaginibus cultum abhorrebant, Græci imperatores, iam aſſueti, magiſterium ſibi religionis arrogare et uſurpare, deferre in hoc ſectæ Mahumedanæ voluerunt, ad implendam menſuram patrum ſuorum, ut bellum imaginibus indicerent,

teſtate decidendam: *Penes imperatores non eſt*, inquit orat. II. de imaginibus, *ut eccleſiis leges ſanciant. Attende, quid dicat apoſtolus*: Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primum apoſtolos, dein prophetas, tertio paſtores ad perfectionem Eccleſiæ: *non adiecit*: *imperatores. Verbum loquuti non ſunt reges*, *ſed apoſtoli et propheta paſtoresque et doctores* &c. Sic etiam pro honore ſanctorum miſſis undique litteris laborabat cum aliis monachis, quos idcirco Conſtantinus Copronymus Leonis filius præprimis perſecutus eſt, iuſſos ab obviis quibusvis lapidibus impeti poſt pſeudoſynodum Cpoli an. 752. habitam a pſeudopatriarcha Conſtantino, quem olim monachum, eiurare monachatum voluit. De præfecto Thraciæ refertur, imperatoris iuſſu monachos et ſanctimoniales omnes Epheſum vocaſſe, quibus conditionem propoſuit, ut eadem hora uxores ducerent, qui recuſaverit, erutis oculis Cyprum deportandum. Quod et executioni mandatum.

Bellum in imagines dum vixit, continuavit Copronymus, an. 775. divinam ultionem in morte expertus. Reliquit filium Leonem, qui impietatis avitæ hæres aliquamdiu quidem a perſecutione abſtinuit, poſtea vero aut morte aut verberibus affecit in carcerem deiectos, qui adfuerunt piis Irene uxoris ſuæ ſtudiis, quæ poſtea cum filio Conſtantino imaginum cultum reſtituit, literis ad Adrianum P. a Tharaſio etiam patriarcha datis pro convocanda ſynodo, cui Adriani legati præſederunt, Cpoli celebratæ an. 787. In Occidente quidem vox προσκύνησις ſcrupulum movit,

vit, ne latriæ cultus, adoratioque ſoli Deo debita ſanctis deferri videretur, Patribus in conc. Francofordiæ an. 794. ipſeque Carolus M. libros de hac re, quos Carolinos vocant, ad Hadrianum cum legatis miſit: quibus reſpondens pontifex quod ſatisfecerit Carolo, dubitare non ſinunt pia huius ſtudia, quæ proſecutus eſt erga orthodoxam fidem, catholicam Eccleſiam, eiusque caput Romanum pontificem.

Caput XXXV.

Imperium Occidentis ablatum iconoclaſtis impp. Græcis: Carolus M. Imperator Romæ ſalutatur, a Leone III. coronatus.

Sic imperatoribus Græcis, dum quæ Dei Chriſtique Eccleſiæ in communione ſanctorum regnantibus in terra, uſurpant et turbant, auferuntur ea, quæ ſunt Cæſaris. Videbantur ſibi illi zelo unius Dei cultus abduci: acſi vero honor ac veneratio ſanctis, Deo intime coniunctis, atque ipſo Deo in cœleſti gloria beatis impenſa in eorum imaginibus divino quidquam detraheret cultui: dumque agnoſcere nolunt cum Eccleſia Romana, regnare ſanctos cum Chriſto in terris Apoc. VI. Romanum amittunt imperium.

Implere ſcilicet feſtinabant menſuram patrum ſuorum, quos paulo ante intelleximus ab Eutychianorum ac Monothelitarum partibus perſecutores Eccleſiæ Dei, imprimisque iniurios in Chriſti vicarios pontifices Romanos, eorum impia re-

ſcripta, ecthesin et typum, reiicientes, damn demum eadem cum Monothelitis in concilio teſanenſi S. Martino, qui ob carceres, omni generis calamitates et exilium, in quo ærum confectus defunctus eſt, Chriſti confeſſor glo ſus fieri meruit cum agminibus martyrum, q notavimus, præſertim monachorum.

Perſeveravit adhuc eadem perſecutio ine ſec. VIII. ſed eadem conſtantia reſiſtentibus ſı mis pontificibus, Conſtantino imprimis ante ſore Gregorii II. quem eiuſque ſucceſſorem cogı minem modo percepimus, Leoni Iſaurico iconoc ſtæ fortiter ſeſe oppoſuiſſe: uti poſtea mur tanquam aheneum ſe obiecere pro domo I (quæ eſt Eccleſia militans regnum Chriſti c ſanctis in terris) Conſtantino Copronymo S phanus III. et Paulus I damnato Cpolitano c ciliabulo, in quo ſacrarum imaginum cultus fi rat reprobatus: dum iterum ſub utroque tyran glorioſam martyrii coronam reportarunt athle viri ac complures ſanctæ mulieres, monachi ve ſub Conſtantino Copronymo ſimul cum Steph no, Baſilio, Petro, Andrea trecenti triginta n vem. Sub Leone IV. item Copronymi filio, i ſa eandem ob rem matre Irene deſpecta degene filio et odioſa, proceres aulæ flagris cæſi, ac i monaſteria detruſi ſunt; ex illis vero Theopha nes ſub flagris martyr occubuit.

Qui igitur omnes hi iuncti ſunt animabus in terfectorum ſubtus altare, quos Apoc. VI. 1c &c. S. Ioannes memorat clamantes voce magna dicentes: *Uſquequo Domine, ſanctus et verus no*

iudi-

cas , et non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulis albæ: et dictum eſt illis, ut requieſcerent ad tempus modicum, donec compleantur conſervi um, et fratres eorum, qui interficiendi ſunt, et illi. Commentatores huc interpretantur il- quod generatim dicitur Apoc. II. 26. *Qui vice- et cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi ſtatem ſuper gentes, et reget eas in virga fer- , et tanquam vas figuli confringentur; ſicut et accepi a Patre meo.* Adſunt nempe Chriſto uti aſſeſſores Sancti, aſtituri imprimis aliquan- venturo iudici, de quo Apoc. XII. 5. *Qui rectu- erat omnes gentes in virga ferrea* Deus, cuius Apoc. XIX. 15. perhibetur procedere gla- ex utraque parte acutus, *ut in ipſo percutiat tes, et ipſe reget eas in virga ferrea* &c. Prout nirum pſalmus II. habet contra reges terræ principes, qui *aſtiterunt*, et *convenerunt in um adverſus Dominum et adverſus Chriſtum eius,* entes: *Dirumpamus vincula eorum, et proiicia- s a nobis iugum ipſorum:* quos nempe vica- s in terris conſtituit conſtitutus a Patre rex ſer Sion montem ſanctum eius &c. Chriſtus i filius, idem qui mox proſequitur: *Dominus cit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui Poſtula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem am, et poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges s in virga ferrea, et tanquam vas figuli con- inges eos. Et nunc reges intelligite: erudimi- , qui iudicatis terram. Servite Domino in ti- ore, et exultate ei cum tremore. Apprehendite ſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, et pe-*

reatis de via iuſta. Id quod contigit imperatoribus illis, de quibus hactenus locuti ſumus, tandem etiam imperio deiectis; uti olim pariter experti ſunt imperantes Romæ debellatricis ſanctorum: quod eſt Apocalypſis S. Ioannis, ut vidimus, argumentum. Refert S. Gregorius Turon. lib. II. c. 38. iam Clodovæum ab Anaſtaſio imp. codicillos de conſulatu accepiſſe, in *baſilica* S. Martini tunica et balteo indutum, qui *ab ea die tanquam conſul et Auguſtus vocitatus ſit.* Anaſtaſius bibl. vero narrat, Gregorium II. (qui in epiſt. ad Leonem imp. veluti parietem quemdam *intergerinum* ſe nominat, Romæ eo conſilio conſtituta pontificis ſede, ut pacem Orientis et Occidentis conciliet) compeſcuiſſe conſilium Italorum, ut ſibi eligerent imperatorem, et Cpolim ducerent. Oblatus tamen Carolo Martello conſulatus Rom. fertur; certe Patricii Romani dignitas poſtea Pipino et Carolo M. fuit delata a pontificibus Romanis.

At demum Romæ anno ſeculari 800. Carolus M. imperator ſalutatur, et coronatur non apud Iovem capitolinum, ſed ad ſepulcrum D. Petri in Vaticano a Leone III. P. M. in ſede apoſtolica ſucceſſore eiuſdem apoſtolorum principis, ubi Eccleſiam, adverſus quam portæ inferi non prævalebunt, ſanguine ſuo fundavit, a Roma debellatrice ſanctorum in crucem inſtar magiſtri ſui actus ſub Nerone anteſignano perſecutorum Eccleſiæ Chriſti eiuſque ſanctorum, quos dum in eorum imaginibus inhonorant iconoclaſtæ imperatores, Neronis Romanorum imperatoris ſucceſſores, Ro-

mam

mam perdunt cum Romani imperii reliquiis illis, quas necdum perdiderant horum etiam anteceſſores chriſtiani, perinde ac ethnici chriſtianæ orthodoxæ fidei hoſtes æmulique in perſequendis ſanctis, qui ſub throno Dei clamant quotidie: *uſquequo non vindicas ſanguinem noſtrum* &c.

Non diu in Oriente conſervatus eſt honor imaginibus ſanctorum deferendus, an. 818. a Leone Armeno Michaelis Curopalatis ſucceſſore iconomachiæ addictiſſimo ſublatus: iterumque in monachos præſertim converſa eſt perſecutio: in qua inſignia imprimis trophæa invictiſſimus abbas Theodorus Studita, alios etiam fidei confeſſores literis ad conſtantiam animans, ipſumque imperatorem, ſpreto, ob dogma iam ſententia concilii œcum. extra controverſiam poſitum, indicto congreſſu, S. Ioannis Damaſceni fere verbis paulo antea allatis allocutus: „ Ne tentes o imperator! eccleſia„ ſticum ſtatum diſſolvere. Ait enim apoſtolus: „ Quoſdam quidem poſuit apoſtolos, deinde pro„ phetas, tertio paſtores et doctores ad perfectio„ nem ſanctorum. Non dixit, reges. Tibi qui„ dem o! imperator, civilis ſtatus et exercitus com„ miſſus eſt: hæc igitur cura; Eccleſiam autem „ paſtoribus et doctoribus, ut ait apoſtolus, de„ relinque. At ſi non vis hoc facere: ſi quis „ pervertendæ fidei noſtræ cauſa aliquid de cœlo „ nobis annuntiaverit, ipſum non audiemus; tan„ tum abeſt, ut te audituri ſimus „. Necato an. 820. Leoni Armeno ſucceſſit Michael Balbus, qui (mox Leone ſævior futurus uti etiam filius eius Theophilus, renitentes quoque exquiſitiſſi-

mis tormentis afficiendo) diſſimulavit aliquanto animum, perſecutionemque ſtitit, ac revocatis exulibus et vocatis epiſcopis orthodoxis collationem inſtituit, quam tamen detrectarunt catholici per epiſtolam, quæ eſt inter Theodori Studitæ lib. *II.* 86. imperatori ſuggerentes; „ iubeat magna ip-
„ ſius et a Deo confirmata manus ad communem
„ utilitatem a vetere Roma ſuſcipi declarationem,
„ prout olim et ab initio paterna traditone tranſ-
„ miſſus mos fuit. Hæc enim ſuprema *eſt* eccle-
„ ſiarum Dei, in qua Petrus ſedem primus tenuit,
„ ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus, et
„ ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam,
„ et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. „

CAPUT XXXVI.

Schiſma orientale; Status regiminis eccleſiaſtici et imperii occidentalis. Sec. IX.

Sed hæc ſurdis tunc auribus dicebantur in Oriente; non ſolum enim his nihil profectum eſt, verum etiam, qui poſt Theophilum adhuc infans, agente matre Theodora religioſiſſima foemina Theophili coniuge, imaginum cultum reſtituit Michael Porphyrogenitus, iunior dictus ſeu tertius, Eccleſiæ poſtea adhuc maius vulnus inflixit depoſito S. Ignatio, et in eius locum Photio ſuffecto. Quod tunc certatim faciebant imperatores Græci, quaſi pila ludentes cum patriarchis Cpolitanis, quos tamen, ceu novæ Romæ pontifices ſedis imperialis, veteri Romæ obtendebant, ac præfer-

re videri volebant; ut tamen ipſi ſibi ſacrilege legitimam eccleſiaſticam poteſtatem arrogantes, uſurpantesque, epiſcopos ad nutum ſuum eſſe vellent.

Photius Nicolao I. per legatos ſubrepere conatus eſt, dum ipſe pontifex Cpolin illos mitteret, iique violenter inducti permitterent, ut S. Ignatius in conciliabulo exauctoraretur, publice detractis ſacris veſtibus. Qua de re Nicolaus P. certior factus ex actis conciliabuli ad ſe per Leonem ſecretarium imperatoris delatis, eadem acta et legatorum ſuorum reſcidit in concilio Romæ: cumque nihilominus Photius potentia imperatoris ſuffultus ſedem teneret, Nicolaus, ex pluribus provinciis convocato iterum concilio, eundem depoſitum excommunicavit; quod vero viciſſim Photius Cpoli Nicolao P. iterato intentavit.

Licet vero Michaele mortuo ſucceſſor Baſilius S. Ignatium reſtituerit, hoc tamen pariter defuncto, in eius locum Photium revocari curavit in concilio Cpoli, quod Græci ſchiſmatici pro octavo generali habent, ſublata e ſymbolo particula *Filioque* ob proceſſionem nimirum Spiritus S. a Patre Filioque in concilio Cpolitano I. necdum ſymbolo addita; quæ iam ſuperiore ſeculo VIII. ſed ſine violatione pacis rurſum in controverſiam mota eſt quæſtio, miſſis etiam a Conſtantino tunc imper. ad Pipinum regem legatis; veluti etiam hoc ſeculo IX. in cauſa imaginum a Michaele et Theophilo impp. ad Ludovicum Pium legatio miſſa eſt, quæ ſcriptam profeſſionem fidei ſimul attulit, integerrimam cæteroquin, atque etiam circa imaginum cultum multa moderatione temperatam. Epi-

Marius epiſc. Avent. apud Ducheſne T. I. p. 214. 310. &c. in continuat. chronici S. Proſp. prælia memorat, quibus Saxones Clotario rege ad officium fuerint revocati. Meminit etiam Fredegarius, eos., quos *paganiſſimos* vocat, a Carolo Martello iterum ſubactos fuiſſe; dumque iterum rebellarent, a Pipino fuſos, plurimos eorum chriſtianos effectos baptizatos fuiſſe, „ videntes ſe (addit) contra im- „ petum Francorum rebellare non poſſe; pro- „ priis viribus deſtituti, petierunt, ſibi chriſtianita- „ tis ſacramenta conferri „. Integra tamen gentis converſio Carolo M. in acceptis referenda *eſt* poſt bellum triginta trium annorum teſte Eginhardo in vita Caroli M. translatis illis, qui erant cis Albim trans fluvium ad litus Francicum an. 805. Teſtatur tamen idem Eginhardus, plus regis pietatem et munificentiam feciſſe in eiuſmodi converſionibus, quam terrorem: „ Nam, (addit) ſe quiſ- „ quis commiſerat eius egregiæ fidei, ritus ſper- „ nendo profanos, hunc opibus ditans, ornabat „ honoribus amplis „. Exemplum in hoc ſecutus fuit Pipini patris, de quo Beda *a*) in ſua hiſtor. „ Ipſe quoque (ſcribit) imperiali auctoritate iu- „ vans, ne quis prædicantibus quidquam mole- „ ſtiæ inferret, multisque eos, qui fidem ſuſci- „ pere vellent, beneficiis attollens; unde factum eſt, „ ut multos opitulante gratia divina in brevi ab „ idololatria ad fidem converteret „. Teſte Eginhardo poſt bellum Saxonicum maximum fuit, quo Hunnos et Avaros in Pannonia expugnavit Carolus, atque duras eorum cervices ad ſuſcipiendam religionem chriſtianam inflexit: cui Alcuinus apud Guil.

a) lib. V. c. 11.

Guil. Malmesbur. teſtimonium reddit, „ documentum ingens (inquit) magnanimitatis, et „ fortitudinis Caroli, qui omnem ætatem triverit „ in bellis contra paganos Deo rebelles „. Præter Avaros et Hunnos etiam Sclavorum apoſtolus dici poteſt, his per Pipinum filium ſubiugatis. Adam Bremenſis in hiſtoria eccleſiarum ſeptentr. meminit, Carolum M. quidem Hamburgum conſtituiſſe Sclavorum Danorumque metropolim, ſed cum obſtacula obmoverentur, ſub Ludovico Pio Caroli filio ex fundata ab illo Corbeia nova Anſcharium inde apoſtolum Danorum progreſſum eſſe. Eginhardus *conſilio imperatoris et Romani pontificis auctoritate* Ebbonem Remenſem archiep. evangelium Danis prædicaſſe, memorans ſubdit: Ludovicum Pium concilii ordinatione Anſcharium Hamburgenſem archiepiſcopum eccleſiis ſeptentrionalibus regendis præfeciſſe auctoritate Paſchalis P. *legatum in omnibus partibus unacum Ebbone Remenſi archiepiſcopo, qui legationem ante ſuſceperat.* Sub Ludovico II. imp. Anſcharii ſedes ex urbe Hamburgenſi in Bremenſem eſt translata. Meſſuit auguſta gens Carolingica pietatis ſuæ in Deum eiuſque Eccleſiam militantem, regnum Chriſti in terris, fructum in concordia ſacerdotii et imperii, quo aucta cumprimis fuit in Carolo M.

Utinam vero pares ſibi Carolus ſeros nepotes habuiſſet, neque vero diſpares imperio, impares ingenio Carolos Calvos, Craſſos, Simplices, Ludovicos Balbos, Infantes, quorum aut diſcordia, aut ignavia ac imbecillitate auguſta res diſperiit diſſipata. Carolus Calvus Romæ coronam imperialem

Ludovici

Ludovici Germanici poſteris extortam teſte Reginone vi auri comparavit; poſt obitum vero Caroli Craſſi Romæ deliberatum eſt, de eligendo imposterum, aliquo Italiæ regulo cum imperatorio titulo, teſte Sigonio: prodieruntque ſic in ſcenam Guido et Lambertus filius eius, dum contra expulſo Roma Guidone Arnulphus, iam an. 887. Carolo Craſſo patruo a proceribus Germaniæ in conventu Francoford. in conſortium imperii datus, Romæ an. 889. coronatur a papa.

Meminimus ad ſeculum ſuperius VIII. pſeudonymarum epiſtolarum decretalium priorum pontificum Romanorum, quas alii probabilius ad initia huius ſeculi IX. a Riculpho archiep. Moguntino ex Hiſpania allatas, ut ſcribit Hincmarus Rhemenſis in opuſculo contra nepotem c. 54. atque in lucem productas exiſtimant; hæ ipſæ decurrente eodem ſeculo IX. ſub Nicolao I. P. in controverſiam, non vero ipſa R. P. in Eccleſiæ regimine auctoritas, deductæ ſunt ab eodem Hincmaro Rhemenſi archiep. et aliis epiſcopis Gallicanis in celebri cauſa Rothadi Sueſſionenſis epiſcopi, ut adeo cauſandi tantopere ratio non ſit, quaſi, nemine ſuppoſitionem advertente, ad noſtra uſque tempora ſeſe inſinuaverint in politiam eccleſiaſticam. Id porro, quidquid ſit, certe Eccleſiæ Romanæ nequaquam fraudi eſſe, aut dari culpæ poteſt: ut enim nihil dicam de Dionyſii Exigui codice canonum Eccleſiæ Romanæ, quem nonniſi genuinis decretalibus auctum Hadrianus I. P. Carolo M. regi transmiſit, Leo IV. circa medium ſec. IX. conſultus ab epiſcopis Angliæ

de

de his decretalibus (fuit igitur et illic gentium de illarum fide facta disquiſitio) pontifex earumdem nullam rationem habens, reſpondit, ſedem apoſtolicam admittere regulas *præſulum Romanorum Silveſtri, Siricii, Innocentii, Zozimi, Cœleſtini, Leonis, Gelaſii, Hilarii, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicii, et Gregorii iunioris, qui omnino ſunt, et per quos iudicant epiſcopi, et per quos epiſcopi ſimul iudicantur.* Ut adeo iniuria dicat Dupinius *a)* Iſidorianas illas ſtatim epiſtolas ſummos pontifices, in quorum gratiam confictæ fuerint, avide arripuiſſe, et ubique promulgare conatos eſſe. Potius, ut pluribus demonſtrat Pet. Ballerinius in diſſertatione ſingulari de hac re, inſerta parti tertiæ tractatus, *de antiquis collectionibus et collectoribus canonum*, eo potiſſimum ſpectabat prædicta decretalium collectio, ut epiſcopis, qui accuſabantur, proſpiceret. „ Id quidem, (inquit de illorum compila„ tore Ballerinius, *b)* in apocryphis, quæ con„ flavit, documentis multo clarius elucet „. Et poſtquam quædam, quæ ipſe compilator de hoc ſuo ſcopo in præfatione dicit, attuliſſet, „ Ean„ dem enim (pergit) ſemper de accuſatis epi„ ſcopis curam ac ſollicitudinem præſefert; cum„ que apoſtolicæ ſedis auctoritatem prædicat, eo

a) De antiqua Eccleſiæ diſciplina diſſert. II. p. 154. &c.

b) Idem in Vindiciis auctoritatis pontificiæ contra Febronium demonſtrat c. 5. eas neque in gratiam ſolum Romanorum pontificum ob ipſorum poteſtatem augendam fuiſſe confictas; neque ea, quæ pro eadem poteſtate in iisdem decretalibus traduntur, novi aliquid induxiſſe: neque, ſiquid ex præſumta illarum auctoritate facilius propagatum, uſuque receptum, ius falſum conſtituiſſe.

„ ſemper

„ ſemper omnia refert, ut epiſcopi accuſationi-
„ bus impetiti, et condemnati, ſi ſe gravatos ſen-
„ tiant, ad illam confugiant, quæ ſynodorum ſen-
„ tentias retractare, et ſi iuſtum putaverit, irri-
„ tas reddere poteſt „. Addit, idem quoque con-
ſilium maxime perſpici in capitulis Hadriano P. tributis, *a*) quæ ex his decretalibus Iſidorianis præſertim decerpta, earumdem veluti compendium dici queant. „ Pleraque enim, (ſubdit,)
„ illorum capitulorum eo ſpectant, ut ne epiſco-
„ pi accuſari a quibuslibet poſſint: nec, ſi accu-
„ ſentur, accuſatoribus facile deferatur, ſed ex
„ multis cauſis tum accuſatores repellere, cum
„ iudices liceat recuſare: ut ſynodorum retracten-
„ tur iudicia, et alia eiuſmodi generis in apocry-
„ phis (decretalibus Iſidorianis) ſimiliter ingeſta,
„ ex quibus, ſi omnia ad epiſcoporum, qui ac-
„ cuſantur, expoliantur, deponuntur, patroci-
„ nium, defenſionem, atque præſidium collata,
„ atque conficta credantur, nemo iure poſſit re-
„ vincere „. Variis hæc dicta comprobantur appellationum ad ſedem apoſtolicam occaſionibus hoc ſeculo nono in Gallia adverſus duriora ſynodorum iudicia, veluti in Theodulphum Aurelianenſem, qui fuit in carcerem detruſus, perinde ac Rothadus Sueſſionenſis epiſcopus: ubi primum decretalium Iſidori iniecta eſt mentio, ac mota controverſia ſub Nicolao I. ab Hincmaro Rhemen-

a) Capitula hæc, quæ ſub nomine Hadriani P. R. circumferuntur, rectius inſcribuntur in cod. mſc. biblioth. S. Victoris: *Capitula collecta ex diverſis conciliis, ſive decretis Romanorum pontificum ab Agilramno Metenſi epiſcopo, et Adriano papa oblata.* Id quod is egit in propria appellationis ad Romanum pontificem cauſa.

ſi;

; paulo etiam poſt contra Hincmarum Laudunen-
em epiſcopum illius nepotem ſub Hadriano II.
Nicolai I. ſucceſſore, Caroli etiam Calvi inter-
entu, epiſtola eius nomine ad pontificem data
Hincmari Rhemenſis opera. Quam hodie, abſque
ynodi apud nos provincialis ſpe, renovatam faciem,
evocatamque ſcenam, quis non videt?

Caput XXXVII.

Status eccleſiaſticæ hierarchiæ et imperii Sec. X.

Ineunte ſec. X. ipſo anno ſeculari Ludovicus In-
fans Arnulphi filius, ultimus ſtirpis Carolingi-
cæ a Germaniæ proceribus pro imperatore agno-
citur; Lambertus vero ab Italis pro imperatore
habetur, an. 910. interfectus. Porro anno 904.
Berengarius filius Gislæ, filiæ Ludovici Pii, a Ioanne
X. imperator coronatur, cum iam an. 912. Lu-
dovicus III. quem modo diximus ultimum ex Ca-
rolingis, mortuus eſſet, atque Guido Spoletanus,
et Berengarius Foroiulienſis, alter Galliæ, alter
Germaniæ regnum ſibi dum deſpondent: „ ſe ipſos,
„ (ut Sidonius initio L. VI. de regno Italiæ) pror-
„ ſus unacum Eccleſia perdiderunt, ea tempora
„ in rempublicam inferentes, quibus nulla alia
„ tetriora et fœdiora fuiſſe principum nequitia,
„ vel populorum inſania, in tota antiquitate repe-
„ riuntur „. Sed et diremtum tunc fuit Italicum
trans alpes (quas inde ab Arnulpho regum nul-
lus amplius transgreſſus fuit) imperium a cisal-
pino. Ludovicum, Conradum et Henricum reges
Hunga-

Hungarorum et Normannorum invaſiones ac bella civilia domi continuerunt; neque hi Germaniæ reges titulum imperatoris geſſiſſe, a diligentiſſimo Conringio notantur. Nec etiam aliarum præterquam imperii Germanici rerum omnes hi ſategerunt.

Fuiſſent tunc feliciora orientalis Eccleſiæ ſchiſmate ſolutæ, quam occidentalis tempora ſub Leone Sapiente imperatore, qui vero obiit an. 911. haud infelix legum Iuſtinianarum reformator, retractatorque eorum, quæ Iuſtinianus limites ſuos egreſſus ſtatuit, miratus in ſua Novella ſecunda conſtitutione, „ cum ſacroſancti diviniqne canones, et quicunque alii de ſacerdotio ac epiſcoporum creatione ſtatuere, in optimum numerisque omnibus plenum editi ſint canones, quomodo non veriti nonnulli ſint, ſacras divinasque leges, tanquam illæ abſolutæ non eſſent, promulgatis aliis legibus abrogare „? Et Novella conſtit. 16. „ Vetus verbum (ait) quod de rebus ſuis dicenti aures eſſe aperiendas monet ... Dignum itaque, ſacram legem de rebus ſuis præcipientem audire imperatoria noſtra maieſtas rata, et in eandem cum illa ſententiam deſcendit, et ſtatuit &c. „

In Occidente fuiſſe tunc communem uſque ad Ottonum tempora Capitularium regum Francorum uſum, pontificia auctoritate confirmatum, apud Baluzium legere eſt in præfatione, Romaque, eodem teſte Baluzio in exordio præfationis ad ſuam collect. horum Capitularium, malis oppreſſa civilibus et diuturnis ac frequentibus diſcordiis ſeditionibusque vexata, cum tot malorum, quæ pertulerat, finem

ıem oraret, huc velut ad ſacram anchoram con-
git, ut a Lamberto imp. per Ioannem IX. pon-
icem peteret in ſynodo Ravennatenſi c. 1. et 5.
:i Capitularium Caroli ac filiorum nepotumque
us auctoritas confirmaretur, et quæ perperam acta
ſent, legaliter, id eſt, ſecundum eadem Capitu-
ria emendarentur &c.

Attamen Regino abbas Prumienſis, dum inde
ılſus in monaſterio S. Maximini prope Treviros
eunte ſec. X. iuſſu Rathbodi archiepiſcopi libris
ıobus de eccleſiaſticis diſciplinis et religione chri-
iana collectionem canonum, quibus legibus regi-
ır Eccleſia militans regnum Chriſti in terris, fa-
ɜret, uſus quidem etiam eſt ſubinde Capitularibus
ɜgum Francorum, potiſſimum autem canonibus
ıtiquis conciliorum ac ſinceris Romanorum pon-
ficum decretis, rarius pſeud-epigraphis decreta-
bus ab Iſidoro collectis. Cum eſſet miſeranda
cies ſedis apoſtolicæ hoc ſeculo, facile fuit, ſub-
ɜrfugere eius iudicium in cauſis præſertim epiſco-
orum, ob quas, ad illud deferendas, ut proxi-
ıis ſeculis vidimus, lis mota fuerat decretalibus
ſidori: fuitque quidem an. 941. in ſynodo Sueſſio-
enſi depoſito Arthaldo conſecratus Hugo Heri-
erti comitis filius; at iterum an. 947. Arthal-
us decreto ſynodi Verdunenſis reſtitutus; Hu-
one tamen ſedem invadere nitente, inter duos
tigantes in ſynodo Meldenſi an. 962. epiſcopus
onſtitutus Odalricus. Si fuiſſet tunc in Romana
ɜde vigor, vel ipſa decretalium Iſidori auctori-
ıte viciſſitudini iſti in Rhemenſi eccleſia proſpici
ıcile potuiſſet; ſed nulla tunc earum mentio fuit

 inıecta;

iniecta; ſicuti poſtea in concilio Rhemenſi an. 991. ubi Arnulphus archiepiſcopus, reus maieſtatis læſæ agebatur, accuſantibus Hugone et Roberto regibus, ſubſtituto in illius locum Gerberto; cuius tamen electioni Ioannes XV. ſe opponens, miſſo legato Arnulphum reſtitui iubet, in carcere quidem detentum, ſed ab ipſo Gerberto facto pontifice demum in integrum reſtitutum. Provocarunt Patres concilii Rhemenſis an. 991. ad canones Africanos de iudicandis epiſcopis intra *provincias*: quod quidem ſec. hoc X. ſalva auctoritate pontificia fieri poterat per legatos ubique gentium diſperſos, qui conciliis adeſſe valebant; at cum vix iam haberentur concilia, vel hinc auctoramentum acceperunt deinceps decretales Iſidori, potuitque diſpoſitio earum Eccleſiæ eſſe utilis, ac magis ſucceſſu temporis opportuna, quam afflicto Romanæ ſedis ſtatu ſec. X.

Divina porro providentia alibi gentium res chriſtiana etiam incrementa accepit pietate principum complurium, inter ſanctos quoque relatorum, veluti S. Eduardi in Anglia, S. Haraldi in Dania, S. Stephani in Hungaria, ac demum ad initia quidem ſec. XI. S. Henrici in imperio Germanico poſt pios ac felices tres Ottones, ſub quibus hierarchia apud nos pulcre ſtetit, ampliata inter imperii principes dignitate atque prærogativis, in præcipuis præſertim ſedibus Trevirenſi, Colonienſi, et Moguntina ab hoc tempore archicancellarii maieſtate condecorata.

Eſt hæc vero luctuoſiſſima illa Romanæ Eccleſiæ regnique Italiæ epocha, ob quam ipſe Baronius ſe-

culum

ılum X. tam atris coloribus depingit *a)* vocatque *eretricum imperium, ut pro arbitrio legitime eatos dimoverent pontifices, et violentos ac nefaos homines illis pulſis intruderent.* Durarunt hæc ala per maiorem ſeculi X. partem, nec ſtatim tto M. imp. ea tollere potuit: dum an. 961. Ioanne P. XII. multiſque regni Italici proceriıs contra Berengarii tyrannidem invitatus, in ordiem redacto Berengario cum filio, liberatoque ontifice ab eodem, anno ſequenti imperator coroıtus eſt, reſtituto etiam, quod per vim concim et ablatum fuerat, D. Petri patrimonio ſeu ccleſiæ Romanæ bonis, poſtquam iuramento ſe, t apud Gratianum legitur diſt. 63. iam prius obrinxerat, in Romana urbe nullum placitum aut orinationem ſe facturum de omnibus, quæ ad pontiıcem, aut ad Romanos pertinent, ſine eius conſilio.

In eccleſias munificentiſſimus, conſtituto in ›ermania fratre ſuo Brunone archiep. Colonienſi, idem Lotharingiam addixit cum omni etiam glaii iure, uti Wilhelmo filio quoque Moguntino rchiepiſcopo Thuringia et Haſſia obtigit teſte Pfefinger *b)*: quodque ſupra memoravimus de Carolinʒicis impp. apud ſe in aulis ſuis prælatos epiſcopos t abbates habuiſſe, qui negotia regni curarent, id orum exemplum non ſolum ſecuti ſunt ab inunte ſec. X. Germaniæ reges et imperatores, verum etiam imperii cancellarios, et archicancellaios conſtituerunt, quod hodieque munus exercet elector archiepiſcopus Moguntinus, prout illud Willigiſus apud Ottonem II. iam antea, dum

 a patre

a) Ad an. 908. *b)* Vitriar. illuſtr. lib. I. tit. 15. p. 1141.

a patre Ottone in conſortium regni adoptatus eſſet, exercuit, factus ex cancellario archiepiſcopus, Ditmaro ep. Merſeburg. teſte *a*) qui „ Mortuo quoque, (ait,) Roberto Moguntinæ ſedis archipræſule imperator (Otto II.) cancellarium ſuimet nomine Willigiſum, multis hoc ob vilitatem ſui generis renuentibus, eidem Eccleſiæ præfecit. Sciebat enim, Petro atteſtante, quod non eſt perſonarum acceptor Dominus, ſed omnes ſe ex corde diligentes præ cæteris amat, incomprehenſibili honore remunerans. „

Fuit Otto II. primi filius in urbibus etiam, aliisque regalibus concedendis erga perſonas eccleſiaſticas et religioſas, epiſcopos nimirum et abbates perinde ac pater munificus, qui fuere feudis inſtructi imperii æque ac alii principes, comites, barones, prout hodie inter ſtatus imperii cum voto et ſeſſione in comitiis circuliſque illius connumerantur, ducum, principum, comitum prærogativa etiam hæreditaria ſimul cum ſecularibus imperii principibus ornati. Habetur in Labbei *b*) collectione concilium, quod Romæ an. 996. fuerit habitum, in eoque conſtitutum, ut imperator deinceps a ſeptem electoribus Germaniæ principibus eligeretur. At ſerius eſt longe electorale collegium conſtitutum, ut eſt etiam a Pagio contra Binium et alios demonſtratum. Perinde eſt, quod ibidem narratur in vita Gregorii V. eum patriam ſuam inſigni aliqua dignitate ornare volentem, prævio ſynodali iudicio conſtituiſſe, ut penes

a) L. III. *b*) T. IX. conc. p. 757.

penes ſolos Germanos eſſet ius eligendi regem Romanorum, qui poſt diadema a Rom. P. acceptum, imperator et auguſtus ſalutaretur.

Integro ſeculo nono ad initia uſque ſec. X. penes ſtirpem Carolingo-Franciçam fuerat dignitas imperatoria. Cumque ea etiam an. 912. in Ludovico Infante eſſet extincta, neſcio an non gentis ſaltem Francicæ in Conrado eligendo Germaniæ proceres rationem habuerint, de quo Luitprandus *a*): „ Hac tempeſtate Ludovicus rex moritur: „ Conradus ergo Francorum ex gente oriundus, „ vir ſtrenuus, bellorumque exercitio doctus ex „ cunctis a populis ordinatur. Verum niſi pal„ lida mors eum citiſſime raperet, is eſſet, cuius „ nomen multis mundi nationibus imperaret „. Eum quidem apud Witichindum Caroli Simplicis Galliarum regis ad Henricum aucupem an. 920. legatus Saxonem appellat. Cum etiam Carolus M. Saxoniam regno ſuo Francico ſubdidiſſet, obſoleto veluti cum ſtirpe Francica nomine, ſic locutus videri poteſt Witichindus de Conrado ex Francia oriundo orientali, (quæ etiamnum Franconia dicitur) Francorum ſede, ſeu Francia occidentali ſimul et orientali totam fere Germaniam magnam cum Auſtraſia trans-Rhenana (præter Galliam et Neuſtriam) comprehendente, prout iam S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, „ inter Saxo„ nes quippe, (ait,) et Alemannos, gens non tam „ lata, quam valida, apud hiſtoricos Germania, „ nunc vero Francia vocatur „. Fuit autem ex Saxonia Henricus auceps, de quo idem Witi-

 chin-

a) L. II. c. 7.

chindus ad finem lib. I. Annal. Ungaros cæſos commemorans, „ deinde, (inquit,) Pater patriæ, „ rerum dominus imperator ab exercitu appellatus „ famam potentiæ, virtutiſque cunctis gentibus „ et regibus longe lateque diffudit. Unde et alio- „ rum regnorum proceres eum adierunt, gratiam- „ que in conſpectu eius invenire quærentes, fi- „ dem talis ac tanti viri probatam habentes dile- „ xerunt. Perdomitis itaque cunctis circumqua- „ que gentibus, poſtremo Romam proficiſci ſta- „ tuit, ſed infirmitate correptus intermiſit „. Dum ſic pacatis citra montes rebus Eccleſia etiam mili- tans tranquillitate frui videretur, ea ultra montes in arce ſua Romana ſede maxime affligebatur; ubi anno ſtatim ſeculari Ludovicus Boſonis filius victor Berengarii, poſt triennium mox Ludovici victor Berengarius in imperatorem a Ioanne IX. coro- natus mox iterum anno ſequenti Berengario abro- gato, Lambertus pro imperatore declaratus eſt, eoque mortuo iterum Berengarius imperium inva- ſit, huncque an. 931. ſequutus eſt Hugo et eius filius Lotharius: Guidoneque et Hugone expulſis, Albericus marchio Tuſciæ an. 933. Romam oc- cupavit perturbatis rebus omnibus, ac maxime Romana ſede, fatente Baronio, hoc tempore ad pontificatum perveniſſe *intruſos a tyrannis Tuſciæ principibus homines monſtroſos, vita turpiſſimos, moribus perditiſſimos, et undequaque fœdiſſimos.* Nec aliud his tam grandibus malis remedium fuit, niſi ab Ottonibus imperatoribus Germanis, firma- ta ad finem ſeculi ſub Ottone III. lege, quam iam attulimus, ut apud ſolos Germaniæ principes ius eligendi permaneret, qui mox a pontifice con- ſecra-

ſecraretur imperator: prout frequenti in ſynodo fuit declaratum.

Rememoranda hic ſunt, quæ ſupra cap. XVI., in caput II. et VII. Danielis de quatuor mundi monarchiis diſſeruimus: imprimis autem de quarta Romana, cuius fata ex apocalypſi S. Ioannis ſupra cap. XX. explicavimus: quæ dum non attenduntur, tot diverſis temporibus ſomnia ſomniati ſunt reges terræ aliquando etiam, veluti ſeculo hoc, in quo nunc verſamur, decimo interpretationem ſomnii Nabuchodonoſoris a Daniele factam pro ſua dominandi libidine accipientes, ſed perperam omnino. Dicit equidem Daniel *a)* regnum quartum, id eſt Romanum, fore *velut ferrum: quomodo ferrum comminuit, et domat omnia, ſic comminuet, et conteret omnia hæc*: anteriora nimirum regna ſeu monarchias, quarum aureo capite prima Aſſyriorum, argenteo pectore et brachiis Medorum et Perſarum, æreo ventre et femoribus tertia græcorum fuit deſignata in ſtatua Nabuchodonoſoris, tibiis autem ferreis quarta Romana, duabus tibiis ſignanter in occidentali et orientali imperio: *cuius pedum quædam pars ferrea, quædam autem fictilis. b)* Id quod poſtea interpretatus propheta, *Porro*, inquit, *quia vidiſti pedum et digitorum partem teſtæ figuli, et partem ferream: regnum diviſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundum quod vidiſti ferrum miſtum terræ ex luto: et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles: ex parte regnum erit ſolidum, et ex parte contritum. Quod autem vi-*

X 4 *diſti*

a) Dan. II. 40. *b)* Dan. II. 33. v. 41.

diſti ferrum miſtum teſtæ et luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi; ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ. Explicatione hæc non indigent, quæ et quotidie coram cernimus, ac retro in hiſtoria Romana legimus tum de duobus pedibus eius, cum etiam de digitis pedum decem, qui in altera viſione per decem cornua deſignantur ſeu reges, etiam in apocalypſi *a)* S. Ioannis, veluti iam ſupra vidimus, atque etiam coram intueri licuit iam inde a deſignatis a S. Ioanne diviſi imperii Romani temporibus per gentes barbaras, quas ſupra capp. XXVIII. ſeqq notavimus.

Itaque Otto I. alpes primum transſcendens an. 951. poſtquam Bohemos bello quatuordecimano deviciſſet, Sclavos etiam tributarios factos ad fidem chriſtianam adduxiſſet, uti et regem Daniæ Haraldum, conſtitutis in regno epiſcopis; poſtea devictis Longobardis Adelheiden viduam Lotharii regis Italiæ, ab ea accitus, eductam cuſtodia, qua Canoſſæ detinebatur a Berengario, ſibi ſociatam in Germaniam adduxit, relicto tunc quidem Berengario in poſſeſſione regni Italici; donec eum poſtea iterum nova molientem a Ioanne XII. rurſum evocatus in Italiam, ſecum in Germaniam abduxit, poſtquam an. 961. ab archiepiſcopo Mediolani, et anno ſequenti Romæ a papa coronatus fuiſſet: opinione iam quadam animo concepta, quam Prudentius ſec. IV. florente adhuc Roma, in hymno de paſſione S. Laurentii v. 413. &c. ſequentem in modum expreſſerat:

O Chri-

a) Apoc. XII. 3. XIII. 1. XVII. 3. 7. 12. 16.

O Chriſte, numen unicum,
O ſplendor, o virtus Patris,
O factor orbis et poli,
Qui ſceptra Romæ in vertice
Rerum locaſti, ſanciens,
Mundum Quirinali togæ
Servire, et armis cedere,
Ut diſcrepantum gentium
Mores et obſervantiam,
Linguasque, et ingenia et ſacra
Unis domares legibus!

Quæ Romam poſtea Romanumque imperium a ſec. V. ſecuta ſint, manſerintque fata, iam memoravimus: conſtabitque ſemper vaticiniis prophetarum a nobis itidem commemoratis veritas, quidquid ſibi in animum induxerint potentes huius ſeculi, atque delirent, (ut verbis poetæ utar) reges, dumque alterum regnum ſurgit, alterum cadit revolutionibus temporum ac rerum viciſſitudinibus, quod vero iuxta prophetam a) *in diebus regnorum illorum ſuſcitavit Deus cœli regnum*, Eccleſia hic militans in terris, et illic triumphans in cœlis, *in æternum non diſſipabitur: et regnum eius alteri populo non tradetur. Comminuet autem, et conſumet univerſa regna hæc: et ipſum ſtabit in æternum.*

CAPUT XXXVIII.

Sec. XI. Eccleſiæ militantis pericula fortiter profligata et conſtanter.

Iam meminimus ad tempora Ottonum uſque ſec. X. Capitularium regum Francorum auctoritatem

a) Dan. II. 44.

tem etiam in Germania obtinuiſſe, obſervante id Steph. Baluzio: tumque ſubdit, (quaſi veterum quiſquam prophetarum *onus verbi Domini* denunciaus) patres noſtros Capitularium reverentiam exuiſſe tam manifeſta divini numinis ira, ut res eorum deinceps paulatim dilacerarentur non ſine magno religionis noſtræ detrimento; adeo ut publica regni calamitas præter cæteras cauſas etiam ex neglectione diſciplinæ in Capitularibus præſcriptæ profecta iure videri poſſit. Hæc Baluzius nulla habita ratione collectionis canonum factæ a Reginone Prumienſi, quam tamen tanti alias fecit, ut eius editionem perinde ac Capitularium regum Francorum ſumma diligentia curaret; atque etiam in præfatione ad Antonii Auguſtini dialogos *de emendatione Gratiani* laudat Reginonem, uſum „ præcipue canonibus antiquis, et ſinceris Romanorum decretis, tum etiam, quamquam non „ admodum, pſeudepigraphis epiſtolis ab Iſidoro „ collectis, Capitularibus regum Francorum, et „ dictis ſanctorum Patrum „. Siquidem manifeſta fuit illa divini numinis ira, de qua Baluzius tam confidenter loquitur, his neglectis tam puris fontibus; tamen publicam regni calamitatem non ad tempora Ottonum ſec. X. ſed ſequens XI. revocare debuiſſet.

Seculo hoc XI. utinam Burchardus Wormatienſis epiſc. in ſua collectione quam circa an. 1020. fecit, plus veſtigiis Reginonis inſiſtendum exiſtimaſſet, antequam ex ingenti illa colliſione ſacerdotii et imperii utraque reſpublicam tantopere afflicta eſſet, cui obicem iam non poſſet ponere

S. Anſel-

S. Anſelmus Lucenſis ſua collectione *ex toto canonum patrum ſanctorum corpore* facta ad finem iam vergente ſeculo, et adhuc ſerius S. Ivo Carnotenſis duobus ad rem operibus, Panormia ſcilicet, et decreto adhuc multo amplius, *in quo et cauſas tractaret abundantius, ac præterea excurreret ultra præfixos Panormiæ terminos*, ut Baluzius in mox laudata præfatione loquitur. De quo Baluzio nempe ſi iudicium ferendum ſit ex propriis ſuis lucubrationibus, atque etiam inde, quod fidem fefellerit illuſtriſſimo Petro de Marca, eiuſdem amanuenſis, a quo in extremis iam poſito, eius ſcripta retractare, in mandatis accepit; aio, Baluzium male ominatum fuiſſe de manifeſta illa divini numinis in patriam noſtram ira ob neglectam Capitularium regum Francorum auctoritatem.

Eccleſia militans regnum Chriſti in terris, ut ringentibus huius ſeculi poteſtatibus propagata per orbem; ita deinceps ſtetiſſet ſuapte ſanctiſſimis ſuis legibus, ſtabitque uſque ad conſummationem ſeculi inconcuſſa, fundata ſupra firmam petram. Capitularium dignitatem, utilitatemque, ſpectata illa ſub imperio Carolingico concordia ſacerdotii et imperii, ac modo, quo ſacra et profana, eccleſiaſtica et civilia, quæque apud ſuum tribunal legitime tractabantur, mutuiſque iuvabantur ſtudiis ac opera, ultro agnoſco; ſed alium utinam Baluzius ſecutus eſſet ducem, rem nimium exaggerans, exulceranſque, vadem dans Herm. Conringium ex illis, qui nomen Proteſtantium tenent, eoquod legitimam proiecerint eccleſiaſticam poteſtatem. Conringius porro *de*

germa-

Germanorum imperio Romano tractans, tum etiam in exercitatione *de imperatore Romano - Germanico* in alio, quam nunc nos, verſatur argumento, Gregorio VII. P. quidem utroque in opere *a*) indignatus, quod imperium urbis Romæ eripuerit ab Ottone M. acquiſitum, de quo nobis nunc res non eſt.

A ſec. XI. potiſſimum repetenda eſt imperatorum epocha, quos pleroſque omnes, qui ſeſe ſummis pontificibus oppoſuerunt, Laurent. Moshemius *b*) auctor ex Proteſtantibus magni nominis et in hiſtoria verſatiſſimus, teſtatur, fuiſſe infelices. Otto M. non æque, ut in aliis, quæ laudavimus, Eccleſiæ conſuluit, dum Benedictum V. virum ſanctum, a clero Romano ſubſtitutum, Ioanni XII. iuveni, pontificia dignitate opera epiſcoporum conductitiorum ex Germania ſpoliatum, captivum ſecum in Germaniam abduxit, vi intruſo Leone, fœdere cum eo inito, ut pontifices Romani deinceps ex conſenſu Germanorum impp. eligantur; qua auctoritate abuſi ex ſucceſſoribus non pauci a ſeculo XI. imprimis Eccleſiam conturbarunt. Radulphus Glaber ſcriptor ſynchronus S. Henrici II. imp. laudat *c*) eius „nimium decens et ad pacis „tutelam optimum decretum, ut ne quiſquam audacter Romani imperii ſceptrum præproperus ge„ſtare princeps appetat, ſeu imperator dici aut „eſſe valeat, niſi quem papa ſedis Romanæ mo„rum probitate delegerit aptum reipublicæ, ei„que commiſerit inſigne imperiale: cum videlicet „olim ubique terrarum quilibet tyranni ſeſe pro„caciter impellentes, ſæpiſſime ſint imperatores

„creati,

a) p. 99. et 533. *b*) Allgemeines Kirchenrecht der Proteſtanten c. I. §. 10. p. III. *c*) L. I. hiſt. c. 5. ad an. 1012.

„ creati, atque eo minus apti reipublicæ, quo „ conſtat eos tyrannice potius, quam pietatis au„ ctoritate proceſſiſſe„. De eodem vero ſancto imperatore ad S. Petrum Romæ an. 1014. coronato refert Ditmarus *a)* antequam in eccleſiam coronandus introduceretur, a papa interrogatum, „ ſi fidelis vellet Romanæ patronus eſſe et defen„ ſor Eccleſiæ, ſibi autem ſuiſque ſucceſſoribus „ per omnia fidelis, devota profeſſione reſpondiſ„ ſe. Et tunc ab eodem inunctionem, et coro„ nam cum contectali ſua ſuſcepit. Priorem au„ tem coronam ſuper altare principis apoſtolo„ rum ſuſpendi præcepit. „

Duo quæ attigimus capita, ſcaturigo et cauſà fuerunt tantorum malorum, quæ utramque rempublicam ſecum colliſam afflixerunt, imperium et Eccleſiam, Romanam præſertim, quam ſupra intelleximus horribiliter conquaſſatam perturbatamque ab illis regibus Italis, qui certatim uſurpantes ſibi Romæ imperium pro lubitu et commodis ſuis pontifices conſtituerunt. Ingraveſcente indies, ac velut cancer ſerpente malo, labe ſimoniaca a capite progreſſa tota pene infecta fuit Eccleſia. De ſede Romana nullus nobis luculentior eſt teſtis ipſo papa S. Leone IX. qui ad Conſtantinum monachum ſic ſcribit: *Abundante iniquitate, et refrigeſcente charitate S. Rom. Eccleſia et apoſtolica ſedes nimium diu obſeſſa fuit mercenariis, et non paſtoribus, a quibus ſua, et non quæ ſunt Ieſu Chriſti, quærentibus devaſtata iacebat miſerabiliter hactenus.* Id quod de Italia omnium probatiſſimus

a) lib. VII. chron.

mus auctor S. Petrus Damiani in epiſtola apud Baronium ad an. 1047. relata teſtatur, eccleſias Dei in partibus Italiæ per malos epiſcopos et abbates omnino confuſas eſſe: aliis innumeris eiuſdem ſancti viri teſtimoniis patet, potiſſimum Italos etiam hanc attinere ſimoniacam labem. Id vero luculenter Radulphus Glaber *a)* perhibet, „ per univerſam Galliam et Germaniam ſimoniæ philargyriæ graſſari cupiditatem „. Et mox: „ Non ſolum in Gallicanis epiſcopis hæc peſſima pullulaverat nequitia, verum etiam multo amplius totam occupaverat Italiam: omnia quippe miniſteria eccleſiaſtica ita eo tempore habebantur venalia, quaſi in foro ſecularia mercimonia. „ De Henrico III. Radulpho eſt ſermo, ſub quo ſynodice in Germania edictum hac in re graviſſimum emanavit, *ut nullus clericorum clericatum vel miniſterium eccleſiaſticum pretio aliquo conquireret, ac, ſi quis dare aut accipere præſumeret, omni honore deſtitutus anathemate multaretur.* Idem decretum fuit, dum negotium in concilio Romano an. 1047. præſente eodem ageretur, attamen quod modo de Ottone M. notavimus, idem Henrico III. non mala intentione rem agente accidit; de quo quippe narrat, ut ipſe Romæ rem audierit, Otto Friſing. *b)* „ Cum tres eſſent Romæ invaſores ſedis apoſtolicæ, quos presbyter quidam Gratianus zelo pietatis matris ſuæ compatiendo, „ adierit, promiſſa potiori ex illis pecunia ex reditibus Angliæ, illum presbyterum vero cives tanquam Eccleſiæ Dei liberatorem in ſummum pontificem elegerint, quem Henricus III.

imp.

a) lib. V. c. 5. *b)* lib. VI. chron. c. 32.

imp. adventans depoſuit, in eius locum Suidgero Babenbergenſi ep. Clementis nomine indito, ſubſtituto. *Quod*, (ſubdit) *Hildebrando, qui ſemper in eccleſiaſtico rigore conſtantiſſimus fuit, ſemper diſplicuit. Ex hinc*, (pergit,) *Romana eccleſia in electione canonica pontificum in tantum infirmata invenitur, quod iſte* (Clemens) *quatuorque ſequentes ab imperatore ibi poſiti in catalogo inveniuntur. Qualiter autem induſtria et opera præfati Hildebrandi ſub Leone iuniore libertatem ſuam ex parte, ſub Alexandro vero pleno rehabuerit, ſicut probatorum virorum relatu cognovimus, infra dicemus.* Iuniorem Leonem nonum intelligit, qui an. 1049. Romæ in ſynodo Romana decretum Clementis renovavit contra ſimoniacos, uti poſtea in concilio Rhemenſi in Gallia, et Moguntino in Germania.

De S. Leonis huius electione auctoritate regia primum, legitima deinde Romæ agente Hildebrando, facta, aliorum item deinceps ipſiuſque Gregorii VII. ortoque ſchiſmate inter regnum et ſacerdotium, cum per ſuprema capita egiſſet, modo laudatus Otto Friſing. claudit hunc librum excurſu, qualiter intelligi poſſit, quod in Daniele legitur, lapidem exciſum de monte ſine manibus ſtatuam in pedibus, qui ex parte ferrei, ex parte fictiles erant, percuſſiſſe, interpretaturque de Eccleſia Chriſti. „ Hoc nimirum (ſubdit) regnum circa finem ſuum, quem pedes ſignificant, ferreum propter martem, fictilem propter conditionem, in ea parte, quæ infirmior fuit, percuſſit: dum regem orbis non tanquam orbis do-

„ minum

„ minum vereri, ſed tanquam de limo per huma-
„ nam conditionem factum fictilem, gladio ana-
„ thematis ferire decuit. Ipſa vero, quæ ante
„ parva fuit, et humilis, in quantum montem
„ excreverit, ab omnibus iam videri poteſt. Quan-
„ ta autem mala, quot bella bellorumque diſcri-
„ mina inde ſubſecuta ſint, quoties miſera Roma
„ obſeſſa, capta, vaſtata, quod papa ſuper pa-
„ pam, ſicut rex ſuper regem poſitus fuerit, tæ-
„ det memorare. Denique tot mala, tot ſchiſ-
„ mata, tot tam animarum quam corporum pe-
„ ricula huius tempeſtatis turbo involvit, ut ſo-
„ lus ex perſecutionis immanitate ac temporis di-
„ uturnitate ad humanæ miſeriæ infelicitatem ſuf-
„ ficeret comprobandam „. Non deſunt (poſt-
quam dudum utrinque deferbuerunt animoſitates medii ævi male ſomniatæ) qui ex recentioribus etiam ſcriptoribus Proteſtantium ad ea, quæ Danielis II. de quatuor monarchiis leguntur, idem quoque ius, quod imperatores Romani veteres in orbe tenuerunt, iure quodammodo divino ad imperium Francorum et Germanorum translatum fuiſſe aſſerunt, ſaltem quoad Occidentem. Ex quibus Io. Schilterus *de libert. eccleſ. Germanicarum* etiam Conringium excitavit in hoc argumento exercitatiſſimum.

Maximum ſec. XI. offendiculum fuit Henrici IV. abdicatio, de qua laudatus Otto Friſ. proximo ante relata *a*) cap. 35. agens „ lego, (inquit)
„ et relego Romanorum regum et imperatorum
„ geſta, et nuſquam invenio quemquam eorum
„ ante

a) l. III. c. 12. c. 5. ſeqq.

„ ante hunc a Romano pontifice excommunica-
„ tum vel regno privatum, niſi forte quis pro
„ anathemate habendum ducat, quod Philippus
„ ad breve tempus a Romano pontifice inter pœ-
„ nitentes collocatus, et Theodoſius a beato Am-
„ broſio propter cruentam cædem a liminibus Ec-
„ cleſiæ ſequeſtratus ſit „. Sunt, qui Henricum IV. depoſitum tanquam ab *arbitro*, ut Amort in vindiciis iurisdict. eccl. vocat, *neceſſario*, dicant. Aliter dici poteſt, Gregorium id feciſſe tanquam expetitum arbitrum utrinque, ab ipſo etiam Henrico, ultro acceptante procerum imperii in conventu Triburienſi an. 1076. eiuſmodi conditiones, quas apud Lambertum Schaffnaburg. legere eſt, uti oſtendi *de Rudolpho Suevico comite Rhinfeldenſi duce et rege*, ſeu anticæſare; qui ſuffectus fuit a principibus imperii Germanici in Henrici locum: ubi etiam ſparſim, quænam cauſæ tum principes, tum pontificem, conciliumque Romanum ad tantum facinus commoverint, attigi, ipſa etiam uxore Adelheide, ad an. 1095. ut Bertoldus Conſtant. narrat, multis iniuriis laceſſita, multiſque annis, ne elaberetur, cuſtodita, tandem ad Welfonem ducem Italiæ aufugiente, quæ ſe tantas, tamque inauditas fornicationum ſpurcitias, et a tantis paſſam fuiſſe conqueſta eſt, ut fugam ſuam excuſaret. Dodechinus in append. ad Marianum Scotum ad annum 1096. memorat, ipſi etiam Conrado filio, ni matrem corrumperet novercam, minatum patrem, tanquam ſpurium filium ſe proclamaturum. Eius erat indolis, ut omnium quibus ab infantia traditus fuerat, curam falleret, piiſſimæ matris Agnetis primum, deinde Annonis

Colon. archiep. magni conſilii, prudentiæ et auctoritatis viri, „ a quo reſpublica (ut Lambertus „ Schafnab. teſtatur ad an. 1072.) in priſtinum „ ſtatum dignitatemque reformari cœperat. Is, „ (pergit,) offenſus his, quæ plurima præter æquum „ et bonum fiebant in palatio, petiit a rege, va- „ cationem deinceps dari ſibi a rerumpubl. admi- „ niſtratione, cauſatus in ſenium iam vergentem „ ætatem, et laborioſis regni negotiis minus, mi- „ nuſque ſufficientem. Quod rex haud difficul- „ ter annuit, quia pravis libidinibus ſuis et *iuve-* „ nilibus ineptiis iam dudum animadverterat, eum „ graviter offendi, et plerumque quantum ſalva „ regia dignitate poterat, pro virili portione ob- „ niti. Is ergo ubi ſe in ſua recepit, rex tan- „ quam ſeveriſſimo pædagogo liberatus, ſtatim „ in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus „ modeſtiæ et temperantiæ frenis, præcipitem ſe „ dedit „. Quod vero peſſimum erat, atque Eccleſiam propius attinebat, ob eiuſmodi etiam aliaque crimina venales erant dignitates eccleſiaſticæ propter feuda regalia obnoxiæ imperatori, nec niſi pretio comparandæ. Cui ſimoniacæ pravitati niſi obſtitiſſet pontifex, quadraginta et amplius annis, quibus imperavit Henricus, totum imperium, quod tunc late præter Italiam per Bohemiam, Poloniam ultra Germaniæ fines protendebatur, ea infecta fuiſſet labe, quæ tunc pro hæreſi habebatur.

Cum eſſet S. Pontifex libertatis eccleſiaſticæ iuriumque pontificiorum vindex ac defenſor acerrimus, morumque ac diſciplinæ eccleſiaſticæ reformator

ator zeloſiſſimus, ac cerneret omnia ſuſque deque rti, tribunalque Eccleſiæ eludi atque cenſuram, agis magiſque diremto foro externo et inter- poenitentiæ, cui, ampliſſima a Chriſto in oſtolis relicta Eccleſiæ clavium ſolvendique ac ;andi poteſtate, ſinguli fideles cuiuscunque con- tionis ac ſtatus eſſent obnoxii ac obſtricti, non ſemel in ſuis epiſtolis loquitur Gregorius: ne- inemque eſſe, qui non ob peccatum iudicio Ec- ſiæ ac cenſuræ ſubiici deberet, ſuo ſe muneri de- e ſibi videbatur, niſi depravatis deſperatiſque re- s omni ſe niſu imperterritus opponeret. Et ſic ione peccati ſibi in animum induxit, ſiquidem Deo Eccleſiæ data ſit poteſtas iudicandi ſpiritua- , cur non et temporalia, quando in illis chri- ani ab officio iuxta leges normamque evangeli- m ac Eccleſiæ ſanctiones, cui æque omnes ſub- ent, deſciſcerent: maxime autem ſi pertinaci- : Eccleſiæ obedientiam detrectarent aut enor- iter, cenſuris eccleſiaſticis coercendi, ea excom- uniationis lege, ut cum excommunicatis nul- enus communicare liceret fidelibus: atque illi, ii contumaces ac rebelles per annum in ex- mmunicatione obſordeſcerent, per leges etiam latinas (tanta erat apud laicos religionis reveren- i,) civiliter mortui cenſerentur.

Erant porro tunc opiniones, quas adeoque nocenter ſecutus eſt pontifex, apud omnes ex- a controverſiam poſitæ, veluti etiam decretales uriæ a nemine in dubium eo tempore erant vo- tæ. Quæ vero præcipue obiici Gregorio po- ſt depoſitio Henrici IV. ea antea iam a princi-

pibus imperii facta fuit, atque conſtitutum contra quemque, qui toto anno in excommunicatione obſorduerit, nec abſolutus fuerit, ut iuxta palatinas leges indignus regio honore habeatur; id quod deinceps aliquot adhuc ſeculis fuit præiudicium. Si quod Canoſſæ tribus diebus ſuſtinendum Henrico fuerit, ſe ſponte ſubdidiſſe viſus eſt publicæ pænitentiæ ritui, prout tunc obtinuerat, quemque etiam Philippum Galliarum regem Pariſiis haud invitum obiiſſe, ex actis concilii apud Dacherium conſtat. Ipſe confitetur nihilominus Gregorius *a)* quod omnes equidem in eo facto *inſolitam mentis duritiem admirarentur: nonnulli vero*, addit, *in nobis non apoſtolicæ ſeveritatis gravitatem, ſed quaſi tyrannicæ feritatis crudelitatem eſſe clamarent.* Ex hiſtoricis quoque illorum temporum, ne quid de hoſtibus eius ab Henrici partibus ſtantibus in tanta colluvie ſimoniacorum et concubinariorum dicam, non deſunt, qui gravius adhuc, quam Otto Friſingenſis, Henrici nepos, inceſſunt Gregorium: timebaturque eius rigor et ſeveritas ab ingenio illius, animi robore et conſtantia, quam ante pontificatum haud profecta adhuc ætate e monaſtica vita, cuius tunc ſeveriſſima rigidiſſimaque erat diſciplina, protractus, graviſſimis negotiis et legationibus variis in aulis etiam in Germania perfunctus, omnibus perſpectam reddiderat; nec celari poterat tunc zelus pro domo Dei in tanta morum et diſciplinæ corruptione, apud eos præſertim, penes quos cenſura eccleſiaſtica eſſe debebat, epiſcopos inquam, qui ſibi timebant, „ne vir vehementis ingenii, (ut Lam-

„ bertus

a) Tom. III. Monum. lib. IV. ep. 12.

„ bertus Schafnaburg. ad an. 1073. loquitur) et
„ acris erga Deum fidei diſtrictius eos pro negli-
„ gentiis ſuis quandoque percuteret. Sicut po-
„ pulus (ſunt verba Guilielmi Tyrii *a*) tunc, ita
„ et ſacerdos. Epiſcopi negligentes facti erant,
„ canes muti; non valentes latrare: ſimoniacam
„ non declinantes hæreſin. „

Horrenda ſunt et abominabilia, quæ graviſſimus hic a Schardio, et Piſtorio editus auctor, aliique ſcriptores Germani, Itali, Galli, Angli de promiſcua dignitatum eccleſiaſticarum nundinatione referunt. Eadem, ac multo adhuc abbatiarum deterior erat conditio, præſertim quando primum Henrici iuvenis curam Adalbertus Bremenſis geſſit, et Wernerus comes. *Ab his*, ſunt mox laudati Lamberti Schafnaburgenſis *b*) verba, *epiſcopatus et abbatiæ, ab his quidquid eccleſiaſticarum, quidquid ſecularium dignitatum eſt, emebantur* &c. Exemplum hoc non ſolum principes, ſed epiſcopi etiam et abbates ſequebantur, ea quæ ſic adepti erant, infideliſſime adminiſtrantes, vendentes, diſtrahentes: veluti de Humberto abb. XXI. Laureshamenſi legitur in chronico eius monaſt. aulicorum ſtudiis et patrociniis fulto: *quorum favorem ſibi multa pecunia utpote eccleſiæ præpoſitus et pſeudo-œconomus, diu conciliaverat; cognatis ſuis res eccleſiæ expoſuit diſtrahendas, villas monaſterii ſub nomine beneficii diſtribuit.* Quid ſi iam ſucceſſor Petri ſeveritate in tanta perverſitate uſus eſt: quando ipſo a S. Petro Ananias et Saphira in propria etiam ſubſtantia erga Eccleſiam infideles ſubita mor-

a) Geſta Dei l. 1. c. 8. *b*) ad an. 1062.

morte fuerunt ſublati, et Simon magus, a qu
monia nomen habet, abiectus eſt, poſteaque
blimi in terram proſtratus fertur?

Quid vero ſi teſtem omni exceptione n
rem in medium proferam, qui Gregorium ir
gentius etiam egiſſe in hac re teſtatur? Eſt is
go Dienſis epiſc. qui an. 1077. legatus conl
tus Pictavienſi concilio, ac an. 1080. Lugdu
præſedit, eodem anno factus huius ſedis ar
piſcopus. Is igitur ad Gregorium ſic ſcri
„ Provideat itaque ſanctitas veſtra, ne diutius
„ opprobrioſe nobis improperetur, quod ſi
„ niaci, vel quicunque criminoſi a nobis ſuſ
„ ſi, vel depoſiti, aut etiam damnati libe
„ Romam currunt, et ubi deberent ſentire
„ pliorem rigorem iuſtitiæ, inde reportant
„ miſericordiam pro voluntate „. Hæc ill
Gallia, ubi nequaquam erat tanta perverſita
Henrico I. rege iuſtitiam amante, quam ſub I
rico IV. R. R. Quis vero abnuat, Chriſtum
minum, qui cum Eccleſia ſua uſque ad con
mationem ſeculi ſe futurum promiſit, Gr
rium VII. quem virum ſanctiſſimum etiam h
agnoſcunt, tunc zelo domus ſuæ animaſſe, q
do alias ſalva eſſe non poterat res eccleſiaſtica
ab interitu revocari hierarchia præſertim, a
ſalus populi pendet, Eccleſiæque gubernacul
nes illos, quos Chriſtus ſal terræ in ſuis ap
lis conſtituit, et lucem mundi: *quodſi ſal inf
tum fuerit, in quo ſalietur?* Quando lux m
in ſuis paſtoribus per orbem catholicum ob
brata fuit, quis non divinam circa Eccleſiam ſ
pr

providentiam reveritus agnoſcat, et adoret, quod ſuper candelabrum Eccleſiæ in ſede apoſtolica collocaverit pontificem maximum, zelo domus ſuæ ſuccenſum et ardentem, ſaleque apoſtolico corrupta iam et fœtentia perfricantem membra? Quis non divinæ promiſſionis D. Petri apoſtolorum principi factæ manifeſtiſſimum videat, et admiretur argumentum, dum Chriſtus ſuper eum Eccleſiam promittit ſuam ſeſe ædificaturum, adverſus quam portæ inferi non eſſent prævalituræ? Unde tunc auxilium ſperari poterat Eccleſiæ ac remedium in tantis malis, ubi malum apud eos erat, qui mederi debuiſſent, ex ordine eccleſiaſtico, niſi a capite incontaminato perinde ac imperterrito? Idque etiam ob undique graſſantem contagionem, labemque incontinentiæ in clero, quam, erant ex impudentibus illis, qui Gregorio vel ob ſanctam illam, et ab omni vel leviſſima ſuſpicione remotam cum Mathilde amicitiam, aſpergere ſunt conati: irati nimirum, quod apoſtolico reſtituere nitebatur vigore continentiam, quam ſemper in ordine ſacro integram haberi voluit Eccleſia, *dum clerici* teſte Rogerio de Hoveden in annal. Wilhelm. Senior. p. 457. *magis eligebant, anathemati ſubiacere, quam uxoribus carere.* Quam incontaminatæ igitur et illibatæ vitæ, ac imperterriti animi eſſe oportuit eum, cui omnia illa in ordine eccleſiaſtico obſtacula erant ſuperanda, tum prurientis naturæ ad conſervandam, ſtatus eccleſiaſtici ſanctitati congruam corporis caſtitatem, cum faventis blandientisque fortunæ in nundinationibus facultatum, Deo in Eccleſia conſecratarum, et dignitatum eccleſiaſticarum, quas ipſi ſummi principes nundinarii

faciebant, atque is imprimis, qui Eccleſiæ tutor exiſtere debebat, et advocatus eſſe prætendebat Romanæ Eccleſiæ, caput imperii Romano-Germanici. Leg. Muratorius in hiſt. Ital. ad an. 1085. Calmet in hiſtoria univerſ. T. VIII. p. 663.

Quis niſi invicti animi et inſuperabilis conſtantiæ vir Hildebrandus, ſanctus papa Gregorius VII. in vigore apoſtolico ad tuenda Eccleſiæ iura ac legitimam poteſtatem compar eſſe poterat? æmulus S. Gregorii Magni illuſtriſſimi *Eccleſiæ* luminis, quo maxime poſt denſas illas ſeculi X. tenebras opus erat ſeculo ſequenti undecimo, quod teſte ſæpe laudato Ottone Friſingenſi, ſcriptore, generis nobilitate omnibus illius et ſubſequentis ævi principibus coniuncto, „ a quodam „ ſcriptore eccleſiaſtico denſiſſimis Ægypti tenebris „ comparatur. Prædictus enim pontifex, (pergit „ *a*) extrema Gregorii proſecutus fata,) Gregorius „ a rege urbe pellitur, Guibertusque Ravennatenſis epiſcopus in locum eius ſubtruditur. Porro Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis ſuæ tempore dixiſſe fertur; *Dilexi iuſtitiam et odi iniquitatem, propterea morior in exilio.* Quia ergo in principe ſuo regnum ab Eccleſia præciſum graviter percuſſum fuit, Eccleſia quoque tanto paſtore, qui *inter* omnes ſacerdotes, et Romanos pontifices præcipui zeli et auctoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit. Tanta mutatione tanquam a perfectione ad defectum vergente tempore, ſexto operi finem imponamus, ut ad „ ſepte-

a) lib. VII. Chron. c. 36.

„ ſeptenarium, requiemque animarum, quæ mi-
„ ſeriam præſentis vitæ ſubſequitur, Deo ducto-
„ re properemus „. Iterum hic ad Danielem prophetam alludit, uſus chronologia veterum ſanctorum Patrum iuxta LXX. iuxta quam iam ſex millia annorum mundi completa erant, cum primo milliario Chriſti. In iſto verſatus argumento Boſſuetus ad cap. XX. Apocalypſis *a)* breviter tangit ea, quæ Otto Friſing. præ oculis habet, Eccleſiæ ſub Henrico IV. fata, quibus arbitrio Sigeberti Gemblacenſis nulla unquam funeſtiora fuerunt, maioraque præ omnibus ſchiſmatibus intulerunt Eccleſiæ mala. Legi inter alios de hac re poteſt apud Eccardum corp. ſcript. medii ævi, chron. S. Pantaleonis vol. I. p. 909. et Annaliſta Saxo ib. p. 576. apud Bouquet *b)* chronic. Wilh. Godelli, et vita Abbonis. Paſſim etiam in chartis leguntur hæc verba: *appropinquante mundi termino.* Baronius ad an. 1001. obſervat, tunc temporis adventum Antichriſti imminere, communiter creditum fuiſſe: „ Fuerant iſta (ſcribit n.
„ 1.) in Galliis promulgata, ac primum prædica-
„ ta Pariſiis, iamque vulgata per orbem, credita
„ a compluribus, accepta nimirum a ſimpliciori-
„ bus cum timore, a doctioribus vero improbata „. Oculis tunc obverſabantur perturbatiſſima ſec. X. tempora in ipſa arce militantis Eccleſiæ ſede Romana, quæ exacerbatos aliunde aliquando ſacrorum etiam præſules in transverſum egerunt, ut rerum per orbem iacturas. Sic Gallicani præſules in cauſa Eccleſiæ Rhemenſis inter Arnulphum

a) T. III. opp. p. 524. *b)* Recueil des hiſtoriens de France T. X. p. 232. 332.

et Gerbertum paratragœdiantur, ac lugent „ om-
„ nino infelicia tempora, quibus patrocinio toto
„ fruſtrantur eccleſiæ. Ad quam deinceps urbium
„ fugiemus, cum omnium gentium dominam hu-
„ manis et divinis deſtitutam ſubſidiis videmus? *Ut*
„ enim planius dicamus, palamque fateamur,
„ poſt imperii occaſum hæc urbs Alexandrinam
„ perdidit eccleſiam, Antiochenam amiſit, et, ut
„ de Africa taceamus, ipſa iam Europa *diſcedit.*
„ Nam Cpolitana eccleſia ſe ſubduxit. *Interiora*
„ Hiſpaniæ eius iudicia neſciunt. Fit ergo *diſceſſio*
„ ſecundum apoſtolum non ſolummodo gentium,
„ ſed etiam eccleſiarum. Quoniam cuius mini-
„ ſtri Gallias occuparant, nos quoque totis viri-
„ bus premunt, Antichriſtus inſtare videtur, et
„ ut idem apoſtolus ait: Iam myſterium operatur,
„ tantum, ut qui nunc tenet, teneat, donec de me-
„ dio fiat, ut ille perditionis filius reveletur, qui ad-
„ verſatur, et extollitur ſupra Dei nomen, Deique
„ culturam. Quod iam in aperto fit, ut Roma-
„ na potentia conquaſſata, religione profligata,
„ nomen Dei frequentibus iniuriis impune humi-
„ lietur: ipſius divinæ religionis cultus etiam a
„ ſummis ſacerdotibus contemnatur. Ipſa inſuper
„ Roma iam pene ſola a ſeipſa diſcedit, dum ne-
„ que ſibi neque aliis conſulit. „. Hæc tunc ex
ore Gerberti, poſtea Silveſtri II. P.

Infeliciſſima illa noſtris temporibus Boſſuetus reſpiciens tempora, ſchiſma Græcum ſub Leone IX. ante Gregorium VII. mediumque ſeculum XI. a patriarcha Cpolitano Michaele Cerulario (patriarcha Antiocheno, ut apud P. Le Quien in

Orient.

Orient. Chriſt. legere eſt, improbante) reſuſcitatum, latentesque per orientalem, et occidentalem Eccleſiam in ſcenam producit Manichæos, quales an. 1052. ſub Henrico IV. diem Natalem Domini Goſslariæ celebrante deprehenſi patibuli ſuſpendio necati ſunt, ut Baronius refert: ne videlicet, ſi parceret eis, chriſtianos catholicos hæreſis eiusdem venenum inficeret, dum ceu cancer ſerpebat contagio ac peſtis illa, iam ſub Romanis Græciſque impp. ultimo ſupplicio multata: veluti etiam ſub ortu hæreſis Diocletianus et Maximianus capitali pœna in reos animadvertiſſe leguntur. Iam Boſſuetum audire ad rem operæ pretium eſt: „ Après l'an mil de notre Seigneur tout „ alla manifeſtement en diminuant, et les ſcanda„ les ſe multiplierent: la diſcipline ſe relâchoit vi„ ſiblement: on en voyoit l'affoibliſſement dans „ celui de la penitence canonique. Le refroidiſſe„ ment de la charité predit par notre Seigneur „ Matth. XXIV. 11. 12. paru par le ſchiſme des „ Grecs, qui rompoient ouvertement avec l'Egliſe „ Romaine en l'an 1050. ſous le pape S. Leon „ IX. et le Patriarche Michael Cerularius, dans „ les guerres entre les papes et les empereurs: „ dans les jalouſies de deux puiſſances et les entre„ priſes des uns ſur les autres, dans les oppoſi„ tions entre le clergé et les religieux; dans les „ ſchiſmes fréquens de l'Egliſe Romaine, et enfin „ dans le grand ſchiſme arrivé après Gregoire XI. „ qui acheva de ruiner la diſcipline, et d'intro„ duire la licence et la corruption dans le clergé: „ la foi même fut attaquée d'une maniére plus „ couverte, et à cela plus pernicieuſe que jamais

„ par

„ par les Manichéens, qui vinrent de Bulgarie. Nous
„ en avons fait l'hiſtoire dans le livre XI. de Va-
„ riations, où l'on peut voir la multitude effroya-
„ ble, les artifices et la ſeduction de ces hereti-
„ ques, qui reprimés ſouvent par S. Auguſtin,
„ S. Leon, par S. Gelaſe, et les autres papes, ſe
„ cantonnirent dans quelsques provinces d'Orient,
„ d'où ils ſe répandirent en Occident après l'an mil.
„ Car on les voit paroître la prémiére fois en 1017.
„ ſous le roi Robert, et au concile d'*Orleans*,
„ où ils furent condamnés au feu par ce prince,
„ autant pour leurs maléfices et leurs ſacriléges,
„ que pour leurs erreurs. En même temps il s'en
„ trouve une infinité en Italie, et en Allemagne.
„ Le caractère particulier de ces heretiques étoit
„ d'inſpirer la haine contre l'Egliſe Romaine. Ce-
„ pendant les Manichéens ſous mille noms dif-
„ ferens de Petrobuſſiens, d'Henriciens, d'Albi-
„ geois, de Patariens, de Poplicains, et de tant
„ d'autres, gagnoient inſenſiblement. Le mari-
„ age étoit défendu; les viandes, que Dieu avoit
„ créées, étoient declarées immondes par les ma-
„ ximes de ces heretiques; et on y voyoit tous les
„ caractères de cette hereſie des derniers temps,
„ marquée ſi expreſſement dans S. Paul I. Tim.
„ IV. 1. Cette peſte de Manichéens étoit d'autant
„ plus dangereuſe qu'elle étoit cachée; ces here-
„ tiques ſe mêlant parmi les fideles, et y repan-
„ dant leur poiſon non ſeulement ſous l'appa-
„ rence du culte catholique, mais encore ſous
„ l'exterieur de la piété, et ſous le masque de la
„ plus fine hypocriſie, comme on le peut voir
„ amplement dans le lieu deja allegué des Varia-
„ tions,

„ tions, et par les ſermons 65. et 66. de S. Ber-
„ nard ſur les cantiques. Il n'eſt donc pas ici
„ queſtion de chercher des violences exercées par
„ ces nouveaux perſecuteurs; c'eſt une affaire de
„ ſéduction et d'artifice. Ces nouveaux Gog et
„ Magog, cette nation énnemie du peuple de
„ Dieu couvrit la face de la terre. Pour mieux
„ porter le caractère de Gog, ils étoient originai-
„ res de la Gogarenne, province d'Armenie où
„ ils étoient cantonnés et ils venoient des Bulga-
„ res nation Scythique; dont on ſait que Magog
„ a été la ſource. Par tout les Egliſes et le camp
„ des ſaints étoient aſſiegés et environnés par ces
„ heretiques, et s'il faut des veritables combats,
„ les guerres ſanglantes des Albigeois nous en
„ fourniront aſſez: ça donc étoit un prodigieux de-
„ chainement de ſatan. Rien n'empeche qu'il n'en
„ arrive beaucoup des ſemblables, qui nous pre-
„ parent au dernier „. Accepit vero chriſtiana religio, Eccleſiaque catholica veluti in vicem tot iacturarum, orientalis imprimis florentiſſimæ olim Eccleſiæ, ſec. XI. verſus ſeptentrionem incrementa, quæ nobis deſcribit auctor coævus Adam canonicus Bremenſis. Is in dedicatione ſuæ hiſtoriæ eccleſiarum ſeptentrionalium ſuum antiſtitem Liemarum archiepiſcopum Bremenſem allocutus, *qui*, ait, *hæreditariam prædicandi legatienem poſſides in totam Septentrionis Eccleſiam*, auctoritate nimirum, ut iam ad ſec. X. notavimus, ſedis apoſtolicæ, quæ munus ſuum apoſtolicum ſtrenue proſequebatur ſeculo hoc XI. uſa etiam ipſorum regum opera, veluti S. Olai Norwegiæ regis, qui, ut laudatus Adam Brem. narrat, uſus con-

ſilio

filio et opera fuerat epiſcoporum ex Anglia accitorum, quos etiam in Sueciam, Gothiam et vicinas inſulas ad prædicandum evangelium miſit: miſſo etiam legato ad Wan Hamburgenſem archiep. cuius etiam opera ad deſtruendum paganiſmum uſus eſt Olaph Sueciæ rex, ibique poſtea Adalbertus ſe ſtrenuum in his laboribus apoſtolicis cumprimis præbuit, *adeo ut*, teſte Adamo citato, *per totum Aquilonem, in quibus locis opportunum videbatur, ſæpe invitis regibus epiſcopatus conſtituerit, ordinaritque epiſcopos, ex capella ſua, quos vellet, electos.* Sic iam ante hos S. Adalbertus Pragenſis, poſtquam in Hungariam digreſſus Geiſam ducem, eiuſque filium S. Stephanum, et ipſum poſtea Hungariæ apoſtolum, ad fidem convertiſſet, Polonorum et Boruſſorum apoſtolus, apud hos demum multis vulneribus confoſſus martyr occubuit.

Caput XXXIX.

Status Eccleſiæ et imperii inter ſe colliſus ſec. XII. eccleſiaſtico iure in tuto.

Quum ſec. XI. ita omnia eſſent perturbata, ut finis regni Chriſti in terris millenarii, mundique adeſſe crederetur; videri poterat, capta an. 1099. Hieroſolyma a Godefrido Bullonio, migraturam eo religionem chriſtianam, unde exorſa eſt, conſtituta prima Eccleſia ab apoſtolis Hieroſolymis; ſed quidquid etiam tot ac tantis patratis miraculis S. Bernardus, quem mox ſui

a) apud Baron. ad an. 1067.

ſui ævi oraculum ſiſtam, ad animandos fideles in bellum ſanctum egerit, urbem tamen Hieroſolymitanam Saladinus irritatus principum latinorum perfidia an. 1187. recepit; aliaque qua data porta in Eccleſiam irruerunt inferi. Percepimus modo Manichæorum illorum colluviem, qui ex Bulgaria, gente Scythica, ſeculo undecimo Eccleſiam inundaverunt, ut odium in pontificem Romanum Eccleſiæ catholicæ caput, et unitatis centrum inſpirarent. Eſtque hoc ſingulariter obſervandum, quod cum primo chriſtiano milliario tot et tam diverſa fidei capita in controverſiam ſint vocata, hæreſes infinitæ propemodum deinceps iam ipſum Eccleſiæ fundamentum in Eccleſiæ capite, ordineque hierarchico ac miniſterio eccleſiaſtico ſint aggreſſæ.

Ineunte ſtatim ſec. XII. Tanchelinus quidam miniſterium epiſcoporum et ſacerdotum inane, nec a Chriſto inſtitutum eſſe dictitabat. Fuit hic homo vanus et lautus, qui etſi cum faſtu ad captandum plebeculæ favorem ſtipatus tribus hominum millibus inceſſiſſe dicatur, parum tamen proficere poterat; quod qui tunc rerum potiebantur, hæc quæ ipſe Tanchelinus præſeferebat, factitabatque, potius in iis, qui religionis ſatagebant, inceſſerent, et abhorrerent. Omni profecto rerum proprietate ſpoliatum, ſolis decimis et oblationibus ordinem eccleſiaſticum contentum vivere volebat Henricus V. qui ut an. 1105. in patrem rebellis vinciri, cuſtodirique eum fecit, ita etiam poſtea in Italiam adventans, ut inveſtituram Paſchali II. P. extorqueret, vincto ſummo pontifici mortem etiam mina-

minatur; atque poſt mortem Mathildis bona invadit, quæ illa in patrimonium D. Petri legaverat: ac licet iam a Paſchali coronatus, a Mauritio Burdino antipapa poſtea iterum coronari voluit, quem tamen, Saxonum rebellione impeditus, pati debuit in monaſterium detrudi.

Inter ea, quæ Calixtum II. P. inter et Henricum V. ſunt acta, electiones præſulum Teutonici regni in præſentia cæſaris fieri poſſe, conventum eſt, excluſa ergo Italia; atque adeo electio *Rom.* P. libera eſt reddita. Lotharius tamen in locum Henrici electus, cum poſt Honorii mortem Romanorum factione Innocentio II. an. 1130. legitime electo Petrus Leonis opponeretur, Innocentium Romæ ſubſtituit an. 1133. ab eodem coronatus anno ſequenti, pace inter Lotharium, et Conradum illius an. 1139. ſucceſſorem conciliata opera S. Bernardi Clarevall. abbatis, cuius monitis parens Conradus, mitigatus, atque ad ſaniora conſilia adductus, nihil contra Romanam ſedem attentavit: „ Legi (inter alia ad eum ſcribit *a*) S. Abbas,) „ Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, et qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi „ reſiſtit; quam tamen ſententiam cupio vos, et „ omnimodis moneo, cuſtodire in exhibenda reverentia ſummæ et apoſtolicæ ſedi, et B. Petri „ vicario, ſicut ipſum vobis vultis ab univerſo ſervari imperio „. Ad an. 1139. reponit hanc epiſtolam Mabillonius *b*). Notabilis vero eſt eiusdem ad Honorium II. P. iam anno 1128. ſcripta pro Henrico Senonenſi archiepiſcopo in Ludovicum regem

a) epiſt. 183. *b*) T. I. opp. p. 178.

egem Galliarum alioquin, ut Mabillonius adno-
at, non malum; ſed tunc prava conſuetudine temporum proclive fuit in præceps abduci. „ Rex
„ Ludovicus (ut p. 57. ſcribit) non tam epiſcopos, quam in epiſcopis iuſtitiæ perſequitur zelum, cultum, habitumque ipſum religionis.
„ Quod veſtræ quoque prudentia ſanctitatis vel ex
„ eo facile advertere poteſt, quod qui ante in habitu actuque ſeculari honorati ſunt ſublimes,
„ iudicati fideles, habiti familiares; modo inimici facti ſunt, digne ſuo ſacerdotio converſantes, et per omnia honorificantes miniſterium
„ ſuum. Hinc gravibus contumeliis et iniuriis
„ epiſcopi Pariſienſis innocentia pulſata eſt, ſed
„ non quaſſata: quia Dominus ſuppoſuit manum
„ ſuam, veſtram oppoſuit. Hinc et nunc domini huius Senonenſis conſtantiam concutere et
„ labefactare conatur: ut metropolitano (quod
„ abſit) deiecto, facile prout voluerit, graſſetur
„ in ſuffraganeos. Poſtremo quis ambigit, non
„ aliud eum quam oppugnare religionem, quam
„ nimirum aperte ſui regni deſtructionem, ſuæ
„ coronæ pronuntiat inimicam? Et alter Herodes,
„ Chriſtum non iam in cunabulis habet ſuſpectum,
„ ſed et in eccleſiis invidet exaltatum. Nec aliud
„ ſane credimus, eum habere adverſus archiepiſcopum, niſi quod ſpiritum in ipſo, ſicut in
„ cæteris, laborat extinguere „.

Facit huc S. Bernardi epiſtola 195. ad epiſcopum Conſtantienſem p. 187. de Arnaldo Brixienſi homine ſeditioſo et hæretico ſcripta, poſtquam iam is an. 1139. in ſynodo Lateranenſi œcumeni-

ca ſub Innocentio II. damnatus, patriaque pulſus in Helvetiam ſe contulerat, urbem Turicenſem diœceſi Conſtantienſi ſubiectam: quem memorat, allicere ſibi homines blandis ſermonibus, et ſimulatione virtutum: in qua, „ Demum cum fuerit „ (pergit,) de illorum captata benevolentia et „ familiaritate ſecurus, videbitis hominem aperte „ inſurgere in clerum, fretum tyrannidi militari, „ inſurgere in ipſos epiſcopos, et in omnem paſſim eccleſiaſticum ordinem deſævire „. Extat de Arnaldo Guntheri Ligurini carmen, in quo de Tigurinis Arnaldi ſermonibus captis ſic canit:

Unde venenato dudum corrupta ſapore,
Et nimium falſi doctrinæ vatis inhærens,
Servat adhuc uvæ guſtum gens illa paternæ.

Epiſcopis regalia ac feuda, clericis et monachis bonorum quorumlibet proprietatem et poſſeſſionem Arnaldus negabat, perinde ac Waldenſes eiuſdem ætatis hæretici, qui omnem clericorum et laicorum diſtinctionem, ac ſubordinationem tollebant, prælatos ſcribas, et religioſos phariſæos appellantes, in epiſcopos Romanamque ſedem imprimis iniurioſi, quam meretricem in apocalypſi deſcriptam dicebant, ut apud Reinerum et alios a Iac. Gretſero editos libros legere eſt.

Pervagata iterum erat ineunte iam ſec. XII. de adventu Antichriſti fama, ut Baronius ad an. 1106. ex actis de vita Paſchalis II. P. animadvertit n. 25. qui dum in itinere in Galliam ad concilium poſitus, Florentiam perveniſſet, de adventu Antichriſti proxime futuro ſparſam famam inveniens, Florentiæ ſubſtitit. At „ cum audiſſet,

„ (ſub-

„ (ſubdit,) quæ ferrentur, ut nullius fidei, et „ auctoritatis aſſertionem contempſit „. Quod idem ex S. Bernardi epiſtola ad Gaufridum Carnot. ep. de S. Norberto affert n. 26. Antichriſtum ea, quæ nunc eſt, generatione revelandum, æquivocum eſt, nec fidem S. Bernardi meruit. Quod addit, ad ſummam hoc aſſeruiſſe, non viſurum ſe mortem, priuſquam videret generalem in Eccleſia perſecutionem, id eo referri poteſt, quod tunc actitabant neoterici Gilbertus Porretanus, Petrus de Bruis, Albigenſes, Waldenſes, Henricus monachus, et qui ſe apoſtolicos dicebant, ut in invidiam trahentes hierarchiam, eiuſque caput Romanam ſedem, ſacerdotium et imperium inter ſe committerent, præprimis Arnaldus ſeu Arnoldus, ut eum Otto Friſingenſis *a*) vocat, teſtaturque, „ ex „ eccleſiaſtici honoris invidia urbem Romam ingreſſum ac ſenatoriam dignitatem, equeſtremque ordinem renovare ad inſtar antiquorum volentem, totam pene urbem ac præcipue populum adverſus pontificem concitaſſe. Unde (ſubdit,) et ad eorundem temeritatis vel potius fatuitatis corroborationem ab eis ad principem deſtinatum tale ſcriptum invenitur: Excellentiſſimo atque præclaro urbis et orbis totius domino Conrado Dei gratia Romanorum regi ſemper Auguſto ſenatus populuſque Romanus ſalutem et Romani imperii felicem et inclitam gubernationem &c „. Tali tenore perſcripta eſt illa epiſtola, quam Otto Friſ. affert ibidem, in qua Conrado aureos montes pollicetur ſenatus populuſque Romanus pontifici rebellis, ad finem

 ſalu-

a) lib. I. de geſtis Friderici c. 27.

ſalutationis loco etiam verſibus vota ſua huiuſce-modi exprimendo:

Rex valeat, quidquid cupit, obtineat ſuper hoſtes;
Imperium teneat, Romæ ſedeat, regat orbem. &c.

Conſultius vero duxit Conradus, piis obſecundare S. Bernardi præſertim votis ad ſuſcipiendum bellum in Oriente, et expeditionem in Palæſtinam: notandaque eſt eiusdem ad Ioannem Comnenum imp. Cpolitanum epiſtola in teſtimonium, quid imperatores Germanici animo geſſerint, quod attinet imperium Orientis: „ ut parentes noſtri, „ (inſit,) videlicet Romanorum imperatores, an- „ teceſſores noſtri ad anteceſſores veſtros, ſcilicet „ regnum et populum Græcorum conſtituerunt, „ conſtituo: et ſicut ſervaverunt, ſervabo. Non „ eſt gens, regnum, aut populus, qui non no- „ verit, noſtræ Romanæ reipublicæ veſtram no- „ vam Romam et dici, et fore filiam, ex huius „ radice ramos et fructus eius proceſſiſſe &c „. Viciſſim vero S. P. Q. R. imaginati ſibi ſtatum Romanæ reipublicæ florentis, cum orbi dominari videretur, legatione ad Fridericum Barbaroſſam Conradi ſucceſſorem miſſa, dum arrogantius faſces imperatori ſubmitterent, in reſponſis tulerunt, „ penes ſe eſſe ſenatum et milites. Principem „ tuum, (pergit Fridericus,) militem meum fe- „ ci, teque deinceps in meam ditionem transfudi. „ Legitimus poſſeſſor ſum, eripiat quis, ſi poteſt, „ clavam de manu Herculis „ ut rem narrat Otto Friſingenſis, ipſeque imperator in epiſtola huic ipſi *dilecto patruo ſuo* Ottoni Friſingenſi epiſcopo ſcripta, ab eoque ad calcem lib. VIII. chron. relata:

lata: „ad nos miſerunt, (inquit,) et maximam
„ pecuniam pro fidelitate eorum ac ſervitio, tria
„ quoque a nobis iuramenta exquiſierunt. Inde
„ cum domino papa et cardinalibus conſilio ini-
„ to, quia imperium emere noluimus, et ſacra-
„ menta vulgo præſtare non debuimus, ut omnes
„ dolos et machinamenta eorum declinaremus,
„ Octaviano cardinale conducente, maxima pars
„ militiæ noſtræ nocte per portam parvulam iux-
„ ta S. Petrum intravit, et ſic monaſterium ſancti
„ Petri præoccupavit. Mane facto dominus papa
„ cum tota eccleſia ad baſilicam S. Petri nos præ-
„ ceſſit, et ad gradus cum maxima proceſſione
„ nos ſuſcepit, et miſſa celebrata ad alta-
„ re SS. apoſtolorum Petri et Pauli in honore
„ S. Mariæ virginis, quia ſabbathum erat, bene-
„ dictionem coronæ Romani imperii largiter ſu-
„ per caput noſtrum effudit." Narrat deinceps
Fridericus, quomodo Romani papam capere volue-
rint, a militibus, tota die cum Romanis confligen-
tibus, liberatum, ſicque ſe cum triumpho victo-
rem diſceſſiſſe, cum papa apud Albam familiari-
ter moratum. Hæc, quæve poſtea Otto lib. II.
de geſtis Friderici, præſertim ad Arnaldum de
Brixia et legationem Romanorum attinentia plu-
ribus perſequitur capp. 20. ſeqq. commemorat ip-
ſe Fridericus in epiſtola illa ad patruum ſuum Ot-
tonem Friſingenſem perſcripta, ut eum ad hiſto-
riam ſeu geſta ſua ſcribenda animaret. Utinam in
is nihil, quod concordiæ huic inter ſacerdotium
et imperium diſſonaret, deinceps occurreret! Uti-
nam cum Arnaldo de Brixia, quem tunc Romæ

anno 1155. Fridericus comburi iuſſit, omnia illa diſcordiæ ſemina flammis conſumpta fuiſſent!

Paucis ante annis defunctus tunc erat, Friderico iam ad clavum ſedente, Eugenius P. ad quem S. Bernardus libb. *de conſideratione*, ſuum antea diſcipulum inſtructurus, ſcripſerat *a*) cum literis ad Eugenium ipſum, tum ad omnem curiam Romanam, quando elegerunt abbatem hunc S. Anaſtaſii in papam, eidem amice exprobrans, quod „ defuncto ſummo pontifice repente irruerent in „ hominem ruſticanum, latenti iniicerent manum „ &c. Sic non erat inter vos ſapiens et exercita„ tus, cui potius iſta convenirent? Ridiculum pro„ fecto videtur, pannoſum homuncionem aſſumi „ ad præſidendum principibus, ad regna et imperia „ diſponenda. Ridiculum, an miraculum? Pla„ ne unum horum. Non nego, non diffido, poſ„ ſe fuiſſe hoc etiam opus Dei, qui facit mirabi„ lia magna ſolus: præſertim cum audiam uſque„ quaque ex ore multorum, quoniam a Domino „ factum eſt iltud. Sed nec ego oblitus ſum iu„ diciorum Dei antiquorum et ſcripturæ, pluri„ mos recenſentis, ex privata ſeu etiam ruſticana „ vita olim aſſumtos in voluntate Domini ad re„ gendum populum eius. Denique nonne (ut „ unum e pluribus memorem) tali quodam mo„ do elegit David ſervum ſuum, et ſuſcepit eum „ de gregibus ovium, et de poſt fœtantes accepit „ eum? Ita, inquam, ita et de noſtro Eugenio „ in beneplacito Domini potuit contingere. Non „ ſum ſecurus tamen, quoniam filius delicatus eſt, „ et tenera verecundia eius, aſſueta potius otio

„ et

a) Ep. 237. p. 232.

„ et quieti, quam tractandis, quæ foris ſunt: ti„ mendumque, ne non ea auctoritate, qua opor„ tuerit, ſui apoſtolatus officia exſequatur. Quid „ putatis gerere animi nunc hominem illum, qui „ de ſecreto internæ contemplationis, et amica „ ſolitudine cordis, tanquam infans e gremio et „ ſinu matris ſubito perturbatus, tractum ſe ad „ medium videt, et quaſi ovem ad victimam „ ductum ad tam inſueta et inſuavia? Niſi Do„ minus ſupponat manum ſuam, heu! neceſſe eſt, „ obruatur, et opprimatur onere inſueto et nimio, „ quod et gigantinis (ut aiunt) vel ipſis quoque „ angelicis humeris formidabile videatur. „ Erant tunc tempora duriſſima ſedis apoſtolicæ, ob continua fere ſacerdotium inter et imperium diſſidia, quæ quidem non eſt expertus Eugenius, antequam Fridericus in Italiam moveret, poſt paucos pontificatus annos defunctus morte, quam illi S. Bernardus mox in epiſtola *a)* ad eum data vivis adeo coloribus et exemplo anteceſſorum ſuorum ob oculos ponit, ſic eam concludens: „ O vox tonitrui, „ o vox magnificentiæ, et virtutis: ad cuius ter„ rorem confundantur, et convertantur retrorſum „ omnes, qui oderunt Sion. Hoc vehementer „ exſpectat, et omnino expetit a te mater tua: „ hoc filii matris tuæ, puſilli cum maioribus de„ ſiderant, hoc ſuſpirant: ut omnis plantatio, „ quam non plantavit Pater cæleſtis, tuis manibus „ eradicetur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper „ gentes et regna, ut evellas, et deſtruas: et ædi„ fices, et plantes. Multi audito hoc verbo di„ xerunt apud ſe: iam ſecuris ad radicem poſita

 „ eſt.

a) Ep. 238. p. 235.

„ eſt. Multi dicunt: Flores apparuerunt in ter-
„ ra noſtra, tempus putationis advenit, in quo
„ ſarmenta ſterilia recidentur, ut ea, quæ præ-
„ valent, uberius fructum afferant. Confortare
„ igitur, et eſto robuſtus: manus tuæ in cervi-
„ cibus inimicorum tuorum. Vindica tibi animi
„ conſtantia et vigore ſpiritus partem, quam de-
„ dit extra fratres tuos tibi omnipotens Pater,
„ quam et tulit de manu Amorrhæi in gladio et
„ arcu ſuo. In omnibus tamen operibus *tuis me-*
„ mento, te eſſe hominem, et timor eius qui au-
„ fert ſpiritum principum, ſemper ſit ante ocu-
„ los tuos. Quantorum in brevi Romanorum
„ pontificum mortes tuis oculis aſpexiſti. Ipſi te
„ prædeceſſores tui tuæ certiſſimæ et citiſſimæ de-
„ ceſſionis admoneant: et modicum tempus do-
„ minationis eorum paucitatem dierum tuorum
„ nuntiet tibi. Iugi proin meditatione inter hu-
„ ius tranſeuntis gloriæ blandimenta, memorare
„ noviſſima tua: quia quibus ſucceſſiſti in ſede,
„ ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem „. Scrip-
ſit idem ad Romanos epiſtolam 342. p. 240. qui
Eugenium urbe pellentes an. 1146. Arnaldo hæ-
retico factionem inflammante, antiquam, ut di-
ximus, reipublicæ formam reſtituere nitebantur:
ſibique ſenatus politicum Romæ imperium, relicto
pontifici ſpirituali, arrogabant; perſeverante ea con-
tentione uſque ad Clementem III. annumque 1187.
quo pontifici certis conditionibus etiam politicum
imperium fuit conceſſum: et non multo poſt In-
nocentio III. illimitatum Friderico iam mortuo:
dum antea fruſtraneus fuiſſet ſub Eugenio P. S. Ber-
nardi conatus.

Nihil

Nihil vero mellifluo hoc doctore dignius, quam quod prodit concordiæ utriusque legitimæ poteſtatis deſiderium, ac mutua ad conſervationem utriusque reipublicæ ſacræ et profanæ ſtudia et officia: *Non veniat* (ait) *anima mea in conſilium eorum, qui dicunt vel imperio pacem et libertatem eccleſiarum, vel eccleſiis exaltationem et proſperitatem imperii non profuturam. Non enim* (*utriusque inſtitutor eſt Deus*) *in deſtructionem ea connectunt, ſed in ædificationem.* Intelleximus Hadriani poſt Anaſtaſium IV. Eugenii ſucceſſoris amica ſtudia et officia in Friderici coronatione, Romanis adverſantibus. At is non ad hæc reflectebat, dum mox ſequenti anno 1156. tam acerbe tulit verba illa epiſtolæ pontificis, qua dicit, *inſigne coronæ beneficium* ipſi ſe contuliſſe: ſic illa accipiens, ac ſi de feudo loqueretur pontifex imperatori collato, quod poſtea Hadrianus de corona, quam revera invitis Romanis, ut ipſis Friderici verbis audivimus, ei contulit, eſt interpretatus. Friderico iſtud in animum revocavit Hadrianus IV. P. litteris per legatum miſſis in Germaniam: „Debes enim, (ſcribit,) glorioſiſſime fili, ante „oculos mentis reducere, quam gratanter, et „quam iucunde altero anno mater tua S. Roma„na Eccleſia te ſuſceperit, quanta cordis affectio„ne tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitu„dinem contulerit et honoris, et qualiter impe„rialis inſigne coronæ libentiſſime conferens, be„nigniſſimo gremio tuæ celſitudinis apicem ſtu„duerit confovere, nihil prorſus efficiens, quod „regiæ voluntati vel in minimo cognoſceret obvia„re. Neque tamen pænitet nos, deſideria tuæ

„ voluntatis in omnibus impleviſſe; ſed ſi maiora „ beneficia excellentia tua de manu noſtra ſuſce- „ piſſet &c „. Memoratus porro legatus, ut ex „ fama Radevicus narrat in chron. „ dixiſſe fer- „ tur: 'a quo ergo habet, ſi a Domino papa non „ habet imperium? Ob quod, (pergit,) dictum „ eo proceſſiſſe iracundiam, ut Otto Palatinus „ comes de Bavaria prope exerto gladio cervici „ illius mortem intentaret, niſi Fridericus imp. „ auctoritate præſentiæ ſuæ interpoſita tumultum „ compeſcens, legatos dimiſiſſet „. Obverſabatur adhuc animo pictura, quæ Romæ Lotharium offendit, ut idem perhibet Radevicus: qua imperator *Homo papæ* dicitur.

Intelleximus modo, quid Germanici autocratores de ſuo imperio, etiam quod Orientem ſpectat, ſenſerint: ſimul etiam in eadem Conradi epiſtola mentione iniecta regnorum antiquo Rom. imp. ſubiectorum extra Germaniam, Lotharii porro ſucceſſorem Conradum S. P. Q. R. urbis et orbis dominum compellat. Vidimus proximis ſeculis non tam imperatores Francicos rerum ſategiſſe variorum regnorum, quam poſtea Germanicos ad Orientem, et Septentrionem, apud Ungariam, Poloniam, Daniam &c. Conradus in memorata epiſtola ad imperatorem Orientis Hiſpaniam nominare auſus, Galliam et Angliam, ipſum Orientis imperium, ut apud Ottonem Friſ. et Muratorium legere eſt. *a)* Hoc ſibi Fridericus in animum induxerat, ſic epiſtolam ad Ottonem Friſingenſem, quam is lib. II. c. 30. *de geſtis Friderici* recitat,

a) apud Urſtiſ. De Frider. I. lib. I. c. 23. Murat. ſcript. Ital. p. 657.

citat, pleno titulo auſpicatus: „ Quia divinæ pro„videntiæ clementia urbis et orbis gubernacula „tenemus, iuxta diverſos eventus rerum, et ſuc„ceſſiones temporum ſacro imperio et divæ rei„publicæ conſulere debemus „. Nos hic prætерimus, quæ Fridericus contraria his, toties a Mediolanenſibus, quos capta urbe ac deinde etiam excíſa peſſime habuit, victus, geſſit in vaſtatione tot urbium Italiæ, quod dominium imprimis affectabat, utrique reipublicæ ſacræ et profanæ, ac utrique genti Italicæ et Germanicæ perniciosum. Novum pomum eridos in ſera tempora fuit Siciliæ regnum, cui maxime inhiabat etiam filius Friderici Henricus VI. qui cum minus quam parens præſumere videretur, conatus nihilominus fuerat, imperium hæreditarium reddere. Id quod, ut paulo poſt videbimus, tum imperium Germanicum ſecum ad ruinam propemodum in magno interregno præſertim commiſit, cum etiam ſacerdotium et imperium: dum pontifices ipſo huius hæreditariæ ſucceſſionis obtentu ſeſe opponunt in Philippo et Friderico II. familiæ Hohenſtauffícæ, Gibellinæ, Rom. Eccleſiæ infeſtæ; incaſſa ſpe in Friderico I. matre Guelpha nato: fruſtra nimirum ferro teſtæ miſto Dan. II. 43. Etſi vero ipſa Italia ſciſſa eſſet Guelphica et Gibellina factione; hæc tamen deteſtabilem ſe fecerat immenſis exactionibus, depopulatione ac violenta oppreſſione urbium, provinciarum et regnorum Longobardici et Siciliæ, etiam ſub Henrico VI.

Quod vero ſchiſma attinet in Eccleſia Romana a Friderico fotum, huius pertinaciæ id ipſe tri-

buit

buit Otto Friſingenſis eiuſdem patruus *a*) qui iam tunc abdicato epiſcopatu Friſingenſi Morimundum, ubi monachum Ciſtercienſem profeſſus fuerat, redierat. Creditur, id tædio Friderici feciſſe, qui non ceſſarit novos prioribus mortuis antipapas Alexandro III. quem verum pontificem ipſe Otto agnoſcit, opponere: fabulam vero illam, quis non explodat, quod Alexander III. iamiam reconciliatus pedem imperatori procumbenti ſuperpoſuerit illa pſalmiſtæ verba uſurpando: *ſuper aſpidem et baſiliſcum ambulabis* &c.

Cæſ. Bulæus in hiſtoria univerſitatis Pariſienſis *b*) refert ad an. 1158. Friderici *authenticam*, ut vocat reſcriptum ad regni ſui fideles datum, ut ſcholaſticos Italos et Germanos propoſitis præmiis ac privilegiis in ſua patria retineret, qui peregre ad academiam Pariſienſem eorum privilegiorum ſpe proficiſcebantur. Ibi imperator ſe hoc beneficium indulgere, mox initio dicit, *maxime divinarum atque ſacrarum legum profeſſoribus*. Quod nempe ius canonicum ad regimen eccleſiaſticum attinet, ſuam nactum propriam cathedram in univerſitate Bononienſi ſeculo XII. inter ſtudia academica maxime effloreſcens, dum poſt reſtitutam ab Irnerio in eadem academia Bononienſi iuris civilis profeſſionem, (ut idem narrat Bulæus in diſſert. I. p. 580. *de ſtatu univerſitatis Pariſ.*) Gratianus monachus Bononienſis monaſterii SS. Felicis et Naboris ord. S. Bened. corpus decretorum pontificiorum et canonum eccleſiaſticorum digeſſit, quod Eugenius III. quemadmodum Pagius ad Baronium

an.

a) lib. VII. Chron. c. ult. *b*) T. II. p. 278.

an. 1151. refert, in univerſitatibus ſeu ſtudiis generalibus, maxime vero Bononiæ prælegi iuſſit, publiceque illius profeſſionem exerceri a theologica (maximo utriuſque diſciplinæ malo, rei chriſtianæ detrimento, ac irrecuperabili damno) tunc diſtingui, ac ſeorſim in ſcholis tradi cœptam, ut Bulæus obſervat: qui „ itaque (ſubdit) veteres „ theologi tum fere decretiſtæ facti ſunt: illi vero, „ quibus placuit theologia ſcholaſtica, et diſputa„ trix, ſpeciale ſtudium in ea collocarunt, ſeve„ riſque tractatibus theologicis innumeras quæſtio„ nes, antea non auditas, et quæ pleriſque vide„ bantur inutiles, interſeruerunt. „

Addit idem Bulæus, eodem tempore iuris utriuſque diſciplinam in ſcholis Pariſienſibus exerceri cœpiſſe regnante Ludovico VII. circa annum 1150. affertque Io. Sarisberienſis teſtimonium (qui duodecim annos in ſcholis Pariſienſibus conſumſit) ex lib. II. Metalogici, ubi tres artes diſtinguens, poſt primam militarem, et ſecundam medicinalem, *tertia*, ſubdit, *iuris civilis et Decretorum et totius Ethicæ perfectionem abſolvat.* Superaddit et Petri Bleſenſis conformem reſponſionem epiſt. 16. ad amicum quemdam iuris canonici ſtudioſum, a quo rogatus fuerat, ut ei nonnullas quæſtiones enodaret.

Abhinc curioſitas illa contentioſitasque ex cathedris academicis, ac ſcholarum pulpitis in forum non civile tantum, ſed etiam eccleſiaſticum devenit; erectum eſt forum litigioſum, theatrum prætenſionum: confuſæ ſunt iuris utriusque formulæ ex coniuncto utriusque ſtudio, adoptataque praxi non in ſcholis tantum, ſed etiam in foris eccle-

eccleſiaſticis. Idem Bulæus p. 577. teſtatur, Petrum Bleſenſem confecto Pariſiis ſtudiorum liberalium curriculo Bononiam contendiſſe, ut ius civile addiſceret. Suadet tamen is epiſt. 40. p. 578. amico, ſtudium hoc a ſacerdotibus omnino removeri; ſeque proinde deſerto iure ad theologiam contuliſſe ſcribit. Et epiſt. 140. apud eundem Bulæum dehortatur memoratus Petrus Bleſenſis diaconum clericum regis Angliæ ab amplectenda iurisprudentia, ad theologiæ vero ſtudium impellit, quod facile parari, et Pariſiis comparari queat, nec etiam neceſſe ſit, quemadmodum ad comparandam iurisprudentiam *transalpinare*, id eſt, in Italiam tranſire, ubi circa an. 1130. Irnerius Wemherus vel Guarnerus veteres iurisconſultos digerens, Bononiæ primus profeſſionem iuris inſtauravit: „ Ex cuius ſchola, (adiungit p. 577. Bu- „ læus) poſtea prodierunt viri peritiſſimi, quo- „ rum alii eandem profeſſionem in Italia conſer- „ varant, alii in Galliam et Angliam, hoc eſt, „ Pariſios et Oxoniam, ubi florebant academiæ „ ſtudiorum, transplantarunt circa an. 1150 „. Hæc ius civile attinent, quod ne theologiæ et iuris canonici ſtudium ſuffocaret, oſtendit poſtea Bulæus p. 579. vigilantiam pontificum, notatqu ex Mſc. hiſtoria monaſterii Petroburgenſis a Benedicto abbate ab an. 1177. ad an. 1194. continuata, inter alios plurimos libros theologicos et iuridicos in iure canonico *Decreta Gratiani: item ſummam Ruffini de Decretis: ſummam Ioannis Faguntini de Decretis: Decretales epiſtolas: item Decretales ep. item Decretales ep. cum ſumma incipiente* olim.

Dein-

Deinceps vero ſeculo ſequenti de Decretalibus optime meruit imprimis S. Raymundus de Pennaforti Hiſpanus, cuius opera uſus eſt Gregorius IX. P. ad digerendos libros V. Decretalium, non integras eas more præcedentium compilatorum ſiſtens, ſed ſelecta capita earundem et deciſiones tantum. Quod exemplum ſecutis aliis deinceps pontificibus completum eſt corpus iuris canonici, quod a Luthero combuſtum quidem Witembergæ, in catholica Eccleſia vero auctoritatem habuit ad noſtrum uſque ævum. Novum tamen luſtrum ſuperiori ſeculo XVII. decretum Gratiani obtinuit per correctores Romanos, qui eodem tempore, quo Ant. Auguſtinus Gratiani emendationi ſedulo incubuit, a Gregorio XIII. conſtituti quævis, quoad licuit, ſuis auctoribus aſſeruerunt. Corpori huic iuris canonici partim decreto Gratiani, partim etiam decretalibus PP. inſerti ſunt plerique eorum canonum lateranenſium conciliorum generalium, quorum tria priora celebrata fuerunt ſeculo hoc XII. primum ſub Calixto II. in cauſa Henrici V. tyrannidem patris in Eccleſiam Romanam imprimis proſequentis ob electionem inveſtituramque beneficiorum eccleſiaſticorum, vindicata Eccleſiæ earum libertate. Alterum ſub Innocentio II. occaſione ſchiſmatis in Eccleſia Rom. a rebellibus civibus inducti: cui ſedando Lotharius Imp. et Ludovicus VI. rex Galliæ ſtrenuam operam impenderunt: tertium ſub Alexandro III. poſt compoſitas quidem cum Friderico I. res, ad proſpiciendum vero in futura tempora, ne hierarchia ſimili calamitate affligeretur, atque in libertatem vindicata Eccleſia militans regnum Chriſti in terris legi-

legitima ſua poteſtate, immunitate ac ii ſuis uti, fruique tranquille poſſet.

Libertatis immunitatisque huius eccleſi vindicem ſeſe imprimis exhibuit S. Thomas ar(Cantuarienſis: quem prius ex archidiacono tuar. rex Henricus II. ut Rog. Hovedem *a*) | bet „ cancellarium ſuum in tantam dilectiom „ familiaritatem recepit, quod nullus par ei „ regno, excepto ſolo rege „. At factus ai piſcopus ac regni primas conſtanter conte/ eſt, „ ſe malle exulare, perpetuo proſcribi „ ſi Deus ita diſpoſuit, pro iuſtitiæ defen „ mori „ *b*) quod et expertus eſt a ſicariis remtus, non iubente quidem rege, ſed a dante parricidio cruenta querela: neminem per quem a ſacrificulo liberaretur. Eluit hai directam necis ſententiam rex publica pœniti papæ æquis dein conditionibus reconciliatus ſcepto etiam voto cruciatæ, i. e. expedition litaris in terram ſanctam; quibus cruciatis h culo in tota Europa, in conciliis imo fervent licet agitatis, nihilominus Solymæ an. 1187. plerisque provinciis antea ibi gentium p(periêre.

a) Annal. P. poſteriore ſcript. rer. Angl. p. 491.
b) Ib. p. 517.

F I N I S
T o m i I.